

Nr 242.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m.; given Stockholms slott den 17 april 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;

2) förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter;

3) lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond; samt

4) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Förslag

till

ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel.

Allmänna bestämmelser.

1:o.

Biskop äger åtnjuta kontant lön jämte förmån av hyresfri tjänstebostad samt särskilda bidrag och kostnadsersättningar ävensom, efter avgång från tjänsten, emeritilön, allt i enlighet med nedan meddelade bestämmelser och under härefteråt stadgade villkor.

2:o.

Biskop är pliktig att underkasta sig sådan jämkning i åligganden och förändring av stifts område, som framdeles kan varda i vederbörlig ordning föreskriven.

3:o.

Beträffande den tidpunkt, då utnämnd biskop äger tillträda med biskopstjänsten förenade löneförmåner,

beträffande omfattningen dels av dödsbo efter biskop tillkommande rätt till tjänstår, dels av den därav härflytande rätten för änka och barn att uppbära emeritilön, dels av rätten till nådår för efterlevande efter biskop samt

beträffande den dag, intill vilken vid biskopstjänst samt för innehavare av biskoplig emeritilön bestämda kontanta löneförmåner i särskilda fall må till vederbörande utgå,

skall gälla vad i motsvarande hänseenden finnes stadgat i fråga om löneförmåner vid kyrkoherde- och komministerstjänst, som i lagen om reglering av prästerskapets avlöning avses, samt i fråga om emeritilön för sådan befattningshavare.

Beträffande tidpunkten för avträdande av biskop anvisad tjänstebostad skall, fränsett i fall, som nedan under punkt 8:o avses, gälla vad i ecklesiastik boställsordning finnes stadgat om avträdande av prästgård.

4:o.

Utbetalning av lön och emeritilön sker månadsvis i efterskott.

5:o.

Med biskopstjänst må icke — fränsett att biskopen i Visby stift skall såsom prebende innehava kyrkoherdetjänsten i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat — förenas annan allmän tjänst.

Med biskopstjänst må ej heller förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej Kungl. Maj:t, efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för utövande av biskopstjänsten, medgiver, att ett förenande av uppdraget eller tjänstebefattningen med biskopstjänsten må tillsvidare äga rum.

Allmänna löneförmåner.

6:o.

Följande biskopar skola i kontant lön för år åtnjuta dels grundlön med här nedan angivna belopp, nämligen

ärkebiskopen	29,000	kronor
biskopen i Linköpings stift	21,000	»
» i Skara »	21,000	»
» i Strängnäs »	21,000	»
» i Västerås »	21,000	»
» i Växjö »	21,000	»
» i Lunds »	24,500	»
» i Göteborgs »	21,000	»
» i Karlstads »	21,000	»
» i Härnösands »	21,000	»
» i Luleå »	21,000	»

dels ock — där dyrtidstillägg eller annan därmed jämförlig förmån utgår till befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta reglerad avlöning — sådant tillägg å grundlönen enligt samma grunder, som äro eller varda bestämda för dylika statens befattningshavare.

Biskopen i Visby stift, som i egenskap av kyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat uppbär avlöning, utgående i därför stadgad särskild ordning, skall äga vid biskopstjänsten åtnjuta lönefyllnad så bestämd, att hans kontanta lön för året uppbringas till ett belopp av 21,000 kronor jämte dyrtidstillägg därå enligt de bestämmelser, som ovan angivits skola för övriga biskopar tillämpas. Vid bestämmande av nämnda lönefyllnad skola tagas i beräkning samtliga för kyrkoherdebefattningen i prebendepastoratet fastställda kontanta allmänna löne-

förmåner, därå utgående dyrtidstillägg inberäknat, men må därvid avdrag ske — intill ett belopp av 170 kronor för månad — för vad biskopen visar sig hava för månaden avstått såsom ersättning till vikarie å eller till ämbetsbiträde vid berörda befattning.

7:o.

För tid, varunder vid biskopstjänst utgående kontant lön eller, i fråga om biskopstjänsten i Visby stift, lönefyllnad åtnjutes av tjänst- eller nådårsberättigad dödsbodelägare eller, jämlikt vad särskilt är stadgat, uppbäres av prästerskapets änke- och pupillkassa, må Kungl. Maj:t tillerkänna utnämnd biskop, som trätt i utövning av tjänsten, löneersättning, högst motsvarande lönens eller lönefyllnadens belopp.

8:o.

a) Tjänstebostad beredes biskop enligt Kungl. Maj:ts bestämmande å för ändamålet anvisad publik fastighet. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t i stället tilldela biskop antingen åt honom förhyrd tjänstebostad eller hyresersättning till belopp, som för varje gång med hänsyn till förekommande omständigheter bestämmes. I förmån av tjänstebostad ingår dispositionsrätt till planterat område och särskilda utrymmen i övrigt, som i förekommande fall enligt meddelat bestämmande skall höra till den åt biskopen upplåtna bostadslägenheten. Vad sålunda stadgats i fråga om tjänstebostad och hyresersättning skall dock icke gälla för biskopen i Visby stift, så länge han i egenskap av kyrkoherde i Visby pastorat äger åtnjuta förmån av prästgård enligt ecklesiastik boställsordning.

b) Åt biskop upplåten tjänstebostad ävensom — för tid, varunder kyrkoherdetjänsten i Visby pastorat är med biskopstjänsten i stiftet förenad — den av biskopen i Visby stift disponerade prästgården må, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t föreskriver, genom det allmännas försorg förses med möblering för högst fyra till representation avsedda rum.

c) Därest åt biskop upplåten tjänstebostad å för ändamålet anvisad publik fastighet erfordras för något domkapitlets eller domkyrkans tränande behov, är biskop skyldig att efter Kungl. Maj:ts bestämmande antingen avstå från sådan tjänstebostad och åtnöjas med annan tjänstebostad eller hyresersättning, som ovan under a) sägs, eller att underkasta sig den minskning av tjänstebostaden, som skäligen må kunna ske.

d) Biskop skall bebo åt honom upplåten tjänstebostad, så framt icke Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter annorlunda medgiver, samt är skyldig ej mindre att väl vårda densamma och omsorgsfullt vidmakthålla därtill hörande planterat område än även i övrigt att i fråga

om tjänstebostadens begagnande ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade.

e) Biskops dödsbo ävensom prästerskapets änke- och pupillkassa, i den mån denna äger disponera biskops tjänstebostad, skall i den omfattning, som i brist på överenskommelse bestämmes av Kungl. Maj:t, upplåta nödigt utrymme i tjänstebostaden för efterträdaren å biskops-tjänsten.

Särskilda bidrag och kostnadsersättningar.

9:o.

För avlönande av biträde, som erfordras för handläggningen av ärenden, sammanhängande med de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelserna, må ärkebiskopen i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, som av Kungl. Maj:t fastställas, tilldelas bidrag med högst 7,000 kronor för år.

10:o.

För uppvärmning av åt biskop upplåten tjänstebostad samt för bränsle, som i sådan bostad eljest användes för hushållsändamål, äger biskop, i den ordning och omfattning, Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla bidrag intill tre fjärdedelar av kostnaderna.

11:o.

Biskop äger, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten företagna resor.

12:o.

Åt biskop upplåten tjänstebostad må genom det allmännas försorg förses med rikstelefonförbindelse i enlighet med de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas.

13:o.

Biskop, som på grund av vad under punkt 8:o c) stadgats nödgas avträda åt honom upplåten tjänstebostad, äger åtnjuta skälig gottgörelse för flyttningskostnaden efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Har genom flyttningen eller i följd av en eljest uppkommen mera väsentlig, vid biskops tillträde av tjänsten icke förutsedd rubbning i bostadsförhållandena skada eller förlust åsamkats biskopen, må denne, likaledes efter Kungl. Maj:ts bestämmande, tillerkännas skälig ersättning härför.

14:o.

För underhåll av till tjänstebostad hörande planterat område må Kungl. Maj:t, där särskilda förhållanden så föranleda, tilldela biskop visst bidrag.

Emeritilöner.

15:o.

Biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten,

a) när han fyllt sjuttio år eller

b) när han — utan att hava uppnått nämnda ålder — under tre på varandra följande år varit på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte ur stånd att utöva sin tjänst och av sådan anledning finnes vara för framtiden därtill oförmögen,

ävensom att underkasta sig härutinnan eller i övrigt rörande pensionering framdeles meddelade ändrade bestämmelser.

Biskop, som utnämnts till sin tjänst före den 1 mars 1935, skall dock icke mot sitt bestridande vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, förrän han fyllt sjuttiofem år.

16:o.

Innehavare av emeritilön utses av Kungl. Maj:t, som i samband därmed bestämmer den tidpunkt, då emeritilönen skall tillträdas.

17:o.

Emeritilön utgår med 9,000 kronor för år samt därjämte — där dyrtidstillägg eller annan därmed jämförlig förmån utgår till f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta pension enligt civila tjänstepensionsreglementet — med sådant tillägg å emeritilönebeloppet enligt samma grunder, som äro eller varda bestämda för dylika statens f. d. befattningshavare.

Innehavare av emeritilön är för egen del befriad från erläggande av å honom belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa.

18:o.

Vad i fråga om emeritilön åt präst, som avses i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, finnes stadgat därom, att rätten till sådan lön skall vara förverkad, där den som åtnjuter lönen blivit dömd prästämbetet förlustig, ävensom att emeritilön ej må i mät tagas eller med kvarstad beläggas, skall även gälla i fråga om emeritilön åt biskop.

För biskoparnas avlöande avsedda medel.

19:o.

All kostnad för beredande åt biskoparna av dem härförut tillerkända förmåner gäldas av kyrkofonden. Sålunda skola ej mindre av fonden

bestridas för biskop bestämda kontanta allmänna löneförmåner, särskilda bidrag och kostnadsersättningar samt emeritilön, än även ur fonden utgå kostnad för

byggande och underhåll av erforderliga hus å för tjänstebostad anvisad publik fastighet,

anläggande av trädgård eller annan plantering å sådan fastighet,

uppförande och underhåll av stängsel kring, anläggning och underhåll av gårdsplan och väg till samt utskylder och andra avgifter för dylik fastighet,

förhyrning av tjänstebostad,

anskaffning och underhåll av möblering, som under punkt 8:o avses, samt

anordnande av rikstelefonförbindelse, som under punkt 12:o sägs,

ävensom kostnad för pensionsavgifter, som under punkt 17:o avses.

I den mån det enligt hittills gällande bestämmelser åvilas domkyrka att deltaga i kostnad för tillhandahållande åt biskop av tjänstebostad med vad därtill hörer samt sådan kostnad varder domkyrkan ålagd, skall vad ur kyrkofonden sålunda för domkyrkans räkning förskjutes ersättas fonden av domkyrkans medel. Likaså skall kyrkofonden i vederbörlig ordning ersättas kostnad, som av densamma eljest för domkyrkan eller för domkapitlets räkning förskjutes för av dessa disponerad del av fastighet, som i denna punkt avses.

20:o.

Till statskontoret skola för den disposition, som nedan under 21:o sägs,¹ överlämnas dels den s. k. Strängnäs stifts episkopaliefond samt Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand, dels ock alla i övrigt inom stiftens förvaltningsfonder och andra kapitaltillgångar, i den mån de äro avsedda för biskoparnas avlöande.

21:o.

a) Till kyrkofonden skola överföras biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond; Kungl. Maj:t likväl förbehållet att av de från biskopslöneregleringsfonden överförda kapitaltillgångarna, jämlikt hittills tillämpade grunder, disponera erforderliga belopp för utlämnande av lån eller bidrag åt biskop eller biskops rättsinnehavare till gäldande av kostnad, som uppkommit på grund av den biskopen såsom boställshavare enligt hittills gällande bestämmelser åvilande byggnadsskyldighet.

b) Till kyrkofonden skola därjämte överföras Strängnäs stifts episkopaliefond ävensom övriga jämlikt punkt 20:o till statskontoret överlämnade tillgångar, i den mån dessa senare icke äro särskilt avsedda för byggande och underhåll av biskopshus eller utgöras av ersättningsmedel för mark, som tillhört åt biskop i stad upplåten bostadsfastighet.

c) Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskops-
huset i Härnösand ävensom övriga jämlikt punkt 20:o till statskontoret
överlämnade tillgångar, som ej enligt vad under b) härövan sägs skola
till kyrkofonden överföras, skola, tillsvidare och intill dess annorledes
kan varda bestämt, av statskontoret förvaltas samt var för sig bokföras.
Avkastningen av en var sådan tillgång skall, så länge dylik sårforvalt-
ning består, årligen tillföras kyrkofonden.

d) Tillika skall kyrkofonden tillföras dels ersättning av statsverket
för de anslag i kronotionde m. m., för vilka gottgörelse enligt riksstaten
för närvarande tillkommer biskopar och biskopslöneregleringsfonden,
dels ock avkomsten av samtliga för biskoparnas avlönande anslagna
fastigheter — vare sig sådan fastighet för närvarande är anvisad viss
biskop på lön eller avkastningen därav ingår till fond — dock endast
i den mån fastighet eller del därav icke skall disponeras för tjänste-
bostad åt biskop.

Tillämpningsbestämmelser.

22:o.

Angående vårdnaden om de åt biskoparna upplåtna tjänstebostäder
samt angående tillämpningen i övrigt av förestående bestämmelser, ut-
över vad därom är eller varder i lag stadgat, ävensom angående tid-
punkten för bestämmelsernas ikraftträdande skall gälla vad Kungl. Maj:t
i sådant hänseende förordnar.

Förslag
till
Förordning
angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande
anslagna fastigheter.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Sådan för biskoparnas avlönande anslagen fastighet eller del av dylik fastighet, som jämlikt vad därom är särskilt stadgat anvisats för tjänstebostad åt biskop, utgör *biskopsgård*.

Där Kungl. Maj:t för tillgodoseende av något domkapitlets eller domkyrkans behov i förekommande fall finner särskilt utrymme kunna utan olägenhet beredas domkapitlet eller domkyrkan å samma fastighet, varå tjänstebostad för biskop skall vara förlagd, må, då Kungl. Maj:t så bestämmer, jämväl dylikt utrymme anses tillhöra biskopsgård.

I denna förordning avsedd fastighet, varå biskopsgård ej skall vara förlagd, liksom ock, där av sådan fastighet särskilt område skall utgöra biskopsgård, övrig del av fastigheten, benämnes *biskopshemman*.

2 §.

Biskopsgård och biskopshemman förvaltas av stiftsnämnden, biskopsgård enligt de särskilda föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar och biskopshemman i enlighet med vad för allmänna kyrkohemman är stadgat.

Denna förordning skall träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Därvid skall iakttagas:

Fastighet, som under tiden närmast före denna förordnings ikraftträdande utgör bostadsboställe för biskop eller eljest av biskop innehaves på lön, skall av biskopen avträdas från och med dagen, då förordningen, enligt vad ovan stadgats, träder i kraft.

Å varje här avsedd fastighet, beträffande vilken nybyggnads- och underhållsskyldighet jämlikt hittills gällande bestämmelser åligger biskopen, skall, i anledning av fastighetens avträdande vid nämnda tidpunkt, mellan biskopen såsom avträdande boställshavare och stiftsnämnden för kyrkofondens räkning såsom tillträdare förrättas husesyn i hittills gällande ordning. Sådan syn skall dock icke företagas

å av myndighet utarrenderad lönefastighet, därest den för fastigheten närmast före biskopens här angivna avträdesdag löpande arrende-

perioden sträcker sig utöver nämnda dag samt arrendatorn på grund av upplåtelseavtalet har att helt svara för nybyggnads- och underhållsskyldigheten beträffande fastigheten och fullgörandet därav desslikes prövas vara vederbörligen säkerställt, samt ej heller

å fastighet, vari bostad för biskop är anvisad, där det, jämlikt särskilt bestämmande, helt ankommer å vederbörande domkyrka eller viss kassa eller fond att svara för den biskopen, enligt vad ovan sagts, beträffande sådan fastighet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldigheten.

Där husesyn, enligt vad sålunda föreskrivits, skall företagas, ankommer det å stiftsnämnden att därom föranstalta. Sådan syn må icke hållas senare än sex månader efter den för biskopen bestämda avträdesdagen.

Vad här stadgats i fråga om biskops avträdande av fastighet, skall i tillämpliga delar gälla jämväl för biskops tjänst- eller nådårsberättigade dödsbo samt för prästerskapets änke- och pupillkassa, i fall då någon av dessa vid förordningens ikraftträdande innehar fastighet, varom nu är fråga.

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404)
om kyrkofond¹.**

Häriigenom förordnas, att 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

3 §.

Från statsverket — — — — — kyrkofonden utgå

1) ersättning med — — — — — m. m. samt

2) ersättning dels med tillhopa 301,250 kronor för vissa tidigare av prästerskapet i territoriella pastorat åtnjutna statsanslag, dels ock med 117,200 kronor för dylika anslag, som tillförne åtnjutits av biskopar eller utgått till biskopslöneregleringsfonden,

skolande dessa ersättningar inom januari månad för året utbetalas till kyrkofonden.

Ytterligare skola till kyrkofonden ingå:|

3) inkomst av — — — — — är beläget, (allmänna kyrkohemman) ävensom inkomst av fastigheter, vilkas avkomst, jämlikt av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel, tillförts kyrkofonden, (biskopshemman);

4) — — — — —

8) ränta och annan vinst å andra av statskontoret förvaltrade kapitaltillgångar, varav avkastningen, jämlikt de under 3) här ovan angivna grunder för dispositionen av till biskoparnas avlönande avsedda medel, skall tillföras kyrkofonden.

6 §.

Enligt vad särskilt är stadgat skola av kyrkofonden gäldas

dels kostnad för avlönande av biskoparna och av präster, som avses i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, ävensom för beredande av emeritilön för dylika präster samt för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst, allt i den omfattning, som är närmare bestämd

i de av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel,

¹ Senaste lydelse av 3 och 6 §§, se 1934: 545.

i lagen om reglering av prästerskapets avlöning jämte de därtill anslutna lagarna om provisorisk tilläggs-lön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m., om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat, om emeritilöner för präster och om dyrtidstillägg åt präster samt

i lagen om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst,

dels jämlikt 5 och 6 §§ ecklesiastik boställsordning bestämda arvoden åt ordförande i boställsnämnder, arvoden och ersättningar åt ledamöter i stiftsnämnder samt avlöningar åt stiftsjägmästare och biträden åt dessa ävensom andra omkostnader för stiftsnämndernas verksamhet,

dels ock jämlikt lagen den 21 november 1925 beviljade anslag för uppförande av prästgårdar inom Härnösands och Luleå stift.

Härutöver skola av kyrkofonden utgöras:

- 1) tillskott till pastorat enligt vad i 7 § stadgas;
- 2) anslag, som Konungen — — — — prästerlig befattning;
- 3) kostnader för förvaltningen av biskopshemman;
- 4) kostnader för förvaltningen av allmänna kyrkohemman;
- 5) anslag, som Konungen må finna skäligt bevilja prästman för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket, dock att för ändamålet icke under något år må användas mer än 400,000 kronor;
- 6) pensionsavgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa för innehavare av prästerlig emeritilön samt för pensionerad teologie professor, som innehåft kyrkoherdetjänst i prebendepastorat;
- 7) anslag, som av Konungen och riksdagen beviljas för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som i 11 § lagen om domkapitel avses;
- 8) anslag, som — — — — äger samband;
- 9) anslag till extra utgifter med ett belopp av tillhoppa högst 25,000 kronor för år, som efter Konungens bestämmande må användas till bestridande av kostnad för härförut i denna paragraf icke särskilt angivet kyrkligt ändamål.

1. Denna lag skall träda i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

2. Med ikraftträdandet av bestämmelsen i 6 § 6) i dess lydelse enligt denna lag upphävas lagarna den 28 oktober 1932 (nr 478) om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, och den 20 juli 1933 (nr 489) om gäldande i visst fall ur kyrkofonden av pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa, tillika med de särskilda stadganden, som tillkommit med stöd av sistnämnda två lagar.

3. Kyrkofonden skall beträffande de fonder och andra kapitaltillgångar, vilka jämlikt de av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel överförts till kyrkofonden, svara för samtliga de utgifter, som enligt allmän författning eller särskilda, i behörig ordning meddelade bestämmelser redan blivit anvisade till utgående från dessa tillgångar.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt¹.

Häriigenom förordnas, att 6 § lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

6 §.

Där, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning äger rum av fastighet, vars avkomst i sin helhet ingår till kyrkofonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen, såvida ej annan disposition därav varder av Konungen föreskriven, överlämnas till nämnda fond.

Sker utbyte — — — — för pastoratet.

Huruledes, beträffande — — — — Konungen förordnas.

Denna lag skall träda i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

¹ Senaste lydelse av 6 §, se 1932: 403.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 21 februari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, stats-
råden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och jord-
bruksdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, stats-
rådet Engberg:

Nu gällande lönereglering för rikets biskopar är i huvudsak bestämd
efter grunder, vartill förslag efter framställning av rikets ständer fram-
lades av Kungl. Maj:t i proposition till ständerna vid 1859/1860 års
riksdag. Den allmänna utveckling, som sedan dess ägt rum, har kommit
dessa, i princip på naturaavlöningsystem uppbyggda grunder för bisko-
parnas avlönande att framstå såsom i mångt och mycket föråldrade.
Kravet på en förändring härutinnan har därför med tiden vuxit sig allt
starkare och har vid upprepade tillfällen föranlett framställningar eller
uttalanden jämväl från riksdagens sida.

Det med de samhällsekonomiska förhållandena i gången tid samman-
hörande systemet, enligt vilket befattningshavare i allmän tjänst helt
eller delvis avlönades med avkomst av löningsjord samt med ränteper-
sedlar eller lösen därför, befanns redan under senare hälften av förra
århundradet moget för en allmän avskrivning. För militie- och civilsta-
terna genomfördes sålunda — om man bortser från ett jämförelsevis
ringa antal, delvis ännu ej helt avvecklade, övergångsfall — en allmän
nyordning inom löneväsendet redan under 1870- och 1880-talen. Samma
reformfråga blev inom ecklesiastikstaten aktuell i första hand för den
därtill hörande största befattningshavargruppen, församlingspräster.
Som reformen härvid visade sig vara förbunden med åtskilliga tekniska
svårigheter, kom densamma för dessa präster likväl att — efter lång-
variga förarbeten — få sin lösning först genom den år 1910 genomförda
lagstiftningen.

Vad beträffar andra, i större eller mindre utsträckning naturaavlönade ecklesiastika befattningshavare — klockare och organister samt den fåtaliga kretsen av rikets biskopar — har återigen, oaktat även beträffande dessa befattningshavargrupper naturaavlönningssystemets bibehållande sedan länge lett fram till betydande olämpor, den erforderliga lönetekniska nyordningen genom förhållandenas makt kommit att än mera fördröjas.

Av sammanställda tablåer över biskoparnas nuvarande löneinkomster, vartill jag senare får tillfälle att återkomma, ställes i åskådligaste belysning, huru de till biskoparna faktiskt utgående lönebeloppen förlorat varje fäste i de vid tillkomsten av gällande löneregleringar för dessa befattningshavare gjorda beräkningarna. Här berörda missförhållande, vilket man givetvis har att föra tillbaka på själva naturaavlönningssystemet såsom en omedelbar verkan av detta, gör det — fränsett de därmed i övrigt förbundna olägenheterna — oavvisligt, att sagda system för biskoparnas vidkommande snarast möjligt definitivt avvecklas. Nyordningen bör härvid tydligen inriktas såväl på avvägbringande av en effektiv utjämning mellan de särskilda biskopstjänsterna av de för närvarande till dessas innehavare utgående reella avlöningsförmånerna som även — vilket numera faller av sig självt — på en fixering i penningar av lönebeloppen vid berörda tjänster. Särskilda utredningsarbeten för åstadkommande av en dylik nyordning beträffande biskoparnas avlöningsförhållanden hava ock, efter förordnande av Kungl. Maj:t, sedan lång tid tillbaka bedrivits inom ecklesiastikdepartementet.

Vad angår klockarna och organisterna får jag nämna, att jag även för dessa ecklesiastika tjänstemän funnit en motsvarande avveckling av naturaavlönningssystemet i de fall, där detta system alltjämt för dem tillämpas, vara synnerligen angelägen. Jag har också i detta syfte igångsatt viss utredning, som likväl ännu icke hunnit slutföras. Frågan om en reform av biskoparnas avlöningsförhållanden finner jag däremot vara så ur alla synpunkter utredd, att jag nu kan underställa Kungl. Maj:ts prövning förslag härutinnan.

Innan jag övergår till en närmare behandling av detta förslag och vad därmed sammanhör, anhåller jag att — delvis med ledning av framlagt material — först få lämna en kortfattad historik över tillkomsten av och redogörelse för innehållet i nu för biskoparna gällande löneregleringsbestämmelser samt att därefter få redogöra för viktigare under senare tid gjorda framställningar om ändring i grunderna för biskoparnas avlöande samt för gången av de utredningar, som föregått mitt här förevarande förslag i frågan.

Första avdelningen.

Historik.

1 kap. Gällande löneregleringsbestämmelser.

De allmänna grunderna för regleringen av biskoparnas avlöning samt dessa grundens och de särskilda löneregleringarnas tillkomst.

I anledning av en vid 1856/1858 årens riksdag väckt motion anhöllo rikets ständer i skrivelse nr 42 hos Kungl. Maj:t att, sedan fullständig undersökning ägt rum till utrönande av ärkebiskopens och biskoparnas samtliga löneförmåner, Kungl. Maj:t täcktes låta upprätta och till rikets ständer vid då nästinstundande riksdag avgiva förslag, vilket, jämte det däri upptoges en tillräcklig och jämnare fördelad avlöning, även utvisade den tillgång, som genom en sådan reglering möjligen kunde uppkomma; och hemställde såsom en följd härav rikets ständer att, i den händelse biskopsledighet uppstode innan omförmälda reglering medhunnits, Kungl. Maj:t vid utnämningen till biskopsämbete ville fästa det villkor, att den utnämnde måtte vara underkastad den förändring i lönevillkor, som av berörda reglering kunde bli en följd.

Under anmälan av sin önskan, att biskoparnas prebendepastorat i sådan egenskap måtte komma att upphöra, anhöllo rikets ständer i samma skrivelse, att uti det förslag till biskopslönernas reglering, om vars avgivande vid därpå följande riksdag rikets ständer sålunda anhållit, avlöning för särskilda kyrkoherdar i nämnda pastorat måtte upptagas, ävensom att därefter tilläventyrs återstående överskottsmedel av de åt biskoparna då anslagna inkomster i samma förslag avsåges till förbättring av det svagast avlönade lägre prästerskapets inkomster.

Vid föredragning den 17 juli 1858 av rikets ständers skrivelse anbefallde Kungl. Maj:t ärkebiskopen och samtliga biskoparna att till Kungl. Maj:t inkomma med fullständiga uppgifter å alla med deras innehavande ämbeten förenade inkomster, och förklarade Kungl. Maj:t sig vid utnämning till ärkebiskops- eller biskopsämbete tills vidare vilja fästa det förbehåll, att den utnämnde skulle vara underkastad den förändring i lönevillkor, som möjligen i följd av den av rikets ständer åsyftade regleringen kunde komma att bestämmas.

Sedan de sålunda infordrade uppgifterna inkommit till ecklesiastikdepartementet och där bearbetats, föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 16 december 1859, nr 63, följande grunder för en reglering av biskoparnas avlöning:

1:o.

En fullständig reglering av biskoparnas löner bör, i mån av nuvarande innehavares avgång eller så snart sådant utan förnärmande av deras rätt ske kan och omständigheterna i övrigt medgiva, verkställas.

2:o.

De löner, som, fri bostad oberäknad, därvid böra biskoparna i de särskilda stiften tilldelas, bestämmas till följande belopp, nämligen:

i Uppsala	stift		r:dr	r:mt	16,000
» Linköpings	»		»	»	13,000
» Skara	»		»	»	12,000
» Strängnäs	»		»	»	12,000
» Västerås	»		»	»	12,000
» Växjö	»		»	»	12,000
» Lunds	»		»	»	15,000
» Göteborgs	»		»	»	14,000
» Kalmar	»		»	»	10,000
» Karlstads	»		»	»	12,000
» Härnösands	»		»	»	12,000
» Visby	»		»	»	10,000

Summa r:dr r:mt 150,000

Där biskopshus ej finnes, erhåller biskopen hyresersättning, som av Kungl. Maj:t bestämmes, dock ej överstigande 1,500 riksdaler.

3:o.

Vid biskops avgång eller förut, därest biskop blivit med förbindelse att underkasta sig löneförändring tillsatt, skall utredning ske av alla de med tjänsten förenade löneförmåners belopp, för vilket ändamål bostäl- lenas avkastning bör med noggrannhet uppskattas, samt övriga hemman, lägenheter eller jordar, som icke av biskopen bebos eller brukas, eller för boställets skötsel äro behöfliga, så snart lagligen ske kan, utarrenderas, varje gång för så lång tid, som för utarrendering av kronans egendomar i allmänhet är eller varder bestämd, allt i den ordning och på det sätt, Kungl. Maj:t täcktes närmare föreskriva.

4:o.

Om, efter skedd utredning, lönen befinnes överstiga det belopp, den- samma enligt andra punkten bör utgöra, med så stort värde, som svarar mot avkastningen av ett eller flera med tjänsten förenade prebende- pastorat, bör det eller de därifrån skiljas och pastor där tillsättas i den ordning, som för regala gäll är stadgad, dock att för varje biskopsstol ett prebendepastorat varder såsom sådant bibehållet.

Skulle prebendepastorat, vilket enligt förestående grund borde från biskopslön skiljas, vara så litet, att det icke förmår avlöna egen pastor, må av Kungl. Maj:ts särskilda prövning bero, huruvida detsamma skall med annat pastorat förenas eller tills vidare vid samma biskopslön bibehållas.

5:o.

Överskjuter biskopslön det för densamma bestämda värde med större belopp än som motsvarar inkomsten av därifrån skilda prebendepastorat, bestämmer Kungl. Maj:t, vilka inkomster ytterligare böra därifrån avskiljas. Dessa ingå till statskontoret, för att under titel: biskopslöneregleringsfonden redovisas och till jämnande av annan biskopslön användas. På samma sätt förfares, om löneinkomsterna befinnas överskjuta normalbeloppet med mindre summa än att något prebendepastorat genast kan därifrån skiljas.

6:o.

Understiger biskopslön det för densamma fastställda belopp, skall fyllnaden i tjänsten tilldelas av biskopslöneregleringsfonden, så snart denna därtill lämnar tillgång.

7:o.

Så snart Kungl. Maj:t finner biskopslöneregleringsfondens årliga inkomst uppgå till det belopp, att av densamma ersättning kan biskop lämnas för prebendepastorat, som bör, men förut icke kunnat, från tjänsten skiljas och med egen kyrkoherde förses, gives om verkställandet därav nådig befallning, varvid, i valet mellan flera, företrädesvis bestämmes prebendepastorat i stift, där mer än tvenne sådana äro biskopen på lönen anslagna.

8:o.

Biskopslöneregleringsfondens årliga inkomster må ej till annat än här uppgivna ändamål disponeras, varemot å densamma uppkommande behållningar må av Kungl. Maj:t användas till sådana utgifter, som av denna lönereglering kunna bliva en nödvändig följd eller tjäna till dess fortskyndande.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid propositionens framläggande anförde dåvarande departementschefen, bland annat, följande:

»I ovanberörda skrivelse hava rikets ständer, på sätt förut är anført, begärt, att i förslaget till biskopslönernas reglering avlöning för särskilda kyrkoherdar i prebendepastoraten måtte upptagas, ävensom att därefter tilläventyrs återstående överskottsmedel av de åt biskoparna nu anslagna inkomster måtte i samma förslag avses till förbättring av det svagast avlönade lägre prästerskapets inkomster. Enligt det förslag jag här framställt, skulle för de nya kyrkoherdarna någon annan avlöning än den, som författningsenligt åtföljde deras tjänster, endast undantagsvis bliva behöfelig, och då Kungl. Maj:t dessutom till rikets ständer avlätit särskild proposition angående reglering av det övriga prästerskapets avlöning, synes mig lämpligast, att de medel, som möjligen vid ett ordnande av biskoparnas löner bliva tillgängliga, och vilka under den närmaste framtiden måste bliva ganska ringa, få av Kungl. Maj:t disponeras till sådana utgifter, som av denna lönereglering kunna bliva en nödvändig följd och tjäna till dess fortskyndande. Skulle framdeles och sedan löneregleringen hunnit närmare sin fullbordan något större överskott verkligen uppstå, torde det i alla händelser böra användas för ändamål, vilka med denna fråga stå i närmare sammanhang, såsom t. ex.

bildande av emeritilöner för biskopar, som vid en längre framskriden ålder önska att från den ansträngande och maktpåliggande befattningen erhålla avsked; men då beloppet av nämnda överskottsmedel icke ännu kan med någon tillförlitlighet uppgivas, läser med varje beslut i detta hänseende tills vidare böra anstå.»

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 oktober 1860, nr 206, anmälde ständerna, att de, i betraktande av de i propositionen anförda och i statsrådsprotokollet närmare utredda omständigheter och förhållanden, funnit sig böra till alla delar gilla och antaga vad Kungl. Maj:t föreslagit, med undantag allenast av den i fjärde punkten i Kungl. Maj:ts förslag förekommande föreskriften, att pastorer i *alla* de frånskilda prebendena skulle tillsättas i den ordning, som för regala gäll vore stadgad. Ständerna hade fördenskull funnit, att till omförmälda punkt borde göras ett tillägg i syfte att, därest det bleve utrett, att ett pastorat, innan det blivit anslaget till prebende, varit i avseende på ordningen för pastors tillsättande av konsistoriell egenskap, sådant pastorat då skulle, efter regleringens verkställande, återfå denna sin egenskap.

Genom beslut den 15 juni 1861 godkände Kungl. Maj:t det av rikets ständer antagna tillägget till punkten 4:o. Genom cirkulär till samtliga länsstyrelser och domkapitel samt kammarkollegiet och statskontoret den 26 februari 1864 förordnade Kungl. Maj:t härefter

»att utredning av inkomsterna från alla de pastorat, vilka för närvarande äro med biskopsämbetena såsom prebenden förenade, ävensom lönereglering för prästerskapet inom dessa pastorat, skall verkställas av de nämnder, vilka enligt nådiga förordningen den 11 juli 1862 hava sig anförtrodd den allmänna regleringen av prästerskapets löner i de särskilda län, inom vilka dessa pastorat äro belägna;

att för biskopsämbetena i Linköping, Växjö, Karlstad och Visby, vilkas innehavare till följd av nådigt beslut den 17 juli 1858 äro, enligt innehållet av deras fullmakter, underkastade den förändring i lönevillkor, som vid den åsyftade regleringen kan komma att bestämmas, nu genast, och för övriga biskopsämbeten i mån av nuvarande innehavares avgång, en fullständig utredning genom samma nämnders försorg skall verkställas över beloppet av alla med dessa ämbeten förenade löneförmåner; börande för sådant ändamål bostälленas avkastning med noggrannhet uppskattas enligt de i 4 § av nådiga förordningen den 11 juli 1862 bestämda grunder, samt övriga hemman, lägenheter och jordar, vilka icke av biskopen bebos eller brukas eller för boställets skötsel äro behöfliga, så snart lagligen ske kan, utarrenderas, varje gång för så lång tid, som för utarrendering av kronans egendomar i allmänhet är eller varder bestämd, samt efter de grunder och på det sätt, som Vårt nådiga brev den 11 juli 1862, angående utarrendering av prästerskapet anslagen jord, i allmänhet bestämmer;

att för verkställigheten av denna utredning vederbörande nämnd äger att av Vår befallningshavande erhålla noggranna uppgifter sig meddelade å de av kronan lämnade, till biskoparna utgående anslag, så till deras belopp som värde;

att vid berörda uppskattning såväl boställsavkastning och arrendebelopp, som kronotionde, indelta räntor m. m. skola beräknas efter medeltalet av de nästföregående tjugo årens markegång; och

att, därest, efter denna utredning, lönen vid ett biskopsämbete jämförd med det belopp, vartill densamma genom de av Oss och rikets ständer fastställda grunder blivit bestämd, nämligen

i Uppsala	stift	rdr	rmt	16,000
» Linköpings	»	»	»	13,000
» Skara	»	»	»	12,000
» Strängnäs	»	»	»	12,000
» Västerås	»	»	»	12,000
» Växjö	»	»	»	12,000
» Lunds	»	»	»	15,000
» Göteborgs	»	»	»	14,000
» Kalmar	»	»	»	10,000
» Karlstads	»	»	»	12,000
» Härnösands	»	»	»	12,000
» Visby	»	»	»	10,000;

finnes överstiga detta belopp med så stort värde, som svarar mot avkastningen av ett eller flera med tjänsten förenade prebendepastorat, löneregleringsnämnden äger föreslå fränskiljandet av ett eller flera av dessa pastorat, med iakttagande därav, att, i enlighet med samma grunder, alltid ett prebendepastorat vid vart biskopsämbete bibehålles; därvid nämnden, i händelse av tvekan, vilket prebendepastorat rätteligen bör framför andra indragas, äger att, efter behörigt överbäggande av alla förekommande omständigheter, med alternativa förslag till Oss inkomma; skolande för berörda ändamål vederbörande nämnder tillhandahållas såväl de Oss redan meddelade uppgifter å biskoparnas löneinkomster med däröver upprättade sammandrag och omslut, som även i övrigt alla för ärendets fullständiga utredning behöfliga upplysningar.

Och vilja Vi, sedan löneregleringsnämndernas omförmälda utredningar och förslag, över vilka vederbörande domkapitel och Våra befallningshavande böra sig yttra, till Oss inkommit, i enlighet med de för regleringen fastställda grunder meddela nådigt beslut såväl om de pastorat, vilka böra i egenskap av prebenden upphöra, för att med egna kyrkoherdar förses, som även vilka inkomster ytterligare böra från vissa biskopslöner skiljas och till biskopslöneregleringsfonden ingå, för att till fyllnad i de biskopslöner, som understiga de fastställda beloppen, ävensom till fortsatt frigörande av prebendepastorer, enligt bestämda grunder disponeras.»

I överensstämmelse med de sålunda meddelade föreskrifterna blevo samtliga biskopslöner reglerade genom Kungl. Maj:ts beslut,

för biskopen i Linköpings stift	den 23 april	1869
» » » Härnösands » »	16 »	1870
» » » Västerås » »	12 »	1871
» » » Växjö » »	13 december	1872
» ärkebiskopen i Uppsala » »	28 mars	1873

för biskopen i Visby	stift den 10 oktober	1873
» » » Kalmar	» » 29 september	1876
» » » Lunds	» » 22 december	1876
» » » Strängnäs	» » 2 november	1877
» » » Skara	» » 18 oktober	1878
» » » Göteborgs	» » 4 november	1881
» » » Karlstads	» » 14 april	1882.

Genom de för de särskilda biskopstjänsterna sålunda fastställda löne-regleringarna skedde icke någon ändring i sättet för biskopslönernas utgörande. Biskoparnaingo behålla så mycket av sina dittillsvarande inkomster (av boställen, kronotiondelösen etc.), som efter vid löne-regleringarna skedd uppskattning enligt de bestämda grunderna befunnits motsvara de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda lönebeloppen. Övriga biskoparnas dittillsvarande inkomster avskildes från biskopslönerna och indrogos samtliga till biskopslöneregleringsfonden, med undantag för inkomsterna av de från biskopslönerna skilda prebendepastoraten, vilka sistnämnda inkomster togos i anspråk omedelbart för avlöande av dessa pastorats blivande egna präster. Visade uppskattningen av inkomsterna vid viss biskopstjänst brist i det fastställda lönebeloppet, fylldes bristen av biskopslöneregleringsfonden.

Vidtagna ändringar i de särskilda löne-regleringarna.

I de särskilda löne-regleringarna hava efter dessas fastställande vidtagits vissa ändringar.

Sålunda hava numera jämlikt riksdagens och kyrkomötets beslut samtliga biskopsprebenden — med undantag av Visby pastorat, vilket tillsvidare bibehållits såsom prebende, — av Kungl. Maj:t, i samband med fastställande av nya löne-regleringar för prästerskapet i vederbörande pastorat, indragits mot ersättning av biskopslöneregleringsfonden.

Frågan om indragningen av biskoparnas prebendepastorat hade — liksom frågan om avvecklingen överhuvud av hela prebendeinstitutionen — under lång tid varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Så förordnade Kungl. Maj:t, efter framställning av riksdagen och tillstyrkan av kyrkomötet, den 28 april 1882 i nådigt cirkulär till domkapitlen, att var och en, som därefter utnämndes till innehavare av ämbete eller tjänst, varmed enligt gällande bestämmelser prebendepastorat vore förenat, skulle vara skyldig att, om och när Kungl. Maj:t så bestämde, avträda prebendepastoratet mot fyllnad i den med ämbetet eller tjänsten förenade lönen till belopp, vartill inkomsten av prebendepastoratet funnes i löne-stat upptagen eller vid löne-reglering beräknad. Rörande de åtgärder, som härutinnan sedermera vidtagits, får jag hänvisa till de utförliga framställningar, som återfinnas dels i Kungl. Maj:ts proposition

den 3 december 1915, nr 44, angående indragning av de biskoparna anslagna prebenden, dels ock i det av kommittén för utredning av frågan om förändrad kyrklig indelning och organisation i vissa delar av Lunds stift den 13 november 1919 avgivna betänkande med förslag till upphävande av prebendeinstitutionen. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 13 oktober 1915 av frågan om framläggande av förslag i ämnet till kyrkomötet uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet såsom sin mening, att beträffande ett av prebendena, nämligen Visby, lämpligheten av dess indragning torde böra sättas i fråga med hänsyn därtill, att prebendarien såsom biskop i rikets till areal och folkmängd minsta stift torde kunna i större omfattning än i övriga stift påräknas personligen deltaga i församlingsvården. Detta departementschefens uttalande lämnades av såväl riksdagen som kyrkomötet utan erinran, och i anslutning därtill förklarade Kungl. Maj:t i resolutionen angående lönereglering för prästerskapet i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat av Visby stift den 29 augusti 1919, vilken reglering trädde i kraft den 1 maj 1920 och gäller till och med den 30 april 1940, att Kungl. Maj:t funne i ärendet väckt förslag om upphörande av Visby stads- och landsförsamlingars pastorats egenskap av prebende åt biskopen i Visby stift ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

På grund av de för biskoparna meddelade löneregleringsbestämmelserna hade vid löneregleringen för biskopen i Visby stift — liksom vid löneregleringarna för övriga biskopar — de vid tjänsten behållna lönetillgångarna beräknats så, att desamma tillika med biskopen från biskopslöneregleringsfonden tillerkänd lönefyllnad skulle förslå jämväl till avlönande av vice pastor i prebendepastoratet. Då den för avlönande av vice pastor i Visby pastorat därvid antagna utgiften, 1,000 kronor, snart befanns otillräcklig, tillerkändes biskopen i Visby genom nådigt brev den 25 april 1889 — såsom bidrag till höjande av avlöningen åt vice pastor till 1,500 kronor — ett särskilt lönetillskott från biskopslöneregleringsfonden med 350 kronor för år.

Jämlikt av riksdagen bifallet och av kyrkomötet godkänt förslag till förändring av rikets indelning i stift m. m. föreskrev Kungl. Maj:t i kungörelse den 27 oktober 1903 (sv. förf.-saml. nr 109 s. 1), att Västerbottens och Norrbottens län skulle från och med den 1 januari 1904 fränskiljas Härnösands stift för att bilda ett särskilt stift med benämningen Luleå stift och med biskopssäte i Luleå samt att vid närmast inträffande ledighet å biskopstjänsterna i Växjö och Kalmar stift dessa stiftsområden skulle sammanslås till ett, benämnt Växjö stift och med biskopssäte i Växjö. Härvid bestämdes lönen för biskopen i det nya Härnösands stift att utgå med enahanda belopp som i det odelade Härnösands stift. Avlöningen för biskopen i Luleå stift fastställdes till 14,000

kronor årligen, därav 12,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom hyresersättning, att helt utgå av biskopslöneregleringsfonden. Hyresersättningen blev sedermera, efter inköp för biskopslöneregleringsfondens räkning av fastighet till biskopshus i Luleå, utbytt mot förmån av hyresfri tjänstebostad. Biskopen i det nya Växjö stift tillerkändes, utöver biskopslönen i förutvarande Växjö stift, ett lönetillägg av 2,000 kronor årligen från biskopslöneregleringsfonden. Den med lönen för biskopen i Kalmar stift förenade ersättningen för kronotiondespannmål skulle efter stiftsförändringen indragas till nämnda fond. Sammanslagningen av Växjö och Kalmar stift genomfördes den 1 augusti 1915.

Biskoparna, vilka ursprungligen icke ägde rätt till någon ersättning för de kostnader deras tjänsteresor åsamkade dem, hava samtliga numera — i likhet med landshövdingarna — fått rätt till fria resor på statens järnvägar, en var inom sitt stiftsområde. Därutöver hava biskoparna i de två nordligaste stiftet under senare tid tillerkänts särskild förmån av viss resekostnadsersättning. Sålunda medgav Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 17 maj 1912 och den 28 januari 1916 biskopen i Luleå stift O. Bergqvist rätt att tillsvidare från och med år 1912 för resor i tjänsteärenden till och från samt inom stiftets lappmarksförsamlingar uppbära viss reseersättning, fastän utan rätt till dagtraktamente, vilken ersättning skulle utgå av anslaget till lappmarks ecklesiastikverk. Vidare förordnade Kungl. Maj:t den 30 maj 1919, i enlighet med till riksdagen den 18 mars 1919 avlåten proposition, nr 377, som av riksdagen bifallits enligt skrivelse den 2 maj 1919, nr 138, att biskoparna i Härnösands och Luleå stift skulle vara berättigade att från och med år 1919 vid resor i tjänsteärenden inom respektive stift ur biskopslöneregleringsfonden åtnjuta ersättning för kostnad för resa å enskild järnväg, för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlitande av vägvisare och bärare. Slutligen medgav Kungl. Maj:t den 16 april 1926 biskopen Bergqvist i Luleå rätt att från och med den 1 augusti 1925 tillsvidare vid resor i tjänsteärenden till och från samt inom stiftets lappmarksförsamlingar, utöver den jämlikt beslutet den 30 maj 1919 utgående ersättningen, åtnjuta traktamentsersättning med 13 kronor för dag, att utgå från förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål.

Jämlikt särskilda av riksdagen fattade beslut utgick ur biskopslöneregleringsfonden för tiden intill den 1 juli 1922 dels till biskopen i Luleå stift O. Bergqvist från och med år 1918 först krigstidstillägg och extra krigstidstillägg och senare dyrtidstillägg å dennes — från biskopslöneregleringsfonden utgående — löneförmåner, dels till biskopen i Härnösands stift E. F. Lönegren från och med år 1919 dyrtidstillägg å den del (lönefyllnad och prebendeersättning) av dennes löneförmåner, som tillkom

honom från biskopslöneregleringsfonden, *dels ock* till biskopen i Växjö stift K. L. Lindberg från och med den 1 juli 1920 dyrtidstillägg å det lönstillägg av 2,000 kronor, som i anledning av sammanslagningen av Växjö och Kalmar stift tillkom denne biskop från biskopslöneregleringsfonden. För samtliga dessa fall gällde, att dyrtidstillägget skulle utgå efter enahanda grunder, som skulle hava tillämpats, därest biskopens avlöningsförmåner bestritts av statsmedel. I fråga om biskoparna Lönegrens och Lindbergs dyrtidstillägg gällde därjämte den begränsningen, att till vardera av dem ej fick utgå högre belopp än att summan av biskopens avlöningsförmåner, inberäknat dyrtidstillägg, för år räknat uppgick högst till det belopp, som skulle tillkommit biskopen, om han av statsmedel utnjutit en årlig avlöning, Lönegren av 12,000 kronor och Lindberg av 14,000 kronor. Jämlikt av riksdagen i skrivelse den 27 maj 1922, nr 181, lämnat medgivande tillerkändes förutnämnda tre biskopar genom nådigt beslut den 15 juni 1922 dyrtidstillägg jämväl för tiden från och med den 1 juli 1922 att, enligt samma grunder och samma bestämmelser i övrigt som tidigare gällt, utgå tillsvidare, så länge dyrtidstillägg utginge till befattningshavare i statens tjänst.

I skrivelse den 28 april 1925, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, medgav härefter riksdagen, att biskoparna Lönegren och Bergqvist vardera finge från och med den 1 juli 1925, tillsvidare och intill dess annorlunda kunde varda bestämt, från biskopslöneregleringsfonden erhålla tillfällig löneförbättring med ett årligt belopp av 3,000 kronor, med skyldighet dock för Lönegren att vidkännas sådan minskning i detta belopp, att hans samtliga avlöningsförmåner för år icke överstege 15,000 kronor förutom dyrtidstillägg. Därvid bestämde riksdagen tillika, att biskopen Lönegren från och med den 1 juli 1925 tillkommande dyrtidstillägg, vilket jämväl skulle beräknas å det belopp Lönegren från biskopslöneregleringsfonden komme att åtnjuta såsom tillfällig löneförbättring, ej finge utgå med högre belopp än att summan av hans avlöningsförmåner, dyrtidstillägget inbegripet, för år räknat uppginge till högst det belopp, han skulle hava erhållit, därest han av statsmedel åtnjutit en årlig avlöning av 15,000 kronor. I enlighet med detta riksdagens beslut meddelade Kungl. Maj:t den 15 maj 1925 närmare bestämmelser i ämnet. Bestämmelserna om dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring voro för Lönegren i tillämpning intill dennes avgång från ämbetet den 1 januari 1935 och äro för Bergqvist alltjämt gällande. Biskopen Lindbergs ämbets tid utgick år 1928, men den Lindbergs tillerkända förmånen av dyrtidstillägg hade, i följd av den därmed förbundna maximeringsbestämmelsen i avseende å avlöningsförmånerna, redan tidigare förlorat betydelse för honom. — I samtliga berörda fall har dyrtidstillägget utgått enligt de grunder, som gällt för befattningshavare vid statens s. k. oregerade verk.

I särskild proposition, nr 52, innevarande år har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att nuvarande biskopen i Härnösands stift, Torsten Bohlin, må från och med den 1 januari i år åtnjuta i huvudsak enahanda förmåner av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, som tillkommo företräderen i ämbetet, biskopen Löngren.

I överensstämmelse med riksdagens och kyrkomötets beslut förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1926, nr 527, att som avlösning av den biskoparna i stiftet tillkommande nådårsrätten skulle från och med den 1 maj 1927 till de biskopar, som bleve delaktiga i prästerskapets änke- och pupillkassas försäkringsfond, ur biskopslöneregleringsfonden utgå ett lönetillägg, motsvarande 1.5 procent av den med vederbörande biskops befattning förenade kontanta lönen eller, där lönen icke blivit så bestämd, det penningbelopp, som Kungl. Maj:t lagt till grund vid lönereglering, med de tillägg och ändringar, som grundade sig på särskilda Kungl. Maj:ts beslut. Där befattning innehades av biskop, som ej blev delaktig i nämnda försäkringsfond, skulle prästerskapets änke- och pupillkassa i stället för biskopen äga uppbära omförmälda tillägg.

Genom kungörelse den 22 april 1927, nr 114, förordnade Kungl. Maj:t dessutom, i enlighet med riksdagens och kyrkomötets medgivande, att från biskopslöneregleringsfonden finge efter den 1 maj 1927 utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg därå. Genom kungörelse den 20 mars 1931, nr 39, förordnades att från och med den 1 maj 1931 ytterligare en emeritilön finge från fonden utgå.

I fråga om dispositionen av skogsavkastningen utöver husbehovet från sätesgård, löningshemman eller annan boställsjord, som vid de särskilda biskopsstolorna bibehållits, har under den gångna löneregleringstiden förfarits mycket olika. I vissa fall har sådan behållen skogsavkastning utan vidare tillfallit vederbörande biskop. I andra fall åter har densamma influtit till de ecklesiastika bostälernas skogsfond eller till prästerskapets löneregleringsfond, vilka fonder genom 1910 års prästlönelagstiftning överfördes till den nybildade kyrkofonden, eller ha dessa skogsmedel använts till reparationer å biskopsfastigheterna eller, såsom under senare tid merendels skett, antingen inlevererats till biskopslöneregleringsfonden eller kommit att tillsvidare kvarstå oredovisade hos domänstyrelsen såsom en fondens fordran. Vem som rätteligen ägt förfoga över dylik skogsavkastning har hittills varit mycket tveksamt och frågan om dispositionen därav har länge varit föremål för uppmärksamhet. Sedan dödsbodelägarerna efter framlidna biskoparna i Växjö stift N. J. O. H. Lindström och K. L. Lindberg på sin tid anhängig-

gjort rättegångar mot Kungl. Maj:t och kronan om rätt till skogsavkastning från viss biskopen i nämnda stift på lön anslagen boställsjord samt högsta domstolen den 8 oktober 1932 meddelat domar i dessa mål, lärer emellertid numera få anses fastslaget, att ifrågavarande skogsavkastning bör tillkomma vederbörande boställshavare. I enlighet härmed har också — dels i följd av förberörda högsta domstolens domar, dels jämlikt av Kungl. Maj:t i anslutning till dessa domar senare meddelade beslut — ur biskopslöneregleringsfonden utbetalts dit tidigare för biskopsfastigheter inlevererade skogsmedel. Sålunda hava i skogsmedel och räntor därå till de förutnämnda dödsbodelägarerna efter biskopar i Växjö stift den 6 april 1933 utanordnats ur fonden, efter vissa avdrag, tillhopa 204,289 kronor 6 öre samt därefter under åren 1933—1935 till andra biskopar eller dessas rättsinnehavare ett flertal större och mindre belopp, antingen från statskontoret direkt ur fonden eller från domänstyrelsen omedelbart av de till skogsstaten influtna skogsmedlen. Vidare har Kungl. Maj:t under senare tid genom särskilda beslut föreskrivit, att det framtida virkesöverskottet utöver husbehovet vid vissa ärkebiskopen samt biskoparna i Skara, Västerås och Växjö på lön anslagna boställsfastigheter skall försäljas och att behållningen därå skall tillfalla boställshavarna. Till de hemman och lägenheter, som för närvarande äro anvisade för avlönning av biskoparna i Linköping, Strängnäs] och Lund, finnes antingen ingen skog alls eller ej mer än som åtgår för husbehov och vid övriga biskopsstolar finnes överhuvud icke någon boställsjord. — I detta samband må ock erinras om att enligt nådigt brev den 19 maj 1933 vissa vid ägoutbyte uppkomna skogslikvidmedel från biskopen i Västerås stift å lön anslagna jordar fonderats och förvaltas av domkapitlet därstädes, med rätt för tjänstinnehavaren att uppbära därå upplöpande ränta.

Vidare har Kungl. Maj:t, jämlikt av riksdagen för ett vart år lämnade medgivanden, för budgetåret 1933/1934 anvisat medel ur biskopslöneregleringsfonden för anställande av sekreterare hos ärkebiskopen samt för budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 lämnat ärkebiskopen bidrag från fonden till avlönande av sekreterarhjälp och andra särskilda biträden. I proposition, nr 66, till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit, att anslag till enahanda ändamål måtte beviljas jämväl för budgetåret 1936/1937.

Till sist må i detta sammanhang erinras om att genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 april 1927 fastställts provisorisk omreglering av lönen för biskopen i Lunds stift. Till en närmare redogörelse härför skall jag återkomma i det följande.

2 kap. Framställningar syftande till en reformerad ordning för biskoparnas avlönande samt i anledning därav verkställda utredningar.

I skrivelse den 28 mars 1913, nr 39, i anledning av en inom riksdagen väckt motion (II:116) anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Till stöd härför anförde riksdagen, hurusom densamma delade i motionen uttalad uppfattning, att de grunder för biskoparnas avlöning, som fastställdes genom kungl. brevet den 15 juni 1861, icke längre kunde anses tillfredsställande, bland annat därutinnan, att avkomsten av de åt biskoparna anslagna tionden, hemman och prebenden dåmera otvivelaktigt uppginge till helt andra belopp än vad vid nämnda tidpunkt beräknats. En förändring i avlöningsformen syntes riksdagen därför böra äga rum och detta så mycket hellre, som, på sätt i motionen påpekats, det icke torde förefinnas någon anledning att, sedan det övriga prästerskapets avlöningar då reglerats efter nya grunder, enbart i avseende å biskoparna bibehålla de gamla avlöningsformerna. En reglering jämväl för biskoparna i huvudsaklig överensstämmelse med berörda nya grunder syntes riksdagen alltså böra verkställas. Av denna riksdagens uppfattning följde, att riksdagen, i likhet med vad i motionen framhölls, ansåg, att de biskoparna på lön anslagna hemmanen borde, i den mån sådant kunde ske, indragas och avkastningen ingå till biskopslöneregleringsfonden. Likaledes uttalade sig riksdagen för att de församlingar, som då ännu voro biskoparna tilldelade såsom prebenden, i allmänhet icke vidare borde bibehålla denna egenskap utan erhålla särskild pastor.

Riksdagens härmed oförtydligt uttalade önskemål i förevarande ämne föranledde Kungl. Maj:t att den 28 mars 1914 tillkalla dåvarande kanslirådet H. Tigerschiöld att verkställa förberedande utredning beträffande ny lönereglering för rikets biskopar. Med skrivelse den 31 juli 1916 överlämnade Tigerschiöld till chefen för ecklesiastikdepartementet utredning i ämnet, vilken utredning dock icke kom att föranleda någon Kungl. Maj:ts framställning i ämnet. I fråga om avlösningen av kvarvarande prebenden hade emellertid Kungl. Maj:t, på sätt jag förut nämnt, redan den 3 december 1915 avgivit proposition till riksdagen. — På grund av de förändrade förhållanden, som sedermera inträtt, är numera Tigerschiölds utredning i åtskilliga delar föråldrad, varför densamma här icke torde behöva närmare refereras.

I början av år 1925 blev biskopsstolen i Lund ledig genom innehavarens då timade fränfalle. Efter en med anledning därav inom riksdagen

väckt motion (I: 52) hemställde riksdagen i skrivelse den 22 april 1925, nr 122, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt vidtaga åtgärder för en reglering av biskopslönen i Lunds stift till en närmare överensstämmelse med vad tidsförhållandena krävde. Riksdagen anförde därvid, bland annat:

»Såsom i motionen erinrats, hemställde 1913 års riksdag om utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning. Enligt vad riksdagen har sig bekant, har en utredning i angivna hänseende blivit verkställd, men har densamma ännu icke lett till någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Riksdagen håller för önskvärt, att det ifrågavarande ämnet snart måtte bli föremål för prövning och beslut av Kungl. Maj:t, vare sig nu en dylik prövning bör grundas på den redan föreliggande utredningen eller Kungl. Maj:t finner skäligt låta verkställa en ny utredning i frågan.

Vad beträffar det nu motionsvis väckta förslaget om reglering av biskopslönen i Lunds stift, anser sig riksdagen böra hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för en reglering av sagda lön till närmare överensstämmelse med vad tidsförhållandena kräva. Riksdagen förutsätter vidare såsom självfallet, att Kungl. Maj:t i fullmakten för blivande innehavare föreskriver skyldighet att vara underkastad den förändring i lönevillkor, som kan bli en följd av ny lönereglerings genomförande.»

Riksdagens sålunda än en gång understrukna önskan om utredning av ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därvid särskilt gjorda anhållan om en reglering av biskopens i Lund avlöning ledde i första hand till sistnämnda frågas framläggande för 1926 års kyrkomöte.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 7 oktober 1926 av förslag till ny reglering av lönen för biskopen i Lunds stift framhöll dåvarande departementschefen, bland annat, att frågan om ny lönereglering för biskoparna länge varit aktuell och att så gott som alla de vederbörande, vilka yttrat sig angående omreglering av biskopslönen i Lunds stift, understrukit dess samband med frågan om en allmän reglering av biskoparnas löner samt att det till och med från åtskilliga håll bestämt avstyrkts, att man då skulle verkställa en isolerad lönereglering för *en* biskop. Departementschefen omnämnde vidare i detta sammanhang, att farhågor uttalats särskilt för att en då fastställd lönereglering för *en* biskop skulle kunna verka prejudicerande, när lönereglering komme att verkställas för de övriga biskoparna, i det att man då skulle hava fastlåst grunderna för såväl beräkningen av avlöningsbeloppens storlek som sättet för deras utgörande utan att detta föregåtts av nödvändiga undersökningar rörande de olika stiftens säregna förhållanden eller möjligheten för de befintliga avlöningstillgångarna att bära kostnaderna för en lönereglering efter sålunda bestämda principer. Härefter fortsatte departementschefen:

»När jag trots dessa betänkligheter ansett mig böra redan nu inför

Kungl. Maj:t framlägga frågan om en reglering av Lundabiskopens lön, beror detta främst därpå, att frågan om en allmän löner reglering för biskoparna — såsom jag tidigare framhållit vid min anmälan inför Kungl. Maj:t av frågan om beredande av emeritilöner åt biskopar — synes vara av jämförelsevis svårlöst beskaffenhet, och att den i ärendet verkställda utredningen numera är i vissa avseenden föråldrad. Fastän det är min avsikt att inom en nära framtid upptaga denna fråga till förnyad omprövning, torde det därför komma att dröja någon tid, innan framställning till riksdag och kyrkomöte kan göras om ny definitiv löner reglering för biskoparna.

Enligt mitt förmenande är den i riksdagens skrivelse av år 1925 uttalade åsikten, att löneförmånerna vid biskopsstolen i Lunds stift böra regleras till en närmare överensstämmelse med vad tidsförhållandena kräva, så väl grundad — behovet av en reglering av lönen har icke förnekats av någon av de i ärendet hörda myndigheterna — att jag icke ansett det vara försvarligt att låta med nämnda löner reglering anstå under den tid, som, enligt vad jag nyss anført, måste förflyta, innan den allmänna löner regleringen kan bli genomförd.»

Från dessa utgångspunkter betonade departementschefen uttryckligen, att den löner reglering, som han därvid föreslog, måste betraktas uteslutande som ett provisorium och att de i densamma meddelade föreskrifterna icke på något sätt finge anses som prejudicerande för en kommande definitiv löner reglering. I avseende å normerna för löner regleringen med dess provisoriska karaktär ansågs det riktigast att anknyta till tankegången i 1859 års proposition och således dels fastställa det belopp i penningar, vartill biskopslönen i Lund, med hänsyn tagen till förhandenvarande tidsförhållanden, borde uppgå, dels uppskatta det sannolika framtida årliga medelvärdet av avkastningen från var och en av biskopsstolen för det dåvarande anslagna avlöningstillgångar, dels ock slutligen från biskopslönen avskilja och till biskopslöner regleringsfonden överföra sagda avkastning i den mån den icke beräknades vara erforderlig för uppbringande av biskopslönen till fastställt belopp.

Efter det verkställd undersökning fastställt möjligheterna för den provisoriska löner regleringens formella genomförande, lämnades i förslaget en närmare redogörelse för de grunder, vilka borde följas vid fastställandet av den provisoriska löner regleringen. I avseende å de avlöningstillgångar, som borde anlitas för lönen bestridande, ansågs, att man borde — i den mån så erfordrades — taga i anspråk avkastningen av den fasta egendom, som för det dåvarande vore anslagen biskopsstolen, medan åter vissa andra biskopens löneförmåner, vilka icke härflöto från den fasta egendomen, skulle frångå biskopsstolen, exempelvis den biskopen från biskopslöner regleringsfonden tillkommande ersättningen för kyrkotionde och studieskatt samt för mistad avkomst från Lomma förutvarande prebendepastorat. Vad anginge det belopp, vartill lönen borde fastställas, kunde enligt departementschefens mening olika meningar göra

sig gällande. Sålunda orsakades en särskild svårighet av det förhållandet, att det nu gällde att bestämma en enstaka biskopslön utan möjlighet att verkställa en önskvärd avvägning gent emot avlöningsförmånerna för andra biskopar. Departementschefen ansåg dock ett av kammarkollegiet i dess i ämnet avgivna utlåtande föreslaget belopp på 28,000 kronor kunna godtagas.

Till svar å det förslag, som sålunda underställdes kyrkomötet, anförde mötet i skrivelse den 2 november 1926, nr 26, bland annat:

»Ehuru många betänkligheter såväl av rättslig som av praktisk natur otvivelaktigt förefinnas mot att, innan lönereglering för samtliga biskopar i ett sammanhang vidtages, provisoriskt reglera löneförhållandena för allenast en biskopsstol, anser sig kyrkomötet dock under föreliggande förhållanden icke böra motsätta sig den föreslagna provisoriska löneregleringen för biskopen i Lund. Kyrkomötet godtager i allt huvudsakligt de föreslagna regleringsvillkoren, därvid kyrkomötet emellertid vågar hysa den förvissningen, att Kungl. Maj:t skall finna angeläget tillse, det vid värderingen av de fastigheter, från vilkas avkastning den provisoriska lönen skall utgå, iakttages nödig varsamhet, så att biskopen må vara, så vitt möjligt, försäkrad om att lönebeloppet icke kommer att nedgå under det beräknade.

För att icke föregripa resultatet av en framtida utredning rörande den rättsliga naturen av de fastigheter, vilkas avkastning under provisoritiden kommer att frångå biskopen, synes det kyrkomötet riktigast, att de från nämnda fastigheter inflytande beloppen icke tillföras biskopslöneregleringsfonden utan under tiden för de provisoriska anordningarna bokföras som en särskild fond. För att tydligare utmärka, att det nu föreslagna provisoriet avser hela tiden, intill dess reglering sker för samtliga biskopsstolar, så att icke biskopen i Lund skulle kunna, mot vad avsikten är, möjligen anses skyldig att före nämnda tidpunkt underkasta sig en eventuell ny separat lönereglering, har en ringa omredigering föreslagits i bestämmelsernas inledande stadgande.»

I den kungl. proposition, nr 24, som i ärendet sedermera förelades 1927 års riksdag, berörde föredragande departementschefen kyrkomötets sålunda framförda förslag om avsättande till en särskild fond av de från biskopslönen avskilda inkomstmedlen. Ändamålsenligheten därav syntes departementschefen kunna starkt ifrågasättas. Han förklarade sig dock ej vilja direkt motsätta sig, att den av kyrkomötet föreslagna anordningen provisoriskt accepterades, enär frågan om dispositionen av den biskopslönen i Lund frånskilda fastighetsavkastningen givetvis komme att bli föremål för förnyad prövning vid blivande reglering av lönerna för samtliga biskopar. I propositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för dess del medgiva, att lönen för biskopen i Lunds stift måtte från och med den tid, som Kungl. Maj:t bestämde, dock tidigast från och med den 1 maj 1927, intill dess grunder för en ny definitiv lönereglering för samtliga rikets biskopar blivit fastställda och trätt i tillämpning, såsom ett för nämnda tid gällande provisorium regleras på

föreslaget sätt enligt i propositionen närmare angivna grunder. I skrivelse den 1 april 1927, nr 102, anmälde riksdagen, att densamma icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag. Efter vederbörlig utredning förordnade Kungl. Maj:t den 22 april 1927, att lönen för biskopen i Lunds stift skulle från och med den 1 maj 1927, intill dess grunder för en ny definitiv lönereglering för samtliga rikets biskopar blivit fastställda och trätt i tillämpning, såsom ett för nämnda tid gällande provisorium regleras enligt i huvudsak följande grunder:

1. Biskopen i Lunds stift skulle såsom lön bekomma — förutom fri bostad i dåvarande biskopshuset samt dispositionsrätt över den till biskopshuset hörande trädgården — avkomsten av vissa uppräknade, till biskopsstolen anslagna hemman, lägenheter och jordar.

2. Från biskopslönen skulle avskiljas avkomsten av övriga, likaledes uppräknade, till biskopsstolen då anslagna hemman, lägenheter och jordar.

De från biskopslönen sålunda avskilda inkomsterna skulle överlämnas till statskontoret för att förvaltas såsom en särskild fond, benämnd Lunds biskopslönemedels besparingsfond, till vilken jämväl skulle läggas en av domkapitlet i Lund jämlikt nådigt brev den 31 januari 1908 förvaltat fond å 6,318 kronor 70 öre, utgörande expropriationsmedel för mark, som för anläggning av Lund—Revinge järnväg tagits i anspråk från vissa biskopsstolen anslagna hemman.

3. Samtliga de omförmälda hemmanen, lägenheterna och jordarna skulle i författningsenlig ordning utarrenderas.

4. Biskopen då tillkommande ersättning för kyrkotionde och studieskatt samt för avkomst av Lomma församlings prebendepastorat skulle besparas biskopslöneregleringsfonden.

5. Det till biskopen utgående s. k. cathedratium skulle upphöra.

Vid 1929 års kyrkomöte väcktes, i motion nr 21, förslag, att kyrkomötet skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådan ändring i de gällande reglerna för biskops tillträde till ämbete, lön och bostad, att biskop finge tillträda dessa förmåner i samma ordning, som gällde för statens motsvarande högre tjänster.

Redan tidigare hade till Kungl. Maj:t gjorts framställningar, avseende tillerkännande åt biskop av ersättning i en eller annan form för tid, varunder biskopen varit i utövning av sitt ämbete, innan för honom rätten att uppbära biskopslönen inträtt. I enskilda fall gjorda ansökningar i sådant syfte hade av Kungl. Maj:t avslagits. År 1928 uppdrog emellertid chefen för ecklesiastikdepartementet åt dåvarande tillförordnade kammarrådet G. Nyborg att inom departementet biträda vid utredning av denna fråga. Resultatet av den i följd därav verkställda utredningen framlade Nyborg i en den 22 december 1928 dagtecknad promemoria angående biskopslöneregleringsfondens tillkomst och användning, särskilt med hänsyn till möjligheten att ur fonden bevilja anslag till avlönande av utnämnd biskop för tid, innan denne ägde uppbära biskopslönen. I häröver avgivet utlåtande framhöllo kammar-

kollegiet och statskontoret, att biskop, som inträdde i ämbetets utövning, innan lönen tillföлле honom, — även om han i flera fall kanske vore i tillfälle att behålla en stor del av den lön, som utginge för hans förra tjänst, och i enstaka fall till och med ej ens behövde därå vidkännas något avdrag — i sitt nya ämbete alltid komme att åsamkas särskilda kostnader, som enligt gällande ordning icke bleve honom ersätta. Ämbetsverken uttalade tillika, att ett uteblivande av biskopslönen under en längre tid finge anses ha varit lättare att bära för en biskop med den oregrerade lön, som tillkommit denne före den på nådiga brevet den 15 juni 1861 grundade löneregleringen, än vad förhållandet vore med den i regel reducerade lön, som numera tillkomme biskoparna. Det syntes därför ämbetsverken befogat att påstå, att gottgörelse åt biskop i de fall, varom här vore fråga, utgjorde en sådan, i 8:o punkten av grunderna för löneregleringen avsedd utgift, som bleve en »nödvändig följd» av löneregleringen. Då därjämte, eftersom 1861 års bestämmelser avsågo att tillförsäkra biskop en viss lön, men en längre tids fullgörande av biskopsämbetet utan lön innebure en på förhand gjord förbrukning av lönen för de följande åren, billighetsskäl talade för att sådan gottgörelse medgäves, syntes det ämbetsverken fullt tillrådligt att i förekommande fall tillerkänna biskop dylik gottgörelse ur biskopslöneregleringsfonden.

I anledning av förutberörda vid 1929 års kyrkomöte i denna fråga väckta motion, nr 21, förklarade kyrkomötet i sin till Kungl. Maj:t avlåtna skrivelse den 28 oktober 1929, nr 8, att kyrkomötet icke kunnat biträda motionärens förslag till frågans lösning och hemställde mötet, att Kungl. Maj:t ville, i anslutning till vad ämbetsverken i sitt förut återgivna utlåtande föreslagit, i förekommande fall från biskopslöneregleringsfonden bevilja skälig ersättning åt utnämnd biskop för tid, varunder han vore i utövning av sitt ämbete, intill dess han ägde tillträda biskopslönen.

Med anledning av denna kyrkomötets skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t den 17 oktober 1930 åt dåvarande statssekreteraren A. G. M. Munck af Rosenschöld att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av berörda fråga. Sådan utredning har därefter av Munck af Rosenschöld avgivits med skrivelse den 4 december 1930. Enligt utredningen har jämväl nämnde sakkunnige kommit till den uppfattningen, att hinder icke föreläge för beviljande åt biskop i fall, som förut nämnts, av skälig ersättning ur biskopslöneregleringsfonden. Genom beslut den 30 augusti 1932 har Kungl. Maj:t därefter, med stöd av de i förevarande fråga sålunda förebragta utredningarna, i ett antal fall — efter därom gjorda framställningar — medgivit, att till biskop finge för tid, varunder han trätt i utövning av sitt ämbete, men innan han tillträtt biskopslönen, utgå ur biskopslöneregleringsfonden viss er-

sättning för av biskopen vidkända kostnader, dels såsom hyresersättning, dels ock såsom ersättning för resor, för avlönande av ämbetsbiträde eller för mistade löneförmåner.

Vid 1929 års kyrkomöte väcktes därjämte en motion, nr 52, varuti dåvarande biskopen i Strängnäs Sam. Stadener — betonande vikten av att biskoparna snarast erhöles en tidsenlig lönereglering samt lämpligheten av att kyrkomötet biträdde riksdagens tidigare uttalade önskan om förslag därtill — föreslog, att kyrkomötet måtte till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande och framläggande snarast möjligt av förslag till grunder för genomförande av ny reglering av biskoparnas löner. I skrivelse den 2 november 1929, nr 27, förklarade sig kyrkomötet, som, i likhet med vad föredragande departementschefen framhållit år 1926, fann denna fråga vara av svårlost beskaffenhet, anse, att motionens beaktansvärda syfte bäst tillgodosåges genom att — i avvaktan på en definitiv lönereglerings genomförande — provisoriska tilläggslöner tillerkändes de biskopar, som prövades vara i behov av löneförbättring. För detta sitt förslag fann kyrkomötet ett ytterligare stöd i det förhållandet, att för det övriga prästerskapet — jämlikt beslut av 1929 års riksdag och kyrkomöte — provisoriska tilläggslöner beviljats i avvaktan på den under utredning varande definitiva löneregleringen. Vidare erinrades om att riksdagen vid några tillfällen tillerkänt biskopar tillfällig löneförbättring utöver de av tidigare riksdagar fastställda lönerna. Härvid framhöles även, att för biskopsämbetet i Lund provisorisk lönereglering blivit år 1927 fastställd. — Kyrkomötet anförde i detta sammanhang:

»När det då för kyrkomötet gällt att taga standpunkt till frågan om den lönenivå, som borde göras till utgångspunkt för beräkningen av de sålunda ifrågasatta provisoriska tilläggslöner, har kyrkomötet ansett sig böra lämna åsido åtskilliga synpunkter, som vid en definitiv lönereglering givetvis måste komma i betraktande; så exempelvis å ena sidan de avsevärda kostnader, som biskop måste vidkännas för uppvärmning och möblering av biskopsgård, för fastighetsskatt samt för sina talrika, av tjänsten föranledda resor inom stiftet eller till huvudstaden, men å andra sidan också det förhållandet, att biskoparna för närvarande — i likhet med det övriga prästerskapet — icke erlägga några avgifter för sin egen pensionering.

I stället har kyrkomötet — givetvis utan att på något sätt vilja föregripa det resultat vartill den blivande utredningen rörande de definitiva lönerna kan komma — funnit sig kunna utgå från att en biskop under övergångstiden icke borde behöva åtnöjas med en avlöning lägre än den, som för närvarande tillkommer landshövding, d. v. s. förutom fri bostad 21,000 kronor.

Enligt vad kyrkomötet inhämtat, är det för närvarande fem biskopar, som åtnjuta löner, understigande det av kyrkomötet sålunda såsom skäligen befunda beloppet, nämligen de i Strängnäs, Göteborg, Karlstad, Härnösand och Luleå. För uppbringande av nu nämnda biskopslöner till ovanberörda belopp skulle nästkommande år såsom provisoriska tilläggslöner erfordras

i runt tal 18,000 kronor, fördelade med 3,000 kronor på en var av biskoparna i Göteborg och Karlstad samt 4,000 kronor på en var av biskoparna i Strängnäs, Härnösand och Luleå.

Med hänsyn till att åtskilliga biskopslöners storlek är beroende på medelmarkegångspriset, torde man emellertid böra räkna med, att kommande år ett något högre belopp tilläventyrs skulle kunna erfordras. I varje fall torde man dock hava fog för att fastslå, att ett högre belopp än 20,000 kronor icke tarvas.

Medlen härför böra givetvis bestridas ur biskopslöneregleringsfonden. Med hänsyn till att det här endast är fråga om ett provisorium, finner kyrkomötet inga betänkligheter föreligga mot att fonden skall kunna bära denna ökade utgift.»

I anslutning till vad sålunda anförts anmälde kyrkomötet, att kyrkomötet för sin del medgivit, att ur biskopslöneregleringsfonden finge — i avvaktan på fastställandet och ikraftträdandet av ny definitiv lönereglering för biskoparna — utgå från och med den dag Kungl. Maj:t bestämde ett årligt belopp av högst 20,000 kronor att av Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med i skrivelsen angivna grunder och de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt meddela, såsom provisoriska tilläggslöner tilldelas lågt avlönade biskopar.

Om åtgärder för tilldelande av dylika tilläggslöner åt vissa biskopar har ock allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse i maj 1930 gjort framställning hos Kungl. Maj:t.

I en vid 1931 års riksdag väckt motion (I: 8) anhölls, att riksdagen ville hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med föranledande av motionen införskaffade riksdagens statsutskott från rikets biskopar uppgifter för vart och ett av ecklesiastikåren 1924—1930 å sammanlagda beloppet av inkomster, vilka härflutit från en vars ämbete. De erhållna uppgifterna, vilka i de fall, då vederbörande icke innehåft biskopsämbetet under hela den ovan angivna tiden, lämnats för den tid ämbetet innehåfts, sammanställdes i en tablå och ett sammandrag (bil. 1 och 2 till statsutskottets utlåtande den 15 maj 1931, nr 144). — I underdånig skrivelse den 27 maj 1931, nr 261, anförde riksdagen i anledning av motionen, bland annat, följande:

»Såsom i motionen erinrats, har riksdagen redan år 1913 hos Kungl. Maj:t anhållit om verkställandet av en utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning. Med anledning härav igångsattes — såsom jämväl i motionen erinrats — inom ecklesiastikdepartementet en utredning i ämnet, men av olika anledningar har resultatet av densamma ej kommit att framläggas för riksdagen. Vid en jämförelse med de ovan nämnda, nu införskaffade uppgifterna framgår för övrigt, att berörda utredning numera är i väsentliga avseenden föråldrad.

De skäl, som föranledde 1913 års riksdag att göra sin ovanberörda framställning hos Kungl. Maj:t, föreligga enligt riksdagens uppfattning i det stora hela allt fortfarande. De inhämtade uppgifterna rörande de olika biskoparnas löneinkomster under senare år belysa, hurusom den metod för beräkningen och bestridandet av ifrågavarande avlöningsförmåner, vilken allt fortfarande beträffande de flesta biskopsstolarna kommer till användning, medför betydande växlingar år från år i den till varje särskild befattningshavare utgående reallönen. Härjämte hava under årens lopp ej oväsentliga förskjutningar ägt rum i fråga om det inbördes förhållandet mellan de olika biskoparnas löner, något som givetvis icke varit avsett, när rikets ständer år 1860 fastställde de grunder, enligt vilka biskopslönerna ännu i huvudsak utgå. Genom att vidare vid de olika biskopstjänsterna befattningshavarnas utgifter för tjänstebo-städer, representation m. m. avsevärt variera, utan att någon anpassning av lönen efter dessa förhållanden skett, framträder än starkare oregelmässigheten i det nuvarande lönesystemet. I det hela måste berörda system anses otidsenligt, utan önskvärd stadga och till sina verkningar ofta orättvist. Riksdagen anser därför kravet på en reglering på detta område befogat och vill följaktligen bifalla motionärens yrkande om en förnyad framställning i sådant hänseende från riksdagens sida.

Några ytterligare direktiv för en utredning i ämnet utöver dem, som kunna anses ligga i den ovan framförda kritiken av det nuvarande systemet, anser sig riksdagen icke böra lämna. Utredningen torde enligt riksdagens mening i övrigt böra ske helt förutsättningslöst, med beaktande jämväl av de andra frågor, som med saken äga sammanhang.»

På grund av vad sålunda anförts anhöll riksdagen, med bifall till motionen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter nådigt bemyndigande den 18 juli 1931 tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet borgmästaren T. W. Linder att såsom sakkunnig inom departementet biträda med utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor. Efter fullgjort uppdrag överlämnade Linder med skrivelse den 20 januari 1932 till departementschefen »Utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor» (st. off. utr. 1932: 17). I denna utredning har den sakkunnige till besvarande upptagit frågan om vilka principer, som vid ett nyordnande av biskoparnas avlöningsförhållanden kunde uppställas i fråga om dispositionen av de för biskoparnas avlöning förefintliga avlöningstillgångarna. Enligt den sakkunniges bedömande förefunnes härvid två utvägar, för vilka han redogör sålunda:

»Den ena, som i huvudsak ansluter sig till grundtankarna i det av 1927 års prästlönesakkunniga beträffande det territoriella prästerskapets

avlönande framlagda förslaget, är den, att samtliga till biskoparnas avlönande förefintliga tillgångar, av vad slag de vara må, hopsamlas i en central fond, biskopslöneregleringsfonden, varifrån samtliga löner sedan skola utbetalas. Den andra utvägen, som i sina grunddrag bygger på samma princip som nu gällande lönereglering för biskoparna och som ganska nära ansluter sig till de av 1931 års prästlönesakkunniga framlagda förslagen, innebär ett bibehållande i den mån detta är möjligt inom ramen av de utmätta lönebeloppen vid varje biskopsstol av de till densamma anslagna avlöningstillgångarna av olika slag. Överskjuter avkomsten av de till biskopsstolen anslagna lönstillgångarna det för ämbetet beräknade lönebeloppet, skall det överskjutande beloppet ingå till biskopslöneregleringsfonden. Om å andra sidan nämnda avkomst icke är tillräcklig eller, såsom fallet är i Luleå, saknas, skall lönen, i den mån sådant är erforderligt, bestridas av biskopslöneregleringsfonden.»

I fråga om biskoparnas blivande ställning i lönehänseende förordades av Linder, att lönebestämmelserna för biskoparna skulle i tillämpliga delar bliva lika med dem, som gällde för rikets landshövdingar. — I anslutning till de, i avseende å dispositionen av avlöningstillgångarna, angivna utvägarna uppgjorde Linder alternativa förslag till grunder, enligt vilka biskoparnas löner för framtiden borde regleras. Dessa förslag »Alternativ A» (de förefintliga avlöningstillgångarna bibehållas fortfarande i viss utsträckning vid de särskilda biskopsstolarna) samt »Alternativ B» (centralisering av de till biskoparnas avlönande anslagna avlöningstillgångarna) torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. A). Till vad Linder därunder i särskilda avseenden föreslagit torde jag i det följande få återkomma.

Den av Linder förordade principen om biskoparnas likställighet i lönehänseende med landshövdingarna har i huvudsak biträtts eller lämnats utan erinran i de yttranden, som över utredningen avgivits av domkapitlen och de då i tjänst varande biskoparna, av länsstyrelserna i de län, där stiftsstad är belägen, samt av kammarkollegiet och statskontoret. I sitt den 19 februari 1932 avgivna gemensamma utlåtande över Linders förslag förklarade de två sistnämnda ämbetsverken, att de, därest lönereglering för biskoparna ansåges böra genomföras med anlitande av de åt biskoparna dittills anslagna lönstillgångarna, funnit en sådan reglering böra i huvudsak ordnas enligt det av den sakkunnige framlagda förslaget alternativ B. Ämbetsverken anförde emellertid därjämte följande:

»Den sakkunnige har, såsom förut erinrats, vid framläggandet av sitt förslag förutsatt, att samtliga de till biskoparnas avlönande anvisade avlöningstillgångarna skulle bibehållas som gemensam avlöningstillgång för biskoparna och att några nya avlöningstillgångar därutöver ej skulle anvisas.

Enligt såväl den sakkunniges som framför allt ämbetsverkens beräkningar skulle en ny lönereglering för biskoparna åtminstone icke förr än framdeles kunna till hela den utsträckning, som enligt ämbetsverkens

uppfattning synes önskvärd, genomföras med anlitande av de för biskoparna för närvarande anvisade tillgångarna.

Särskilt med hänsyn härtill, men även i betraktande därav att biskoparna och meniga prästerskapet tillsammans bilda en kår med gemensamma uppgifter, framställer sig till besvarande frågan huruvida något hinder skulle möta att lösa biskoparnas löneregleringsfråga på det sätt, att de avlöningstillgångar, som äro anslagna biskoparna, sammanfördes med de avlöningstillgångar, som tillkomma det territoriella prästerskapet, eller med andra ord att biskopslönefonden förenades med kyrkofonden med åliggande för denna fond att ansvara jämväl för tillhandahållandet åt biskoparna av samtliga de dessa tillkommande löneförmåner. Genom en sådan åtgärd skulle all tveksamhet rörande möjligheten att finansiera biskopslönerna vara undanröjd, programmet för biskoparnas avlöning skulle kunna från början genomföras i sin fulla utsträckning och frågan om förändring av rikets indelning i stift skulle icke behöva lämnas oavgjord allenast på grund av brist på möjligen erforderliga avlöningstillgångar.

Bland invändningar, som kunna förväntas framkomma mot detta förslag, torde den mest vägande måhända bliva den, att en sådan sammanslagning av de skilda avlöningstillgångarna, som nyss nämnts, skulle kunna medföra, att församlingsbidragen till prästerskapets avlöning bleve något högre än fallet vore om sammanslagningen icke ägt rum. Frånsett att en sådan höjning i församlingsbidragen säkerligen skulle bliva ytterst obetydlig, kan gent emot en sådan invändning framhållas, att biskoparnas verksamhet till väsentlig del tillgodoser församlingarnas kyrkliga intressen.

För ett förslag i sådan riktning som nyss sagts kräves emellertid en utredning, som ämbetsverken icke haft tillfälle att nu verkställa.»

Under åberopande av vad de sålunda framhållit, hemställde ämbetsverken till sist, bland annat, att Kungl. Maj:t täcktes förordna om utredning rörande möjligheten och lämpligheten av biskopslöneregleringsfrågans lösning på grundvalen av att de biskoparna nu anslagna lönetillgångarna inginge till kyrkofonden, med skyldighet för denna fond att bestrida kostnaderna för biskoparnas avlöning, eller, om Kungl. Maj:t ej funne skäl därtill, för riksdag och kyrkomöte framlägga förslag till grunder för lönereglering för biskoparna i huvudsaklig överensstämmelse med det av borgmästaren Linder angivna alternativet B med vissa ändringar och tillägg, som av ämbetsverken förordats.

Genom beslut den 4 november 1932 anbefallde Kungl. Maj:t kammarkollegiet att efter hörande av samtliga biskopar och domkapitel samt i samråd med statskontoret verkställa utredning rörande biskoparnas avlöande med anlitande av samtliga de för det högre och lägre prästerskapet anslagna avlöningstillgångar. Därvid skulle av ämbetsverken jämväl beaktas av kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 september 1932, nr 32, berörd fråga om anskaffande av medel till iordningställande och underhåll av biskopshusen. Sedan dylik utredning av

ämbetsverken verkställt, avgåvo dessa, i underdånig skrivelse den 23 december 1933, gemensamt utlåtande i ämnet. Med skrivelsen överlämnades tillika en för utredningen inom kammarkollegiet utarbetad, den 25 september 1933 dagtecknad promemoria, innefattande, jämte motivering, en serie författningsutkast, syftande — förutom till omläggning av sättet för biskopslönernas finansiering i enlighet med det i Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut angivna programmet — till en fullständig avveckling för biskoparnas del av det rådande naturaavlöningssystemet och därjämte till erforderlig utjämning mellan ifrågavarande befattningshavare av de dem tillkommande avlöningsförmånerna. Det i promemorian framlagda förslaget till författningsbestämmelser torde såsom bilaga få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. B).

Spörsmålet om en allmän reglering av biskoparnas löner har härefter inom kyrkomötet varit föremål för ytterligare behandling i anledning av en vid 1934 års kyrkomöte i detta ämne väckt motion, nr 40. På sätt framgår av kyrkomötets skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 december 1934, nr 33, fann sig emellertid kyrkomötet böra, under återopande av vad kyrkolagsutskottet i sitt betänkande nr 33 anfört gentemot motionärens i frågan gjorda huvudyrkande, för det dåvarande inskränka sig till att — i överensstämmelse med vad 1929 års kyrkomöte på sin tid hemställt — förorda i motionen jämväl framfört förslag om provisoriska tillägglöner åt vissa biskopar. I sitt betänkande förmålte sig kyrkolagsutskottet visserligen livligt understryka önskvärdheten av att frågan om en allmän biskopslönereglering bringades till sin lösning så fort förhållandena det medgåve. I anseende till de svårigheter, som enligt utskottets förmenande vore därmed förbundna, och den därav betingade omöjligheten att då förutse, när en dylik åtgärd kunde genomföras, ansåg sig utskottet dock icke kunna förorda, att kyrkomötet följde motionärens förslag att begära en definitiv lönereglering för biskoparna. Medan det av kammarkollegiet och statskontoret framlagda och av motionären för sitt huvudyrkande återopade, på de tidigare utförda omfattande utredningarna i frågan grundade förslaget syftade till att åvägabringa en omedelbar och allmän utjämning i lönesättningen, fann sig fördenskull kyrkolagsutskottet däremot böra kraftigt understryka vikten av att den av kyrkomötet år 1929 anvisade vägen för frågans temporära lösning först beträddes. I stället för att, i enlighet med ämbetsverkens förslag, söka — genom beskärning av de högre och högsta lönebeloppen vid vissa biskopstjänster — upphjälpa lönenivån vid de andra biskopstjänster, där denna nivå genom icke förutsedda faktorer kommit att stanna under ett givet, såsom skäligt ansett löneminimum, gick alltså det av utskottet och därefter av kyrkomötet förordade förslaget ut på att — utan reduktion eller begränsning i övrigt uppåt av de efter konjunkturerna växlande högre biskopslönerna — bereda sär-

skilda provisoriska tillägglöner åt de biskopar, vilkas löneinkomster understege visst belopp.

I samma skrivelse, den 3 december 1934, nr 33, vari kyrkomötet — på sätt nu berörts — förordat viss provisorisk lönereglering för biskoparna, har 1934 års kyrkomöte därjämte till Kungl. Maj:t anmält, att mötet för sin del godkänt i motion, nr 17, vid mötet väckt förslag om tillerkännande åt biskop av ett fast resanslag å lägst 1,500 och högst 3,000 kronor om året såsom bidrag till kostnad för av biskopen företagna tjänsteresor. Till stöd för detta förslag anfördes av kyrkolagsutskottet i dess förutberörda betänkande, nr 33, vilket jämväl i denna fråga av kyrkomötet åberopades, bland annat:

»Då enighet synes råda om att vid en definitiv lönereglering samtliga biskopar skola erhålla ersättning för ämbetsresor samt den provisoriska tillägglön, som nu föreslås, för de lägst avlönade biskoparna icke medför de förmåner, som vid en definitiv reglering torde komma dem till del, kan utskottet för sin del icke finna annat än att, i avvaktan på att vid definitiv lönereglering reseersättning tilldelas alla biskopar, redan nu i samband med den provisoriska löneregleringen rätt till reseersättning bör tillerkännas de biskopar, vilkas löneförmåner icke äro så stora, att särskild reseersättning icke skäligen bör ifrågakomma.»

Det sålunda förordade resanslaget skulle, enligt det av kyrkomötet godkända förslaget, gäldas av kyrkofonden.

Genom beslut den 20 juni 1935 har Kungl. Maj:t sedermera uppdragit åt kammarrådet T. H. Wohlin att, med beaktande av de kyrkliga avlönings-tillgångarnas nuvarande och för den närmaste framtiden beräkneliga ställning samt under hänsynstagande till det möjliga sambandet mellan den förevarande och andra numera aktualiserade reformfrågor inom området för den kyrkliga ekonomin, företaga den överarbetning av de med kammarkollegiets och statskontorets förberörda skrivelse avgivna förslagen, var-till omständigheterna kunde giva anledning. Efter fullgörandet av det honom sålunda lämnade uppdraget har kammarrådet Wohlin den 15 november 1935 avlämnat av honom utarbetade förslag till författningsbestämmelser i ämnet med därtill hörande motiv. Över dessa förslag hava kammarkollegiet och statskontoret samt direktionen för prästerskapets änke- och pupillkassa blivit hörda. Förslagen torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. C).

3 kap. Biskoparnas nuvarande löneinkomster och för biskoparnas avlönande disponibla tillgångar.

Sedan jag förut redogjort för de för biskoparna gällande löneregleringsbestämmelsernas tillkomst och innehåll ävensom för huvuddragen av under senare tid framkomna reformkrav i avseende å det för nämnda befattningshavare sålunda rådande lönesystemet, torde jag nu få avsluta denna histo-

riska översikt med en kortfattad sammanställning av inhämtade uppgifter rörande biskoparnas nuvarande löneinkomster och redogörelse för de särskilda tillgångar, som för närvarande i första hand äro disponibla för biskoparnas avlönande och för vad därmed sammanhör.

Biskoparnas nuvarande löneinkomster.

På sätt tidigare omnämnts, ha under senare tid företagits upprepade undersökningar rörande biskoparnas löneinkomster. I den av kanslirådet Tigerschiöld år 1916 framlagda utredningen ingår sålunda även en redogörelse för de dåvarande befattningshavarnas löneinkomster under åren 1911—1913. Av statsutskottet vid 1931 års riksdag föranstaltad motsvarande undersökning för åren 1924—1930 har jag redan förut berört. De av statsutskottet därvid insamlade uppgifterna underkastades av borgmästaren Linder i samband med den av honom verkställda utredningen, efter viss komplettering, ytterligare bearbetning, varvid undersökningen jämväl utsträcktes till att omfatta ecklesiastikåret 1930/1931. Uppgifterna ha av Linder sammanställts i särskilda tablåer för de olika biskopsstolarna och i ett sammandrag, vari även intagits uppgifter å den reglerade lönen för varje biskop samt medeltalen av biskopslönerna enligt den av Tigerschiöld gjorda undersökningen. De av Linder gjorda löneundersökningarna hava av kammarrådet Wohlin ytterligare fullföljts med införskaffande från vederbörande tjänstinnehavare av motsvarande sifferuppgifter för de sistförflutna fyra ecklesiastikåren 1931—1935, vilka uppgifter av Wohlin sammanställts i särskilda tablåer för ett vart av nämnda år och i ett sammandrag.

Det av Linder över biskoparnas löneinkomster upprättade sammandraget samt de av Wohlin i samma hänseende uppgjorda tablåerna med därtill hörande sammandrag och förklarande anmärkningar torde få såsom bilagor fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. D 1—7).

Av lönetablåerna med tillhörande kompletterande uppgifter för de sist förflutna två löneåren, 1933/1934 och 1934/1935, för vilka år biskoparnas löneuppgifter synas vara mest fullständiga, framgår, att de till biskoparna utgående årliga eller, så att säga, ordinarie löneförmåner — fränsett av dem åtnjuten förmån av hyresfri tjänstebostad och, i förekommande fall, avkastning in natura i husbehovsved eller i alster från till bostadslägenheten hörande trädgård — för närvarande utgöras dels av inkomster av vid biskopstjänsterna ursprungligen anvisade lönetillgångar, dels av lönebidrag från biskopslöneregleringsfonden. Av det förstnämnda slaget av löneinkomster märkes i främsta rummet avkomst av boställen och annan löningsjord, antingen i form av arrende- och andra nyttjanderättsavgälder eller såsom behållen inkomst av försäld skogsavkastning eller i ränta å fonderade kapitalbelopp av expropriations- och andra ersättningsmedel, som härflutit av de till biskopsstolarna anslagna lönefastigheterna. Avkomst av jord under

eget bruk — bortsett från vad biskop möjligen har kunnat utvinna av till honom upplåten trädgård — förekommer för biskoparna numera icke i något fall. Till här berörda slag av löneinkomster äro även att räkna de till biskoparna från anslag under riksstatens åttonde huvudtitel utgående indelningsersättningarna, varmed förstås av statsverket åtagen lösen för kronotonde och hemmansräntor, som tidigare varit biskopstjänsterna anslagna i spannmål och andra naturapersedlar och till en mindre del även i penningar. Hit hör även inkomst från med biskopstjänst förenat prebendepastorat. Lönebidrag från biskopslöneregleringsfonden utgå för närvarande till biskoparna under ett flertal olika benämningar. Såsom lönebidrag i egentlig mening utgår sålunda dels »särskilt lönetillskott» såsom bidrag till avlönande av vice pastor i prebendepastorat (Visby), dels »särskilt lönetillägg» i anledning av ökat stiftsområde (Växjö), dels ock »tillfällig löneförbättring» och »dyrtidstillägg» (Härnösand och Luleå). I övrigt utbetalas från biskopslöneregleringsfonden dels sådant »lönetillägg», som tillerkänts biskoparna i gottgörelse för avlösningen av den dem förut tillkommande nådårsrätten, dels »lönefyllnad», som vid löneregleringen bestämts till täckande av därvid uppskattad brist i de vid tjänsten då bibehållna löneinkomsterna, dels »prebendeersättning», d. v. s. vederbörligen bestämd ersättning för efter löneregleringen från tjänsten avlösta prebenden, dels ock i ett fall (Luleå) den »reglerade lönen» i dess helhet.

Den vederbörande biskop vid de särskilda biskopstjänsterna kontant tillkommande avlöningen utgöres sålunda av

inkomst i *arrende- och nyttjanderättsavgälder*, vid sju biskopstjänster (Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund),

inkomst av *skogsavkastning*, vid fyra biskopstjänster (Uppsala, Skara, Västerås och Växjö),

ränteinkomst av fonderade ersättningsmedel, vid sex biskopstjänster (Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund),

indelningsersättningar, vid tio biskopstjänster (samtliga utom de i Lund och Luleå),

inkomst av *prebende*, vid en biskopstjänst (Visby),

reglerad lön, helt från biskopslöneregleringsfonden, vid en biskopstjänst (Luleå),

lönebidrag i egentlig mening från biskopslöneregleringsfonden, vid fyra biskopstjänster (Växjö »särskilt lönetillägg», Härnösand och Luleå »tillfällig löneförbättring» och »dyrtidstillägg» samt Visby »särskilt lönetillskott»),

lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande, vid åtta eller, efter de senast inträffade ombytena av tjänstinnehavare vid biskopsstolarna i Skara och Härnösand, vid inalles tio biskopstjänster (samtliga utom de i Karlstad och Visby),

lönefyllnad, vid sex biskopstjänster (Strängnäs, Växjö — ej uppgivet i tabellerna —, Göteborg, Karlstad, Härnösand och Visby) samt

prebendeersättning, vid åtta biskopstjänster (samtliga utom de i Skara, Lund, Luleå och Visby).

Hyresersättning, som vid löneregleringens antagande förutsattes och som tidigare utgått till biskopen i förutvarande Kalmar stift och under viss tid till biskopen i Luleå stift, utgår för närvarande endast — jämlikt särskilt beslut den 15 november 1935 — till den sagda år nyutnämnde biskopen G. Ljunggren i Skara med 2,950 kronor för tiden 1935 1/7 1936.

Utöver de angivna ordinarie löneförmånerna hava, på sätt jag tidigare särskilt omnämnt, biskoparna i Härnösand och Luleå åtnjutit *resekostnadsersättningar* ur biskopslöneregleringsfonden och den sistnämnde därjämte viss *traktamentsersättning* av åttonde huvudtitelns anslag till Lappmarks ecklesiastikverk, varjämte ärkebiskopen erhållit särskilt *bidrag för avlö-
nande av biträden*.

Emeritilön uppbäres för tillfället av två förutvarande biskopar (Skara och Härnösand).

För biskoparnas avlöande disponibla tillgångar.

För finansieringen av en ifrågasatt avlöningsreform för biskoparna har man att i första rummet räkna med alla de fastigheter och fonder och andra tillgångar, som för närvarande utgöra underlaget för biskoparnas avlöningar. Härvid inbegripas ej mindre de fastigheter, som omedelbart utnyttjas för tjänstebostäder åt biskoparna, än även de kapitaltillgångar, som i särskilda fall anslagits speciellt för byggnad och underhåll av dylika bostadsfastigheter, och givetvis även sådana besparade biskopslönemedel, som i vissa fall blivit fonderade, men vilkas disposition för närvarande icke är bestämd.

De tillgångar, som alltså få anses direkt avsedda för ändamålet, utgöras fördenskull av 1:o »biskopsgårdarna», varmed avses biskoparnas bostadsfastigheter i stiftsstäderna och — i förekommande fall — å biskopsboställe på landet för tjänstebostad avskilt område med byggnader, 2:o övriga boställs- och andra lönefastigheter på landet, vare sig avkomsten därav bibehållits såsom löneinkomst omedelbart vid biskopsstolen eller avkomsten indragits till lönefond, 3:o sådana vid de särskilda biskopsstolarna uppsamlade fonder och andra kapitaltillgångar, varav ränteavkastningen uppbäres av vederbörande biskop, 4:o å riksstaten upptaget statsanslag för indelningersättningar åt biskoparna och biskopslöneregleringsfonden, 5:o vid biskopstjänst kvarvarande prebende, 6:o byggnadsfonder, 7:o Strängnäs stifts episkopalliefond, 8:o Lunds biskopslönemedels besparingsfond samt 9:o biskopslöneregleringsfonden.

1:o »*Biskopsgårdar*». Särskilda sådana bostadsfastigheter finnas numera i samtliga stiftsstäder utom i Skara, Växjö och Visby. Biskoparna i Skara

och Växjö hava sätesgårdar på landet, men innehar den förre därjämte boställsrum i konsistoriehuset i Skara. För biskopen i Skara har alltså »biskopsgården» hittills varit förlagd å biskopsbostället Brunsboda, men ifrågasättes för närvarande byggande av särskild »biskopsgård» å fastighet i Skara stad. För biskopen i Växjö är »biskopsgården» avskild å biskopsbostället Östrabo. Biskopen i Visby innehar bostadsboställe endast såsom kyrkoherde i Visby prebendepastorat.

I punkt 7 av prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 stadgas:

»— — — Vad biskopsgårdarna i städerna beträffar, så hava de, som av kronans och kyrkornas medel för år 1707 då Kungl. Maj:ts brev det förändrade, äro underhållne, hädanefter årligen till reparations hjälp av domkyrko-tunnan att undfå vad dem igenom särskilt resolution nu eller framtiden tillagt varder. Vilket vederbörande biskop till husens förbättring och byggnad använder och beräknar, samt står i ansvar, om husen icke äro tillbörligen vid makt hållne; och vad till årlig reparation ej uppgår, förvaras i kyrkan till påkommande behov av nybyggnad, eller kostsammare förbättring. Men de biskops-säten och prebende-hemman, som äro å landet belägna, måste av vederbörande biskopar, utan någon tillhjälp av publike medel, bliva underhållna. — — —»

I enlighet härmed hava i ett flertal fall särskilda beslut blivit av Kungl. Maj:t meddelade om underhållet av biskopshusen i städerna. Vidare har i enlighet med sista punkten i den anförda delen av privilegierna i ett särskilt mål angående byggnads- eller underhållsskyldigheten vid biskopsbostället Östrabo i Växjö av Kungl. Maj:t den 29 oktober 1880 förordnats, att denna skyldighet, med undantag för underhållet av där inredda sessionsrum för domkapitlet, skulle för framtiden övertagas av biskopen.

Efter biskopslöneregleringsfondens tillkomst hava emellertid ur nämnda fond, till lättande av vederbörandes byggnadsskyldighet, beviljats många och betydande anslag till reparationer av biskopshusen i städerna liksom ock för biskopssätena Brunsboda och Östrabo samt även för kyrkoherdebostället i Visby. I den av kammarrådet Nyborg den 22 december 1928 avgivna promemorian angående biskopslöneregleringsfondens tillkomst och användning lämnas en utförlig redogörelse för dittills beviljade dylika anslag.

Beträffande tillkomsten och omfattningen av de särskilda »biskopsgårdarna» och vad därmed i övrigt sammanhör anhåller jag att få hänvisa till den särskilda utredning, som inom kammarkollegiets arkivkontor utförts rörande dels »Biskopssäten och biskopslöningshemman på landet», dels »Biskopsgårdarna med därtill hörande jordar i städerna», vilken utredning framlagts i ett den 11 februari 1932 dagtecknat, till kammarkollegiets och statskontorets utlåtande den 19 i samma månad över borgmästaren Linders utredning fogat memorial. Ytterligare upplysningar om dessa fastigheter lämnas i en vid kammarrådet Wohllins utredningsskrivelse fogad redogörelse för omfattningen av biskoparnas nuvarande tjänstebostäder m. m. Åbero-

pade memorial och redogörelse, memorialet i transumerade delar, torde få såsom bilagor fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. E och F).

2:o *Boställs- och andra lönefastigheter på landet.* Beträffande tillkomsten och beskaffenheten av dessa fastigheter ber jag att likaledes få hänvisa till det under föregående punkt åberopade memorialet (Bil. E). I fråga om dessa fastigheters ställning i allmänhet såsom lönefastigheter efter reformationens införande göres i memorialet följande uttalande:

»För bedömande av karaktären av den i mer eller mindre omedelbart sammanhang med konung Gustaf I:s kyrkliga reduktion verkställda förläningen till biskoparna av vissa hemman torde en kort översiktlig redogörelse för indragningen av de till biskopsstolarna under katolska tiden hörande inkomster vara nödig.

Under katolska tiden utgjordes biskoparnas inkomster i huvudsak av landboräntor och biskopstionden samt biskopssakören och biskopsfordring från kyrkliga landbönder. Dessa inkomster åtnjötos under s. k. andlig frälse frihet. Dessutom innehade de såsom riksråd förläningar av kronan. För de senare utgjorde de i likhet med ridderskapet rusttjänst.

Enligt 1527 års riksdagsbeslut i Västerås skulle biskoparna till kronan överlämna de slott och fästen, som de då innehade. De skulle icke rida med flera karlar än konungen bestämde. Deras övriga uppbörd skulle på det sätt användas till ökning av kronans ränta, att de skulle giva kronan »eth stycke pæninga», efter som de kunde komma överens med konungen. För detta ändamål skulle biskoparna till konungen inleverera registern (jordeböckerna) på sin uppbörd av räntor, avrad och tionde, varefter konungen skulle bestämma huru mycket de skulle få behålla och huru mycket skulle indragas till kronan.

I enlighet härmed blev till en början av biskopsborden i allmänhet endast så mycket lagt under konungens omedelbara förvaltning, som medföljde de indragna biskopsslotten. Därjämte synas biskopsfordring och biskopssakören i allmänhet omedelbart hava indragits. För biskoparnas kvarstående inkomster av landboräntor och tionden fingo de erlägga s. k. taxor till kronan i enlighet med därom med konungen träffade överenskommelser (kontrakt).

Biskoparna fingo sålunda till en början i huvudsak behålla sina landbohemman och tionden. I Uppsala och Linköpings stift, vilkas biskopar lämnade landet, blev emellertid indragningen av landbönder och i Uppsala stift jämväl av tionden med ens fullständig. Det dröjde emellertid icke så länge förrän även de övrigas landbönder och tionden indrogos till kronan, och på 1540-talet är indragningen helt och hållet genomförd.

Med indragningarna upphörde de tidigare taxorna att utgå. Till biskoparnas underhåll anvisade konungen i stället i huvudsak till kronan indragna tionden samt räntor av landbohemman. Därvid förekom visserligen ibland, att anslaget kom att bestå i sådana inkomster, som tidigare innehafts av biskopen (biskopstionden och räntor av biskopslandbönder), men lika ofta anvisades andra till kronan indragna tionden och räntor.

Någon fast lönestat för biskoparna synes icke hava funnits utan esomoftast vidtog konungen förändringar i de anvisade inkomsterna. Det synes hava legat helt och hållet i konungens hand att bestämma såväl om anslagens storlek som ock om de särskilda slag av inkomster, som skulle för ändamålet användas. I ett under Västerås riksdag utfärdat öppet brev förkla-

rade också biskoparna, att de voro till freds med huru rika och huru fattiga konungen ville hava dem. Med hänsyn till den befogenhet, som sålunda lagts i konungens hand, lärar till biskopsborden under katolska tiden hörande egendom, som kommit att bibehållas av biskoparna, efter reformationen få anses såsom anslag av kronan.»

3:o *Lokala lönefonder.* Såsom framgår av redogörelserna för »biskopsgårdarna» och de övriga lönefastigheterna, hava i åtskilliga fall — bortsett från indragningarna till de centrala lönefonderna — större eller mindre delar av biskoparnas lönefastigheter under årens lopp frångått biskopstolarna. Så har, när dylik löningsjord erfordrats för något allmänt behov, upplåtelse medgivits mot lösen bestämd i den ordning, som för expropriationsförfarande är stadgat, men har mark även, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, överlåtits genom vanlig försäljning. De härvid erhållna ersättningsmedlen hava såsom regel bibehållits för biskopstolens räkning och, med vederbörande tjänstinnehavare förbehållen rätt till ränteavkastningen, fonderats inom det ifrågavarande stiftet. I de flesta fall torde dessa medel vara överlämnade till förvaltning av domkapitlen, men emellanåt förvaltas dylika medel även — där fråga varit om mark från »biskopsgård» i stad — av domkyrkosyssloman eller något annat domkyrkans organ. I visst fall — i Västerås — förekommer även, att fastställd marklösen aldrig blivit av markförvärvaren (staden) utgiven, utan erlägger denne årligen beräknad ränta å kapitalbeloppet direkt till biskopen-tjänstinnehavaren. Samtliga sådana kapitaltillgångar få anses, oberoende av den förhandenvarande förvaltningsformen, vara disponibla omedelbart för biskoparnas avlönande eller för därmed förbundet ändamål.

4:o *Statsanslag för indelningsersättning.* Vid den i samband med löne-regleringarna verkställda uppskattningen av löneinkomsterna vid biskopstolarna beräknades värdet av dithörande kronotionde och hemmansräntor, i den mån detta värde ej var utsatt i penningar, jämlikt föreskrifterna i nådiga cirkuläret den 26 februari 1864 efter medeltalet av de nästföregående tjugo årens markegång. Den från statsverket såväl för biskoparna direkt anslagen och till biskopslöneregleringsfonden indragen kronotionde som för hemmansräntor utgående lösen uträknas för varje år efter länsvis gällande medelmarkegångspris med i förekommande fall tillagd forsellön för spannmålen. Hemmansräntor finnas för närvarande på lön anslagna biskoparna i Skara, Härnösand och Visby.

5:o *Prebende.* Den av statsmakterna beslutade och efter hand genomförda avlösningen av de med biskopstjänsterna förenade prebendena har, såsom förut berörts, resulterat i att numera endast ett sådant prebende återstår, för biskopen i Visby stift. Av de 25 prebendepastorat, som före ikraftträdandet av gällande lönereglering voro biskopstjänsterna tillagda, blevo, sedan i samband med regleringen av lönen vid biskopstjänsten i Karlstads stift ett av de dithörande prebendepastoraten uppdelats i två sär-

skilda pastorat, sammanlagt 12 pastorat redan vid löneregleringen avskilda från biskopstjänsterna. Av de återstående prebendena ha sedermera 13 avlösts med ersättningar från biskopslöneregleringsfonden.

Enligt den för prästerskapet i det såsom prebende sålunda kvarstående Visby stads- och landsförsamlingars pastorat den 29 augusti 1919 fastställda löneregleringen skall i pastoratet från och med den 1 maj 1920 vara anställd kyrkoherde och en komminister jämte stadigvarande biträde åt kyrkoherden av en extra ordinarie prästman (kyrkoadjunkt). Den till kyrkoherden i penningar utgående lönen har i löneregleringen bestämts till ett, med hänsyn jämväl till besvärlig tjänstgöring och till behovet av att köpa bränsle, beräknat belopp av 8,000 kronor. Ifrågavarande lön gäldas av pastoratet enligt prästlöneregleringslagen. Fri bostad beredes kyrkoherden genom upplåtelse av prästgård, på sätt i ecklesiastik boställsordning stadgas, å honom anslagen boställsgård i Visby stad. Därjämte skall till kyrkoherden, vilken skall vara oförhindrad att begagna skjuts, som vid sockenbud eller eljest ställdes till dennes förfogande, såsom bidrag till övrig ämbets-skjuts årligen utgå 150 kronor.

6:o *Byggnadsfonder*. Härmed förstås närmast sådana, förut berörda, vid biskopsstolarna uppsamlade eller eljest bildade kapitaltillgångar, som anslagits speciellt för byggande och underhåll av biskops bostadsfastighet. Såvitt genom de verkställda utredningarna framkommit, finnas för närvarande två sådana fonder, de s. k. *Göteborgs stifts biskopshuskassa* och *Reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand*. Rörande uppkomsten av dessa två fonder får jag hänvisa till vad därom anföres vid redogörelsen för »biskopsgårdarna» i Göteborg och Härnösand i tidigare återopade memorial (Bil. E). I den vid kammarkollegiets och statskontorets utlåtande den 23 december 1933 fogade promemorian av den 25 september samma år har biskopshuskassans behållning den 30 juni 1933 uppgivits till 55,385 kronor 59 öre, vari dock inginge ett för viss bestämd utgift då redan anvisat belopp av 5,000 kronor. Reparationsfonden uppgick den 1 juli 1935 till 5,100 kronor 57 öre.

7:o *Strängnäs stifts episkopaliefond*. Uppkomsten av denna fond hänförs sig till Kungl. Maj:ts beslut den 15 juli 1932, vari föreskrevs, att de biskopen i Strängnäs stift tillkommande avgälder, räntor och övriga lönemedel skulle, i den mån de belöpte på tid, då dåvarande biskopen i stiftet Sam. Stadener innehade statsrådsämbete, tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade av domkapitlet förvaltas och göras räntebärande genom insättning hos bank. Angående den framtida dispositionen av de i enlighet härmed uppsamlade lönemedlen har hittills icke meddelats något definitivt beslut. Enligt uppgift i ämbetsverkens förut återopade promemoria av den 25 september 1933 uppgick fondens behållning den 30 juni 1933 till 27,308 kronor 22 öre. Dessförinnan hade genom nådigt beslut den 26 augusti 1932 domprosten i Strängnäs J. O. C. Norberg ur fonden tillerkänts

ersättning för utövningen av ordförandeskapet i domkapitlet med 100 kronor för månad att utgå för den tid utöver sex månader, under vilken biskopen Stadener beklädde statsrådsämbetet. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 juli 1933 har därefter ur fonden utgått ett anslag av 15,000 kronor för möblering av vissa rum i biskopsgården i Strängnäs. De härför inköpta möblerna föreskrevos skola redovisas bland Strängnäs domkyrka tillhöriga inventarier.

8:o *Lunds biskopslönemedels besparingsfond.* På sätt tidigare nämnts har denna fond upplagts i samband med den år 1927 beslutade omregleringen av avlöningen vid biskopstjänsten i Lund. Till denna fond ingå för närvarande inkomster i arrende- och andra nyttjanderättsavgälder från vissa hemmansdelar och lägenheter, som vid nämnda reglering avskilts från lönen vid biskopstjänsten. Fonden i fråga, vilken förvaltas av statskontoret, hade enligt ämbetsverkets fondredogörelse för budgetåret 1934/1935 en behållning den 30 juni 1935 av 186,363 kronor 61 öre. Några bestämmelser angående dispositionen av fondens avkastning hava hittills icke meddelats.

9:o *Biskopslöneregleringsfonden.* För denna fonds tillkomst enligt 1860—1861 års beslut om nu för biskoparna gällande lönereglering har jag tidigare redogjort. Till denna fond ingå för närvarande dels indelningsersättningar för kronotondespannmål, som indragits från biskopstjänsterna i Uppsala, Linköping, Skara och Lund samt från förutvarande biskopstjänsten i Kalmar, dels ock inkomster i arrende- och andra nyttjanderättsavgälder och av skogsavkastning från ett antal förutvarande löningshemman, vilka avskilts från biskopstjänsterna i Skara och Lund. Angående fondens anlitande för löneregleringens genomförande samt om den framtida dispositionen av å fonden uppkommande behållningar stadgas i grunderna för löneregleringen. Enligt statskontorets fondredogörelse för budgetåret 1934/1935 uppgick fondens behållning den 30 juni 1935 till 1,521,074 kronor 9 öre, varav hos domänstyrelsen innestående oredovisade skogsmedel 81,613 kronor 26 öre.

Den ekonomiska innebörden av en avlöningsreform för biskoparna har — från de speciella förutsättningar, som förelegat vid tiden för en var av de olika löneutredningarna — utförligt belysts i särskilda i samband med utredningarna uppgjorda finansieringstablåer. Det av Linder framlagda reformförslaget var, på sätt förut berörts, baserat enbart på sådana medelstillgångar, som då förutsattes kunna för ändamålet tagas i anspråk. Med hänsyn till den starkt begränsade kostnadsram, som Linder sålunda haft att räkna med, har denne nödgats att vid förslaget uppgörande dels ställa den ifrågasatta lönereformen på vissa punkter på framtiden, dels ock på andra punkter göra betydande nedprutningar i de beräknliga löneutgifterna. Ett annat utgångsläge förelåg för de

senare tillkomna, av kammarkollegiet och statskontoret samt — efter nu verkställd överarbetning — av Wohlin framlagda förslagen, i det att för dessa förutsatts en sammanslagning av de för biskoparna anslagna avlöningstillgångarna med kyrkofonden. Kostnadsberäkningarna för Linders och de senare förslagen äro fördenskull icke omedelbart jämförbara med varandra. Då emellertid kammarkollegiets och statskontorets — i förut berörda, av ämbetsverken åberopade promemoria föreliggande — förslag tillkommit vid en tidpunkt, då det enbart för finansieringen av de å kyrkofonden dittills ankommande utgifterna krävdes ett uttagande av den allmänna kyrkoavgiften med dess maximibelopp, 15 öre för skattekrona, har detta förhållande givetvis influerat på de i promemorian ingående kostnadsberäkningarna. När jag fördenskull har att i detta sammanhang redovisa för den ifrågasatta avlöningsreformen uppställda finansieringskalkyler, har jag ansett mig kunna inskränka mig till att åberopa de av Wohlin härutinnan gjorda beräkningarna såsom de, vilka närmast få anses äga aktualitet. Den av Wohlin upprättade, i hans skrivelse den 15 november 1935 ingående »Finansplanen» torde i detta syfte få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. G).

Andra avdelningen.

Den för avlöningsreformen erforderliga författningsregleringen.

1 kap. Allmänna synpunkter.

Då jag nu går att redogöra för det ändrade avlöningssystem för biskoparna, som av mig ifrågasattes, har jag i första hand att taga ställning till frågan om den finansiella utgångspunkten för en avlöningsreform på detta område. Men innan jag angiver min ståndpunkt härutinnan, anser jag mig inledningsvis böra belysa ett särskilt, för en dylik reforms genomförande betydelsefullt spörsmål, nämligen frågan om de förefintliga avlöningstillgångarnas rättsliga ställning i lönesystemet.

Före den egentliga detaljbehandlingen av reformförslaget böra dessutom beröras två andra med förslagets genomförande omedelbart sammanhängande spörsmål av mera formell art. Jag syftar härvid på frågorna om den författnings tekniska utformningen av de blivande bestämmelserna i det förevarande ämnet samt om möjligheterna för ett samtidigt och i huvudsak enhetligt införande av reformen för samtliga biskopstjänster.

Under behandlingen av de nu nämnda och därefter förekommande andra särskilda frågor avser jag att — i den mån det för frågans belysande är av vikt — jämväl redogöra för de av borgmästaren Linder, av kammarkollegiet och statskontoret samt av kammarrådet Wohlin i deras utredningar och förslag i den föreliggande frågan gjorda uttalanden, ävensom för däröver av befattningshavare och myndigheter avgivna yttranden. Vid åberopande av utredning eller utlåtande, som avlämnats av kammarkollegiet och statskontoret, kommer jag härvid att för enkelhetens skull använda mig av följande förkortningar:

Ämbetsverken 1932 = det av kammarkollegiet och statskontoret den 19 februari 1932 avgivna utlåtandet över den av borgmästaren Linder verkställda utredningen.

P. M. = inom kammarkollegiet utarbetad promemoria den 25 september 1933 angående biskoparnas avlöande med anlåtande av samtliga de för det högre och lägre prästerskapet anslagna avlöningstillgångar.

Ämbetsverken 1933 = det av kammarkollegiet och statskontoret den 23 december 1933 i anslutning till förenämnda promemoria avgivna utlåtandet.

Ämbetsverken 1935 = det av kammarkollegiet och statskontoret den 23 december 1935 avgivna utlåtandet över det av kammarrådet Wohlin utarbetade förslaget.

**De för biskoparna anslagna avlöningstillgångarnas rättsliga ställning
samt genomförbarheten av dessa tillgångars sammanförande
med kyrkofonden.**

Efter att ha åberopat ett i kammarrådet E. Schallings avhandling »Den kyrkliga jordens rättsliga ställning i Sverige» gjort uttalande, däri författaren givit uttryck för den uppfattningen, att den till varje biskopsämbete anslagna fasta egendomen med de få undantag, som kunde föranledas av donationer, tillkomna efter reformationens införande, vore att betrakta såsom kronoförläningar, avsedda för biskoparnas avlöning och tillförsäkrade innehavarna genom de prästerliga privilegierna, gjorde *Linder* — framhållande här föreliggande frågas invecklade beskaffenhet — gällande, att hans utredning icke med nödvändighet krävde ett slutgiltigt svar å denna fråga. Den utredning och det förslag, han framlade, föregrepe icke det slut, vartill en utredning i detta ämne kunde komma. Därefter fortsatte *Linder* sålunda:

Jag har endast ansett det nödigt att i frågan framgå med försiktighet och under utväljande av sådana vägar, som kunna anses anvisade genom redan förut av Kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte fattade beslut. Nu gällande lönelagstiftning för biskoparna utgår — vilket torde framgå av den av mig inledningsvis lämnade översikten över dess tillkomst — från att de för biskoparnas avlöning anvisade tillgångarna även i fortsättningen skola användas just för detta ändamål. Härutinnan har — så vitt jag kunnat finna — under den tid, som förflutit från antagandet av nu gällande grunder, ingen förändring ifrågasatts. Ej heller har jag funnit anledning att under nuvarande förhållanden föreslå åtgärder i denna riktning. De för biskoparnas avlöning tillgängliga tillgångarna torde få anses skyddade genom prästerskapets grundlagsfästa privilegier, vadan möjlighet ej föreligger att beträffande dessa avlöningstillgångars disposition vidtaga någon förändring utan samstämmande beslut av riksdag och kyrkomöte. Genomförandet av en modern lönereglering för biskoparna enligt de grunder, jag i min här förevarande utredning ansett mig böra beteckna såsom skäligen, kommer jämväl att medföra så avsevärt ökade kostnader, att de tillgångar, som för närvarande stå till buds för biskoparnas avlöning, för framtiden väl komma att behövas för detta ändamål.

Med erinran om att den berörda frågan jämväl sammanhängde med frågan om möjligheten av att för en biskops avlöning använda avlöningstillgång, som ursprungligen avsetts för en annan biskop, framhöll *Linder* vidare såsom ofrånkomligt, att man — vid lönereglering för biskoparna inom ramen av befintliga avlöningstillgångar — åtminstone i viss utsträckning finge räkna jämväl med en dylik om disposition av avlöningstillgångar. I enlighet härmed utgick *Linder* i sitt förslag från, att till biskoparnas framtida avlöning skulle tagas i anspråk samtliga de avlöningstillgångar, som för det dåvarande vore dem anslagna, och att dessa avlöningstillgångar i mån av behov skulle kunna komma till användning för avlöning jämväl av annan biskop än den, som då vore i åtnjutande därav, ävensom att några nya avlöningstillgångar icke skulle utöver de dåvarande anvisas.

Över Linders förslag hava hörts dels domänstyrelsen och direktionen för prästerskapets änke- och pupillkassa, dels ock, på sätt förut berörts, samtliga då i tjänst varande biskopar, domkapitlen samt länsstyrelserna i de län, inom vilka stiftsstäder äro belägna. Ur de sålunda avgivna yttrandena må i detta sammanhang följande uttalanden återgivas:

Framlidne *biskopen E. Aurelius, Linköping*: Förslaget slutar med alternativ, beroende på två möjligheter, som öppna sig för förvaltningen av lönetillgångarna: tillgångarnas kvarblivande i viss utsträckning vid de särskilda biskopsstolarna (A) eller centralisering av samtliga avlöningstillgångar till biskopslöneregleringsfonden (B). Jag känner mig mest böjd att i min uppfattning sluta mig till alternativ A. Om man gärna önskar, vad prästlön väsendet beträffar, se detta så ordnat, att det stödjer betraktelsen, att det är den enskilda församlingen, som avlönar prästen, vilken är den församlings tjänare, där han är satt att verka — så skulle en liknande synpunkt kunna överflyttas till stiftet och något icke alldeles betydelselöst ses i kvarblivandet vid var biskopsstol av så mycket av avlöningstillgångarna, som håller sig inom ramen av det fastställda lönebeloppet, och indragande av endast överskottet till biskopslöneregleringsfonden. Den sakkunnige erkänner ock, att centraliseringstanken innebär »ett kraftigt avbrott i den utveckling, som hittills gjort sig gällande i fråga om avlöandet av prästerliga befattningar av olika slag». Jag kan emellertid väl tänka mig, att en del praktiska synpunkter kunna göras gällande mot det nu förordade alternativet och jag vill för min del, när det som här är fråga blott om ett mycket begränsat antal befattningshavare, icke lägga alltför stark tonvikt på fördragandet av alternativ A framför B. När frågan gäller de med biskopsstolarna förbundna avlöningstillgångarnas rättsliga ställning, har den sakkunnige icke ansett, att den honom anförtrödda utredningen kräver ett slutgiltigt svar. Jag kan emellertid icke underlåta att göra den anmärkningen, att vid ett avgörande av så känslig natur som en reglering med alla de frågor rörande tillgångarnas förvaltning, som därmed sammanhånga, det i varje fall hade varit lyckligt, om en undersökning av ifrågavarande art hade kunnat företagas och utföras.

Biskopen E. Billing, Västerås, efter anmärkande, att den ekonomiska grundvalen för den ifrågasatta löneregleringens genomförande under dåvarande förhållanden finge anses vara särdeles svag: Härtill kommer slutligen, att den sakkunnige vid sina beräkningar synes hava utgått från, att de överskjutande lönetillgångarna vid vissa biskopsämbeten utan inskränkning skulle kunna tagas i anspråk vid löneregleringens genomförande. Att under alla omständigheter motsätta sig, att närmast för en viss biskop avsedda avlöningstillgångar tagas i anspråk för sådant syfte, synes mig visserligen så mycket mindre kunna komma i fråga, som ett dylikt förfarande redan i viss utsträckning tillämpats. Men väl synes det mig tänkbart, att i vissa fall sådana särskilda förhållanden — i analogi med det i lagen rörande reglering av prästerskapets avlöning, § 7, förutsatta fallet — kunna föreligga, att en dylik disposition icke rättsligen kan eller bör ifrågakomma. Och då det synes mig vara av synnerlig vikt, att rättsprinciperna i detta hänseende icke på något sätt må fördunklas, synas mig starka betänkligheter möta mot genomförandet av en lönereglering, utan att en utredning rörande här antydda förhållanden kommit till stånd.

Framlidne *biskopen E. Reuterskiöld, Växjö*: Lunds biskopslönemedels besparingsfond samt avkomsterna av samtliga biskoparna på lön anslagna hem-

man, lägenheter och jordar, behållna skogsavkastningen däruti inberäknad, föreslås av den sakkunnige skola indragas och förvaltas av statskontoret. Man torde hava skäl att här framhålla den egendomligheten, att, då det gällt prästerskapets löneboställen, flera ingående utredningar strävat att fastställa dessa fastigheters juridiska natur, innan förslag framlagts om reglering av prästerskapets löner. När det gäller de biskoparna anslagna löneförmånerna av denna art, har däremot en sådan utredning icke synts vara av behovet påkallad. Jag kan icke dela den sakkunniges uppfattning, att en redogörelse för här förevarande avlöningstillgångar (dess uppkomst och juridiska natur m. m.), vilken även enligt den sakkunniges mening skulle bli synnerligen omfattande såväl till utrymme som innehåll, icke i detta fall skulle vara av nöden. Det är ju dock fråga om en definitiv lönereglering för biskoparna och under sådana förhållanden bör väl varje ärendet rörande detalj, särskilt i denna vitala punkt, noggrant undersökas. Såvitt jag kan förstå, skulle av en sådan undersökning framgå, att vissa biskopslöningshemman vore av den natur, att den avkastning, som (enligt förslaget) icke skulle behövas för vederbörande biskops avlöning och som skulle användas till avlönande av annan biskop, icke lagligen skulle kunna disponeras på detta föreslagna sätt. Jag håller icke för otroligt, att hemmanen i Växjö, Uppsala och Lund äro av den beskaffenhet, att desamma icke kunna frånhändas biskoparna mot deras vilja. Vad särskilt Lunds biskopslönemedels besparingsfond angår, har även kyrkomötet uttalat den åsikten, att dessa medel, såsom specifikt tillhörande biskopsstolen i Lund, icke måtte tillföras biskopslöneregleringsfonden, förrän en allsidig utredning skett rörande lagligheten av en sådan åtgärd.

Domkapitlet i Härnösand, under framhållande av billigheten i att full likställighet i lönehänseende med landshövdingarna i huvudsak genomfördes för biskoparna: I sådant syfte vill domkapitlet ifrågasätta, huruvida icke kyrkofonden kunde anlitas för beredande av erforderliga medel för ändamålet till dess att biskopslöneregleringsfonden får tillräcklig ekonomisk bärkraft. Härvid kan man visserligen icke bortse från det faktum, att biskoparnas och det övriga prästerskapets löneförhållanden sedan gammalt hållits skilda från varandra, samt att därför med en hävdvunnen traditions tyngd och makt skäl kunna anföras mot en ändring därutinnan. Men å andra sidan borde enligt domkapitlets förmenande, då det här gäller en rent kyrklig avlöningsfråga, betänkligheter av principiell natur ej stå hindrande i vägen för en dylik anordning. På grund härav och då det ej lär bli fråga om några större belopp samt det hela endast skulle bli en tillfällig anordning, synes det domkapitlet som om någon befogad invändning ej skulle kunna resas mot en sådan disposition av medel från kyrkofonden. Domkapitlet är emellertid fullt medvetet om, att detta förslag kommer att röna gensägelse av skäl, som ovan antytts och som helt visst i sig innesluta viktiga motargument, men det framstår dock för domkapitlet som ett betydelsefullt önskemål, som ej utan vidare bör avvisas, att denna utväg att bereda felande medel för en rättvis lönereglering ägnas en ingående prövning.

Länsstyrelsen i Uppsala: Det torde böra framhållas, att de i utredningen framlagda förslagen i flera avseenden påverkats av de knappa avlöningstillgångar, som ansetts vara att tillgå för biskoparnas lönerreglering. Denna uppfattning synes hava gjort sig gällande oberoende av frågan om tillgångarnas eventuella centralisering i större eller mindre grad. Det synes

också uppenbart av den redogörelse, som lämnas i utredningen, att avkastningen av biskopslöneregleringsfonden jämte de lokala tillgångarnas avkastning, arrenden, skogsmedel, räntor m. m., tillhoppa icke motsvara utgifterna för den lönereglering, som ansetts skälighet och de övriga omkostnader, som bort åtfölja densamma. Än mera kan denna underbalans bli märkbar, om jordbrukets och skogsbrukets avkastning sjunka under en följd av år. Under sådana förhållanden synes det nödvändigt att finna andra utvägar, och det förefaller Kungl. Maj:ts befallningshavande, som om detta lämpligast skulle kunna ske i samband med förestående lagstiftning angående prästerskapets avlöning. Då de biskopliga ämbetena anses utgöra en nödvändig del av den prästerliga organisationen och i sådant avseende kunna jämföras med vissa allmänkyrkliga ändamål, vilka bestridas av kyrkofonden, synes det icke vara oberättigat att taga sistnämnda fond i anspråk för det erforderliga tillskottet till biskoparnas avlöning. En sådan anordning lär vara helt oberoende av det system, som i övrigt må komma att användas vid prästerskapets lönereglering i avseende å de lokala tillgångarnas förvaltning och användning.

Länsstyrelsen i Västerås: Anses en definitiv lönereglering böra genomföras med det snaraste, synes en utväg att kunna åstadkomma en verklig sådan vara att sammanslå biskopslöneregleringsfonden med kyrkofonden och låta den senare övertaga de utgifter, som bliva förenade med lönereglering för rikets biskopar. Kyrkofondens ställning synes vara så god, att den bör kunna bära den jämförelsevis obetydliga utgiftsökning, en sådan anordning skulle komma att medföra. — — — Befallningshavanden har visserligen framhållit, att skogsmedel icke kunna i samma grad som förut påräknas åtminstone under de närmaste åren. Men ehuru kyrkofondens inkomster till icke ringa grad utgöres just av sådana medel, torde fonden med sin starka ställning under ett antal år kunna undvara denna inkomst även om till utgifterna lägges den ökning, som kan uppstå för att fylla behovet av medel till lönereglering för biskoparna utöver vad den därför avsedda fonden kan giva. Kommer en sammanslagning av de båda fonderna till stånd, är det icke längre nödvändigt att på grund av avlöningstillgångarnas knapphet föreslå mindre avlöningsförmåner än eljest bort utgå.

Ämbetsverken 1932 anförde i denna fråga, under hänvisning till förut av mig åberopade, inom kammarkollegiets arkivkontor verkställda, i memorial den 11 februari 1932 (Bil. E) framlagda utredning, följande:

Så vitt av utredningen i fråga kan inhämtas torde hinder, möjligen med ett undantag, få anses icke böra möta för att, under förutsättning av kyrkomötets medgivande, avkomsten av boställena göres under ny lönereglering på nämnda sätt rörlig eller, såsom det alternativt föreslagits, förklaras skola ingå till biskopslöneregleringsfonden. Med nyssnämnda undantag äsyftas det biskopen i Västerås stift anslagna hemmanet 1 mantal Tunby nr 1 i S:t Ilians numera med Västerås inkorporerade socken. Detta hemman är enligt arkivutredningen inköpt av »capitelet», såsom det vill synas för domkyrkans medel. Huru det kommit att åtnjutas av biskopen är ej utrett. Huruvida detta hemman är av beskaffenhet att dess avkastning kan indragas till biskopslöneregleringsfonden eller om hemmanet bör fortfarande disponeras av biskopen eller överlämnas till domkyrkans förfogande lär böra, i händelse av fastställande av nya grunder för biskoparnas avlöning, närmare utredas.

Huruledes ämbetsverken i utlåtaget framförde förslaget om sammanförandet av biskoparnas avlöningstillgångar med kyrkofonden, har jag tidigare berört.

I *P. M.*, vilken — på sätt förut angivits — upprättats med utgångspunkt från, att till biskoparnas avlöande skulle komma att anlitas samtliga de för det högre och lägre prästerskapet anslagna avlöningstillgångarna, anfördes under rubiken »frågans rättsliga läge» följande:

Det torde numera vara till fullo klarlagt, att de avkomstgivande tillgångar, som stå till buds för bestridande av biskoparnas avlöning, samtliga — med ett undantag av ringa betydelse varom mera nedan — äro av statligt utsprung.¹ Av de utav kollegiets arkiv den 11 och den 13 februari 1932 avgivna utredningar framgår, att samtliga avkomstgivande boställsfastigheter, vare sig deras avkastning av jord eller skog ingår till vederbörande tjänst innehavare, till biskopslöneregleringsfonden eller till Lunds biskopslönemedels besparingsfond, äro anslagna av kronan med undantag för det biskopen i Västerås på lön anslagna hemmanet Tunby n:r 1 i S:t Ilans församling i Västerås stad. Sistnämnda hemman har visserligen år 1634 av kronan anvisats biskopen på lön, men hemmanet var vid denna tid av skatte natur och följaktligen under enskild äganderätt, varför kronans anslag får antagas hava inskränkt sig till frinjutandet av hemmanets ränta. Då hemmanet emellertid sedermera år 1637 kom i biskopens hand såväl till jord som ränta, hade bördsrätten inlösts för biskopens räkning av domkapitlet, sannolikt för domkyrkans medel. De vederlag för kronotionde och ränteanslag, som ingå till biskoparna eller lönefonderna, äro direkta kronoanlag. Vad slutligen beträffar den av biskopen i Visby såsom prebende åtnjutna inkomsten av kyrkoherdebeställningen i Visby, så utgår denna till biskopen i egenskap av kyrkoherde och faller därför under den för det territoriella prästerskapet gällande lönelagstiftningen.

Biskoparna torde vara genom privilegierna garanterade ett orubbat innehav av sina nuvarande intäkter i den mån de härröra av boställsjord samt ränte- och kronotiondeanlag. Med enahanda rätt torde de tillgångar disponeras, som förut tillkommit biskopsämbetena men nu disponeras för ovan nämnda lönefonder. Varje ändring av det nuvarande rättsläget kräver förty medverkan av allmänt kyrkomöte samt, beträffande varje biskopsämbetes inkomster, av biskop, som icke i sin fullmakt tillförbundits att underkasta sig ny lönereglering. Dessa biskopar äro för närvarande blott fyra (Bergqvist, Danell, Eklund, Lönegren).² De alternativ för ordnande av biskoparnas avlöningssvåren på ett rationellt sätt, som närmast kunna ifrågakomma, äro å ena sidan indragning till statsverket av tillgångarna och biskopslönernas uppförande å riksstaten (såsom i Finland) och å andra sidan tillgångarnas överförande till kyrkofonden och dennas övertagande av avlöningsansvaret. Det förra alternativet — för vars genomförande principiellt hinder ej läser möta — torde ej för närvarande vara aktuellt. Biskoparna sammanhöra nämligen, såsom ämbetsverken redan erinrat, med den allmänna prästerliga organisationen i riket, och beträffande denna har allt sedan tillkomsten av 1723 års privilegier gällt, att dess löneindelning,

¹ Av för bostadsändamål disponerade biskopsgårdar i städerna synes däremot en tillhöra vederbörande domkyrka (Västerås). Biskopshuset i Karlstad är uppfört för medel, anskaffade genom sammanskott, å tomten till gamla kyrkoherdebostället i Karlstad.

² Blott de tre sistnämnda hava löneintäkter av angivna slag.

»prästverket», hållits skild från statsverkets finanser. Något förslag om dess förstatligande har ej heller framförts. Den av ämbetsverken i nu förevarande fråga angivna lösningen synes därför stå i bättre sammanhang med hela det prästerliga avlöningsväsendets historiska utveckling än ett rent förstatligande, och något överförande å riksstaten av ansvaret för biskoparnas avlöning torde icke minst på grund härav sakna aktualitet.

Mot en indragning till kyrkofonden av inkomsten av de nuvarande biskopsboställena, även Tunby, torde laga hinder ej möta, ej heller mot ett överförande dit av biskopslöneregleringsfonden, Lunds biskopslönemedels besparingsfond samt de vid de olika boställena uppkomna ersättningsmedel.

Därest man alltså stannar för att till kyrkofonden centralisera det biskopliga avlöningsväsendet, blir, i den mån för detta nu anvisade tillgångar visa sig otillräckliga, den allmänna kyrkoavgiften genom sänkning eller höjning den regulator, varigenom brist i finansplanen täckes och överskott konsumeras, givetvis inom den gräns, som avgiftens maximering angiver (kyrkofondslagen 5 §). Den allmänna kyrkoavgiften utgår av alla kyrkligt kommunalskatteskyldiga skattekronor i riket, d. v. s. i huvudsak av samtliga de till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skattskyldiga skattebetalarna i riket. Det kan därför, principiellt sett, synas oegentligt och i varje fall en onödig omgång, att den ersättning för indelta kronotonde- och ränteanslag (indelningersättning), som från statsverket för närvarande utgår till biskopsämbeten och biskopslöneregleringsfonden (1932—33 24,083 kronor till fonden) för framtiden utgöres till kyrkofonden av statens skattebetalare, under det samma skattebetalare i annan ordning täcka bristen i kyrkofondens budget. Enklare och redigare vore otvivelaktigt, att indelningersättningen slopades och den allmänna kyrkoavgiften höjdes i motsvarande mån. En parallell till fallet erbjuder i viss mån den från och med år 1900 verkställda avskrivningen av kyrkotonden i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, vilken visserligen utgick av fastighetsägarna i vederbörande församling under det dennas allmänt skattskyldiga invånare hade att med allmänna kommunalutskylder täcka eventuell brist i kyrkokassans stat. I huvudsak enahanda skäl kunna anföras även för att från statsverket till kyrkofonden icke längre bör ingå ersättning för prästerskapet förut tillkommande tionde och andra avgifter av fast egendom [kyrkofondslagen 3 § 1)] ävensom ersättning för anslag i krono- och kyrkotonde samt oindelt spannmål och hemmansräntor [kyrkofondslagen 3 § 2)]. Så länge emellertid dessa för närvarande kyrkofonden tillförda statsanslag icke indragits, synes något sådant icke böra ske beträffande den för biskoparna avsedda indelningersättningen. Mot en indragning kunna för övrigt anföras vissa skäl av formell natur, främst det att indelningersättningen är ett rent statsanslag, under det kyrkoavgiften konstruerats såsom en kommunalskatt, utgjord med ett efter viss grund årligen fixerat belopp av varje pastorat, vilket belopp pastoratet har att utgöra oavsett om större eller mindre restantier uppkomma vid uttaxeringen.

Över vad i den nu refererade promemorian anförts och föreslagits hava yttranden avgivits av samtliga biskopar, domkapitel och länsstyrelser och i anslutning därtill hava sedan kammarkollegiet och statskontoret avgivit sitt förut åberopade utlåtande den 23 december 1933.

Ur de sålunda över P. M. avgivna yttrandena må här återgivas följande uttalanden:

Ärkebiskopen E. Eidem och domkapitlet i Uppsala: Då »kollegiet» (promemorian) funnit sig kunna med bestämdhet hävda, att ur rättslig synpunkt hinder eller betänklighet ej mötte mot överflyttande å kyrkofonden av ansvaret för biskoparnas avlöning och mot ett därmed sammanhängande överförande av de biskopliga avlöningstillgångarna till nämnda fond, avstyrktes förslaget härutinnan icke, om det än av olika skäl skulle ha varit lyckligare, i fall saken hade kunnat ordnas så, att, med undvikande av en total sammanslagning, ur kyrkofonden lämnats bidrag till nödig utfyllnad av de samlade biskopslönstillgångarnas avkastning.

Framlidne biskopen Aurelius och domkapitlet i Linköping uttalade sina betänkligheter mot ett fullständigt lösgörande av avlöningstillgångar från den biskopsstol, till vilken de hörde, detta ur synpunkten av den säkerhet, som följde med det privilegieskydd, varmed de vore försedda. Bäst vore, att de i biskopslöneregleringsfonden uppsamlade medlen alltjämt finge bevaras såsom en fond för sig, varav fyllnad i biskopslön kunde påräknas, samt att tillskott ur kyrkofonden kunde ske för finansieringen av det hela.

Biskopen H. J. Danell, Skara: Visserligen kunde stora betänkligheter göra sig gällande med hänsyn till den nuvarande biskopslöneregleringsfondens sammanslagning med kyrkofonden. Det rättsskydd, som för närvarande enligt prästerskapets privilegier åtnjötes av biskoparna med avseende på det ekonomiska underlaget för deras verksamhet, skulle måhända kunna äventyras genom biskopslöneregleringsfondens uppgående i kyrkofonden. Det vore att hoppas, att så icke måtte ske. Men man måste räkna med den ifrågavarande möjligheten. Då emellertid i sådan händelse biskoparna borde med det övriga prästerskapet dela de svårigheter eller rent av den nöd, som skulle kunna bli en följd av eventuell frånvaro av det rättsskydd, som hittills ansetts ha existerat, så hade biskopen funnit sig av detta inre och etiska skäl icke böra avstyrka det föreliggande förslaget.

Biskopen G. Aulén, Strängnäs, förklarade sig icke hysa några betänkligheter mot att sammankoppla biskopslöneregleringsfonden med kyrkofonden och att så åstadkomma en enhetlig förvaltning av avlöningstillgångarna. Tvärtom syntes detta från förvaltningssynpunkt sett vara en avgjord fördel. Skulle det möjligen sägas, att en dylik anordning komme att göra intrång på äldre privilegieskydd, vore en sådan invändning föga vägande. Bortsett därifrån att biskopen för sin del icke hade någon större tilltro till den garanti för kyrkliga ämbeten, som kunde ligga i privilegieskydd, hade det ju i förslaget ingalunda ifrågasatts, att de rättsliga grunder, som gällde för de olika fonderna, skulle upphöra vid en sammanslagning.

Biskopen Stadener, Växjö: Det i P. M. berörda alternativet att uppföra biskoparnas löner på riksstaten saknade historisk grund. Detsamma gällde sammanförandet från olika biskopsstolar av biskopliga lönemedel samt ett överförande av dessa sammanslagna lönemedel till de avlöningstillgångar, vilka vore anvisade församlingarnas prästerskap. Man borde ej genomföra en definitiv lönereglering för biskoparna, så länge prästerskapet jämte ett flertal andra kärer finge vänta på motsvarande lönerreglering.

Domkapitlet i Växjö vände sig mot uttalandet i promemorian att biskopsstolarnas och fondernas tillgångar i jord samt kronotonde- och ränteanslag vore anvisade av kronan. Av konung Gustav I:s brev den 2 augusti 1545 till biskoparna och domkapitlet i Strängnäs och Västerås om deras landbor m. m. framginge, att det liondeanslag, som utginge till var-

dera av dessa biskopar, utgjorde vederlag för till kronan indragna landbondehemman, och att detta utbyte av hemman mot tiondeanslag på förekommen anledning skett efter initiativ av vederbörande biskopar själva. Detta vederlag måste innehavas av vederbörande biskopsstolar med samma rätt som de i utbyte överlämnade fastigheterna. Men att biskopshemman under Strängnäs och Västerås biskopsstolar skulle under medeltiden i allmänhet utgjorts av kronoförläningar, därom finnes ingen antydning, och detta vore icke heller antagligt. Det finnes ingen anledning antaga annat än att de nuvarande tiondeanslagen till biskoparna i Strängnäs och Västerås till större eller mindre del — oavsett de förändringar eller jämkningar, som kunde hava ägt rum under senare tid — representerade just dessa tiondevederlag. Det vederlag i tionde, som år 1545 tilldelades Växjö biskopsstol, kunde icke hava tilldelats under osäkrare äganderättstitel, utan måste vara av samma valör som det vederlag, vilket biskoparna i Strängnäs och Västerås erhållit. Av den verkställda arkivutredningen framginge därjämte, att även den under Växjö biskopsstol nu lydande fasta egendomen hade tillagts densamma under äganderätts- eller vederlagstitel. Att det förhölle sig på liknande sätt beträffande ärkebiskopsstolen samt Linköpings och Skara biskopsstolar ansåg sig domkapitlet icke hava anledning att i detta sammanhang närmare belysa. Privilegeskyddet för boställsjorden samt ränte- och kronotiondeanslag räckte med säkerhet, så länge avlöningstillgångarna förbleve fästade vid den biskopsstol, som de tillhörde vid privilegeskyddets tillkomst, men huru långt detta skydd sträckte sig, sedan avlöningstillgångarna eventuellt blivit lösgjorda från biskopsstolen, vore icke lätt att säga. Huruvida medverkan av allmänt kyrkomöte för ändring av rättsläget i avseende å dessa avlöningstillgångar krävdes efter deras lösgörande från biskopsstolen i fråga utsades icke i promemorian. Dock vore det just detta lösgörande, som i promemorian tillstyrktes, då den förordade avlöningstillgångarnas överförande till kyrkofonden. Det vore utan tvivel en säkrare och i rättsligt hänseende mera tillräddlig utväg att från kyrkofonden genom laga beslut tillföra biskopslöneregleringsfonden behövliga bidrag eller subsidier än att från biskopslöneregleringsfonden, respektive biskopsstolarna, överföra biskoparnas avlöningstillgångar till kyrkofonden. Varje ändring av det nuvarande rättsläget krävde medverkan av allmänt kyrkomöte. Detta vore så mycket mera säkert som de särskilda inkomster, vilka för det närvarande lydte till envar av biskopsstolarna, icke innehades i form av någon förläning eller på grund av utanordningsbeslut av kronan utan under äganderättstitel eller däremot svarande rätt. Dessa inkomster kunde uppenbarligen icke avhändas biskopsstolarna genom administrativ lagstiftningsmakt. För att genomföra en sådan avhändelse erfordrades lagstiftning efter lagrådets hörande enligt 87 § regeringsformen. Det syntes, även om förbehåll finnes intaget i vederbörlig biskopsfullmakt att finna sig i ny lönereglering, icke vara honom förment att såsom innehavare av biskopsstolen motsätta sig, att någon dess förmögenhetstillgång avhändes densamma. Rubbning av bestående rättsliga förhållanden i fråga om de olika biskopsstolarnas inkomstkällor och förmögenhetsvillkor borde icke äga rum utan att särdeles tvingande skäl föreligga. Först sedan man konstaterat att andra utvägar vore på ett avgjort sätt stängda, torde det vara skäl att på föreslaget sätt upplösa den urgamla ordning, som för det närvarande bestode beträffande åtminstone de äldre biskopsstolarna i det hänseende, att de så att säga vore självförsörjande rättssubjekt.

Det skäl, som i promemorian anförts för sammanföring av det territoriella prästerskapets utjämningsfond och de biskopliga avlöningstillgångarna, nämligen att biskopen utövade tillsyn över församlingarna, skulle, om det vore riktigt, kunna leda till att landshövdingarna och länsstyrelsernas personal, vilka ostridigt utövade viss kontroll över de borgerliga kommunerna, skulle avlönas med medel uttagna genom en interkommunal skatt. Detta vore orimligt. Finansieringen av biskopslönerna borde i stället ske efter föredöme av 1932 års beslut om grunderna för finansiering av prästlönerna. Detta lade till grund de i varje pastorat förefintliga fasta avlöningstillgångarna och fondavkastningarna. I överensstämmelse härmed likasom i överensstämmelse med hittills gällande grunder för biskoparnas avlöning borde, sedan biskopslön reglerats till visst belopp, till dess finansiering i första hand anvisas de vederbörande biskopsstol tillhörande avlöningstillgångarna. Därest dessa icke skulle förslå, skulle tillskott från biskopslöneregleringsfonden tagas i anspråk. Härigenom vunnnes samstämmighet med grunderna för 1932 års lagstiftning angående de prästerliga avlöningsförhållandena, under det promemorians förslag bröte med dessa grunder och förordade en starkt genomförd centralisering av de biskopliga avlöningsmedlen.

Biskopen E. Rodhe och domkapitlet i Lund ansågo kyrkofondens anlitan för biskoparnas lönerreglering vara den enda väg, som borde ifrågakomma. Biskopslönerna borde sålunda ej uppföras å riksstaten. Principiellt sett mötte det icke något hinder för att kyrkofonden och biskopslöneregleringsfonden i mån av förmåga bistode varandra till bestridande av kostnaderna för kyrkans organisation. En annan fråga vore, om de båda fonderna skulle slås ihop till en fond eller om de fortfarande skulle förvaltas särskilt för sig. De rättsliga grunder, vilka normerade de särskilda fonderna, bibehölles ju vid en sammanslagning. Biskopslönetillgångarnas rättsskydd medtoges alltså vid deras ingående i kyrkofonden — något annat vore ej ens ifrågasatt i utredningen. Om därför en sammanslagning av de båda fonderna tillstyrktes, låge grunden häri framför allt i önskvärdheten av en enhetlig förvaltning av kyrkans gemensamma avlöningstillgångar.

Biskopen Lönegren, Härnösand, utgick för sin del från att i rättsligt avseende ingen giltig invändning kunde göras mot sammanförandet av fonderna. Om detta gällde för det fall att bidrag från kyrkofonden anlätades för biskoparnas lönerreglering, syntes det emellertid icke vara lika görligt att finna en rättsgrund för det fall att tillskottsbehovet skulle gå i motsatt riktning.

Länsstyrelsen i Växjö, som tagit del av Växjö domkapitels yttrande, ställde sig betänksam i fråga om förslagens genomförbarhet, särskilt ur rättslig synpunkt. För egen del hade länsstyrelsen visserligen icke på den föreliggande utredningen tilltrött sig att göra något bestämt uttalande angående den ifrågasatta lönerregleringens genomförbarhet ur rättslig synpunkt. Huru emellertid härmed än förhölle sig, borde ett avhändande av biskoparnas av ålder anslagna lönetillgångar icke äga rum utan att starkare skäl därtill föreläge än nu vore fallet. Då härtill komme, att tidpunkten för en definitiv lönerreglering syntes mindre lämplig, hade länsstyrelsen ansett, att man för närvarande borde begränsa sig till en provisorisk lönerreglering till förmån för lagt avlönade biskopar.

Länsstyrelsen i Mariestad: Med hänsyn till det ytterligt invecklade system, som vore rådande inom prästerskapets avlöningssväsen, ansågo

länsstyrelsen icke lämpligt att överföra biskoparnas avlöningstillgångar till kyrkofonden och att låta fonden övertaga betalningsansvaret för biskoparnas avlöning. I stället syntes önskvärt, att biskoparnas avlöningstillgångar indroges till statsverket, och att biskopslönerna uppfördes å riksstaten.

Ämbetsverken 1933 anförde i denna fråga: Ämbetsverken tillåta sig med anledning av de framställda anmärkningarna erinra, att församlingsprästerskapet, vars löneförhållanden förut reglerats genom en lagstiftning av år 1862, genom 1910 års lagstiftning erhållit en lönereglering, som ehuru behäftad med brister dock har en långt modernare utformning än biskoparnas löneregleringar, vilka meddelats i enlighet med grunder, vilka redan år 1860 beslutats av riksdagen. Lönelagstiftningen 1910 för prästerskapet har helt avvecklat naturahushållningen (jordbruksboställena), under det biskoparnas lönesystem ännu bibehåller detta system. Det är därför missvisande att tala om en ny lönereglering för prästerskapet såsom »motsvarande» den nu för biskoparna planerade.

Vad beträffar jämförelsen mellan biskoparnas och landshövdingarnas övervakande uppgifter, de senares för övrigt av väsentligen annat slag än de förnas, är att erinra, det båda grupperna av uppgifter, såvitt de äga betydelse för föreliggande väsentligen ekonomiska fråga, stå i sammanhang med den på staten ankommande övervakande verksamheten. Såsom i promemorian angivits skulle det därför ej möta principiella betänkligheter mot att biskoparnas löner (såsom fallet är i Finland) upptagas på rikets stat. Det nu valda systemet är grundat på hänsyn för historiskt hävdvunna anordningar.

Vad angår förslaget, att varje biskopslön skulle regleras dels genom biskopsstolens hittillsvarande avlöningstillgångar, dels ock därest dessa ej förslå här till genom anslag från biskopslöneregleringsfonden, är att erinra att denna fonds otillräcklighet för ändamålet givit närmaste anledningen till det föreliggande utredningsuppdraget. Önskemålet om bibehållande vid de särskilda biskopsstolarna av boställena strider vidare mot riksdagens redan år 1913 uttalade önskan. — — — Ämbetsverken kunna icke biträda de synpunkter, biskopen och domkapitlet i Växjö anlagt på frågan om de biskopliga lönetillgångarnas natur. Gustav Vasas brev den 2 augusti 1545 visar blott att en lönereglering, väsentligen på grund av praktiska förvaltningsskäl, ägt rum för biskoparna i Strängnäs och Västerås. Något belägg för teorien om ett privaträttsligt byte utgör brevet så mycket mindre som formerna däri icke hänföra sig till ett sådant. Ämbetsverken tillåta sig erinra, att i gamla Sverige enligt Västeråsbesluten 1527 konungen hade frihet att indraga så mycket av biskopsgodset, som han prövade skäligt. Osannolikt är att kronan frivilligt skulle hava begränsat sina befogenheter genom att ingå på för all framtid bestående uppgörelser, där biskopen och konungen voro jämställda parter. Det är vidare känt, att ända mot slutet av 1500-talet, i vissa fall även under 1600-talet, ändringar i biskoparnas löneförmåner förekommit, där kronan än lämnade nya anslag än tog tillbaka gamla. Icke minst biskopsstolen i Växjö erbjuder exempel härå. Lika osannolikt synes ett byte av ovan angivna natur vara, då man betänker att i de tiondeanslag, vilka biskoparna erhöles, ingick den från dem själva indragna, till kronotionde förvandlade biskopstionden.

De anslag, som i äldre tid kommo biskoparna till del, ingingo i ett avlöningssystem, som var jämförligt med rikets civila tjänstinnehavares. Det lagfästa privilegieskyddet är av så sen tid som år 1723. För något bisko-

parnas innehav av sina inkomster »under äganderättstitel eller däremot svarande rätt» av natur att icke kunna »avhändas biskopsstolen genom administrativ lagstiftningsmakt» (utan lagrådets hörande enligt 87 § 1:o R. F.) hava inga bärande skäl förebragts. Att åtminstone de äldre biskopsstolarna skulle vara »självförsörjande rättssubjekt» synes strida mot hela den strukturen den högre ämbetsorganisationen i landet, även den biskopliga, allt sedan reformationen ägt.

Förslaget av biskopen och domkapitlet i Linköping att bibehålla biskopslöneregleringsfonden men tillföra densamma tillskott ur kyrkofonden för finansiering av biskopslönerna, synes principiellt liktydigt med en sammanslagning av fonderna. Ur förvaltningssynpunkt skulle detta förslags godtagande medföra ett onödigt invecklat system. Ämbetsverken kunna därför ej förorda detsamma.

Med anledning av det av biskopen och domkapitlet i Lund avgivna yttrandet må blott tilläggas, att då biskopslöneregleringsfonden har sitt ursprung i kronoanslag men kyrkofonden i väsentlig mån härrör även av tillgångar av annan natur, den förra fondens införlivande med den senare och antagande av dennas rättsliga natur i varje fall icke försämrar rättsläget för den förra fondens tillgångar, samt att det icke föreslagits någon indragning till kyrkofonden av biskoparnas boställen utan blott av dessas avkomst.

I den av borgmästaren Linder verkställda utredningen hava, på sätt förut redogjorts, upptagits två alternativ för lösning av frågan om en avlöningsreform för rikets biskopar. Enligt båda dessa alternativ — det ena avseende bibehållande i viss utsträckning av nu förefintliga avlöningstillgångar vid de särskilda biskopsstolarna, och det andra avseende indragning av samtliga inkomster av dessa tillgångar till biskopslöneregleringsfonden — skulle biskoparnas samtliga löneförmåner bestridas uteslutande med avkomst från dessa samma avlöningstillgångar. Som emellertid ifrågavarande tillgångar, på sätt även i Linders utredning betonats, icke skulle komma att förslå till de ändamål, som skäligen borde med avkastningen därav tillgodoses, hava båda dessa förslag, såsom icke möjliggörande ett restfritt uppordnande av denna lönefråga, ansetts mindre tillfredsställande. På samma sätt har, såsom innebärande enbart ett uppskov med den i allt fall ofrånkomliga avvecklingen av det nu tillämpade lönesystemet, jämväl bedömts det förslag, som — bland annat av två kyrkomöten — framförts angående ett provisoriskt upphjälpande av de svagast avlönade biskoparnas lönevillkor genom beredande åt dessa av särskilda tilläggslöner ur biskopslöneregleringsfonden. Med en sådan provisorisk åtgärd bleve ock, på sätt redan påpekats, frågan om en reglering beträffande de *över* den såsom skälig ansedda lönenivån liggande löneinkomsterna lämnad olöst.

De vägar, som i de äldre utredningarna och i övriga förslag blivit beträddade för uppordnande av biskoparnas avlöningsförhållanden, hava sålunda visat sig icke väl framkomliga.

Under beredningen hos de centrala ämbetsverken, kammarkollegiet och

Departementschefen.

statskontoret, av den föreliggande frågan har såsom ytterligare alternativ för densammas lösning framförts tanken dels på indragning till statsverket av de för biskopslönerna för närvarande speciellt anvisade avlöningstillgångarna och dessa löners uppförande å riksstaten, dels ock på överförande av biskopslönetillgångarna till kyrkofonden och denna fonds övertagande av hela avlöningsansvaret. Beträffande det förstnämnda alternativet har framhållits, att något principiellt hinder för en reglering av sådan innebörd väl ej syntes möta, varvid tillika erinrats om att i Finland — ett land, vari de kyrkliga institutionernas ställning till staten förete icke så få anknytningspunkter till det härutinnan gällande rättsläget i Sverige — en motsvarande ordning numera vore genomförd. På sätt framgår av den av mig härförut lämnade redogörelsen har dock ansetts, att ett sådant alternativ icke — i allt fall ej för närvarande — borde äga aktualitet. Härvid har mot ett beträdande av denna väg företrädesvis invänts, att ett »rent» förstataligande av biskoparnas avlöning skulle innebära ett markerat avbrott i hela det prästerliga avlöningsväsendets historiska utveckling. Det senare av dessa två alternativ har av ämbetsverken förordats. Förslag till en reglering enligt detta alternativ föreligger nu i utarbetat skick.

Vid den prövning från skilda synpunkter jag haft att företaga av här ifrågavarande komplicerade förvaltningsproblem har jag stannat i den uppfattningen, att sist berörda förslag erbjuder en i det hela antaglig grundval för en tidsenlig omläggning av lönesystemet för biskoparna. Då jag med detta mitt ställningstagande funnit tanken på statens formella och omedelbara övertagande av biskoparnas avlöning nu böra skjutas åsido, har jag dock låtit mig bestämmas mindre av hänsynen för den härutinnan hävdvunna ordningen i och för sig än av vissa föreliggande, påtagligen bärkraftiga lämplighetsskäl. Man har sålunda, i första hand, att beakta, hurusom den centrala ställning och uppgift inom den kyrkliga ekonomin, som genom 1910 års lagstiftning tillades kyrkofonden, blivit genom den vid 1932 års riksdag antagna nya lagen om kyrkofond väsentligen vidgad och befast. I främsta rummet har denna kyrkofondens konsolidering förverkligats genom upptagandet i nämnda lag av bestämmelserna om den allmänna kyrkoavgiften, genom vilken — med statsskatterna nära befryndade — pålaga kyrkofonden erhållit den för balansen av inkomster och utgifter erforderliga regulatorn. Jag får vidare här erinra om, att den emellanåt framförda uppfattningen, att dispositionen av fondens medel skulle vara förbehållen ändamål, sammanhörande med *församlingsprästers* avlöning, icke finner något hållbart stöd vare sig i de överväganden, som föregingo fondens ursprungliga tillkomst, eller — än mindre — i för närvarande härutinnan gällande positiva författningsbestämmelser. Sålunda utgår jämlikt stadgandet i 6 § 5) i lagen om kyrkofond för närvarande ur kyrkofonden ett belopp av inemot en kvarts miljon kronor årligen till avlöning av präster anställda för tjänstgöring *inom vederbörande stiftsområde i dess helhet*

(stiftsadjunkter) och enligt lag den 28 juni 1935 må av kyrkofonden bekostas pensioner till präster i missionens och diakoniens tjänst. Det tarvar icke vidare utläggning, att biskoparnas avlöning ej kan betraktas såsom en för den kyrkliga organisationen fjärmare liggande angelägenhet än här berörda ändamål, för vilkas tillgodoseende kyrkofonden redan nu må tagas i anspråk. Vad slutligen angår biskopslönefastigheterna, för vilka nu i allt fall — efter deras skiljande från de särskilda biskopstjänsterna — en ny förvaltningsordning blir behövlig, bör uppmärksammas, hurusom genom statsmakternas beslut år 1932 ansetts erforderligt tillskapa speciella, med sakkunskap i såväl jord- som skogsbruk utrustade myndigheter, stiftsnämnderna, med uppgift att förvalta eller eljest öva kontroll över all kyrklig jord, vare sig densamma äges av kronan, visas tillhöra kyrklig menighet eller är att betrakta såsom stiftelseegendom. Det måste te sig följdriktigt att, då nu i allt fall en dylik specialorganisation för kyrklig fastighetsförvaltning står till förfogande, även i fortsättningen i förekommande fall utnyttja denna speciella förvaltningsorganisation och i sådant syfte anförtro åt densamma även den vidare och fulla omvårdnaden av den del av den för kyrkliga ändamål anvisade egendom, som representeras av biskopslönefastigheterna. På sätt jag i det följande kommer att få anledning närmare beröra torde åt biskopslönefastigheterna, efter en indragning till kyrkofonden av avkomsten från dessa, böra givas en förvaltningsrättslig ställning överensstämmande med den, som nu tillkommer de allmänna kyrkohemmanen.

Den författningstekniska anordningen av de för avlöningsreformens genomförande erforderliga bestämmelserna.

I *P. M.* anfördes i detta hänseende — i anslutning till de däri ingående författningsutkasterna — följande:

Därest bestridandet av biskoparnas avlöning blir den redan genom lag reglerade kyrkofondens angelägenhet, synes även den erforderliga nya avlöningsförfattningen i anslutning till senare tids praxis i avseende å prästerskapets avlöning böra erhålla lagform. — — — Av enahanda skäl som anförts beträffande biskoparnas avlöningsförfattning synes emeritilöneförfattningen för biskopar böra med erforderliga ändringar erhålla lagform. Tillräckliga skäl att införliva dess bestämmelser med lagen om emeritilöner för präster synas emellertid med hänsyn till de olikartade reglerna icke föreligga. Från kyrkofonden böra, i enlighet med vad fallet är beträffande innehavare av prästerlig emeritilön (lag och k. k. 28/10 1932, nr 478, 480), gäldas pensionsavgift, belöpande på innehavare av biskoplig emeritilön, till prästerskapets änke- och pupillkassa. I den mån biskoparnas och det övriga prästerskapets pensioneringsförhållanden må komma att bli föremål för en allmän reglering, kan tiden vara inne att i en gemensam författning meddela rättsregler för hela den prästerliga organisationen. Tillämpningsföreskrifter synas böra intagas i särskild kungörelse. För ordnan-

det av kyrkofondens ställning till det biskopliga avlöningsväsendet hava i anslutning härtill i P. M. jämväl föreslagits vissa lagbestämmelser.

Beträffande denna fråga har *Wohlin* anfört följande:

De av ämbetsverken överlämnade författningsutkasterna, vilka, enligt vad ämbetsverken själva anmärkt, icke varit föremål för en strängare granskning vare sig från systematisk eller annan formell synpunkt, utgöras av fem särskilda lagar och därtill av två författningar, avsedda att utfärdas i administrativ ordning.

Det vill synas, som om den författningsmässiga utformningen av hithörande stadganden borde kunna väsentligen förenklas.

För valet av lagform för de egentliga lönebestämmelserna har i »promemorian» åberopats det förhållandet, att enligt senare tids praxis stadganden, som avsågo »prästerskapets avlöning», givits dylik form. Härmed syftas givetvis på i första hand 1910 års lag om reglering av det territoriella prästerskapets avlöningsförhållanden. Det synes vid denna jämförelse hava lämnats obeaktat, att avlöningsbestämmelserna för det territoriella prästerskapet i sina grundläggande delar tillhöra det kommunala rättsområdet och att lagformen för desamma helt betingas av denna deras egenskap av »kommunallag». Någon liknande karaktär tillkommer givetvis icke bestämmelser för biskopars avlöning. Tillräcklig anledning kan fördenskull icke föreligga att beträffande de nu ifrågasatta avlöningsbestämmelserna övergiva det hittills tillämpade förfarandet, att grunderna för avlöningsbestämmelserna fastställas genom ett statsmakternas samfälliga beslut i samma ordning, som äger rum vid bestämmandet av statstjänstemännens avlöning, med den avvikelser allenast att, så länge och i den omfattning biskoparnas löneförmåner äro föremål för privilegieskydd, kyrkomötets samtycke erfordras för genomförande av ändring med avseende å desamma. Ett utfärdande i lagform av de nu ifrågasatta nya grunderna för biskoparnas avlöning skulle väl också komma att framstå såsom nog så oformligt, då dessa grunder till sina huvudsakliga beståndsdelar utgöra en omedelbar efterbildning av de stadganden, som gälla för landshövdingarnas avlöning.

Följes den anordning, som hittills tillämpats, beträffande bestämmelserna om i tjänst varande biskopars avlöning, böra givetvis ej heller stadgandena om emeritilöner för biskopar givas lagform utan torde dessa lämpligen kunna omedelbart sammanföras med förstnämnda avlöningsbestämmelser.

Ett av de utav ämbetsverken åberopade lagutkasterna avser »lag om dispositionen av vissa för biskoparnas avlöning avsedda tillgångar». Lagutkastet upptager bestämmelser dels om överförande av vissa kapitaltillgångar till kyrkofonden, dels om viss grund för den framtida förvaltningen av de för närvarande för biskoparnas avlöning anvisade fastigheterna, i den mån dessa icke komme att upplåtas åt biskoparna för bostadsändamål. Härvid avsågs, att ifrågasatt lönefastigheter med angivet undantag skulle disponeras på sätt om allmänna kyrkohemman finnes stadgat.

Överförandet till kyrkofonden av de för biskoparnas avlöning hittills disponerade kapitaltillgångarna avser en engångsåtgärd. Varken kyrkofondslagens egen systematik eller annat formellt-rättsligt skäl lär erfordra, att bestämmelsen om överförandet erhåller lagform. Ett statsmakternas beslut om en dylik åtgärd synes lämpligen kunna meddelas i omedelbart samband med fastställandet av de nya grunderna för biskopslöner.

Vad vidare angår förvaltningen av de för närvarande för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter — såväl sådana, varav avkastningen direkt tillflyter vederbörande tjänst innehavare, som de, varav avkastningen ingår till biskopslöneregleringsfonden eller Lunds biskopslönemedels besparingsfond — tillämpas visserligen allttjämt, såvitt angår ordnandet av frågorna om fastigheternas bebyggande samt om gäldandet av kostnaderna härför, de föråldrade bestämmelser, som innehållas i 27 kap. byggningsbalken. För rättsförhållandet härutinnan mellan det allmänna och vederbörande biskopar såsom boställshavare hava dessa bestämmelser allttjämt en omedelbar giltighet. Vad åter angår motsvarande förhållande mellan det allmänna och arrendatorer å ifrågakvarande publika egendomar är att märka, att de nyttjanderättsavtal, som numera slutas rörande dessa egendomar, ytterst äro att bedöma enligt lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Genom sistnämnda lag har det angivna kapitlet i byggningsbalken blivit, såvitt angår nyttjanderätt som avses i nyttjanderättslagen, i sin helhet upphävt. Att berörda kapitel stadganden det oaktat fortfarande tillämpas vid utarrendering av nämnda egendomar grundar sig därpå, att bebyggandet av sådana arrendegårdar, med hänsyn till egendomarnas nuvarande disposition, hittills icke kunnat på ett mera tidsenligt sätt ordnas.

Därest, såsom med de föreslagna ändrade bestämmelserna om biskoparnas avlönande åsyftas, dessa befattningshavares ställning såsom boställshavare helt avvecklas, bortfaller därmed också, utan att särskild positiv lagbestämmelse därom erfordras, grunden för en vidare tillämpning av byggningsbalkens berörda bestämmelser med avseende å rättsförhållandet mellan det allmänna och befattningshavarna. Då den nu föreslagna ändrade dispositionen av de ifrågakvarande fastigheterna bereder möjlighet till införandet av tidsenliga bestämmelser för dessa fastigheters utarrendering och förvaltning, behöver givetvis en fortsatt tillämpning av byggningsbalkens förutberörda stadganden ej heller i avseende å arrendeförhållandet vid fastigheterna vidare komma i fråga.

De allmänna grunderna för den framtida förvaltningen av här ifrågakomna fastigheter torde sålunda väl icke behöva givas form av lag men böra dock, i enahanda ordning som ovan beträffande avlöningsbestämmelserna angivits, göras till föremål för ett statsmakternas samfälliga beslut.

Vad slutligen angår det vid ämbetsverkets utlåtande fogade förslaget till »lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift belöpande å innehavare av biskoplig emeritilön» lär det däri införda stadgandet, vilket omedelbart sammanhör med bestämmelserna om emeritilöner, böra i anslutning till dessa upptagas bland avlöningsbestämmelserna.

Ämbetsverken 1935 hava framhållit, att Wohllins förslag i huvudsak anslöte sig till den ståndpunkt, som av ämbetsverken intagits i utlåtandet i ämnet den 23 december 1933, samt att de avvikelser, som förekomme, hänförelse sig dels till formella frågor — framför allt den nya lagstiftningens form — dels till sakliga — dock icke berörande några centrala ämnen. Enligt ämbetsverkets mening berörde dessa avvikelser icke sådana väsentliga intressen att ämbetsverken på grund därav ansåge sig hava anledning att motsätta sig vad Wohlin föreslagit. I detta sammanhang hava ämbetsverken tillika anført:

En förutsättning för förslagets genomförande vore, att medgivande jämlikt 114 § regeringsformen lämnades av kyrkomötet. Ämbetsverken ville emellertid under hänvisning till förslagets avfattning framhålla, att, sedan de föreslagna avlöningsbestämmelserna antagits, framtida ändringar i desamma icke behöfde underställas kyrkomötet.

Till ämbetsverkens ifrågavarande utlåtande hava fogats två reservationer, avseende, bland annat, här sist berörda fråga.

I den ena av dessa reservationer har föredraganden, kammarrådet *Schalling*, med vilken generaldirektören *Berglöf* instämt, uttalat såsom sin mening, att uttrycket i förslaget till ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen om kyrkofond »av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel» icke behöfde föranleda, att kyrkomötet för framtiden skulle vara uteslutet från medverkan vid eventuella ändringar i bestämmelserna. Han förutsatte, att frågan om kyrkomötets befattning med sådana ändringar komme att bedömas efter enahanda grund som beträffande ändring av bestämmelserna om det territoriella prästerskapets avlöning.

I den andra reservationen, vilken avgivits av t. f. kammarrådet *Prawitz*, har i frågan, huruvida i framtiden kyrkomötets medverkan vore erforderlig för ändring av biskopslön, anförts: Enligt den åsikt, ämbetsverken utvecklat i sitt över borgmästaren *Linders* förslag till biskopslönereglering år 1932 avgivna utlåtande, är kronan ägare av biskoparnas bostads- och löningsboställen — möjligen med undantag för någon enstaka fastighet. Endast avkastningen av biskopsgodsen skulle alltså vara upplåten biskoparna. Följaktligen omfattar det biskoparna genom prästerskapets privilegier tillförsäkrade skyddet endast denna avkomsträtt. I och med att det remitterade förslaget genomföres, kommer avkomsten av biskopsgodsen att ingå till kyrkofonden och tillfaller alltså icke längre biskoparna. Här-efter är, såvitt jag förstår, privilegierna icke längre gällande för biskopsgodsen. Sedan alltså kyrkomötet en gång givit sitt bifall till det föreliggande förslaget, kunna Kungl. Maj:t och riksdagen utan medverkan från kyrkomötets sida besluta om förändrad disposition av biskopsgodsen och även om deras användning för annat än kyrkligt ändamål. Enligt ämbetsverkens förslag av år 1933 var detta icke fallet. Ämbetsverken hade nämligen föreslagit, att föreskrifterna om biskopsgodsens disposition skulle erhålla form av lag, vilken skulle antagas jämväl av kyrkomötet. Enligt numera hävdvunnen konstitutionell praxis kunna lagar, vid vilkas tillkomst kyrkomötet medverkat, icke ändras utan samtycke av kyrkomötet. I det nu remitterade förslaget hava däremot hithörande föreskrifter erhållit form av bestämmelser, beslutade av Konung och riksdag. Kyrkomötets medverkan skulle blott bestå i eftergivandet av de privilegier, som hindrade genomförandet av bestämmelserna. Sedan detta eftergivande en gång skett, skulle kyrkomötets medverkan för ändring av de meddelade bestämmelserna icke vidare vara erforderlig. Ävsikten att avskaffa kyrkomötets medbestämmanderätt vid framtida förändring i sättet för biskopsgodsens användning synes mig på ett fullt foljdriktigt sätt hava kommit till uttryck i det vid den remitterade skrivelsen fogade förslaget till ändring av 3 § kyrkofondslagen, då nämligen däri stadgas, att till kyrkofonden skall ingå

inkomst av fastigheter, vilkas avkomst, jämlikt av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel tillförts kyrkofonden. Sedan ändringen i kyrkofondslagen trätt i kraft, kunna alltså Kungl. Maj:t och riksdagen antaga nya eller förändrade sådana bestämmelser och därvid föreskriva, att avkomsten av endast en del eller eventuellt av ingen av de nuvarande biskopshemmanen skall tillföras kyrkofonden. Även därest man skulle anse, att prästerskapets privilegier fortfarande efter förslagets genomförande vore gällande för biskopsgodsen, måste enligt min mening den föreslagna formuleringen av 3 § kyrkofondslagen innebära, att kyrkomötet ifråga om biskopsgodsen — såsom beträffande vissa anslag ur kyrkofonden till ecklesiastikdepartementet och domänfonden redan skett — delegerat sin medbestämmanderätt till Kungl. Maj:t och riksdagen. Vad jag nu senast anfört angående dispositionen av biskopsgodsen, gäller jämväl biskopslönernas storlek. Enligt den föreslagna lydelsen av 6 § kyrkofondslagen skall nämligen av kyrkofonden gäldas kostnad för avlönande av biskoparna i den omfattning, som är närmare bestämd i de av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlöning jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel. De för biskoparna utmätta lönebeloppen kunna alltså i framtiden höjas och sänkas utan kyrkomötets samtycke.

I anledning av de uttalanden berörande prästerskapets privilegier och den nu tillämnade avlöningsreformen, som göras i ämbetsverkens utlåtande och i de därvid fogade reservationerna, har Wohlin inkommit med en promemoria, vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. H).

Mot den av Wohlin föreslagna författningstekniska anordningen av hörande bestämmelser har jag intet att erinra.

Departement-
schefen

Tidpunkten för avlöningsreformens ikraftträdande.

Den av riksdagen år 1913 begärda omläggningen av biskoparnas avlöningsförhållanden har såtillvida blivit sedan länge förberedd, som i fullmakterna för de efter år 1913 utnämnda innehavarna av biskopstjänst intagits förbehåll därom, att den utnämnde skall vara underkastad skyldighet att vidkännas den förändring i lönevillkor, som framdeles kunde bli i vederbörlig ordning bestämd. Allenast två av rikets nu i tjänst varande biskopar hava äldre fullmaktsdatum än för år 1913, nämligen biskopen i Luleå O. Bergqvist samt biskopen i Karlstad J. A. Eklund. För den förre är fullmakten å biskopstjänsten utfärdad den 29 februari 1904 och för den senare den 22 februari 1907. Då dessa två biskopar äro födda den 24 september 1862, respektive den 7 januari 1863, inträder emellertid, jämlikt

för närvarande gällande bestämmelser, skyldigheten för dem att mot erhållande av emeritilön avgå från biskopstjänsten motsvarande dagar under år 1937, respektive år 1938. Båda de nu ifrågavarande biskoparna hava emellertid genom fullmaktsförbehåll tillförbundits skyldighet att vara underkastade de bestämmelser, som kunde bliva meddelade i avseende å pensionering av biskop.

Beträffande tidpunkten för avlöningsreformens ikraftträdande har *Wohlin* anfört: Det föreslagna nya avlöningssystemets tekniska struktur gör det angeläget, att detsamma må kunna vinna tillämpning samtidigt vid alla biskopstjänster. Med hänsyn till att kyrkomötets medverkan vid ett beslut i ämnet erfordras, lär tillämpningen svårligen kunna förutsättas äga rum från tidigare tidpunkt än våren 1937. Å andra sidan synes vara önskligt, att de nya bestämmelsernas ikraftträdande icke skall behöva framskjutas längre. Därest ett positivt beslut i frågan kan åvägabringas under år 1936, torde ej heller så behöva ske. Av rikets nu i tjänst varande biskopar äro visserligen två, nämligen biskoparna i Luleå och Karlstad, ej rättsligen förpliktade att underkasta sig en förändring i de bestämmelser, som nu gälla för deras avlöning. För båda dessa biskopar skulle återigen de föreslagna nya avlöningsbestämmelserna, därest desamma bleve å dem tillämpade, komma att medföra en — förmodligen rätt avsevärd — löneökning. Att döma av innehållet i de yttranden, som nämnda biskopar avgivit över det förslag till nya avlöningsbestämmelser, som framlades i den vid ämbetsverkens skrivelse fogade promemorian, lär det väl också kunna hållas för praktiskt taget visst, att från dessa biskopars sida icke skulle komma att resas något hinder för den tilltänkta avlöningsreformens samtida genomförande vid angivna tidpunkt. Ämbetsverken hava tydligen utgått ifrån, att de ifrågavarande biskoparnas yttranden över promemoriaförslaget finge anses innefatta ett även formellt-rättsligt bindande medgivande härtill. Berörda yttranden synas dock knappast kunna givas en sådan innebörd.

Departementschefen.

I enlighet med av *Wohlin* i anslutning till hans här förberörda uttalande gjord hemställan hava biskoparna *Bergqvist* och *Eklund* anbefallts att till Kungl. Maj:t avgiva förklaring, huruvida de, därest i enlighet med *Wohlins* förslag till omreglering av biskoparnas avlöningsförhållanden den för vederbörande biskopstjänst avsedda grundlönen bestämdes till ett årligt belopp av 21,000 kronor, vore villiga att för egen del underkasta sig de villkor och bestämmelser, som på grundval av samma förslag bleve meddelade.

Såväl *Bergqvist* som *Eklund* hava härefter tillkännagivit sin beredvillighet att gå in på vad för dem sålunda ifrågasatts, *Bergqvist* dock under förbehåll, att inga ändringar i förslaget vidtoges, som kunde rubba tidigare med tjänsten förenade förmåner, såsom exempelvis nådårsrätten.

Beträffande vad biskopen *Bergqvist* anfört får jag framhålla, att de jämkningar i *Wohlins* förslag, som jag ansett mig böra vidtaga, icke äro ändringar av innebörd att medföra sådana rubbningar, som *Bergqvist* synes åsyfta.

2 kap. Specialmotivering till de av avlöningsreformen föranledda särskilda författningsförslagen.

Av den redogörelse jag i det föregående lämnat beträffande mitt huvudsakliga ställningstagande till föreliggande förslag till omreglering av biskoparnas avlöningsförhållanden framgår, att jag ansett mig böra ansluta mig till de huvudgrunder, som utformats i det av kammarrådet Wohlin framlagda förslaget. Jämväl den detaljreglering, som däri upptagits, har jag funnit mig kunna i det väsentligaste biträda.

Jag övergår nu till att redogöra för granskningen av de särskilda bestämmelserna i de av Wohlin utarbetade författningsförslagen och de jämkningar däri, som jag funnit på enstaka punkter påkallade. Vissa enbart i förtydligande syfte vidtagna jämkningar torde jag dock härvid kunna förbigå.

Förslaget till ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel.

1:o.

Med bestämmelsen under denna punkt avses att sammanfattningsvis angiva de löneförmåner, som kunna utgå till biskop. För löneförmånernas beteckning och gruppering har använts den i de efterföljande stadgandena begagnade terminologien och därvid även följts den däri för de särskilda förmånerna tillämpade indelningsgrunden.

2:o.

Det i förevarande punkt intagna förbehållet återfinnes ej i förslaget enligt P. M. Wohlin har härom anmärkt, att, då ett motsvarande stadgande gäller för landshövdingarna, förbehållet syntes böra givas en plats även bland de grunder för biskoparnas avlöande, varom nu är fråga.

Mot vad Wohlin här föreslagit har jag intet att erinra.

Departementschefen.

3:o.

Om stadgandena under denna punkt har Wohlin anfört:

Vid utformningen av det föreliggande förslaget till nya grunder för biskoparnas avlöande hava väl de stadganden, som i detta hänseende gälla för landshövdingarna, fått tjäna som en allmän förebild. I rätt avsevärd utsträckning hava likvisst avvikelser blivit nödiga. Företrädesvis hava sådana avvikelser måst ske med hänsyn till den speciella reglering, som i avseende å egen pensionering och familjepensionering gäller för biskopar.

De under förevarande punkt sammanförda bestämmelserna avse tidpunkten för till- och avträdan av löneförmåner vid biskopstjänst samt av emeritilön för förutvarande innehavare av sådan tjänst. Den närmare regleringen härav måste i första hand utformas med hänsyn till förekomsten av s. k. nådars- och tjänstårsrätt. Då denna rätt hittills varit för församlingspräster och för biskoparna på ensartat sätt reglerad, torde härav

följa, att en i materiellt hänseende överensstämmande reglering bör för här nämnda två kategorier av präster bibehållas beträffande samtliga därmed sammanhängande rättsförhållanden inom avlöningsväsendet.

I fråga om församlingsprästerna äro hithörande stadganden, där de icke finnas intagna i särskild lag eller upptagits i författning om dyrtidstillägg, numera införda i Kungl. Maj:ts reglemente den 15 februari 1935 (nr 17) för prästerskapets avlöning, vilket reglemente träder i kraft den 1 januari 1936. Beträffande tidpunkten för tillträdande av kontanta löneförmåner äro sålunda, för församlingsprästernas del, föreskrifter meddelade i 1 kap. 4 § första stycket i omförmälda reglemente. Vad angår omfattningen av den befattningshavares dödsbo tillkommande tjänstårsrätten och av den därav härflytande rätten för änka och barn att uppbära emeritilön samt av rätten till nådår för efterlevande efter befattningshavare finnas, såvitt rörer församlingsprästerna, stadganden därom meddelade *dels* i 1 kap. 5 § 1 mom. och 6 kap. 1 § i förenämnda reglemente, *dels ock* i 6 § 3 stycket lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster samt i 7 § av den genom lagen den 23 november 1934 nr 544 formellt upphävda men jämlikt kungörelsen den 28 juni 1935 nr 391 i materiellt hänseende alltjämt gällande kungörelsen den 18 juni 1927 angående dyrtidstillägg åt innehavare av prästerliga emeritilöner. Vidkommande den tidpunkt (månadsdag) intill vilken vid prästerlig tjänst samt för innehavare av emeritilön fastställda kontanta löneförmåner må i givna fall till vederbörande utgå, äro, i fråga om församlingsprästerna, föreskrifter givna i 1 kap. 5 § 2 mom. i reglementet för prästerskapets avlöning.

Vad uti ifrågavarande avseenden finnes i här angivna författningsrum stadgat för samlingsprästerna lär stå i saklig överensstämmelse med vad för närvarande för motsvarande fall, på grund av uttryckliga författningsföreskrifter eller jämlikt följd praxis, tillämpas i fråga om biskoparna.

Med hänsyn till de omständigheter, som härförut berörts, synes det mest praktiskt att, såvitt avser nu omförmälda rättsförhållanden, omedelbart ansluta regleringen därav för biskoparna till den gällande motsvarande regleringen för församlingsprästerna.

Enligt ämbetsverkens förslag (P.M.) skall bostadslägenhet för biskop frånträdas samtidigt med att rätten till lönsens åtnjutande upphör. Något undantag från denna regel synes icke hava av ämbetsverken ifrågasatts. Emellertid gäller för närvarande — jämlikt k. kungörelsen den 4 mars 1927 nr 33 — att, där dödsbodelägarerna efter biskop skola vid tjänstarets utgång frånträda löneförmånerna vid tjänsten, i tjänstebostaden boende dödsbodelägare likväl må kvarsitta i bostaden med därtill hörande uthus och trädgård under förutsättning och villkor, som för motsvarande fall stadgas i 18 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, sådant detta författningsrum lyder enligt lag den 4 mars 1927. Hänvisningen till sistberörda lagrum får numera anses gälla paragrafen med samma nummer i 1932 års ecklesiastika boställsordning, vilken paragraf, såvitt nu är i fråga, upptager samma stadganden som återopade 18 § i den äldre boställsordningen. Enligt regleringen här skola dödsbodelägare efter församlingspräst, där vid tiden för frånträandet högst tre månader återstå till näst infallande fardag för tillträde och avträde av förhyrd lägenhet, äga kvarsitta å prästgården till nämnda fardag.

Vad sålunda nu i ecklesiastik boställsordning finnes stadgat för dödsbo-

delägare efter församlingspräst lärar, i anslutning till vad ovan framhållits beträffande övriga under förevarande punkt 3:o intagna föreskrifter, böra fortfarande gälla jämväl för efterlevande efter biskop. Hänvisningen i denna punkt till boställsordningen avser allenast *tiden* för tjänstebostadens avträdande. Om skyldighet för dödsbodelägare efter biskop att svara för tjänstebostadens behöriga skötsel och vård ävensom att upplåta nödigt utrymme för efterträdare å biskopstjänsten har upptagits bestämmelse under punkt 8:o.

Jag ansluter mig till vad Wohlin sålunda anfört.

Departement-
schefen.

4:o.

Den för biskoparna här föreslagna bestämmelsen om utbetalning av lön månadsvis i efterskott är en konsekvent tillämpning av det utbetalnings-sätt, som numera såsom regel gäller för församlingsprästerna liksom för andra det allmännas befattningshavare.

5:o.

Wohlin har om bestämmelserna under denna punkt anfört:

I fråga om de under förevarande punkt intagna förbehållen om förbud mot förening med biskopstjänst av annan allmän tjänst och — villkorligt — jämväl av vissa uppdrag och befattningar i enskild tjänst gäller vad ovan sagts under punkt 2:o. I stadgandena under nu ifrågavarande punkt 5:o hava dock de motsvarande för landshövdingarna gällande bestämmelserna i ämnet underkastats någon jämkning, nämligen såtillvida, att särbestäm-melsen i avseende å uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för eller såsom funktionär hos bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag såsom för biskoparna onödigt utesluts.

Häremot har jag intet att erinra.

Departement-
schefen.

6:o.

På sätt tidigare berörts, förordades av *Linder*, att de nya lönebestäm-melserna för biskoparna i huvudsak anpassades efter dem, som gällde för rikets landshövdingar. I fråga om biskoparnas blivande löneställning an-förde han:

Föredragande departementschefen framhöll i propositionen nr 63 till rikets ständer år 1859, att i detta avseende en jämförelse med landshövdingarna torde vara den, »vid vilken ej blott värdigheten, men övriga, på frågan vida mer inverkan förhållanden vore mest likartade». Den sålunda framhållna synpunkten, som av rikets ständer lämnades utan erinran, synes mig allt-fort äga gällande kraft. Jag vill i detta sammanhang vidare erinra, att under årens lopp, när det gällt provisoriska ändringar i biskoparnas lönereglering, samma synpunkt kan anses hava varit vägledande — sålunda när det gällde fastställandet av emeritilönernas belopp eller den provisoriskt reglerade lönen för biskopen i Lunds stift eller 1929 års kyrkomötes framställning om provisoriska tilläggslöner. Både i fråga om tjänstgöringens art och omfatt-

ning finnas allt fortfarande talrika beröringspunkter mellan landshövding- och biskopsämbetena. Båda kategorierna äro chefsposter inom — som regel — vidsträckta och folkrika förvaltningsområden. För biskoparna i kanske ännu högre grad än för landshövdingarna föreligger en synnerligen vidsträckt inspektionsskyldighet, som tager en stor del av deras arbetskraft och arbetsförmåga i anspråk. De representativa skyldigheter, vilka en biskop lika litet som en landshövding torde kunna undandraga sig, äro ekonomiskt betungande. Av inhämtade uppgifter rörande de med biskopsämbetena förenade utgifterna framgår, att dessa — om än avsevärt varierande vid olika biskopsstolar — genomgående torde få anses hava varit betungande för här ifrågavarande tjänstemän, i all synnerhet om hänsyn tages till de i flera fall snävt tillmätta lönerna. Med den hastigt sjunkande tendens, som åtskilliga biskopslöner under de senaste åren visat, torde det icke vara möjligt att låta det för biskoparna nu gällande lönesystemet fortsätta. I vilket fall som helst torde det icke kunna anses vara det allmänna värdigt att på sätt, som hittills skett, nödga ämbetsmän i chefsställning att — understundom under ganska betydande personliga uppoffringar — fullgöra sitt ansvarsfulla värv.

Sedan Linder i detta sammanhang erinrat om att, jämlikt de av Kungl. Maj:t den 26 juni 1925 meddelade bestämmelser rörande landshövdingarnas avlöningsförhållanden, grundlönen för landshövding blivit fastställd till 21,000 kronor, med undantag för landshövdingarna i Malmö och Göteborg, för vilka grundlönen bestämts till 23,500 kronor, anförde Linder — under framhållande av det skäliga i att biskoparna tillerkändes likställighet i lönehänseende med landshövdingarna — vidare:

Men om också detta är min principiella utgångspunkt, nödgas jag dock med hänsyn i någon mån till den omständigheten, att biskoparna enligt mitt förslag ej heller i fortsättningen skulle komma att erlägga några avgifter för egen pensionering, men i all synnerhet till de begränsade avlöningstillgångar, vilka — särskilt under nuvarande ekonomiska tidsläge — stå till förfogande och tarva ett försiktigt handhavande, för biskoparna — med undantag för ärkebiskopen samt biskoparna i Lunds och Göteborgs stift, till vilka jag återkommer — föreslå en kontant grundlön av 20,000 kronor, d. v. s. 1,000 kronor mindre än den av 1925 års riksdag för landshövdingarna bestämda normallönen. Härtill bör emellertid, i enlighet med vad senare kommer att utvecklas, komma dyrtidstillägg enligt de grunder, som gälla för befattningshavare i s. k. nyreglerade verk.

För ärkebiskopen synes en icke oväsentligt högre lön än den nu angivna böra utmätas. Frånsett det egna stiftets storlek och omfattning åligga honom i hans egenskap av ärkebiskop en mängd arbete och representationsplikter, som göra en högre avlöning nödvändig. Jag vil i här endast erinra om hans ställning som prokansler vid universitetet i Uppsala ävensom om hans självskrivna ordförandeskap i kyrkomötet samt i åtskilliga för svenska kyrkan gemensamma styrelser. Väl bekant är även, hurusom under nyligen avlidne ärkebiskop Söderbloms tid svenska kyrkan inledde vidsträckta internationella förbindelser, vilka under senare år kommit att taga en omfattning, som icke tidigare kunnat beräknas. Detta så att säga internationella arbete har på många håll vunnit anklång. Jämväl med hänsyn härtill

samt till i övrigt förut angivna förhållanden finner jag mig icke för ärkebiskopen kunna förorda en lägre lön än 28,000 kronor.

Jämväl för biskoparna i Lunds och Göteborgs stift synas, liksom fallet var vid fastställandet av nu gällande löneregleringar, lönerna böra utmätas till ett något högre belopp än för de övriga biskoparna.

Lunds stift är på grund av folkmängd samt antalet pastorat, församlingar och prästerliga tjänster synnerligen arbetsamt. Härtill kommer vidare den biskopen i Lund åvilande skyldigheten att vara prokansler för universitetet i Lund. Med hänsyn till nu angivna förhållanden vill jag föreslå, att den med denna biskopsstol förenade lönen måtte bestämmas till 23,500 kronor eller samma belopp, som enligt 1925 års lönereglering utgår till landshövdingen i Malmöhus län.

De skäl, som vid fastställandet av nu gällande grunder anfördes för beredandet av en något högre lön jämväl åt biskopen i Göteborg, synas mig väl icke i samma mån som tidigare vara för handen. Göteborg är emellertid rikets andra stad, och levnadskostnaderna där äro höga — jag vill erinra, att Göteborg numera är placerat i högsta dyrortsgruppen, G. Jag föreslår därför, att för biskopen i Göteborg måtte bestämmas en lön av 21,500 kronor eller 1,500 kronor mera än den nyss föreslagna normallönen för biskopar.

I fråga om de övriga biskoparna finnas icke tillräckliga skäl att frångå den för landshövdingarna fastslagna principen om lika lön, oberoende av stiftens storlek och arbetsbördans tyngd.

Beträffande det minsta stiftet, Visby, har jag tidigare funnit mig böra förorda bibehållandet tills vidare av Visby pastorat såsom prebendepastorat åt biskopen i Visby stift.

De sålunda föreslagna grundlönerna innebära till synes en ganska betydande förhöjning i förhållande till de grundbelopp, varmed man räknade vid fastställandet av nu gällande löneregleringar. Men i betraktande av utvecklingen under det sjuttioåriga, som förflutit, sedan dessa belopp fastställdes, och i förhållande till de ökade avlöningsförmåner, som under mellantiden kommit andra jämförliga grupper av befattningshavare till del, kan jag icke finna annat än att denna förhöjning är både rimlig och riktig. Jag vill erinra, att vid framläggandet av propositionen nr 63 till 1859 års riksdag landshövdinglönerna beräknades uppgå till omkring 12,000 riksdaler eller samma belopp, som då föreslogs såsom normallön för biskoparna. Den nu för de flesta biskoparna föreslagna grundlönen innebär en höjning av den tidigare beräknade normallönen med $66\frac{2}{3}$ procent (förutom dyrtidstillägg). I jämförelse med levnadskostnadernas ökning och de för övrigt förändrade förhållandena kan detta ingalunda anses innebära någon överkompensation — snarare tvärtom.

Ämbetsverken 1932 anslöto sig till den av Linder sålunda i löneregleringsfrågan intagna principiella ståndpunkten. I avseende å lönebeloppens storlek anförde emellertid ämbetsverken:

Ämbetsverken anse det icke vara påkallat att biträda förslaget om en sänkning av grundlönen under den för landshövdingarna bestämda, till vilken sänkning den sakkunnige, såsom nyss berörts, föranletts företrädesvis på grund av lönstillgångarnas knapphet. Den andra omständigheten, var till den sakkunnige hänvisat vid förslaget till grundlönens sänkning, nämligen att biskoparna ej komme att erlägga några avgifter för egen pensio-

nering, synes ej böra leda till sänkning. Såsom av det följande framgår, bleve biskoparna ej förbehållslöst vare sig berättigade eller skyldiga att avgå vid viss ålder, vid vilket förhållande årligt bidrag till egen pensionering ej kan komma i fråga; men därtill kommer att emeritilönen, där sådan utgår, blivit med hänsyn till att biskoparna icke erlägga avgifter till egen pensionering föreslagen till ett belopp, som med omkring 1,000 kronor understiger landshövdingens pension.

Anledning skulle måhända förefinnas att, liksom nu, sätta biskopens i Visby stift lön något lägre än normallönen. Ämbetsverken anse sig sakna tillräckliga skäl att för egen del väcka fråga härom men vilja påpeka, att den sakkunniges förslag rörande biskopens i Visby stift lön så till vida innebär tilldelande av en lägre lön än normallönen, som han i biskopens lön inräknat hela dennes lön som kyrkoherde i Visby prebendepastorat, således utan att, såsom skett vid de enligt 1861 års brev fastställda löneregleringarna, beräkna avdrag för vice pastors arvode. Ämbetsverken finna sig kunna biträda den uppfattning, som synes hava legat till grund för den sakkunniges förslag. I blivande bestämmelser rörande löneregleringen bör emellertid uttrycklig bestämmelse härutinnan lämnas.

I anslutning till vad sålunda anförts anse ämbetsverken lönerna för biskoparna böra bestämmas: för ärkebiskopen till 29,000 kronor, för biskopen i Lunds stift till 24,500 kronor, för biskopen i Göteborgs stift till 22,500 kronor och för övriga biskopar till 21,000 kronor. Sammanlagda beloppet, efter avdrag av inkomsten av Visby prebendepastorat, skulle bli 254,900 kronor.

Ur de i övrigt över Linders förslag avgivna yttrandena må här återgivas följande uttalanden rörande den för biskoparna föreslagna lönesättningen:

Ärkebiskopen Eidem: Vad särskilt angår ärkebiskopens avlöning, kan det möjligen förefalla, som om skillnaden mellan dennes lön och Lunda-biskopens vore något stor. Den senare har ju ock att fungera som prokansler vid universitet. Att ärkebiskopen bör anses hava en större representationsplikt än någon annan svensk biskop, synes mig vara uppenbart (t. ex. genom sitt självskrivna ordförandeskap i olika kyrkliga styrelser, genom biskopsvigningar, genom besök av in- och utländska kyrkomän o. s. v.). Men jag vill här särskilt fästa uppmärksamheten vid de kyrkliga förrättningar i svenska församlingar i utlandet (visitationer, installationer, kyrkoinvigningar etc.), som å ämbetets vägnar tillkomma honom.

Biskopen V. Rundgren, Visby: Biskoparnas prebendepastorat äro indragna i alla stift med undantag av Visby stift, där fortfarande en del av biskopslönen utgöres av avkomsten av ett prebendepastorat. De ökade avgifter med avseende på kyrkolivets främjande ute i stiftet, som blivit och än mer torde bli en följd av senare tiders rörelser på det kyrkliga området och kräva biskopens deltagande i arbetet ute i församlingarna, kunna nog i någon mån göra det önskvärt att även Visby pastorat frigjordes från sin prebendenatur. Men å andra sidan tala starka skäl för att sagda pastorat fortfar att vara biskopsprebende. Dels torde måhända Visby stifts fortfarande existens såsom självständig kyrkoprovins sammanhånga med denna anordning. Dels är det utan tvivel riktigt att — såsom i den föreliggande utredningen framhållits — biskopen i detta stift mera än biskoparna i de övriga stiften bör hava tillfälle att deltaga i församlingsvården i stiftsstaten. Jag anser mig alltså böra tillstyrka förslaget härutinnan. Dock bör

därvid bestämmas, att prebendarien fortfarande som hittills i likhet med andra prebendarier i de forna prebendepastoraten skall hålla vice pastor. Har detta i allmänhet varit regel — och att så varit framgår bland annat av det förhållandet, att ersättning för indragna prebenden synes hava utgått med kyrkoherdelönens belopp, *minskat* med vicepastorslönen — synes det vara av nöden i Visby, där enligt nuvarande lönereglering utom prebendarien endast skola vara anställda en komminister och en ständig adjunkt. Utöver det bidrag i församlingsarbetet, som kan lämnas av prebendarien, behövas i Visby tre prästerliga krafter, nämligen vice pastor, komminister eller, om komministern uppehåller vicepasturen eller är tjänstledig, den hans plats förestår samt ständig adjunkt. Folkmängden är omkring 11,000, ett flertal inrättningar i Visby äro hänvisade enbart till stadens prästerskap för gudstjänster och i vissa fall annat prästerligt arbete, och såsom stiftets enda stad blir Visby ofta platsen för möten av olika slag, där stadsprästersnas medverkan tages i anspråk. Därtill kommer, att genom pastoratssammanslagningarna runt omkring Visby tillfällig hjälp väl kan behövas från stiftsstadens, men däremot icke påräknas från kringliggande församlingars prästerskap. Ehuru jag icke känner till de närmare förhållandena, vill det av uppgifter i statskalendern synas, som om i de övriga två prebendepastoraten, Lund och Uppsala, en bestämd del av kyrkoherdelönen vore anslagen till vice pastor. En bestämmelse om att av kyrkoherdelönen i Visby en bestämd del, t. ex. 3,000 kronor eller i varje fall icke mindre än vad de allmänna bestämmelserna om vicepastorsarvode angiva, bör reserveras för vice pastor synes mig därför vara av vikt.

Domkapitlet i Uppsala: I förslaget har den sakkunnige sökt följa den enligt domkapitlets mening fullt riktiga principen om likställighet mellan biskoparna och landshövdingarna i lönehänseende. För ärkebiskopen har emellertid med rätta föreslagits en högre grundlön eller 28,000 kronor. Skälen härför finnas angivna å sid. 67 i utredningen. Härtill må anföras, att ärkebiskopen har de många svenska utlandsförsamlingarna under sin omvårdnad med därtill hörande förpliktelser, som medföra en icke ringa ökning av hans arbetsbörda. Den föreslagna grundlönen för ärkebiskopen, den svenska kyrkans förnämste representant, är ingalunda för högt beräknad utan snarare motsatsen. Men under förhandenvarande omständigheter anser domkapitlet sig ej böra ifrågasätta någon ändring i förslaget härutinnan.

Domkapitlet i Lund: Den sakkunnige föreslår ju på goda grunder en högre avlöning för Uppsala, Lund och Göteborg. Det synes dock domkapitlet, som om därvid proportionen mellan Uppsala och Lund väl starkt förskjutits till nackdel för Lund. Domkapitlet vill fästa uppmärksamheten på att Lunds stift är till antalet invånare, församlingar och präster ojämförligt det största i riket utom att det också omfattar tre hela län och att biskopen som prokansler i detta avseende har ungefär samma representationsplikt som ärkebiskopen i Uppsala. Beträffande ärkebiskopen i Uppsala vill domkapitlet framhålla, att han äger skyldighet att besöka svenska församlingar och kyrkor i utlandet och att härför särskild ersättning bör beredas.

Domkapitlet i Visby: Domkapitlet anser sig böra uttryckligen framhålla behovet av att Gotland bibehålles såsom självständigt stift. Såsom grund för denna sin uppfattning vill domkapitlet aberopa, förutom vad biskopen anför rörande den av senare tidars rörelser på det kyrkliga området beroende ökningen i arbetsbördan för en härvarande stiftschef i denna hans egenskap, jämväl Gotlands geografiska läge i förening med öns jämförelsevis betydande storlek samt mångfalden av dess församlingar och kyrkor.

Nyssnämnda arbetsbördan finner domkapitlet dessutom vara av den omfattning, att den väl kan utgöra skäl för att taga i allvarligt övervägande, huruvida icke biskopen härstädes vid första möjliga tillfälle bör i likhet med biskoparna i de övriga stiftet befrias från befattningen som prebendekyrkoherde. Enligt domkapitlets mening är det endast under den förutsättningen, att en sådan anordning skulle äventyra Visby stifts fortfarande bestånd såsom självständigt stift, som det bör kunna komma i fråga att allt framgent låta Visby pastorat utgöra prebende åt biskopen härstädes. Att, därest biskopsämbetet bibehålles förenat med prebendet, biskopen skall hålla vice pastor, synes domkapitlet vara ett minimikrav för vederbörligt tillgodoseende av prebendepastoratets och stiftets skötsel och vård i kyrkligt avseende.

Kyrkorådet i Visby stads- och landsförsamlingar: Beträffande frågan, huruvida Visby pastorat må bibehållas såsom prebende åt biskopen i Visby stift, är rådet icke övertygat om att prebendets upphörande skulle komma att medföra några väsentliga fördelar för församlingsarbetet; med hänsyn därtill och då man torde kunna utgå ifrån att prebendets bibehållande utgör en förutsättning för att Gotland skall få förbli ett eget stift, finner rådet önskvärt att ingen ändring i fråga om prebendet vidtages.

Länsstyrelsen i Uppsala: I avseende å löneställningen torde den sakkunnige hava valt en riktig utgångspunkt, då han jämfört biskopslönerna med landshövdingarnas kontanta avlöning. I likhet med vad som gäller för sistnämnda lön torde icke någon anpassning till dyrortsgrupperingen enligt den allmänna löneplanen böra eftersträvas. Däremot synes det nödvändigt att bereda ärkebiskopen ett särskilt lönetillägg. Även om man föreställer sig, att det endast är sällan som en ärkebiskop kan påtaga sig en representationsplikt av sådan omfattning som ämbetets senaste innehavare, lär dock ärkebiskopens ställning såsom kyrkans förnämsta representant helt visst föra med sig, att han får mottaga gäster, företaga resor och eljest påtaga sig utgifter i långt större utsträckning än någon annan av biskoparna. Det föreslagna tillägget, 8,000 kronor, utöver normallönen är helt säkert icke för högt.

Länsstyrelsen i Visby: Länsstyrelsen finner i likhet med vad som föreslagits, att beträffande Visby stift biskopstjänsten bör, med hänsyn till stiftets mindre omfattning, fortfarande vara förenad med kyrkoherdebefattningen i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat. Enligt förslaget skulle också den för denne kyrkoherde anvisade avlöningen disponeras för biskopen, och då kyrkoherdens avlöning uppgår till 10,100 kronor, har alltså ett belopp av 9,900 kronor beräknats att gäldas ur biskopslöneregleringsfonden eller på annat sätt, såsom förslaget närmare innehåller. Emellertid bör härvid beaktas, att då biskopen endast delvis kan bli i tillfälle att ägna sig åt sin tjänst såsom kyrkoherde, vice pastor måste anställas i församlingen, särskilt som för övrigt i staden endast finnes två prästerliga befattningshavare, nämligen komminister och ständig adjunkt. För avlöning av vice pastor synes icke kunna beräknas ett lägre belopp än 3,000 kronor. Då det icke synes rimligt varken att biskopen skall av sin lön avstå detta belopp eller att Visby stads- och landsförsamlingar, som lämna ett avsevärt bidrag till biskopslönen, skulle få vidkännas ytterligare någon utgift här för, torde det vara riktigtast, att det beräknade tillskottet till biskopslönen från församlingarna beräknades icke till 10,100 kronor utan på sin höjd till 7,100 kronor. Det förefaller, som om man vid förslagens upprättande icke

beaktat nödvändigheten för biskopen att såsom kyrkoherde hava vice pastor.

Det i *P. M.* utarbetade förslaget anslöt sig i förevarande hänseende till vad ämbetsverken 1932 förordat. I de häröver avgivna yttrandena gjordes mot de föreslagna lönerna för biskoparna icke någon erinran av andra vederbörande än av biskoparna Stadener och Rundgren, domkapitlen i Växjö och Visby samt länsstyrelsen i Visby.

Biskopen och domkapitlet i Växjö ansåge det allt för mekaniskt, att en och samma grundlön stadgades för innehavare av biskopsbeställning i icke mindre än nio stift med mycket olika biskoplig arbetsbörda. Biskopsbeställningen i Växjö stift vore i särskild grad arbetstyngd, då två förutvarande stift voro biskopen underställda. Efter sammanslagningen år 1915 av Växjö förutvarande stift och Kalmar stift hade arbetsbördan i stiftet blivit synnerligen betungande. Det vore fördenskull rättvist, att biskopslönen i detta stift finge behålla det tillägg å 2,000 kronor årligen, som tillerkänts biskopen i det nybildade stiftet vid sammanslagningen av stiftet.

Biskopen och domkapitlet i Visby funne skäligt, att vid beräkning av biskopens lön såsom kyrkoherde i Visby pastorat avdrag gjordes med 3,000 kronor för arvode till vice pastor. Emellertid syntes det biskopen och domkapitlet rimligt, att Visby pastorat upphörde att vara det enda i riket, som med sin pastorslön skulle bidra till stiftschefens avlönning. Det hade beräknats, att kyrkofonden genom det framlagda förslaget skulle få vidkännas en merutgift av 94,000 kronor. Det synes då spela en underordnad roll, om denna merutgift ökades med några tusen kronor för att förhjälpa Visby pastorat till rättigheten att hava egen kyrkoherde, helst antalet befattningar, kyrkoherde, komminister och ständig adjunkt, icke vore större än som normalt motsvarade behovet.

Länsstyrelsen i Visby återopade sitt yttrande över Linders förslag, däri länsstyrelsen uttalat sig för bibehållande av Visby pastorat såsom biskopsprebende men förordat ersättning åt biskopen för avlönande av vice pastor.

Ämbetsverken 1933 anförde i sitt yttrande till *P. M.*:

Ämbetsverken vilja, ehuru det nu föreslagna biskopliga lönesystemet i likhet med landshövdingarnas blott i ringa grad tager sikte på olika grader av besvärighet i tjänstens fullgörande, ej bestrida, att den av biskopen och domkapitlet i Växjö gjorda hemställan om höjning av den föreslagna lönen 21,000 kronor för biskopen äger ett visst berättigande. Det av Linder avgivna förslaget upptog emellertid, utan erinran vare sig från den dåvarande innehavaren av biskopsstolen eller från domkapitlet, samma lön för biskopen i Växjö som för övriga biskopar med undantag för ärkebiskopen samt biskopen i Lund och Göteborg, och ämbetsverken hava förut funnit sig sakna anledning till erinran mot denna placering. Ämbetsverken anse sig fördenskull icke i nu förevarande sammanhang böra föreslå frångående av placeringen, så mycket mindre som därför skulle erfordras en utredning av arbetsbördan för biskopen, vartill tillfälle för närvarande saknas.

Frågan om bibehållandet av Visby pastorat såsom prebende åt biskopen i Visby har redan varit föremål för bedömande. Då frågan om indragning av kvarvarande biskopsprebenden behandlades vid 1916 års riksdag, hade såväl domkapitlet som länsstyrelsen i Visby bestämt uttalat sig för Visbyprebendets bibehållande. I det genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 augusti

1919 avgjorda ärendet angående lönereglering för prästerskapet i Visby pastorat uttalade sig såväl den s. k. gotlandskommittén som vederbörande i orten och kollegiet för bibehållande av prebendenaturen. Den prästerliga organisationen i pastoratet har alltså bestämts med hänsyn till att biskopen är prebendekyrkoherde. Vid sådant förhållande och jämväl med hänsyn till stiftets relativa litenhet, anse sig ämbetsverken ej kunna förorda prebendeegenskapens upphörande.

Ämbetsverken hava i sitt yttrande över Linders utredning och förslag förmått sig kunna biträda förslaget, enligt vilket vid beräkning av biskopens lön avdrag för vice pastorsarvode ej beräknats. Emellertid har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1889 alltsedan år 1889 till biskopen från biskopslöneregleringsfonden utgått ett årligt lönetillskott av 350 kronor för höjande av arvodet till vice pastorn i Visby pastorat. (Den 30 juli 1915 avslog Kungl. Maj:t en framställning av domkapitlet om anslagets höjning med 650 kronor.) Ämbetsverken medgiva, att förordnande av vice pastor i Visby pastorat torde med nuvarande antal präster i pastoratet vara erforderligt, och att vid sådant förhållande billigheten kan anses tala för, att för biskopen icke beräknas högre inkomst såsom kyrkoherde än den behållna lönen efter avdrag av bidrag till ersättning åt vice pastor, skäligen begränsat till 2,000 kronor. Ämbetsverken anse sig fördenskull ej böra motsätta sig en ändring i lönebestämningen i sådan riktning.

Wohlin har i denna fråga anfört:

Frånsett den med hänsyn till ärkebiskopens särställning bland biskoparna för denne föreslagna högre grundlönen hava av ämbetsverken för tvenne biskopstjänster, nämligen biskopstjänsterna i Lunds och Göteborgs stift, föreslagits viss förhöjning av lönen utöver vad som skulle tillkomma övriga biskopar. Förslaget om denna lönedifferentiering är ytterst föranlett dels av den omständigheten, att åt dessa två biskopstjänster redan vid 1861 års lönereglering gavs en högre löneställning, dels av det förhållandet, att i gällande grunder för landshövdingarnas avlöning till innehavarna av landshövdingstjänsterna i Malmö och Göteborg beräknats viss löneförstärkning.

På sätt framgår av riksdagens skrivelse den 5 juni 1925, nr 333, har man vid fixeringen av landshövdingarnas löner utgått ifrån, att dessa befattningshavares åligganden i stort sett måste anses vara desamma i de olika länen. Tillika har framhållits, att, då landshövdingarna komme att bibehållas vid förmån av fri bostadslägenhet ävensom statsbidrag till bostadslägenhetens uppvärmning — faktorer, som i relativt hög grad inverkade på frågan till vilken dyrortsgrupp vederbörande residensstad vore hänförd, — en differentiering i löneförmånerna med hänsyn till placeringsorten näpeligens syntes motiverad beträffande ifrågavarande befattningshavare. I anslutning härtill har ej heller löneförstärkningen vid landshövdingsbeställningarna i Malmö och Göteborg motiverats av omständigheter, som här berörts, utan av de högre kostnader av olika slag, som finge förutsättas vara förenade med uppehållande av dessa landshövdingstjänster.

Den motivering, som i hittillsvarande förslag lämnats för den högre lönesättningen vid biskopstjänsterna i Lund och Göteborg, har dock varit en väsentligen annan. För det sydligaste stiftets vidkommande har sålunda framhållits, hurusom detta stift på grund av folkmängd samt antal pastorat, församlingar och prästerliga tjänster vore synnerligen arbetsamt, ävensom åberopats, att å biskopen i Lund vilade skyldigheten att vara prokansler för Lunds universitet. Beträffande västkuststiftet har huvudsakligen

framhållits, att Göteborg vore rikets andra stad och att levnadskostnaderna där vore höga (högsta dyrortsgruppen, G).

Till en början bör erinras om att prokanslersämbetena numera — genom kungörelsen den 31 maj 1934 angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i statuterna den 28 januari 1916 (nr 66) för universiteten i Uppsala och Lund — avskaffats, med förbehåll allenast för nuvarande ärkebiskopen och nuvarande biskopen över Lunds stift att, så länge de kvarstå i tjänst, vara bibehållna vid sina prokanslersämbeten. Vidare kan, då såsom skäl för löneförstärkningen för biskopen i Göteborg återopats denna stads ställning inom dyrortsgrupperingen, förtjäna framhållas, att stiftsstadens i rikets nordligaste stift, Luleå, för närvarande intager en plats inom nämnda gruppering med än starkare dyrortsgrad än Göteborg (se k. kung. den 15 juni 1935 nr 407).

För det föreliggande förslaget till modernisering av lönesystemet för rikets biskopar har den reglering, som år 1925 avvägabragtes för landshövdingarna, avsetts att tjäna såsom förebild. Det synes då vara riktigast, att även den här aktualiserade frågan om en eventuell differentiering i lönehänseende mellan de olika biskopstjänsterna bedömes efter enahanda principer, som varit bestämmande vid lösningen av motsvarande spörsmål i avseende å landshövdingensbefattningarna. Sker övertvägandet från sådan synpunkt, torde väl icke givas rum för tvekan, att den för biskopen i Lund föreslagna särställningen bör, såsom av behovet påkallad, bibehållas. Vad åter angår lönen vid biskopstjänsten i Göteborg synes det svårigen kunna göras gällande, att en motsvarande särställning äger stöd i några objektivt påvisbara förhållanden.

Bestämmelserna för avlöningen vid biskopstjänsten i Visby hava utformats i anslutning till ämbetsverkens förslag, enligt vilket för biskopen icke beräknas högre avdrag för hans inkomst såsom kyrkoherde än vad den fastställda kyrkoherdelönen uppgår till efter frånräknande av utgivet bidrag till ersättning åt vice pastor, här sist avsedda avdrag dock begränsat till 2,000 kronor för år. Syftet med maximeringen av sistnämnda avdragsbelopp är givetvis, att biskopen, i den mån möjligheten att erhålla ledighet från kyrkoherdetjänsten eller — en eventualitet, som här även bör tagas i sikte, — att erhålla personligt ämbetsbiträde vid kyrkoherdetjänsten av honom utnyttjas utöver en given gräns, skall hava att bära en skälig del av den kostnad, som avlöningen åt vikarien eller ämbetsbiträdet drager. För tillgodoseende av detta syfte har ifrågavarande stadgande av mig avfattats så, att maximiavdraget skall belöpa på och bestämmas för månad med en tolfedel av det föreslagna årsbeloppet eller sålunda, efter någon avrundning uppåt, till 170 kronor.

Ämbetsverken 1935 ha om lönesättningen för biskoparna uttalat:

I det remitterade förslaget föreslås, att biskoparna skola erhålla i allmänhet lika löner som landshövdingarna. Att märka är emellertid, att landshövdingarna äro skyldiga att vidkännas pensionsavdrag å sina löner med 600 kronor. Vid sådant förhållande torde biskoparnas löner böra bestämmas till ett belopp motsvarande landshövdingens nettolön och sålunda de föreslagna avlöningsbeloppen böra minskas med nämnda belopp.

Mot detta ämbetsverkens förslag har föredraganden, med instämmande av chefen för kollegiet, anmält avvikande mening under erinran, att för

biskop föreslagen emeritilön vore lägre än för landshövding stadgad pension och att detta förhållande sammanhängde med det, att någon avgift för egen pensionering icke åvilade biskopen.

Vidkommande bestämmelserna under förevarande punkt må även anmärkas vad i fråga om dyrtidstillägg åt biskoparna anförts.

Linder: I några fall hava statsmakterna redan tidigare sett sig nödsakade att genom tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg i viss utsträckning hålla biskop skadeslös för den minskning, den honom tidigare tillerkända reallönen kommit att undergå på grund av den under de båda senaste decennierna inträffade prisstegringen. — — — De lönebelopp, som föreslagits för biskoparna, äro, såsom framhållits, grundlöner och hava alltså beräknats under förutsättning, att — i likhet med vad för närvarande är fallet i fråga om befattningshavare i statens tjänst — dyrtidstillägg tills vidare skola utgå härå. Något inarbetande i lönerna av dyrtidstilläggen torde näppeligen kunna ifrågasättas förrän detta äger rum för övriga befattningshavare, till vilka dyrtidstillägg för närvarande utgår. Dyrtidstilläggen, vilka i likhet med vad hittills varit fallet böra bestridas med till biskoparnas avlönande tillgängliga medel, skola efter genomförandet av den nya löneregleringen utgå i enlighet med de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för befattningshavare vid statens s. k. nyreglerade verk. Jag föreslår alltså, att dyrtidstillägg må, i enlighet med de grunder, som äro eller kunna varda fastställda för befattningshavare vid statens s. k. nyreglerade verk, utgå till biskoparna från biskopslöneregleringsfonden å de lönebelopp, som må bli dem tillerkända såsom grundlöner. Härvid bör emellertid uppmärksammas, att biskopen i Visby stift i sin egenskap av kyrkoherde i Visby pastorat uppbär provisorisk tilläggslön och dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som gälla för det territoriella prästerskapet. Härefter ifrågasättes ingen ändring. Vid fastställande av lönereglering för nämnda biskop bör hänsyn tagas härtill.

Ämbetsverken 1932 framhöllo, att, då dyrtidstillägget för det territoriella prästerskapet beräknades efter en högre procentsats än vid statens s. k. nyreglerade verk, det vore erforderligt, att ett fyllnadsbelopp utginge till biskopen i Visby stift för att denne skulle i fråga om dyrtidstillägget bli jämfäst med övriga biskopar.

I *P. M.* blevo bestämmelserna redigerade i enlighet med vad ämbetsverken 1932 sålunda påpekat.

Wohlin har beträffande avfattningen av bestämmelserna om dyrtidstillägg allenast anmärkt, dels att dyrtidstillägg å grundlön terminologiskt hänförs såsom ingående under beteckningen »kontant lön», dels att, då dyrtidstillägg — i överensstämmelse med ämbetsverkens förslag — bestämts skola utgå enligt de grunder, som tillämpades för statens s. k. reglerade verk, berörda bestämmelse anslöte sig till vad som gällde för dyrtidstillägg åt landshövdingarna (se härom k. kung. den 18 juni 1926 nr 270).

Departement-
schefen.

Lönesättningen enligt det föreliggande förslaget syftar till att med de rikligare löneinkomsterna vid vissa biskopstjänster fylla ut underskotten vid de andra. Jag finner denna tanke, som ock kunnat i stort sett förverkligas, riktig. Den härvid företagna anknytningen till lönesättningen vid

landshövdingbefattningarna har jag ävenledes funnit mig kunna biträda och i avseende å den för vissa biskopstjänster härutinnan ifrågasatta graderingen i förhållande till övriga ansluter jag mig till vad av Wohlin föreslagits.

En majoritet inom kammarkollegiet och statskontoret hava i sitt utlåtande den 23 december 1935 — med frångående av ämbetsverkens tidigare förslag på denna punkt — ansett de för biskoparna föreslagna grundlönerna böra minskas med 600 kronor, motsvarande vad landshövdingarna få vidkännas såsom avdrag å lönen för egen pensionering. I anslutning till vad häremot anförts i den av en ledamot i kollegiet, med instämmande av chefen för ämbetsverket, till förenämnda utlåtande fogade reservationen har jag funnit en dylik reduktion av biskopslönerna icke för närvarande påkallad. Spörsmålet sammanhänger med regleringen av biskoparnas pensionsförhållanden, vartill jag i det följande — vid granskningen av bestämmelserna under punkt 17:o — återkommer.

I det av Wohlin föreslagna stadgandet om dyrtidstillägg har jag vidtagit en, i huvudsak formell, omredigering i syfte att tydligare utmärka, att biskops rätt till sådant tillägg skall vara beroende av, huruvida dyrtidstillägg eller motsvarande förmån utgår till de i stadgandet angivna statens befattningshavare.

7:o.

För vad som tidigare förekommit i frågan om särskild ersättning åt utnämnd biskop för tid, varunder denne varit i utövning av sitt ämbete innan rätten att uppbära biskopslönen för honom inträtt, har jag redogjort i den historiska översikten.

Linder anförde härom, bland annat:

Denna fråga, som vållat och jämväl i fortsättningen kan komma att för vederbörande vålla avsevärda olägenheter i både ekonomiska och andra hänseenden, sammanhänger dels med bestämmelserna angående prästerskapets rätt till tjänst- och nådår, dels med den prästerskapets änke- och pupillkassa genom kungörelsen den 17 december 1926, nr 528, tillförsäkrade rätten att uppbära ett års behållen inkomst av varje prästerlig befattning, som fanns i riket den 1 maj 1927 (s. k. vakansår).

Förevarande fråga med sina mångahanda svårigheter har dock med tiden kommit i ett något annat läge än förut. Olägenheterna, vilka tidigare framhållits, torde numera kunna sägas så gott som uteslutande sammanhånga med vissa övergångsbestämmelser. Den tidigare rätten till tjänst- och nådår skall enligt gällande bestämmelser upphöra och ersättas av den förkortade tjänstårsrätten av 6 månader, räknat från och med månaden näst efter den, under vilken tjänstinnehavaren avlidit. Med den sålunda förkortade tjänstårsrätten torde för framtiden några större svårigheter av här förevarande art knappast vara att befara. Den tid, som måste förflyta från den ena tjänstinnehavarens fränfälle till dess hans efterträdare kan tillträda befattningen, torde som regel kunna uppskattas till minst fyra å fem månader. Änke- och pupillkassans rätt till vakansår är en engångsbestämmelse, tillkommen genom beslut av 1926 års riksdag och kyrko-

möte. Denna rätt till vakansår har redan hunnit uttagas vid några biskopsstolar.

Emellertid torde man böra räkna med en ganska rundligt tilltagen övergångstid, innan vid samtliga biskopsstolar rätten för annan än tjänstinnehavare att åtnjuta de med tjänsten förenade avlöningsförmånerna varder inskränkt till det nyssberörda sexmånaders tjänståret. Med hänsyn härtill torde det vara oundgängligt, att frågan om avlöning under här förevarande tid upptages till behandling i samband med framläggandet av förslag om lönereglering för biskoparna.

Det system, som, enligt vad den föregående utredningen utvisar, tillämpats och allt fortfarande tillämpas i nu förevarande hänseende, är enligt mitt förmenande alldeles icke tillfredsställande. Anledningen härtill anser jag för min del likväl vara ganska begriplig. Sedan den nu gällande löneregleringen för rikets biskopar antogs, hava ungefär ett sjuttioatal år flutit. Det är uppenbart, att biskoparna liksom andra medborgare i detta land ej kunnat undgå att röna intryck såväl av den väldiga utveckling, som ägt rum på nära nog livets alla områden, som ock av de under samma tid förändrade ekonomiska förhållandena. Spörsmål hava under sagda tid i ekonomiskt avseende uppkommit för biskoparna, som icke skäligen kunde förutses och beräknas vid 1859/1860 års riksdag. Då det därför gällt att för biskoparna lösa de många, sålunda uppkomna olika ekonomiska spörsmålen — nu här närmast frågan om ersättning åt biskop under tid, innan han tillträtt den med ämbetet förenade lönen — har för vederbörande ej funnits någon annan utväg än att lita till den i punkt 8 av de i 1859 års proposition intagna grunderna för en reglering av biskoparnas avlöning meddelade bestämmelsen, att å biskopslöneregleringsfonden uppkommande behållningar »må av Kungl. Maj:t användas till sådana utgifter, som av löneregleringen kunna bliva en nödvändig följd eller tjäna till dess fortskyndande». Jag torde väl knappast behöva bliva alltför mycket emotsagd, om jag finner innehållet i denna bestämmelse vara synnerligen obestämt och mångtydigt. Riktigheten av min uppfattning finner jag i hög grad bestyrkt av den rika provkarta på beslut, som ansetts kunna inpassas inom ramen för denna bestämmelse. Myndigheter och sakkunniga hava ansträngt sig till det yttersta för att finna en sådan lösning på till dem hänskjutna frågor rörande biskoparna, att lösningen kunnat hänföras under sagda bestämmelse. Enligt min mening kan det därför icke i någon mån anses för tidigt, att man nu försöker finna en mera tidsenlig utväg för lösandet av de spörsmål, som i här förevarande avseende kunna uppkomma för biskoparna.

Regeln beträffande andra befattningar i rikets tjänst än biskopsämbetena torde vara den, att utnämning till en befattning anses innebära både en rätt och en skyldighet för den utnämnde att från och med den i fullmakten angivna dagen eller, om sådan icke finnes, från och med dagen efter fullmaktens datum träda i utövning av det nya ämbetet samt då också varda berättigad till de avlöningsförmåner m. m., som åtfölja ifrågavarande befattning. Det får anses ligga i sakens natur, att de olägenheter, som alltid äro förenade med en onödigt lång vakanstid, bliva desto mera kännbara, om det gäller en chefspost. Den regeln synes också hava utbildat sig, att utnämnd biskop ansetts förpliktad att, så snart sig göra låtit, efter installationen övertaga utövningen av sitt nya ämbete. Denna uppfattning är enligt mitt förmenande riktig, enär man synes kunna utgå från att dröjs-

mål med utövändet av en chefsbefattning icke bör fortfara längre tid än nödvändigheten därtill tvingar.

Det hittills tillämpade systemet har, såsom nyss framhållits, medfört olägenheter av olika slag. De utnämnda biskoparna hava märkligt nog en längre tid efter den av Kungl. Maj:t meddelade utnämningen kvarstått vid sina förut innehavda befattningar för att på så sätt tillförsäkra sig åtminstone någon lön. Härigenom hava sådana oformligheter kunnat uppstå, som att den huvudsakliga avlöningen till en av Kungl. Maj:t utnämnd och i realiteten i full verksamhet varande biskop kommit att bestridas exempelvis av universitetet, om biskopen tidigare innehaft professorsbeställning, eller av ett pastorat, om den nyutnämnde biskopen tidigare varit kyrkoherde. Detta synes mig icke stå i överensstämmelse med den nu väl överallt godtagna principen, att en ämbetsmans avlöning skall bestridas av det verk eller den institution, han i verkligheten ägnar sina tjänster. Jämväl för biskoparna själva har systemet medfört stora svårigheter dels i så måtto, att de nödgats att i viss mån påtaga sig en dubbel arbetsbörda, och dels — samt icke minst — i ekonomiskt avseende. Nyutnämnd biskop har måst vidkännas understundom icke obetydliga avbränningar å sin tidigare innehavda lön för bestridande av kostnaderna för den förra tjänstens uppehållande genom vikarie liksom ock högst avsevärda kostnader av olika slag för fullgörande av sin tjänst såsom biskop. Någon ersättning för arbete såsom biskop utöver havda utgifter har med utsikt till framgång ej ens ansetts kunna bringas på tal hos vederbörande. En ändring i de nu angivna förhållandena finner jag ofrånkomlig. Icke blott för den enskilde biskopen utan jämväl, och främst, för det allmänna finner jag det vara i hög grad önskvärt, att biskop, så snart sig göra låter, efter utnämningen beredes tillfälle att helt ägna sig åt sitt nya arbetsfält och att han därför får åtnjuta lön.

Ämbetsverken 1932 uttalade sig för sådan gottgörelse, som här berörts, och anförde därvid:

Erforderliga bestämmelser böra härutinnan meddelas, på det att den utnämnde må hava något visst att trygga sig vid. Intet synes vara att erinra mot att gottgörelsen förklaras skola motsvara biskopslönens fulla belopp. Därtill bör komma rätt till fri upplåtelse av vissa rum i biskops- huset ävensom rätt till resekostnads- och traktamentsersättning i samma utsträckning, som må vara den ordinarie biskopen tillerkänd.

I de av biskoparna och domkapitlen över Linders förslag avgivna yttrandena har den för biskoparna här föreslagna löneersättningen i allmänhet livligt tillstyrkts.

Länsstyrelsen i Uppsala framhöll dock i denna fråga: Då det nu är fråga om en reglering av biskoparnas löner efter jämförelse med statens ämbetsmän i motsvarande ställning, torde även denna betydelsefulla detalj böra ordnas. Rätteligen borde detta ske på sådant sätt, att biskop, bortsett från bostadsförmån, skulle äga att uppbära lön från och med månaden näst efter den, då han anses hava tillträtt ämbetet, vilket enligt kyrkolagen icke lär ske förrän genom ordinationen. Möjligen kan häremot invändas, att lön för samma tjänst i sådant fall skulle komma att utgå till två innehavare. Men rätteligen torde dock den till stärbhuset utgående avkastningen böra betraktas såsom en utgift för pensioneringen, vilken på grund av gällande

nådårsrättigheter icke omedelbart kan avvecklas. Denna omständighet synes dock icke böra utgöra hinder för genomförande av en rationell löne-reglering, vartill hör att tillträde av lönen skall följa med tillträdet av ämbetet. Principiellt sett synes således den i utredningen förordade utvägen att lämna tillträdande biskop ett slags skadestånd för avlöning å den tjänst, han tidigare ägt, vara mindre riktig.

Det med *P. M.* framlagda förslaget innehöll ett stadgande, motsvarande det som upptagits under förevarande punkt. Detsamma föranledde emellertid icke något särskilt uttalande av ämbetsverken 1933.

Departement-
mentschefen.

Vad i denna fråga förekommit finner jag till fullo bestyrka behovet av att — så länge biskops rätt att komma i åtnjutande av sina ordinarie löne-förmåner är beroende av förekomsten av tjänst- och nådår samt vakansår — Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att i fall, som här avses, tilldela biskop skälig löneersättning.

8:o a) och c)—e).

De under de olika momenten till förevarande punkt 8:o upptagna särskilda bestämmelserna äga såtillvida ett gemensamt innehåll, att de samtliga syfta till att angiva och avgränsa omfattningen av den för biskoparna föreslagna, här avsedda löneförmånen av hyresfri tjänstebostad. Till dessa bestämmelser ansluter sig i viss mån även vad under efterföljande punkter 9:o, 11:o samt 13:o och 14:o föreslagits i avseende å vissa, till tjänstebostaden anknutna speciella förmåner. Det riktigaste synes fördenskull vara att nu i ett sammanhang behandla vad under samtliga de här angivna punkterna förekommer. Som emellertid de under 8:o b) och 9:o föreslagna särskilda förmånerna i fråga om viss möblering av tjänstebostad och om kostnadsbidrag till uppvärmning av densamma lära kräva en närmare redogörelse, vill jag här inskränka min behandling av tjänstebostadsfrågan till att — i samband med redogörelsen för huvudstadgandet under 8:o a) — jämväl avse de särskilda stadgandena under 8:o c)—e) samt under 11:o, 13:o och 14:o.

I dessa frågor erinrade *Linder* — under framhållande, att särskilda bostadsboställen för biskop numera funnes i alla stift utom i Visby, där biskopen i egenskap av kyrkoherde hade åt sig upplåten prästgård, — till en början om, att stadgandena i punkt 7 av prästerskapets privilegier om byggnadsskyldigheten för biskopsgård och biskopssäte icke alltid kunnat till fullo tillämpas, enär antingen vederbörande domkyrka saknat medel för biskopsgårds underhåll eller kostnaden för biskopssätes istandsättande visat sig vara allt för betungande för indelningshavaren, och att sådan kostnad fördenskull ofta måst bestridas från biskopslöneregleringsfonden. Därefter anförde *Linder* i frågan vidare:

Starka skäl föreligga enligt mitt förmenande för ett bibehållande av den biskoparna av ålder tillkommande förmånen av fri bostad. I likhet med vad

som är fallet beträffande landshövdingarna enligt 1925 års lönereglering, torde denna förmån, liksom hittills, böra utgå utöver lönen. Beträffande underhållsskyldigheten av biskopsbostad vill jag framhålla följande: I de fall, där sådan skyldighet — jämlikt 1723 års privilegier — åvilar domkyrka, respektive biskopshuskassa, torde någon anledning till ändring icke föreligga. I den mån dessa medel icke visa sig tillräckliga, torde — såsom jämväl redan vid åtskilliga tillfällen ägt rum — biskopslöneregleringsfonden komma att anlitas. På denna punkt tillåter jag mig dock göra ett inkast, ity att jag ej anser mig kunna underlåta framhålla det tveksamma uti, huruvida den underhållsskyldighet, som här är i fråga, verkligen med fog bör tillförbindas biskopslöneregleringsfonden. Enligt de grunder, som äro fastställda för denna fond, kan måhända en dylik skyldighet utläsas ur den mycket omskrivna punkt 8:o. Alldeles visst är det väl dock ej. Anledningen till att jag anser fonden fortfarande i förevarande avseende böra tillitas, har sin huvudsakliga grund i en lång, av Kungl. Maj:t själv tillämpad praxis. I fråga om biskopsboställena i Skara och Växjö har underhållet hittills ålegat vederbörande biskop. En förändring härutinnan anser jag ofrånkomlig. Det torde vara stridande mot mera modern uppfattning att på detta sätt å ena sidan tillförsäkra tjänstinnehavare förmånen av fri bostad men samtidigt å andra sidan ålägga honom en underhållsskyldighet, som ej i förväg kan beräknas och som, enligt vad erfarenheten visat, understundom kan bliva mycket betungande. Ett fasthållande vid de gamla bestämmelserna skulle medföra, att biskoparna i Skara och Växjö stift komme i en i jämförelse med sina kolleger synnerligen ogynnsam undantagsställning, som icke kan vara förenlig med grunderna för en ny lönereglering. I anslutning till det nu anförda finner jag mig alltså böra föreslå, att beträffande de biskopsboställena, där icke underhållsskyldighet kan fullgöras av domkyrka eller biskopshuskassa, densamma må övertagas av biskopslöneregleringsfonden. Även å detta ställe bör en erinran göras så vitt angår underhållet av biskopsbostaden i Visby under hänvisning till den för Visby pastorat gällande löneregleringen. Det torde ur alla synpunkter vara lämpligast, att den biskop, enligt vad jag nu föreslagit, tillkommande förmånen av fri bostad som regel må utgå in natura. Där så av en eller annan anledning icke under någon tid kan ske, bör biskop i stället komma i åtnjutande av hyresersättning. Dennas belopp torde få bestämmas av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall. Beträffande biskoparnas skyldighet att underkasta sig reglering i åt dem nu upplätta boställslägenheter och markområden samt beträffande gottgörelse för flyttningskostnad, skadeersättning i vissa fall och tiden för avträdandet av bostadslägenhet torde i tillämpliga delar böra gälla de föreskrifter, som för närvarande meddelats beträffande landshövdingarna.

Slutligen påpekade Linder i fråga om skyldigheten att bestrida skatter och övriga onera för biskopshuset, att sådana utgifter för närvarande i viss och synnerligen varierande utsträckning ankomme på biskoparna själva, och att biskoparna fördenskull i detta hänseende intogo en ogynnsam ställning i förhållande till landshövdingarna. Efter en redogörelse för två på Kungl. Maj:ts prövning då beroende mål om skattskyldigheten för biskopshuset i Strängnäs och Göteborg anförde Linder i denna fråga vidare:

Frågorna om skattskyldigheten för biskopshus äro av jämförelsevis invecklad art men å andra sidan av den betydelse, att de icke lämpligen torde kunna lämnas olösta, när fråga är om införandet av en ny lönereglering för biskoparna. I här förevarande fall håller jag före, att biskoparna i detta hänseende böra komma i samma ställning som det territoriella prästerskapet, vilket som regel har sig tjänstebostäder anvisade. För närvarande skall, där skyldighet att erlägga kommunal fastighetsskatt för prästgård förefinnes, denna skatt erläggas av vederbörande tjänst innehavare. I det förslag till prästlönelag, som avgivits av 1931 års prästlönerogleringssakkunniga, har emellertid föreslagits, att denna skyldighet skulle överflyttas på kyrkofonden, respektive pastoratet. Därest detta förslag skulle upphöjas till lag, synes mig konsekvensen fordra, att jämväl biskoparna befrias från skyldighet, som nu åvilar dem. Dessa kostnader torde i sådant fall böra bestridas av den, som har att svara för biskopsbostadens byggnad och underhåll, d. v. s. — såsom tidigare framhållits — i första hand av domkyrkan och, därest denna saknar medel härtill, av biskopslöneregleringsfonden. I fråga om övriga på biskopsbostad vilande onera, såsom underhåll av trädgård, stängsel, enskild väg o. s. v., torde jämväl i tillämpliga delar böra gälla de bestämmelser, som i dessa hänseenden äro eller kunna vara stadgade beträffande prästgård.

Ämbetsverken 1932, vilka tillstyrkte Linders förslag, att biskoparna skulle få åtnjuta fri bostad eller i förekommande fall hyresersättning samt att de skulle befrias från byggnads- och underhållsskyldighet ävensom från ansvarighet för skatter och onera för biskopshusen, yttrade i dessa frågor dessutom:

Av den inom kammarkollegiet i ämnet verkställda utredningen och av vad i övrigt förekommit framgår i huvudsak, dels att vissa domkyrkor i stor utsträckning bekostat biskopsgårdarnas underhåll, dels att biskoparna i Skara stift och Växjö stift på grund av deras boställens särskilda beskaffenhet hava underhållsskyldigheten till sina bostäder, dels att i äldre tider kostnaden för anskaffning och iståndsättande av biskopsgårdar i ett par fall bestritts av allmänna medel, dels att vid vissa biskopsbostäder kostnaderna delvis bestridas genom särskild befintlig kassa (Göteborg) eller genom hyresmedel från viss — till domkapitlet upplåten — del av biskopshuset (Luleå), och dels att, sedan biskopslöneregleringsfonden vunnit en viss styrka, anslag ur denna fond blivit till betydande belopp anvisade för anskaffande eller underhåll av biskopshus. Ämbetsverken vilja i förevarande sammanhang allenast uttala som sin mening, att någon underhållsskyldighet och än mindre någon nybyggnadsskyldighet i avseende å biskopshuset icke lär böra åligga biskop. Det förhållandet, som för närvarande i sådant hänseende föreligger i fråga om biskoparna i Skara stift och i Växjö stift och som är en följd av boställsfastighetens egenskap av biskopssäte, bör lämpligen under ny reglering upphöra på det sätt den sakkunnige föreslagit. I anslutning till ett av den sakkunnige gjort uttalande vilja ämbetsverken framhålla önskvärdheten att genom byggnadsstyrelsen uppgjordes en av kostnadsberäkningar åtföljd plan rörande de underhålls- och nybyggnadsarbeten, som under en ej alltför kort tid framåt kunna vara att beräkna i avseende å biskopshusen, samt huru mycket härav må vara av mera brådskande beskaffenhet och huru kostnaderna därför må kunna fördelas på lämpligt antal år.

I avseende å vad Linder föreslagit anförde ämbetsverken vidare

beträffande biskops skyldighet att i visst fall avstå bostadslägenhet: Även om fall må kunna inträffa, då biskop bör för tillgodoseende av något domkapitlets eller domkyrkans trängande behov frånträda åtminstone någon del av sin bostad, synes någon skyldighet i sådant avseende icke böra eller kunna åläggas honom för »annat ecklesiastiskt ändamål»;

beträffande byggnadsskyldigheten: Det i förevarande punkt förekommande uttrycket »i den mån domkyrkorna det ej förmå» torde — därest det ingår i ett av Kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte fattat beslut — måhända förstås såsom innefattande en lagstiftningsakt. I sådan händelse kan uttrycket lätt tolkas såsom efter ordalagen innebärande ett åläggande för domkyrkorna av en byggnads- och underhållsskyldighet av annat mått än den som nu åvilar dem. Det synes ämbetsverken nödigt att uttrycket modifieras, exempelvis så att de ifrågakomna orden utbytas mot orden »i den mån ej skyldigheten enligt gällande bestämmelser åligger domkyrkan och kan av den fullgöras». Vidare synes nödigt att fullständiga punktens bestämmelse med en föreskrift, att kostnadens bestridande av biskopslöneregleringsfondens medel skall ske enligt Kungl. Maj:ts bestämmelse i varje särskilt fall. Utan en sådan föreskrift synes det som skulle det ankomma på domkyrkorna eller domkapitlet eller — därest förvaltningen av biskopsboställena ordnades efter den sakkunniges antydningar — boställsnämnd och synerätt att förfoga över fonden för nybyggnads- och underhållsändamål. — I förslaget saknas bestämmelse om biskopens vårdnadsplikt; samt

beträffande skattskyldigheten: Det i punkten föreslagna stadgandet synes vara oklart och svävande. Punkten torde därför böra omarbetas i syfte att uttryckligen på biskopslöneregleringsfonden överflytta skyldigheten att bestrida dessa kostnader (eventuellt med undantag för sådana fall då skyldigheten anses åligger domkyrka, särskild fond eller andra medel).

I de av biskoparna och domkapitlet avgivna yttrandena över Linders utredning har, vad han i dessa frågor föreslagit, i allmänhet rönt gillande.

Biskopen Billing, Västerås, anmärkte dock gentemot det föreslagna stadgandet om skyldighet för biskop att under vissa förhållanden tåla inskränkning i tjänstebostaden, hurusom det icke kunde förbises, att detta stadgande i sin tillämpning under vissa förhållanden kunde komma att vålla biskopsämbetets innehavare ett i förhållande till den vinst, som därav för det allmänna kunde dragas, betydande obehag. Då det emellertid i förslaget talades om sådan minskning, »som skäligen må kunna ske», kunde man utgå från att vid stadgandets tillämpning nödig varsamhet komme att iakttagas.

Biskopen Bergqvist, Luleå, förklarade i samma hänseende, att — då biskopshusen, åtminstone i vissa stift, t. ex. Luleå, vore en biskopslöneregleringsfondens egendom — det syntes honom mindre egentligt, att domkapitlet, vilket vore en med statsmedel upprätthållen myndighet, skulle ha företräde till biskopsbostaden framför biskopen.

Domkapilet i Härnösand uttalade beträffande byggnadsskyldigheten: Ett önskemål vore givetvis, att enhetliga bestämmelser i fråga om byggnad och underhåll bleve gällande rörande samtliga biskopsgårdar. Nybyggnads- och underhållsskyldigheten borde, med dess avlyftande i förekommande fall från vederbörande domkyrkor, läggas å biskopslöneregleringsfonden mot

skyldighet dock för berörda domkyrkor att härför erlagga skäligt vederlag till fonden. Detta spörsmål lär emellertid vara av svårlöst beskaffenhet och kräva tidsspillande utredning. På grund härav och då detsamma icke torde stå i nödvändigt samband med löner regleringsfrågan, synes samma spörsmål, för att ej ytterligare förhåla avgörandet av berörda, alltför länge olösta fråga, böra tillsviðare skjutas åt sidan för att sedermera efter vederbörlig utredning lösas separat.

Vidare framhöll *länsstyrelsen i Karlstad* såsom skäligt, att biskop och landshövding bleve likställda i avseende å skattskyldighet för upplåten bostadsfastighet, och gjorde i anslutning därtill följande uttalande: Innehavet av den på lön anslagna biskopsgården lærer knappast kunna räknas såsom en större löneförmån. Bostadslägenheten är inrymd i en äldre byggnad av trä och numera omodern. Till följd av sitt centrala läge i staden har biskopsgården av taxeringsmyndigheterna vid senaste fastighetstaxering åsatts ett taxeringsvärde av ej mindre än 101,000 kronor, därav för tomt om 39,84 ar 41,000 kronor och för byggnader 60,000 kronor. För nämnda fastighet utgjorde de kommunala utskylderna enligt senaste utdebitering i grundskatt 227 kronor 25 öre samt i egentlig kommunalskatt 441 kronor 48 öre, vartill kommer landstingsskatt med 121 kronor 20 öre. Såsom av här relaterade förhållanden framgår, kan innehavare av biskopsgård komma att oskäligt betungas av skattskyldighet därför. Rimligt synes vara, att biskopslöner regleringsfonden finge bestrida omkostnader såväl i fråga om underhåll som skatter för fastigheten.

Framlidne *biskopen Reuterskiöld*, vilken fann de åt biskoparna föreslagna ersättningsarna för särskilda utgifter för knappt tilltagna, anförde i detta hänseende ytterligare: Det får beaktas att, förutom dessa utgifter för biskoparna, som måste tagas av deras lön, intet beräknats i utredningen för bibehållande av det värde, som biskopsbostäderna lika väl som prästgårdarna representera i kulturellt hänseende. Fråga är, om icke i detta sammanhang en ingående utredning borde göras, huru dessa bostäder med därtill hörande gamla parker, trädgårdar, planteringar och alléer skola kunna vidmakthållas på ett sådant sätt, att de icke alldeles förlora detta värde. Betraktar man exempelvis Östrabo med dess stora trädgård, anlagd i slutet av 1700-talet, då huset byggdes, och ännu bibehållen efter samma plan, samt dess gamla allé och stora gårdsplan, är det givet och förstås av en var, att bevarandet av allt detta i ett värdigt skick drager med sig avsevärda kostnader, vilka i intet avseende kunna jämföras med utgifterna för ett även rätt stort hus vid en stadsgata. Om nu enligt den sakkunniges förslag det till Östrabo hörande jordbruksbostället också skall fräntagas innehavaren av biskopsbostället, komma dessa kostnader givetvis att bli va ännu mer betungande, då inga som helst naturprodukter, såsom grus och jord, samt dagsverken och gödsel kunna erhållas från bostället, utan allt måste betalas kontant av den redan förut av flera anledningar i realiteten förminskade lönen, vilken i så fall skulle komma att ytterligare beskäras med kostnader härför eller i runt tal 2,500 kronor.

Framlidne *biskopen Aurelius* framhöll önskvärdheten av att inom löner regleringsens ram även toges hänsyn till behovet att för tjänsteärendens skyndsamma behandling kunna anlita telefon i bostaden.

Kyrkomötets förut berörda skrivelse den 1 september 1932, nr 32, rörande frågan om anskaffande av medel till iordningställande och under-

håll av biskopshusen var föranledd av en motion, nr 17, av biskopen Hj. Danell m. fl., vari i huvudsak anförts:

Enligt 26 kap. 5 § kyrkolagen och punkt 7 av prästerskapets privilegier ålåg det respektive domkyrkor att vårda och vidmakthålla även biskopshusen. Då det emellertid visat sig, att domkyrkornas kassor i regel icke varit nog bärkraftiga att, vid sidan av sina andra uppgifter, mer än till en del bekosta de ofta återkommande underhållsplikterna för biskopshusen, hade biskopslöneregleringsfonden här fått träda emellan. Fonden vore dock icke närmast avsedd för detta ändamål, utan enligt de av Kungl. Maj:t den 15 juni 1861 fastställda grunderna för en reglering av biskoparnas avlöning vore dess egentliga uppgift att användas »till jämnande av annan biskopslön». Inför den förestående möjligheten av en ny biskopslönereglering vore det fördenskull av nöden att tillse, att fonden ej anlätades alltför hårt till andra uppgifter. Den omständigheten, att vissa domkyrkor i sitt dittillsvarande tillstånd icke mäktat utföra nödvändiga reparationer och underhåll av biskopshusen, hade naturligtvis icke löst dem från denna uppgift. Det kunde ifrågasättas, huruvida det icke vore klokt, att en utjämning genom anlåtande av en sammanskottsprincip borde äga rum mellan domkyrkorna såsom byggnadsskyldiga för biskopsbostäderna, samt ytterligare, huruvida icke detta bäst skulle kunna främjas därigenom, att genom sammanskott från domkyrkornas kassor en gemensam fond bildades, förslagsvis benämnd Domkyrkornas gemensamma biskopshusfond, vars avkastning skulle vara avsedd i främsta rummet till iordningställande och underhåll av biskopshusen. Borgmästaren Linder hade i sin utredning, liksom även kammarkollegiet och statskontoret, beräknat det årliga behovet av byggnadsarbeten i biskopshusen till i genomsnitt 10,000 kronor. Det visade sig emellertid, att domkyrkornas årliga överskottsmedel eller s. k. reserverade medel för de domkyrkor, vilka hade av Kungl. Maj:t fastställda stater, ställde sig sålunda:

Uppsala	(stat 1923—1932)	 kronor	4,840: —
Linköping	(» 1926—1935)	 »	790: —
Skara	(» 1932—1941)	 »	310: 27
Strängsnäs	(» 1930—1939)	 »	3,000: —
Lund	(» 1926—1935)	 »	101,369: —

Summa kronor 110,309: 27

För åstadkommande av en utjämning av byggnadsskyldigheten mellan domkyrkorna skulle erfordras, att av dessa överskottsmedel c:a 10 procent årligen avsattes till en biskopshusfond, av vilken efter Kungl. Maj:ts bestämmande finge utgå anslag till iordningställande och underhåll av biskopshusen.

Kyrkomötets särskilda utskott, vars i frågan avgivna betänkande nr 18 åberopades av kyrkomötet, anförde bland annat: Det torde åligga vederbörande domkyrkor, med undantag dock för domkyrkorna i Skara och Växjö, att vårda och vidmakthålla sina biskopshus. Kostnaden för underhållet borde alltså i första hand gäldas med de underhållsskyldiga domkyrkornas egna medel. Utskottet vore alltså med motionärerna ense därom, att åtgärder borde vidtagas för att underhållet av biskopshusen skulle kunna ombesörjas utan att medel därtill, åtminstone icke i större omfattning, skulle behöva tagas ur biskopslöneregleringsfonden. Huruvida det fram-

lagda förslaget vore genomförbart, vågade utskottet dock icke uttala sig om. Det syntes nämligen utskottet, som om frågan därom vore av sådan beskaffenhet, att densamma tarvade ytterligare utredning. Utskottet erinrade, att i de överskottsmedel, varom vore fråga, åtminstone i ett fall inginge donationsmedel. I avseende å dessa måste alltså undersökas, huruvida de för dem enligt donationshandlingarna gällande dispositionsbestämmelserna lade hinder i vägen för en sådan användning av medlen, som avsåges i det föreliggande förslaget. Vidare vore det, enligt de upplysningar utskottet under hand inhämtat, tvivelaktigt, huruvida icke en stor del av de i motionen omnämnda överskottsmedlen redan vore tagna i anspråk för domkyrkornas egna behov. En närmare utredning av det ungefärliga årliga behovet av byggnadsarbeten i biskopshusen vore jämväl erforderlig för bedömande av i vilken utsträckning överskottsmedlen eventuellt behövde tagas i anspråk för det avsedda ändamålet. Utskottet tillstyrkte förden skull hemställa till Kungl. Maj:t om utredning av frågan om anskaffande av medel till iordningställande och underhållande av biskopshusen samt framläggande av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anslutning härtill anfördes i *P. M.* följande:

Det synbarligen till grund för kyrkomötets skrivelse liggande antagandet, att vederbörande domkyrkor hava en generell skyldighet att för sina medel vårda och vidmakthålla biskopshusen i städerna, synes icke vara tillräckligt grundat. Varken 26 kap. 5 § kyrkolagen eller annat lagrum innehåller sådant stadgande. Före tillkomsten av 1723 års privilegier synes det ej hava varit ovanligt, att statsmedel anvisades för ändamålet. Beträffande ärkebiskopshuset i Uppsala bestämde sålunda Kungl. Maj:t (Karl XI) den 16 januari 1696, med ändring av ett tidigare beslut den 19 december 1682, att han ämnade själv bekosta en av ärkebiskopen begärd reparation men för framtiden fann skäligt, »att ärkebiskoparna man efter man densamma av egna medel behörigen underhålla, kunnandes Vi intet samtycka, att domkyrkomedlen skola därtill employeras». I punkt 7 av 1723 års prästerliga privilegier förklaras, att »biskopsgårdar i städerna, som av krono- eller kyrkomedel före år 1707, då Kungl. Maj:ts brev det förändrade, äro underhållne, undfå hädanefter årligen av domkyrkotunnan vad dem genom särskild resolution nu eller framdeles tillagt varder». »Men de å landet belägna biskopssäten och prebendehemman», heter det vidare, »måste av vederbörande biskop utan någon tillhjälp av publika medel underhållas.» Det har alltså blott ställts i utsikt, att av viss domkyrkas inkomsttitel (domkyrkotunnan eller kronotiondeanslaget) skulle, i mån av tillgång, kunna utgå anslag till biskopshusen i städerna. I ett särskilt fall och detta avseende biskopshus på landet har visserligen ständig byggnads- och underhållsskyldighet föreskrivits. Genom Kungl. Maj:ts resolution den 13 december 1872 för biskopen i Växjö stadgades nämligen, att Hemmesjö pastorat skulle upphöra att vara prebende för biskopen, och att pastoratets byggnadsskyldighet vid biskopsbostället Östrabo skulle övertagas av Växjö domkyrka, som ägde att efter överenskommelse eller mätismanna ordom lösa därvarande, nämnda pastorat tillhöriga byggnader, vilka kunde anses vara för bostället behövliga. Emellertid förklarade Kungl. Maj:t redan den 29 oktober 1880, att byggnads- och underhållsskyldigheten såväl å biskopshuset vid Östrabo med undantag av konsistorierummen som ock å övriga vid bostället befintliga och därför erforderliga hus och byggnader skulle för framtiden efter syn av biskopen i Växjö stift övertagas.

Givetvis kan genom lagstiftning dylik skyldighet åläggas domkyrkorna, i varje fall så vitt dessa basera sin ekonomi på anslag av kronan. I den mån så icke är förhållandet utan, såsom fallet är med Lunds domkyrka, domkyrkornas ekonomi väsentligen är grundad på enskilda donationer, synes icke utan kränkning av enskild rätt dylik skyldighet kunna införas. Vid sådant förhållande och då det ifrågasatta bildandet av en särskild biskopshusfond skulle medföra onödigt invecklade förvaltningsförhållanden, synes en dylik fond icke böra komma till stånd. I själva verket blir en dylik utväg onödig, om man å kyrkofonden överför sistahandsansvaret för biskoparnas avlöning och biskopshusens vidmakthållande. Härtill kommer, att genom en sådan lösning åtminstone för vissa av domkyrkorna, som endast genom eftersättande av egna behov kunna bestrida kostnader för respektive biskopshus (jfr kyrkomötets protokoll 1932 nr 6 sid. 53, 56, 58, 65, 68), kunde beredas en välbehövlig lättnad. Så synes vara fallet med samtliga domkyrkor med undantag för Lunds domkyrka.

I enlighet härmed förutsattes i P. M., att å kyrkofonden skulle överflyttas kostnaderna för byggnad och underhåll av samtliga biskopsgårdar utom den i Visby, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, där domkyrkas ekonomiska ställning det medgäve, förordna, att domkyrkokassan skulle vidkännas sådan kostnad, vilket i regel torde kunna ske beträffande biskopshuset i Lund.

I fråga om skyldigheten att bestrida skatter och övriga onera för biskopshusen anfördes i P. M. vidare:

Såsom känt är har 1931 års prästlönesakkunnigas förslag om överflyttning av den kommunala skattskyldigheten för prästgårdarna ej ännu föranlett någon åtgärd. Jämlikt 13 § kommunalskattelagen (enligt lydelse ^{30/s} 1932) är i ägares ställe innehavare av publikt boställe, prästgård eller på lön anslagen jord skyldig att erlagga kommunal fastighetsskatt. Såsom innehavare av publikt boställe, prästgård eller på lön anslagen jord skall anses den tjänstinnehavare eller annan, som författningsenligt äger nyttja fastigheten eller tillgodonjuta dess avkastning. Beträffande i ecklesiastik boställsordning avsett löneboställe är vederbörande pastorat att anse såsom innehavare. De för det territoriella prästerskapet gällande regler kunna alltså icke åberopas till stöd för den ifrågasatta befrielsen från skatter och onera för biskopshusen. Vad beträffar landshövdingarnas motsvarande skattskyldighet, så torde i flertalet län landshövdingarna hava tjänstebostäder i samma hus, vari länsstyrelsernas lokaler äro inrymda. Dessa hus torde jämlikt 5 § 1 mom. d) vara fria från fastighetsskatt, varav följer att någon skattskyldighet ej för dem ifrågakommer. Där eljest för landshövding är anordnad bostadslägenhet i fastighet, som i övrigt användes för annat ändamål, torde skattskyldighet för fastigheten i fråga ej åvila landshövdingen. Enahanda är fallet med biskop (jfr Kungl. Maj:ts utslag 15 januari 1932, R. Å. not Fi. 36, angående biskopshuset i Göteborg). Där särskilda residenshus äro helt anslagna landshövdingarna såsom bostad, äro även dessa skattefria på grund av uttrycklig föreskrift i punkt 3 av anvisningarna till 5 § kommunalskattelagen. Lagens allmänna bestämmelse i 13 § har där emot tillämpats beträffande biskop (se Kungl. Maj:ts utslag 25 februari 1932, R. Å. ref. 12, angående biskopshuset i Strängnäs).

Ehuru i princip goda skäl kunna anföras för biskoparnas befrielse från

ansvarigheten för skatter och onera för biskopshusen, synes, så länge biskopslöneväsendet icke är en statsverkets angelägenhet, det icke kunna ifrågasättas, att biskoparna skola erhålla en särställning i förhållande till andra ecklesiastika boställshavare och tidigare än dessa frikallas från angivna ansvarighet, där sådan föreligger, så mycket mindre som en av dem, biskopen i Visby i egenskap av kyrkoherde i Visby, torde få vidkännas utgiften i fråga. — Skyldigheten att underhålla trädgård å prästgård åvilar tjänstinnehavaren, men skyldigheten att anlägga och underhålla stängsel och enskild väg pastoratet. Beträffande underhåll av trädgård till biskopshus kan alltså icke åberopas något skäl att befria biskopen därifrån. I fråga om väg och stängsel saknas mot pastoratet svarande enhet, som lämpligen kan åläggas skyldigheten i fråga. Vad Linder i dessa hänseenden anført synes därför icke böra föranleda att särskilda utgifter beräknas för kyrkofondens fullgörande av dessa skyldigheter.

Ur de över P. M. avgivna yttrandena må följande uttalanden här återgivas:

Biskopen Rundgren och domkapitlet i Visby ansågo, att frågan om bostad för biskopen i Visby borde behandlas på samma sätt som i andra stift. För de medel, församlingen erhöle för biskopsgården, borde anskaffas kyrkoherdebostad.

Domkapitlet i Västerås framhöll, att, då biskopshuset i Västerås vore en domkyrkan tillhörig egendom, det svårigen kunde komma i fråga att använda denna lägenhet för annat än något domkyrkans ändamål.

Biskopen Stadener och domkapitlet i Växjö anmärkte, att den av kyrkomötet år 1932 begärda utredningen av frågan om anskaffande av medel till iordningställande och underhåll av biskopshusen hade bort fullföljas, innan frågan om biskoparnas löneroglering företoges till slutligt avgörande. Man hade då också fått anledning taga ställning till frågan, huruvida de förutvarande domkyrkorna i Kalmar och Mariestad i sådan egenskap borde vara i åtnjutande av till dem alltjämt utgående tiondeanslag. Vad särskilt anginge Kalmar domkyrkas medel vore det känt, att en icke obetydlig behållning där förefunnes. Som skyldigheten att bidra till byggande och underhåll av biskopshus för Kalmar domkyrkas vidkommande ej längre föreläge, hade skäl varit att taga under överbäggande, huruvida icke denna skyldighet borde överbäggas till att gälla exempelvis stiftets i Växjö belägna biskopshus.

Framlidne *biskopen Aurelius och domkapitlet i Linköping* ansågo det rättvist, att i avseende å underhållet av stängsel och enskild väg likformighet mellan prästgårdarna och biskopshusen skapades i fråga om tjänstinnehavarnas skyldigheter och friheter. Stängsel vore ett nödvändigt tillbehör till fastigheten; och samma avlöningskälla, som svarade för byggande och underhåll av biskopsgård, borde också därvidlag kunna inträda.

Ämbetsverken 1933 genmälte i avseende å biskopsbostad i Visby att de, med sin till frågan om behållande av Visby pastorat såsom prebende in-tagna ståndpunkt, icke kunde tillstyrka vad därvarande biskop och domkapitel hemställt.

I den av biskopen och domkapitlet i Växjö berörda frågan om disposition av domkyrkomedel för byggnadskostnader å biskopsbostad förklarade sig ämbetsverken finna i P. M. vara på ett tillfredsställande sätt motiverat, att någon utredning därom icke vore erforderlig. Ämbetsverken anförde vidare:

Frågan om disposition av eventuellt överflödiga inkomster för domkyrkorna synes rätteligen böra tagas under övervägande i sammanhang med upprättande av nya inkomst- och utgiftsstater för dessa eller i samband med särskilt väckt fråga om bidrag av dylika tillgångar för byggande och underhåll av biskopshus. Beträffande Kalmar domkyrka må erinras, att ett av Kungl. Maj:t genom proposition till 1925 års riksdag väckt förslag angående överflyttning av domkyrkotunnemedel från Kalmar domkyrka till Växjö domkyrka icke vann riksdagens bifall (proposition nr 111, motion A. K. nr 378, statsutskottets utlåtande nr 90, riksdagens skrivelse nr 209).

Likaledes förklarade sig ämbetsverken sakna anledning att frånga den ståndpunkt, som i P. M. angivits med avseende på biskoparnas ansvarighet för skatter och onera för biskopsgårdarna. Ifrågasatt ändring i sådan skyldighet borde vidtagas först i samband med ändring av nuvarande regler för det territoriella församlingsprästerskapets skattskyldighet för prästgårdarna.

I anslutning till de av biskopen och domkapitlet i Linköping gjorda yrkandena föreslago ämbetsverken, att kyrkofondens skyldighet att bestrida kostnader för biskopsgårdarna borde utsträckas att även avse dels uppförande och underhåll av erforderligt stängsel kring biskopsgårds område samt anläggande och underhåll av enskild väg, som erfordrades för biskopsgård, dels anordnande av tjänstetelefon i biskops tjänstebostad på sätt för landshövdingarna tillgodosetts jämlikt Kungl. Maj:ts brev till telegrafstyrelsen den 25 maj 1917, dels ock visst anslag för vård och underhåll av till biskopsgård hörande park.

Wohlin har i avseende å de under förevarande punkt berörda bestämmelserna, enkannerligen i fråga om skattskyldigheten för biskopsgårdarna och vad därmed i övrigt sammanhör, yttrat följande:

Ett av huvudsyftena med den föreslagna moderniseringen av det för biskoparna hittills gällande avlöningssystemet är en definitiv avveckling av de rättsförhållanden, som sammanhånga med dessa befattningshavares *innehav under boställsrätt* av fastigheter för bostadsändamål och för avlönning i övrigt. Då det likvisst härvid är förutsatt, att biskoparna skola — i likhet med vad som gäller för landshövdingarna — bibehållas vid förmanen av hyresfri tjänstebostad, framstår det såsom en angelägenhet av vikt, att åt stadgandena härom gives en klar och med avlöningsreformens nyssberörda syfte överensstämmande innebörd.

Anledning till ett särskilt uppmärksammande av det spörsmål, som här möter, föreligger desto mer, som den reglering av motsvarande fråga för församlingspräster, som åvägabragtes genom 1910 års lagstiftning, kom att väsentligen brista i ändamålsenlighet. De närmare omständigheterna vid denna senare reglering torde här böra med några ord beröras.

Ehuru församlingspräster genom 1910 års reform helt fritogos från såväl byggnads- som underhållsskyldigheten vid de fastigheter, å vilka deras tjänstebostäder voro inrymda, — förpliktelser som i första hand ansetts karakterisera en boställshavares ställning vid en jämförelse med en vanlig nyttjanderättshavares — inflöto i de nämnda år tillkomna lagarna bestämmelser, vilka knappast tilläto annan tydning än att sagda präster även efter reformen vore att betrakta såsom »boställshavare». I 11 § prästlöneregleringslagen stadgas sålunda, att fri bostad skall beredas kyrkoherde och komminister *genom upplåtelse till honom av prästgård* och enligt 1910

års ecklesiastika boställsordnings terminologi skulle prästgård utgöra »boställe». Ytterligare markerades tjänstinnehavarens egenskap av »boställshavare» genom de i berörda boställsordning meddelade stadgandena rörande av- och tillträdessyner å prästgårdar. Den från praktisk synpunkt betydelsefullaste konsekvensen av den församlingsprästen sålunda tillagda rättställningen blev den, att han — på grund av de tidigare bevillningsförordningarnas och sedermera kommunalskattelagens bestämmelser i ämnet — blivit bunden vid skattskyldigheten för prästgården. Spörsmålet om den rättsliga karaktären av församlingsprästersnas »innehav» av deras prästgårdar erhöll emellertid en förnyad aktualisering vid tillkomsten av nu gällande ecklesiastika boställsordning. Enligt vad föredragande departementschefen uttalade vid framläggande av proposition nr 187 till 1932 års riksdag med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m. skulle församlingspräster efter förslagets genomförande icke komma att i något avseende bibehållas vid sin dittillsvarande ställning såsom boställshavare till prästgård. I anslutning härtill föreslogs av Kungl. Maj:t sådan ändring av kommunalskattelagens stadganden om skyldighet att erlagga fastighetsskatt (13 §), att såsom skattskyldig innehavare av prästgård skulle anses vederbörande pastorat. Riksdagen biträdde väl den i propositionen intagna ståndpunkten, att den prästerliga tjänstinnehavaren icke längre borde innehava den åt honom upplåtna prästgården under boställsrätt utan skulle därutinnan vara jämställd med andra befattningshavare, som åtnjöte fri bostad, men fann sig, å andra sidan, förhindrad godkänna den föreslagna ändringen i kommunalskattelagen. Såsom skäl härför åberopades, att, därast pastoratet ålades att för prästgården erlagga fastighetsskatt, pastoratet komme att sakna möjlighet att från någon taxerad inkomst göra avdrag i anledning av den erlagda fastighetsskatten, en konsekvens, som skulle medföra olägenhet, där pastoratet bestode av flera församlingar eller kommuner. Enligt riksdagens mening borde övervägas, huruvida icke prästgårdarna borde helt befrias från skyldigheten att deltaga i kommunal fastighetsskatt, en fråga som dock borde prövas i samband med den pågående utredningen om reform av kommunalbeskattningen. Riksdagens behandling av den här berörda frågan resulterade däri, att riksdagen i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll om utredning och förslag, huru församlingspräster skola befrias från skyldighet att erlagga kommunal fastighetsskatt. I samband därmed fann emellertid riksdagen erforderligt, att i kommunalskattelagen infördes ett nytt stadgande av innebörd, att prästgård — vid sidan av »publikt boställe» och »på lön anslagen jord» — hänföres till sådana fastigheter, beträffande vilka innehavaren har att i ägarens ställe erlagga kommunal fastighetsskatt, samt att såsom innehavare till prästgård skall anses den tjänstinnehavare eller annan, som författningsenligt äger nyttja fastigheten eller tillgodonjuta dess avkastning. Det rättsläge, som tillskapats genom här berörda på riksdagens initiativ tillkomna tillägg till omförmälda lag, lär väl sålunda närmast vara att betrakta såsom ett provisorium, avsett att gälla intill dess det från riksdagens sida understrukna önskemålet om prästgårdarnas undantagande från den kommunala fastighetsbeskattningen må kunna förverkligas.

Vad nu biskoparna beträffar bör tydligen i första hand den grundsatsen upprätthållas, att biskop, som erhåller förmån av fri tjänstebostad å publik fastighet, icke skall efter avlösningsreformens genomförande komma att till själva fastigheten såsom sådan intaga annan ställning än den, som regel-

rätt — om man frånser skyldigheten att erlægga hyra — tillkommer en hyresgäst. Redan önskvärdheten av att även på denna punkt bringa avlöningsförhållandena för biskoparna till överensstämmelse med vad som gäller för landshövdingarna gör en sådan reglering naturlig. Vad som förekommit i avseende å prästgårdarna lär ytterligare understryka betydelsen av den här förordade anordningen.

Följes den princip för regleringen av biskop tillkommande förmån av hyresfri tjänstebostad, som i det föregående utvecklats, lärer lämpligen böra så förfaras, att Kungl. Maj:t, på förslag av stiftsnämnden, för varje biskopstjänst, vid vilken tjänstebostad skall anvisas åt innehavaren, närmare fastställer dennas omfattning och beskaffenhet ävensom bestämmer den dispositionsrätt till planterat område och särskilda utrymmen i övrigt, som i förekommande fall skola följa med innehavet av den biskopen anvisade bostadslägenheten.

Det har ock, tydligen enligt ämbetsverkens förslag avsetts, att tjänstinnehavarens rättigheter och förpliktelser i avseende å själva tjänstebostadsfastigheten skulle varda på här angivet sätt begränsade. Vid den företagna överarbetningen av de hithörande bestämmelserna i berörda förslag har detta bestämmelsernas syfte ytterligare markerats.

Ehuru ämbetsverken sälunda intagit den ståndpunkten, att någon ställning såsom boställshavare till tjänstebostadsfastigheterna icke längre skulle tillkomma biskoparna, hava ämbetsverken likväl funnit sig böra avstyrka, att biskoparna, där skattskyldighet för sådan fastighet nu föreligger, erhöles befrielse därifrån vid en tidigare tidpunkt än då församlingsprästerna kunde bliva frikallade från motsvarande ansvarighet för prästgårdarna.

Till en början må erinras om att, därest biskoparna även i fortsättningen och efter det deras ställning till tjänstebostadsfastigheten på nyss angivet sätt förändrats ansåges böra tillförbindas skattskyldighet för sådan fastighet, detta tydligen skulle påkalla ett ytterligare tillägg till 13 § kommunal-skattelagen av motsvarande innebörd som det, vilket år 1932 infördes i sagda lagrum i avseende å prästgårdarna.

Vidtagande av en dylik lagstiftningsåtgärd lär dock icke vara av omständigheterna motiverat. Den föreslagna lönesättningen vid biskopstjänsterna är, såsom ofta framhållits, fotad på samma grund som den, vilken antagits för landshövdingarnas avlöning. Dessa senare befattningshavare äro, då landshövdingsresidensen äro helt fritagna från kommunal fastighetsskatt, icke underkastade den minskning i reallönen, som skattskyldigheten för tjänstebostadsfastigheten under givna förutsättningar skulle medföra. Det synes riktigt, att överensstämmelsen mellan den för landshövdingarna redan gällande och nu för biskoparna föreslagna avlöningsregleringen upprätthålles även därutinnan, att tjänstinnehavaren icke skall hava att erlægga kommunal fastighetsskatt för tjänstebostadsfastigheten. Desto större skäl att söka åvägabrinda full likställighet även i nu berörda hänseende synes föreligga i den omständigheten, att tvenne biskopar, nämligen innehavarna av biskopstjänsterna i Göteborg och Luleå, redan nu — till följd av vissa säregna rättsförhållanden med avseende å de fastigheter, vari dessas tjänstebostäder äro inrymda — undgå att träffas av någon skattskyldighet för de av dem bebodda fastigheterna.

Mot biskoparnas generella befriande från den skattskyldighet, som här avses, har framhållits, att biskopen i Visby, i egenskap av kyrkoherde därstädes och i denna tjänstebefattning innehavare av prästgård i samma stad,

tillsvidare komme att få vidkännas sådan skyldighet. Härvid är likväl att märka, att enligt de föreslagna bestämmelserna innehavaren av biskopstjänsten i Visby är i avseende å förmånen av fri tjänstebostad vid biskopstjänsten helt friställd från övriga biskopar, i det han, så länge prebendeförhållandet består, icke åtnjuter dylik förmån. Den ifrågavarande skattskyldigheten torde för övrigt för biskopen i Visby knappast vara av någon reell ekonomisk betydelse. Enligt vunnen upplysning är nämligen den av biskopen disponerade prästgården i staden åsatt ett taxeringsvärde av 50,000 kronor men rymmer icke mindre än aderton rum. Även om några av dessa rum må — såsom företrädesvis avsedda för representation — fräräknas vid uppskattningen av tjänstinnehavarens bostadsförmån för taxeringen till inkomstskatt, lär dock värdet av denna förmån svårigen kunna antagas understiga ett belopp, svarande mot 5 procent av taxeringsvärdet eller sålunda 2,500 kronor. Det s. k. procentavdraget måste under sådan förutsättning komma att helt kompensera utgiften för den kommunala fastighetsskatten.

Befrias biskop, i anslutning till vad sålunda förordats, från ansvarigheten för tjänstebostadsfastigheten påford fastighetsskatt, bör tydligen förpliktelsen att gälda sådan utskyld åvila kyrkofonden eller, där betalningsskyldigheten kan, med stöd av hittills gällande bestämmelser om domkyrkas deltagande i kostnad för anordnande av tjänstebostad åt biskop, tillförbindas domkyrkan, stanna å denna. Stadganden av sådant innehåll hava upptagits under punkt 19:o.

Såsom en konsekvens av den å tjänstinnehavaren sålunda inrymda ställningen av vanlig nyttjanderättshavare lär emellertid vidare följa, att tjänstinnehavaren överhuvud fritages från alla sådana utgifter för fastigheten, som för vanliga fall skola bäras av ägaren. Av kyrkofonden torde alltså jämväl böra i första hand gäldas såväl övriga fastighetsutskylder, som även kostnader för underhåll av stängsel kring samt av gårdsplan och tillfartsväg till fastigheten, kostnad för fastigheten åvilande gaturenhållning samt avgifter för brandförsäkring, sotning, vattenförbrukning o. d.

Ämbetsverken 1935 hava, med avseende å vad Wohlin föreslagit i frågan om biskoparnas blivande skattskyldighet för biskopsgårdarna, erinrat, att såsom en konsekvens därav vederbörande kommun, i motsats till vad nu vore fallet, komme i tillfälle att beskatta såväl fastigheten som biskopens förmån av fri bostad däri. Ämbetsverken förutsatte därför, att, på sätt riksdagen finge anses ha uttalat sig för vid prästgårdarna, biskopsgårdarna befriades från kommunal fastighetsskatt.

Departementschefen.

I likhet med vad såväl Linder som ämbetsverken och Wohlin föreslagit, anser jag biskoparna allt fortfarande böra i princip — i likhet med vad som gäller både för landshövdingarna och för ordinarie församlingspräster — förbehållas rätt till hyresfri tjänstebostad såsom en förmån utöver den kontanta lönen. Jag finner det därjämte givet, att den boställsrätt till själva bostadsfastigheten, varmed sådan förmån hittills för biskoparna varit förbunden, med det nya lönesystemet definitivt avvecklas. I anslutning härtill har jag anledning understryka, vad Wohlin anfört till klarläggande av de förutsättningar, som i sådant syfte varit bestämmande för utformningen av

stadgandena under förevarande punkter. Då såsom en konsekvens av dessa stadganden biskoparna skulle bliva befriade från skattskyldigheten för tjänstebostadsfastigheten — en reglering, beträffande vilken ämbetsverken numera synas ha fränfallit sina tidigare uttalade betänkligheter — får jag tillägga, att spörsmålet om biskopsgårdarnas undantagande från den kommunala fastighetsskatteplikten givetvis får antagas komma under övervägande i samband med den pågående revisionen av kommunalskattelagstiftningen. Det lär kunna förutsättas, att en lagändring i här nämnd riktning endast är en tidsfråga.

8:o b).

Beträffande den för biskoparna — i anslutning till förmånen av hyresfri tjänstebostad — föreslagna förmånen att, under vissa betingelser, kunna på det allmännas bekostnad erhålla möblering av särskilda rum i tjänstebostaden uttalade *Linder*, under erinran att frågan om dylik möblering för landshövdingarnas vidkommande lösts i samband med löneregleringen för dessa befattningshavare år 1925 (proposition nr 183/1925 och riksdagens skrivelse nr 333/1925), bland annat:

Då biskoparnas bostadslägenheter, på sätt framginge av vissa av *Linder* införskaffade uppgifter, merendels innehölle ett stort antal rum — i medeltal 16 å 17 och i ett fall ända upp till 23 — bleve för en nyttnämnd biskop, vilken vid tillträdet av tjänstebostaden vore nödsakad att själv bekosta hela möbleringen av samtliga rummen, kostnaderna härför i allmänhet synnerligen betungande och ofta hade biskopen härför måst ådraga sig en avsevärd skuldbörda. Under åberopande av dessa förhållanden framhöll *Linder*, att samma skäl, som andragits till förmån för statsbidrag för möblering av landshövdingresidensen, i allt väsentligt finge anses tillämpliga jämväl i fråga om biskoparnas bostadslägenheter. Därest man, såsom *Linder* föreslagit, ville nå en något så när likställighet i avlöningsförmåner mellan landshövdingar och biskopar, vore det därför ofrånkomligt att tillerkänna biskoparna möbleringsbidrag av liknande art och omfattning som det, vilket medgivits för landshövdingarna. Med hänsyn till begränsningen i de avlöningstillgångar, som *Linder* vid sitt förslag utgått ifrån, fann han emellertid icke möjligt att för dåvarande kalkylera med några kostnader härför, utan förutsatte han, att möbleringsbidragets utgående skulle bliva beroende av Kungl. Maj:ts prövning med hänsyn till biskopslöneregleringsfondens framtida bärkraft.

Ämbetsverken 1932 förklarade sig i princip biträda vad *Linder* i denna fråga uttalat, men föreslogo visst förtydligande av bestämmelserna härom i syfte att därigenom giva bättre uttryck för det förhållandet, att bestämmelserna i fråga ej omedelbart skulle vinna generell tillämplighet.

I förevarande fråga anfördes i *P. M.* endast, att de betänkligheter, som av *Linder* och ämbetsverken 1932 anförts mot ett generellt anvisande av möbleringsbidrag till biskoparna, torde bortfalla, därest kyrkofonden övertog ansvaret för löneregleringen i dess helhet. Vid bedömandet av utgifterna härtill vore att beakta, att för Strängnäs biskopsgård redan beviljats ett särskilt möbleringsanslag å 15,000 kronor.

Wohlin har om stadgandet i denna del av punkten 8:o anført: Den av ämbetsverken föreslagna bestämmelsen, att tjänstebostad för biskop må på det allmännas bekostnad vara försedd med möblering för visst antal till representation avsedda rum torde böra kompletteras med ett uttryckligt stadgande, att även biskopen i Visby må kunna bliva delaktig av dylik förmån för den av honom disponerade prästgården.

Det torde, i anslutning till innehållet i den för landshövdingarna gällande motsvarande bestämmelsen, böra förutsättas, att anskaffning på kyrkofondens bekostnad av möblering för representationsrum i biskops tjänstebostad i regel ej kommer i fråga, förrän biskop efter den tidpunkt, då de nya avlöningsbestämmelserna trätt i kraft, övertager sådan bostad i samband med tillträde av tjänst eller vid mottagande av nyinrättad tjänstebostad.

Departementschefen.

Jag biträder vad *Wohlin* sålunda förordat i fråga om här berörda bestämmelser och dessas tillämpning.

9:o.

Beträffande kostnaderna för biskopsbostads uppvärmning framhöll *Linder*, att dessa kostnader, vilka ålåge vederbörande biskop, för olika biskopar varit synnerligen varierande, beroende, bland annat, på bostadens storlek och beskaffenhet samt huruvida till biskopsstolen tilläventyrs hört skog, varifrån bränsle till husbehov kunnat erhållas. En reglering av hithörande förhållanden vore ofrånkomlig i samband med genomförandet för biskoparna av en modern lönereglering.

Sedan *Linder* vidare erinrat, dels att frågan om fritt bränsle eller ersättning därför varit föremål för behandling av 1927 och 1931 års prästlönesakkunniga, varvid framhållits olägenheterna med hittills tillämpad utsyning av husbehovsbränsle och det tidsenligare i att i sådant hänseende övergå från natura- till penninghushållning, dels att samma fråga för landshövdingarna erhållit sin lösning vid deras år 1925 genomförda lönereglering, anförde *Linder* i frågan följande: I likhet med vad berörda sakkunniga framhållit, finge den de prästerliga tjänstinnehavarna tillkommande rätten till ved in natura i det stora hela anses otidsenlig. Alla skäl talade för att biskoparnas bränslefråga erhöles en lösning i överensstämmelse med principen om ersättning i penningar i stället för naturaförmån. Även om det med avseende å en så liten grupp befattningshavare som biskoparna måhända ej betydde så mycket, om det nuvarande systemet bibehöll, finge detta likväl anses föråldrat. Systemet medförde dessutom en ojämnhet i löneförhållandena mellan å ena sidan de biskopar, som hade möjlighet att erhålla ved in natura, och å andra sidan de biskopar, som saknade sådan möjlighet. En lämplig norm för en ersättning för bränslekostnader kunde de regler anses vara, som gällde för landshövdingarna.

Ämbetsverken 1932 biträdde i princip vad *Linder* sålunda anført och varken i *P. M.* eller av *ämbetsverken 1933* gjordes däremot någon erinran. Ett med *Linders* förslag i förevarande hänseende i huvudsak överensstämmande stadgande intogs jämväl uti det i *P. M.* ingående författningsutkastet.

Wohlin har härom endast anført följande: Stadgandet under förevarande punkt överensstämmer i sakligt hänseende med vad ämbetsverken före-

slagit, dock att specialföreskriften att i bränslekostnaden må inräknas utgifter för värmelednings eldning och vissa andra arbeten uteslutits. Erforderliga bestämmelser därom torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t i samband med den efterföljande administrativa reglering, som genomförandet av avlöningsreformen likväl påkallar.

Mot innehållet i och avfattningen av stadgandet under förevarande punkt har jag icke funnit anledning till erinran.

Departement-
schefen.

10:o.

Linder anförde, i avseende å ersättning åt biskop för dennes kostnader för tjänsteresor, följande:

De tjänstäligganden, som tillkomma rikets biskopar, äro till väsentlig del av sådan beskaffenhet, att de förorsaka oupphörliga resor i stiftet. Sålunda finnes i kyrkolagen 24 kap. 6 § stadgat, att biskopen skall uti sitt stift en gång om året visitera så många församlingar, som möjligt är. Vidare heter det i kungl. stadgan den 20 mars 1735, § 1: »Biskoparna böra, vid ansvar, antingen själva eller, om de oundvikligen äro förhindrade, genom någon av dem utsedd konsistorialis eller någon annan tillförlitlig man, årligen hålla visitation uti en viss trakt av stiftet, så att den, såvida det för någon del möjligt är, inom 4 eller 5 år kan vara hållen över hela stiftet». Vid visitationerna granskas vederbörande prästerskaps ämbetsförvaltning. Därjämte undersökes respektive församlingars tillstånd och behov. Organisationsfrågor av olika slag bliva vid dessa tillfällen föremål för överläggning, och biskopen kommer i tillfälle att förskaffa sig en kännedom om lokala förhållanden, som är av stor betydelse för stiftsstyrelsen vid behandling av ärenden, som komma under dess handläggning. Även för andra ämbetsför rättningar än visitation måste biskopen företaga resor. Han har sålunda att förrätta invigningar av nybyggda kyrkor och kapell samt av begravningsplatser ävensom att installera tillträdande kyrkoherdar i vederbörande församlingar m. m. För övrigt påkallas ofta hans närvaro vid andra tillfällen, såsom vid kyrkliga möten och konferenser, vid läarmöten och andra för stiftet betydelsefulla sammankomster. Härtill komma vidare resor till Stockholm för konferenser med departement och ämbetsverk.

Biskoparna äro sålunda för ett behörigt fullgörande av sitt ämbete årligen nödsakade att företaga en mängd resor och måste av denna anledning vidkännas avsevärda kostnader, vilka, fränsett i de få fall då särskild ersättning för resekostnader och dylikt medgivits, måste gäldas av de till biskoparna utgående, understundom ganska snävt tillmätta lönerna. Jag ifrågasätter, om detta verkligen kan anses vara riktigt. Ju mera en biskop önskar och förmår att sätta sig in i stiftets förhållanden, vilket ofta icke torde vara möjligt utan besök i orterna, desto större avbränningar nödgas han vidkännas i sin avlöning. Att en tjänsteman av sin lön skulle betala de för ämbetets utövande nödvändiga resorna, står icke i överensstämmelse med en modern tidsuppfattning. Så gott som överallt torde väl numera den principen vara godtagen, att en tjänsteman är berättigad till ersättning för de direkta utgifter, som förorsakas honom för tjänstens behöriga fullgörande. När det gäller chefsposter, vartill biskopsämbetena räknas, har den uppfattningen numera vunnit starkt gehör, att verksamheten ute i orterna, där vederbörande chef med egna ögon kan få taga kännedom om det levan-

de livet, måste anses vara alldeles särskilt betydelsefull. Jag finner det följaktligen vara ofrånkomligt, att ersättning tillerkännes biskoparna för deras resor.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att till behandling upptaga ett annat problem. I de fall, då reseersättning hittills tillerkänts biskoparna, har detta — med undantag för av biskopen i Luleå stift företagna resor till och inom stiftets lappmarksförsamlingar — endast gällt kostnaderna för själva resorna men däremot ej någon traktamentsersättning. Detta förhållande — liksom överhuvudtaget att ej fråga tidigare uppkommit om ersättning åt biskoparna för de med deras resor förenade kostnaderna — torde till en del kunna antagas grunda sig på den gästfrihet, som biskoparna under sina ämbetsresor i stiftet av ålder åtnjutit och allt fortfarande i mycket stor utsträckning åtnjuta i prästhemmen. Om utövändt av en sådan gästfrihet mot biskoparna är väl intet annat än gott att säga. För egen del anser jag dock knappast, att det kan anses det allmänna värdigt att vid fastställandet av ny lönereglering för några av rikets högsta tjänstemän i viss utsträckning basera deras ersättning för tjänstens fullgörande på en dem tillbjuden gästfrihet hos ett prästerskap, som ingalunda kan anses för närvarande åtnjuta några särskilt väl tilltagna avlöningsförmåner. Bortsett härifrån torde det få anses såsom ett nödvändigt komplement till varje lönereglering, som i våra dagar fastställes, att föreskrift meddelas därom, att ersättning skall utgå ej blott för själva biljettkostnaderna o. s. v. utan även i form av traktamente. Slutligen kan här anföras, att biskoparna under sina resor — även om de äro gäster i prästhemmen — dock icke kunna undandraga sig ganska betydande kostnader i form av drickspenningar, gåvor, bidrag till insamlingar o. s. v. Med hänsyn till nu angivna förhållanden vill jag i princip förorda, att för framtiden icke blott resekostnads- utan även traktamentsersättning må utgå till biskoparna.

För det territoriella församlingsprästerskapet utgår reseersättningen — d. v. s. skjutsbidraget — för närvarande som regel i form av ett bestämt belopp utöver den reglerade lönen. Kanslirådet Tigerschiöld har i sin utredning föreslagit, att biskopen såsom hittills skulle själv av sina löneinkomster bestrida sina resekostnader, men att lönen i stället skulle bestämmas med hänsyn till dessa kostnader. Härav skulle då följa, att i de stift, som äro mycket vidsträckta, eller, om än mindre till omfånget, bestå av ett stort antal församlingar, normallönen skulle höjas med lämpligt belopp för bestridandet av sådana kostnader. Ingen av de sålunda omförmälda utvägarna synes emellertid vara att förorda. I båda fallen skulle biskop, som av ålder eller annan anledning vore ur stånd att i önskvärd och beräknad omfattning företaga visitations- och andra resor inom stiftet, kunna göra besparingar, som skulle sätta honom i en ekonomiskt fördelaktigare ställning än hans mera arbetsdugliga kolleger. Jag tror mig i stället i princip böra förorda, att biskoparna bliva berättigade att erhålla ersättning för sina tjänsteresor enligt reseräkning. Häremot kan visserligen invändas, att svårighet understundom kan tänkas uppstå, när det gäller att avgöra, huruvida viss resa skall anses som tjänsteresa eller icke. Enligt mitt förmenande torde dock några större svårigheter härutinnan knappast vara att befara. Av ämbetsmän i biskoparnas tjänsteställning har man rätt att förvänta ett gott omdöme och en stark ansvarskänsla i dessa hänseenden. Härjämte skulle givetvis biskoparnas reseräkningar — på samma sätt som övriga ämbetsmäns

— undergå icke blott formell utan även saklig granskning av den utbetalande myndigheten. Jag vill slutligen framhålla, att enligt 1925 års löne-reglering landshövdingarna äro berättigade att vid vissa resor — såväl inom länet som till huvudstaden — åtnjuta resekostnads- och traktaments-ersättning.

En beräkning av de kostnader, som det nu framlagda förslaget skulle medföra för det allmänna, är vanskelig att företaga. De av biskoparna rörande deras resekostnader lämnade uppgifterna avse endast själva resekostnaderna och lämna alltså endast en mycket approximativ vägledning rörande beloppet av den traktamentsersättning, som för dessa resor skulle hava kunnat utgå. För att erhålla en något säkrare utgångspunkt för mina beräkningar i här förevarande hänseende har undersökning verkställt av länsstyrelsernas utgiftsböcker för budgetåren 1929/1931 beträffande utgifter för rese- och traktamentsersättningar till landshövdingarna. Av denna undersökning framgår, att medeltalet för ett vart av nämnda budgetår för samtliga landshövdingar varit 58,285 kronor 28 öre, därav 43,076 kronor 23 öre för tjänsteresor inom länen och 15,209 kronor 5 öre för tjänsteresor till Stockholm. För en var av de 24 landshövdingarna kunna alltså här förevarande kostnader beräknas till i genomsnitt 2,500 kronor årligen. Med hänsyn till att stiften som regel äro till arealen betydligt vidsträcktare än motsvarande län, skulle väl resekostnaderna för biskoparna vid ett bifall till det nu framlagda förslaget rätteligen beräknas till icke obetydligt högre belopp. Huru högt är visserligen svårt att avgöra, men en ökning med 20 procent, d. v. s. i genomsnitt över 3,000 kronor för år och biskop, torde alldeles icke behöva anses vara för högt tilltagen.

För bestridandet av dessa kostnader torde endast biskopslöneregleringsfonden komma i fråga. Undantag lärers dock även i fortsättningen böra ske beträffande traktamentsersättning för biskopen i Luleå stift för resor till och inom stiftets lappmarksförsamlingar. Anledning torde saknas att låta dessa kostnader, som nu utgå från förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, belasta biskopslöneregleringsfonden.

Ifrågasättas kan, huruvida icke — åtminstone med hänsyn till biskopslöneregleringsfondens begränsade tillgångar — borde uppställas ett maximum för det belopp, som årligen må komma till användning för här ifrågasvarande ändamål. Härvid synes man möjligen i tillämpliga delar kunna använda sig av det förfaringssätt, som, enligt vad jag inhämtat, sedan åtskilliga år praktiseras i fråga om folkskolinspektörernas resor. För detta ändamål är i riksstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 250,000 kronor. Anslaget har ansetts böra bibehålla förslagsanslags natur för att möjliggöra resor, vilka helt opåräknat kunna bliva erforderliga. Skolöverstyrelsen har å andra sidan att hålla hand däröver, att folkskolinspektörerna för sina resor icke förbruka mer än ett visst belopp, som av överstyrelsen årligen bestämmes med hänsyn till vederbörandes inspektionsområde m. m. samt under iakttagande, att nyssnämnda belopp, 250,000 kronor, icke överskrides. I analogi härmed skulle jag vilja förorda, att för närvarande och intill dess närmare erfarenhet om behovet hunnit vinnas och biskopslöneregleringsfonden därtill kan lämna tillgång, ett visst fixt belopp måtte beräknas för ändamålet. På sätt här ovan utförligt framhållits, har jag åt biskoparnas tjänsteresor tillmätt en stor betydelse. Vid jämförelse med de tjänsteresor, rikets landshövdingar företaga, har jag funnit ett ungefärligt belopp av 3,000 kronor för år och biskop väl försvarligt. Det är därför med livligt

beklagande, som jag ser mig nödsakad att efter den nu framförda motive-
ringen avstå från att föreslå ett belopp, som skulle vara tillfyllest att täcka
de utgifter, som äro förenade med biskoparnas ämbetsresor.

Ämbetsverken 1932 förklarade sig icke hava funnit något att i huvudsak
erinra mot vad Linder sålunda anfört.

Ur övriga häröver avgivna yttranden må följande återgivas:

Biskopen Billing, Västerås: Då biskopslöneregleringsfonden icke förfogar
över tillräckliga medel och då anlitaandet av allmänna medel icke bör ifråga-
sättas, lär den enda utvägen vara, att kostnaderna för biskoparnas tjän-
steresor helt eller delvis kunde övertagas av kyrkofonden. Med hänsyn till
den betydelse, som biskopens besök i stiftets olika församlingar vid visita-
tioner och dylikt måste anses äga för församllingslivet inom stiftet, synes en
sådan anordning kanske icke helt otänkbar.

Biskopen Rodhe, med instämmande i huvudsak av domkapitlet i Lund:
Den sakkunnige har trots sin principiella uppfattning ansett sig tvungen
att föreslå begränsning vid gäldandet av de faktiska resekostnaderna. Såsom
skäl anför han, att för bestridandet av dessa kostnader endast biskopslöne-
regleringsfonden torde komma i fråga. Jag vågar i detta sammanhang ifråga-
sätta, om ej kyrkofondens medel i någon mån kunde disponeras för nämnda
ändamål. Enligt kyrkofondslagen kan Kungl. Maj:t medgiva anslag ur
kyrkofonden till främjande av den kyrkliga organisationen. Om detta an-
slagsbeviljande emellertid är inskränkt till präst för särskild tjänstgöring,
synes dock principen fullt klar. Kyrkofondens medel kunna användas till
annat än det territoriella prästerskapets avlöning. Att utsträcka kyrkofon-
dens användning på nu ifrågasatt sätt synes därför ingalunda främmande
för kyrkofondens ändamål. — I detta samband vill jag vidare fästa upp-
märksamhet på, att när biskop representerar vår kyrka i utlandet, rese- och
traktamentsersättning härför bör ur biskopslöneregleringsfonden utgå. Vik-
ten av att uppehålla internationella förbindelser är iögonfallande och
ersättning bör givetvis kunna anvisas. Ett tillägg till de nya grunderna för
biskoparnas avlöning bör därför göras av innehåll, att Kungl. Maj:t må,
efter anmälan, ur biskopslöneregleringsfonden kunna bevilja rese- och trak-
tamentsersättning åt biskop för representation i utlandet.

Länsstyrelsen i Uppsala: I fråga om utgifterna för resor anser sig läns-
styrelsen, såvitt jämförelse kan göras emellan en landshövding och en
biskops uppgifter, kunna vitsorda att utan resor inom verksamhetsområdet
och utan möjlighet att genom resorna komma i personlig förbindelse med
befolkningen, uppgifterna knappast kunna fyllas på ett rätt sätt. Men
resorna förorsaka i förhållande till avlöningen dryga utgifter. Nuvarande
resereglemente lämnar näppeligen möjlighet till någon nettobehållning på
reseräkningarna, såvida icke på grund av särskilda förhållanden biskoparna
skulle undgå utgifter för mat och logi. En begränsning till visst maximi-
belopp per år synes knappast lämna tillfredsställande resultat. Enligt läns-
styrelsens uppfattning bör därför biskop erhålla gottgörelse med rese- och
traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för tjänsteresor inom
stiftet, i den mån han icke genom särskilda omständigheter är befriad från
utgifter för vivre.

Länsstyrelsen i Malmö: Någon begränsning bör icke förekomma i det
belopp, som för år får användas till resekostnads- och traktamentsersätt-

ning. I likhet med övriga tjänstemän hava biskoparna berättigade anspråk på att tillerkännas full ersättning för de kostnader, deras tjänsteresor förorsaka. Även om biskopslöneregleringsfonden icke för närvarande kan bära den ökade kostnad, som härigenom skulle uppkomma, torde väl medel här för i annan ordning kunna anvisas.

Enligt *P. M.* ansågs, att, med det för denna utredning förutsatta ekonomiska utgångsläget, det av Linder föreslagna högsta belopp, som årligen skulle få användas till här avsedda ändamål, borde höjas. Maximeringen bibehölls emellertid och föreslogs högsta beloppet för år till av Linder ursprungligen förordade 36,000 kronor, beräknat efter i genomsnitt 3,000 kronor för varje biskopsämbete.

I avgivna yttranden ifrågasatte *länsstyrelserna i Halmstad och Vänersborg*, den förra, huruvida biskoparna borde erhålla traktamentsersättning vid resor till Stockholm, då sådan icke tillkomme landshövdingarna, samt den senare, att antalet sådana resor för vilka ersättning skulle utgå borde liksom för landshövdingarna begränsas.

Ämbetsverken 1933 föreslogo nedsättning av ersättningsbeloppet till 30,000 kronor.

Wohlin har i denna fråga anfört: I det i »promemorian» framlagda utkastet till lag om reglering av biskoparnas avlöning upptogs en bestämelse, att för gäldande av resekostnads- och traktamentsersättning åt biskopar finge av kyrkofondens medel årligen användas ett belopp av högst 36,000 kronor och skulle det ankomma å Kungl. Maj:t att årligen bestämma det belopp, som inom ramen av den sålunda bestämda summan högst finge av varje biskop användas. Ämbetsverken hava föreslagit, att den årliga totalkostnaden för ifrågavarande ändamål, som må ur kyrkofonden gäldas, bestämmes till 30,000 kronor.

På sätt framgår av Linders betänkande skulle en maximering av förvarande kostnadspost, därest densamma skolat gäldas ur den hårt ansträngda biskopslöneregleringsfonden, hava varit oundgänglig. Under den numera givna förutsättningen, att kyrkofonden skulle komma att övertaga det ekonomiska huvudansvaret för biskoparnas avlöande hava ämbetsverken väl funnit, att det av Linder beräknade anslagsbeloppet kunnat väsentligen förhöjas men, å andra sidan, ansett anslaget likväl böra hava den natur, att det årligen för ändamålet till förfogande ställda beloppet icke finge överskridas. Vid den tidpunkt (december 1933), då ämbetsverken företogo sina ifrågavarande beräkningar, lär ock kyrkofondens ställning — särskilt i betraktande därav, att allmänna kyrkoavgiften för det efterföljande ecklesiastikåret 1934—1935 faststälts att utgå med sitt maximibelopp eller 15 öre för skattekrona — få anses hava motiverat ett dylikt av försiktigheten påbjudet förbehåll. Erinras må emellertid, att utgifterna för resekostnads- och traktamentsersättningar till landshövdingarna bestridas av ett anslag å riksstaten med *förslagsanslags* natur, fastän Kungl. Maj:t för varje år särskilt bestämt vad av samma anslag finge av vederbörande länsstyrelse för en var av landshövdingarna utan Kungl. Maj:ts medgivande högst utanordnas. Det lär ock, vad angår biskoparna, få anses angeläget, att nödiga tjänsteresors företagande icke skall göras beroende av medelstill-

gången i ett fixerat anslag. På sätt framgår av de kostnadskalkyler till be-
lysning av kyrkofondens beräknliga ställning efter avlöningsreformens
genomförande, som komma att framläggas i det följande, torde det ej heller
visa sig vara förbundet med någon risk, om tillsvidare — i avvaktan på att
praktisk erfarenhet vinnes beträffande medelsåtgången för ifrågavarande
ändamål — en maximering av förevarande utgiftspost underlåtes. Denna
anordning behöver å andra sidan ej utesluta, att Kungl. Maj:t i samband
med den efterföljande administrativa regleringen — i fall av behov — kan
finna anledning särskilt bestämma det belopp, som till dessa ersättningar
för ett vart år tillsvidare eller under viss tidsperiod må för varje biskop dis-
poneras.

Beträffande bestämmelsen under denna punkt hava *ämbetsverken 1935*
anfört: Enligt ämbetsverkens mening bör, såsom fallet är beträffande lands-
hövdingarna (se Kungl. Maj:ts brev 10 maj 1935, statsliggaren 1935/36 sid.
224), Kungl. Maj:t årligen fastställa det belopp, vartill reseersättningen för
varje biskop må uppgå. Ehuru texten under förevarande punkt tyder på en
sådan avsikt, giver motiveringen anledning till tvekan, vad som verkligen
avsetts.

Departe-
mentschefen.

Det föreliggande förslaget synes mig erbjuda möjlighet för en reglering
på nöjaktigt sätt av frågan om gottgörelse åt biskoparna för de kostnader,
som äro förbundna med resor i tjänsten. Då biskoparna — såsom förslaget
avser — i princip skola äga därför uppbära såväl resekostnads- som trakta-
mentsersättning enligt allmänna resereglementet, talar härför icke blott
ett rättvist beaktande därav, att biskoparna själva för fullgörande av å
dem ankommande tjänsteplikter ute i stiftet icke skola behöva drabbas av
kostnader, för vilka avlöningen, enligt de tillämpade grunderna för löne-
sättningen, ej avsetts skola utgöra täckning. En annan sida av saken kan
härvid icke lämnas obeaktad.

Det är känt, att under hittills gällande ordning, då biskoparna i regel
saknat rätt till särskild ersättning för resekostnad, på många håll utveck-
lat sig sedvänjan, att vid förrättningar ute i stiftet biskopen underlydande
präster, församlingar och enskilda församlingsbor såväl tillhandahållit
denne nödigt fortskaffningsmedel som ock berett honom erforderligt hus-
rum och förplägnad under vistelsen på förrättningsplatsen. Det synes vara
— såsom ock av vissa biskopar i ärendet särskilt framhållits — en angelä-
genhet av vikt att stiftschefen må kunna i görligaste mån göra sig obunden
av sådana erbjudanden, vilka, även om de äro uttryck för naturlig gäst-
frihet, måste förutsättas kunna bliva i givna fall betungande. Det får be-
traktas såsom en förtroendesak, att biskoparna, sedan full gottgörelse be-
retts dem av allmänna medel för förevarande slag av tjänsteutgifter, skola
vid tillitande av enskild frikostighet i de hänseenden, varom här är fråga,
förfara med den varsamhet, sakens natur kräver.

Stadgandet under förevarande punkt synes mig även erbjuda en lösning
av spörsmålet om beredande åt ärkebiskopen av skälig ersättning för

sådana resor utom riket, som denne till följd av sina tjänsteplikter med avseende å tillsynen över utlandsförsamlingarna har att företaga. Läggas — såsom med förslaget åsyftas — föreskrifterna i allmänna resereglementet till grund för ersättningen åt biskoparna för deras tjänsteresor i allmänhet, erhålles härmed jämväl en grundval för tilldelande åt ärkebiskopen av gottgörelse för resekostnader, som här avses. Det skall sålunda för nu omförmälda fall, jämlikt 26 § i resereglementet, ankomma å Kungl. Maj:t att i särskild ordning bestämma den resekostnads- och traktamentsersättning, som för utlandsresan må utgå.

I anledning av vad utav ämbetsverken anförts under denna punkt får jag framhålla, att jag i likhet med ämbetsverken anser särskilda bestämmelser böra av Kungl. Maj:t utfärdas, syftande till ett fastställande — tillsvideare eller för viss bestämd tidsperiod — av det belopp, vartill ersättningarna vid varje biskopstjänst för resor inom stiftet högst må uppgå. Det synes mig dock böra övervägas, om icke — i betraktande av stiftsområdenas mycket växlande storlek och olikheten i de yttre arbetsförhållandena inom stiftet — innan fixeringen av dessa maximibelopp äger rum, lämpligen bör förflyta någon tid, varunder erfarenhet kan vinnas för en skälighet avvägning de olika stiftet emellan av de ifrågasatta anslagen. Föreskrifter till närmare reglering såväl av antalet resor till huvudstaden, för vilka biskop må erhålla ersättning, som även i fråga om grunderna för sådan ersättning torde återigen böra meddelas omedelbart i samband med de övriga tillämpningsbestämmelser i anledning av avlöningsreformen, vilkas utfärdande skall ankomma å Kungl. Maj:t.

11:o—14:o.

Bestämmelserna under punkterna 11:o, 13:o och 14:o har jag behandlat redan i samband med stadgandena under punkt 8:o om biskoparnas tjänstebostäder.

I fråga om stadgandet under punkt 12:o, som avser bidrag till ärkebiskopen för beredande åt honom av biträde vid handläggningen av vissa ärenden, torde få hänvisas till den utredning, som härom lämnas i proposition nr 133 till 1934 års riksdag. I underdånig framställning den 30 september 1935 har ärkebiskopen anmält, att han jämväl efter utgången av budgetåret 1935/1936 är i oundgängligt behov av här åsyftat biträde. Proposition, nr 66, i ämnet har framlagts för årets riksdag.

I P. M. upptogs bestämmelse i denna fråga endast såsom ett tilläggsstadgande till 6 § kyrkofondslagen (om kyrkofondens utgifter).

I sitt över P. M. avgivna yttrande ifrågasatte *ärkebiskopen Eidem och domkapitlet i Uppsala*, att anslaget för detta ändamål borde överföras till statsutgifter, eftersom det biträde, som därmed skulle avlönas, komme att fullgöra en i huvudsak ensartad tjänstgöring som den, vilken åvilade domkapitlens tjänstemän.

Ämbetsverken 1933, vilka myndigheter tidigare jämväl ifrågasatt, att detta anslag skulle utgå av statsmedel, ansågo frågan härom ej längre vara aktuell. Statsmakterna finge anses genom föregående beslut i frågan ha fattat ståndpunkt härutinnan.

Ämbetsverken 1935 hava ifrågasatt, huruvida rätta platsen för ett stadgande om avlöning av biträde till ärkebiskopen vore i en författning angående biskoparnas avlöande.

Departement-
mentschefen.

Som här ifrågavarande avlöningsanslag — i den form, varunder det samma enligt statsmakternas beslut för de senaste åren utgått, och så som bestämmelserna därom jämväl i föreliggande förslag utformats — närmast kan betraktas såsom ett förvaltningsbidrag, fastän av speciell art, finner jag stadgandet i fråga försvara sin plats bland här ifrågavarande avlöningsbestämmelser. Stadgandet torde böra infogas närmast under rubriken »Särskilda bidrag och kostnadsersättningar». Omplaceringen av stadgandet föranleder ändring av numreringen av de tre följande punkterna i förslaget, vilka sålunda böra givas numren 10:o, 11:o och 12:o.

Jag anser jämväl, att anslaget i fråga fortfarande bör, i likhet med kostnaderna för biskoparnas övriga löneförmåner, utgå av kyrkliga medel.

15:o—18:o.

Bestämmelserna under dessa punkter avse reglering av frågan om beredande av emeritilöner åt biskoparna.

Enligt bestämmelse i kungörelse den 22 april 1927 (sv. ffs. nr 114) är biskop för närvarande skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år.

I fråga om biskoparnas pensionering erinrade *Linder* till en början, huru som riksdagen vid avlåtandet av sin till grund för nämnda kungörelse liggende skrivelse den 1 mars 1927, nr 48, framhållit, att riksdagens anslutning till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag lämnats under den bestämda förutsättningen, att den däri givna lösningen av biskoparnas pensionsfråga vore att betrakta såsom varande endast av provisorisk natur och att denna fråga följaktligen borde av Kungl. Maj:t upptagas till förnyad omprövning i samband med frågan om en ny definitiv lönereglering för biskoparna. Sedan *Linder* med föranledande härav upptagit jämväl biskoparnas pensioneringsfråga på sitt utredningsprogram, gjorde *Linder*, i anslutning till vad av 1927 och 1931 års prästlöneregleringssakkunniga i fråga om församlingsprästernas pensionering förordats — av de förra: en allmän pensionering med pensionsrätt utan avgiftsskyldighet samt av de senare: ett bibehållande av det år 1910 införda emeritilönesystemet — följande uttalande i här förevarande fråga:

Av flera skäl anser jag mig böra i princip ansluta mig till det av 1931 års sakkunniga framförda förslaget, som innebär ett vidhållande i allt väsent-

ligt av nu gällande grunder. Otvivelaktigt skulle det ur åtskilliga synpunkter varit tilltalande, om man, i enlighet med vad 1927 års sakkunniga föreslagit beträffande prästerskapet, kunnat räkna med en ovillkorlig både rättighet och skyldighet för biskoparna att vid viss ålder avgå med pension. En sådan anordning förutsätter emellertid en noggrann utredning beträffande de härmed förenade kostnaderna. När fråga är om en så liten och lätt överskådlig grupp befattningshavare som biskoparna, torde knappast skäl föreligga att för avgång med pension uppställa samma fixa regler som när det gäller stora tjänstemannagrupper, utan torde här erfarenheten så småningom få bli vägledande. Hellre än att ovillkorligen binda avgången med pension till en viss ålder torde det vara önskvärt, att ett såsom rimligt och tillräckligt ansett antal emeritilöner även för framtiden ställes till förfogande. Med ett beräknat antal emeritilöner av tre — d. v. s. detsamma som för närvarande — torde all anledning finnas att antaga, att behovet som regel kommer att kunna tillfredsställas.

I likhet med vad såväl 1927 som 1931 års sakkunniga föreslagit beträffande det övriga prästerskapet vill jag förorda, att biskoparna även i fortsättningen skola komma i åtnjutande av emeritilön utan erläggande av någon pensionsavgift. Det belopp, varmed emeritilön bör utgå, bör utmätas med hänsyn tagen jämväl till detta förhållande.

För beräkning av emeritilönens storlek synes — liksom beträffande avlöningsförmånerna i övrigt för biskoparna — motsvarande bestämmelser för rikets landshövdingar kunna tjäna som förebild. Pension till landshövding utgår för närvarande med ett årligt belopp av 9,996 kronor. Med hänsyn till nyss berörda omständighet, att biskoparna icke erlägga pensionsavgifter, vill jag förorda, att emeritilönerna för dem måtte bestämmas till samma belopp som för närvarande, 9,000 kronor.

Vid sin behandling av här förevarande fråga uttalade riksdagen vissa tvivel om lämpligheten av den höga pensionsålder, som då föreslagits. Härutinnan vill jag instämma. Även om fall mer än en gång förekommit, då en biskop på ett synnerligen förtjänstfullt sätt kunnat uppehålla sitt ansvarsfulla ämbete till och med utöver den sålunda nu uppställda åldersgränsen, torde man dock, när det gäller här ifrågavarande arbetstyngda chefsposter, hava anledning att sätta åldersgränsen något lägre, och vill jag i detta hänseende föreslå samma ålder, som nu gäller för det övriga prästerskapet, eller 70 år. Jämväl i övrigt torde de bestämmelser, som av 1931 års prästlönesakkunniga föreslagits beträffande rätt eller skyldighet för annan präst att under vissa angivna förutsättningar avgå med emeritilön, böra gälla för biskoparna.

Ur de över Linders förslag avgivna yttrandena må här följande återgivas:

Biskopen Danell, Skara: Enligt den sakkunniges förslag skall biskop vara pliktig att med åtnjutande av emeritilön från tjänsten avgå, när han fyllt 70 år. Jag vågar hemställa, huruvida det icke vore med billighetssynpunkt överensstämmande, att en övergångsbestämmelse gäves av det innehåll att de biskopar, som vid den nya lagens utfärdande redan uppnått 70 år men ännu icke 75 år, samt de biskopar, som tilläventyrs vid samma tidpunkt befunne sig i sitt sjuttionde år, ej behövde omedelbart avgå med emeritilön utan finge åtminstone så långt anstånd, att de kunde hinna utan allt för stora svårigheter ordna med flyttning i ny bostad och likaledes så, att de ej nödsakades att flytta vid allt för olämplig årtid, kanske även vid en för

biskopstjänstens utövning olämplig tid av året — såvida nu icke rent av kunde ifrågasättas en övergångsbestämmelse att biskopar vid den nyssnämnda levnadsåldern finge bibehållas vid nu gällande lags stadgande, att biskopar efter fyllda 70 år äga rätt att under viss förutsättning avgå med emeritilön men först vid fyllda 75 år skyldighet att likaledes under viss förutsättning med emeritilön avgå.

Biskopen Billing, Västerås: Enligt den sakkunniges förslag skall biskop vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, »när han fyllt sextiofem år samt under mer än tre av de senast förflutna fem åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urständsat att själv fullgöra sina tjänståligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet» ävensom — oberoende av ålder — »när han efter att under fem på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen». Dessa bestämmelser stå i närmaste överensstämmelse med vad i fråga om prästerskapet i övrigt är stadgat. Håller man emellertid i sikte, att biskop i motsats till andra prästerliga befattningshavare icke har möjlighet att erhålla vikarie, måste i fråga om biskop fall av sådan art som de här förutsatta te sig såsom så abnorma, att möjligheten till deras inträffande helst borde helt avskäras. I varje fall synes mig en kompletterande bestämmelse vara nödvändig, som åt biskop medgiver möjlighet att, där han på grund av sjukdom eller dylikt är oförmögen att rätt fullgöra sitt ämbete vid 65 år — samt även, eventuellt med skälig avkortning i beloppet, tidigare — erhålla emeritilön.

Biskopen Lönegren, Härnösand: I den betydelsefulla frågan om biskopars emeritlöner biträder jag i huvudsak det framlagda förslaget. Ehuru i vissa fall även efter en biskops uppnådda 70 år kroppslig och andlig vigör kunna möjliggöra hans fortsatta tjänstgöring utan att detta kan giva berättigad anledning till anmärkning — tvärtom kan innebära en förmån för stiftsledningen — så torde sådana fall höra till undantagen.

En viss uppmjukning av emeriteringsstadgandet kunde emellertid ej vara ur vägen, så att t. ex. ett fakultativt uppskov på något eller några år med Kungl. Maj:ts medgivande efter individuell prövning möjliggjordes.

Domkapitlet i Uppsala: Ett ytterligare önskemål är, att emeritilön för biskop, som i förslaget satts nära 1,000 kronor lägre än pension för landshövding, måtte något höjas. Härvid förbises ingalunda att biskoparna ej bidra till sin egen pensionering, men denna omständighet utgör ett av de anförda skälen för grundlönens bestämmande till 20,000 kronor eller 1,000 kronor lägre än landshövdingens lön. Då ju en landshövdingens avgifter för egen pensionering uppgå till 600 kronor, skulle en biskop genom sin lägre lön faktiskt få vidkännas löneavdrag för emeritilön till ett belopp, som med 400 kronor överstiger landshövdingens pensionsavgift. Det vill därför synas rätt och skäligt att emeritilönen finge utgå med 9,400 kronor.

Domkapitlet i Härnösand: Löneregleringsförslaget upptager bestämmelse om skyldighet för biskop att avgå från tjänsten vid 70 års ålder mot åtnjutande av emeritilön. På grund av det ringa antalet emeritlöner — endast tre — är emellertid någon ovillkorlig sådan skyldighet ej avsedd, liksom förslaget ej heller ger biskop någon ovillkorlig rättighet att vid sagda ålder erhålla emeritilön. I enlighet med de närmare föreskrifter, som härom kunna komma att utfärdas, torde avgången bli beroende på beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t. Domkapitlet har för sin del ej någon annan erin-

ran att framställa mot vad som sålunda föreslagits än att det — för att göra övergången till de nya förhållandena mjukare — synes domkapitlet önskvärt och med billighet överensstämmande, att sådan undantagsföreskrift meddelas, att redan utnämnd biskop må även i fall då enligt fullmakten skyldigheten finns för honom att underkasta sig förändringar i fråga om pension, kvarstå vid tjänsten till fyllda 75 år, om han så önskar. Som domkapitlet emellertid icke förbiser, att vissa skäl kunna tala emot ett dylikt generellt medgivande, vill domkapitlet alternativt föreslå, att i emeritilönelagen för biskopar intages en föreskrift, enligt vilken befogenhet inrymmes åt Kungl. Maj:t, att även i fall, då emeritilön finnes tillgänglig, på ansökan medge biskop rätt att under viss tid, t. ex. högst tre år, kvarstå i tjänsten. Såsom förutsättning för sådant medgivande torde enahanda villkor, som äro stadgade för landshövdingars kvarstående i tjänst utöver pensionstiden, böra gälla. Skäl kunna ock föreligga för att icke begränsa denna befogenhet att avse endast redan utnämnd biskop. En föreskrift om allmän sådan befogenhet för Kungl. Maj:t torde vara av omständigheterna motiverad.

Länsstyrelsen i Uppsala: Enligt länsstyrelsens mening är man nödsakad att såsom regel antaga, att en person, vilken uppnått 70 års ålder, alldeles oavsett det stora värde den beprövade livserfarenheten och människokännedommen äger för biskopsämbetets innehavare, dock icke kan besitta den fysiska och andliga kraft, som erfordras för att utöva ledningen av den kyrkliga verksamheten inom stiftet. Vid fyllda 70 år bör biskop därför vara berättigad till pension och skyldig att avgå, därest han icke undantagsvis erhåller tillstånd att kvarstå ytterligare någon tid.

I yttrande över det förslag till bestämmelser i förevarande ämne, som framlades i P. M., hemställde *domkapitlet i Strängnäs*, att möjlighet måtte beredas biskop att vid sjukdom erhålla emeritilön före den ordinarie emeritaldern i närmare överensstämmelse med vad som för motsvarande fall gällde ordinarie församlingspräst.

Ämbetsverken 1933 anförde i anledning av sistberörda yttrande:

Det av domkapitlet i Strängnäs uttalade önskemålet synes avse en avslutning av regleringen i förevarande avseende till lydelsen av 4 § i lagen om emeritilöner för präster, sådant detta lagrum lyder enligt lag den 13 december 1929, nr 385. Ämbetsverken hava intet att erinra mot att detta önskemål tillgodoses. Då emellertid biskopsämbete ej kan uppehållas med vikarie, synes den i nämnda lagrum b) intagna bestämmelsen om en tidsperiod av tre år böra utgå samt den i c) omförmälda period av 5 år böra förkortas till 3 år.

I fråga om bestämmelserna under förevarande punkter har *Wohlin* — under framhållande att de stadganden, som under punkterna 15:o, 17:o och 18:o föreslagits, i sakligt hänseende överensstämde med innehållet i de uti P. M. för regleringen av samma frågor framlagda författningsutkasterna — till en början, beträffande avgångsåldern för nuvarande innehavare av biskopstjänst, anfört följande:

Då här föreslås, att för alla nuvarande innehavare av biskopstjänst skall bibehållas den för dem hittills gällande högre avgångsåldern av 75 år, må erinras om att spörsmålet, huruvida de rättsligen skulle kunna kännas plik-

tiga att underkasta sig stadgandet om den till 70 år sänkta pensionsåldern, kan synas i någon mån oklart. Vad angår det i fullmakterna för nuvarande biskoparna i Karlstad och Luleå givna förbehållet, att de skola vara underkastade de bestämmelser, som kunna varda meddelade i avseende å pensionering, är sålunda att märka, att vid tiden för dessa fullmaktens utfärdande stadganden överhuvud saknades i fråga om pensionering av biskop, varför Kungl. Maj:t med förbehållet närmast får antagas hava haft i sikte den *första* reglering av pensionsförhållandena, varom fråga redan då uppkommit. I anslutning härtill skulle tvivelsutan kunna med visst fog göras gällande, att berörda förbehåll för dessa biskopar, oaktat förbehållets generella avfattning, redan blivit konsumerat i och med tillkomsten av 1927 års reglering i ämnet och detta ehuru väl riksdagen vid antagandet av förslaget om denna pensionsreglering betonade, att den sålunda tillkomna lösningen av pensionsfrågan vore att betrakta såsom varande endast av provisorisk natur (se riksdagens skrivelse den 1 mars 1927 nr 48).

Vad övriga nuvarande biskopar beträffar äro dessa visserligen, såsom i annat sammanhang framhållits, genom fullmaktsförbehåll underkastade »den förändring i lönevillkor, som framdeles kan bliva i vederbörlig ordning bestämd», eller, på sätt förbehållet i ett fall avfattats, »den förändring i lönevillkor, som kan bliva en följd av en omreglering av biskoparnas löneförmåner». Man borde härvid måhända, synes det, kunna hävda den uppfattningen, att de sålunda formulerade förbehållen måste anses innefatta jämväl en förpliktelse för vederbörande fullmaktsinnehavare att underkasta sig en förändrad reglering av pensionsförhållandena, då ju nämligen, närmare besett, pensionsregleringen endast är en sida av själva lönesättningen och sålunda principiellt samhörande med denna. Man har likväl vid denna frågas bedömande att uppmärksamma, hurusom i de fullmakter å biskopstjänst, som utfärdats efter år 1913 men före den 1 maj 1927, då kungörelsen den 22 april samma år angående beredande av emeritilöner åt biskopar trädde i kraft, vid sidan av det allmänna förbehållet om skyldighet för vederbörande att vara underkastad förändrade lönevillkor vid tjänsten intagits *ett särskilt förbehåll* berörande avgång från tjänsten. För nuvarande biskoparna i Västerås, Visby och Lund (fullmakterna utfärdade i nämnd ordning den 21 maj 1920, den 7 september 1920 och den 17 april 1925) har åt detta särskilda förbehåll givits den avfattningen, att den utnämnde skall vara underkastad »eventuell föreskrift att under vissa förhållanden avgå med pension». I den för numera avlidne biskopen i Linköping S. E. Aurelius utfärdade fullmakten, vilken är dagtecknad den 30 april 1927 eller sålunda *efter* utfärdandet av den nyssberörda kungörelsen av den 27 i samma månad men före densammes ikraftträdande den 1 maj, har intagits det — närmare preciserade — förbehållet, att Aurelius skulle vara skyldig »att, då han fyllt sjuttiofem år, mot åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst». I de biskopsfullmakter åter, som utfärdats efter den 30 april 1927, saknas särskilt förbehåll om skyldighet för den utnämnde att vara underkastad en framdeles skeende, ytterligare förändring av bestämmelserna om pension.

På grund av här berörda omständigheter måste den slutsatsen anses äga ett visst berättigande, att ingen av de nuvarande biskoparna *formligen* tillförbundits att underkasta sig en för vederbörande befattningshavare mindre förmånlig reglering av pensionsförhållandena än vad kungörelsen i ämnet den 27 april 1927 utstakar. Därest dessa biskopar, såsom i Linders förslag synes hava förutsatts, bleve underkastade den nu föreslagna nya regleringen

i fråga om åldersgräns för pension samt giltigheten av en sådan reglering framdeles komme att dragas under rättslig prövning, torde fördenskull utgången av en dylik prövning få anses vara skäligen oviss.

Då ämbetsverken förordat en övergångsbestämmelse av innebörd, att de nuvarande innehavarna av biskopstjänst skulle bibehållas vid den högre, för dem hittills gällande avgångsåldern av 75 år, torde emellertid frågans rättsliga sida ej hava kommit under närmare övervägande utan synes förslaget i denna del vara grundat å billighetsskäl. Det vill också synas, som om det ifrågasatta övergångsstadgandet vore från sådan synpunkt försvarligt. Följes ämbetsverkens förslag på denna punkt, vunnnes ju därmed även den praktiska fördelen, att varje anledning till meningsskiljaktighet beträffande den rättsliga giltigheten av den nya regleringen i förevarande avseende bleve förebyggd.

I syfte att närmare precisera övergångsstadgandets räckvidd föreslås, att det däri gjorda förbehållet skall gälla för biskop, som utnämnts till tjänsten före den 1 mars 1935, vilken dag motsvarar första månadsskiftet efter hittills sist utfärdade biskopsfullmakt. I fullmakt för ny biskop, som utfärdas härafter men före de föreslagna nya avlöningsbestämmelsernas ikraftträdande, bör i anslutning härtill inryckas förbehåll om skyldighet för sådan biskop att underkasta sig ändrade bestämmelser rörande pensionering.

I fråga om antalet pensionsrum har Wohlin vidare anfört: Enligt gällande föreskrifter (§ 1 i k. kung. den 22 april 1927 nr 114, enligt lydelse genom k. kung. den 20 mars 1931 nr 39) är antalet emeritilöner för biskopar, som samtidigt må utgå från biskopslöneregleringsfonden, bestämt till tre. Av dessa löner äro för närvarande två tagna i anspråk, nämligen för förutvarande biskoparna i Skara och Härnösand, H. J. Danell och E. F. Lönegren. Danell och Lönegren komma att den 30 april 1937, om de då leva, hava uppnått, den förre 76 och den senare 74 år. Av rikets nu i tjänst varande biskopar komma de två äldsta att vid nämnda tidpunkt hava fyllt, biskopen i Luleå O. Bergqvist och biskopen i Karlstad J. A. Eklund likaledes 74 år, samt övriga biskopar efter levnadsåldern 67, 65, 65, 63, 58, 57, 57, 48 samt 47 år. De här lämnade siffrorna torde giva vid handen, hurusom redan vid nu gällande bestämmelser rörande ålderspensionering av biskop det maximerade antalet av tre emeritilöner — åtminstone om sikte tages på situationen åren 1937 och 1938 — icke giver säker marginal för mötande av uppstående behov av pensionsrum. Sänkes, såsom är förslaget, pensionsåldern till 70 år, måste anspråket på pensionsrum komma att framdeles ökas. Då, på sätt av utredningen i det följande — under avsnittet »Finansplanen» — framgår, kyrkofondens förmåga att bära en utökning av antalet emeritilöner för biskopar icke behöver ställas i fråga, föreslås, att detta antal bestämmes till fyra. Klart är, att emeritilön, som vid tidpunkten för biskopslöneregleringsfondens överförande till kyrkofonden utgår från den förra av dessa fonder och beträffande vilken lön kyrkofonden givetvis skall ha att övertaga å biskopslöneregleringsfonden ankommande förpliktelser, skall inräknas i det sålunda angivna maximiantalet.

I övrigt har Wohlin beträffande de förevarande bestämmelserna yttrat: I avseende å avfattningen av stadgandena under punkt 17:o må allenast erinras, att dyrtidstillägg å emeritilön angivits såsom del av sådan lön och sålunda ej såsom en fristående lönepost. Under punkten har jämväl intagits bestämmelse därom, att innehavare av biskoplig emeritilön skall för egen del vara befriad från erläggande av å honom belöpande pensionsavgift till

prästerskapets änke- och pupillkassa. Enligt för närvarande gällande bestämmelse gäldas sådan pensionsavgift ur biskopslöneregleringsfonden. Under punkt 19:o har upptagits föreskrift, att kostnaden för dylika pensionsavgifter skall bestridas av kyrkofonden. Den i stadgandet under punkt 18:o förekommande hänvisningen till de för församlingsprästerna gällande bestämmelserna i ämnet avser 7 och 8 §§ i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster.

Ämbetsverken 1935 hava om Wohllins förslag i dessa delar anmärkt: Med hänsyn till den år 1934 vidtagna nedsättningen av pensionsåldern för civila befattningshavare synes en nedsättning önskvärd såväl av den föreslagna ordinarie åldersgränsen för åtnjutande av emeritilön, 70 år, som den speciella, 75 år, för biskopar, som utnämnts före den 1 mars 1935. I sistnämnda hänseende är frågan givetvis beroende på i vad mån vederbörande äro skyldiga underkasta sig sådan sänkning. Därest kyrkofonden kommer att svara för kostnaden för emeritilön åt biskop synes anledning saknas att begränsa antalet sådana löner.

Departementschefen.

Vad angår pensionsåldern för de av de nuvarande biskoparna, som utnämnts före den 1 mars 1935, anser jag mig böra biträda det av Wohlin framställda och av ämbetsverken tillstyrkta förslaget om en speciell åldersgräns av 75 år. Jag förordar jämväl, att den ordinarie åldersgränsen för avgång från biskopstjänst nu sättes till 70 år. En ytterligare sänkning av denna åldersgräns för innehavare av biskopsbefattning synes mig icke lämpligen böra övervägas annat än i samband med en motsvarande reglering beträffande *församlingsprästerna*, för vilka avgångsåldern nu som bekant är fastställd till 70 år.

Jag är icke nu beredd att taga någon bestämd ståndpunkt till frågan, huruvida skäl för närvarande kunna anses föreligga att igångsätta en utredning om församlingsprästernas pensionsförhållanden. Obestridligt är likvisst, att den gällande regleringen på detta avsnitt av prästlöneväsendet framstår såsom på flera punkter mindre tillfredsställande. Då man sålunda måste hava att räkna med, att denna angelägenhet i en nära framtid kan komma att föras fram till aktualitet, har jag ansett det riktigast, att den nu påkallade regleringen av *biskoparnas* pensionsförhållanden erhåller en viss provisorisk karaktär. Jag har fördenskull till stadgandena under denna punkt fogat ett tillägg, varigenom efter den 1 mars 1935 utnämnd biskop förpliktas att underkasta sig de ändrade bestämmelser, vilka framdeles må varda meddelade i fråga om tiden för inträffande pensionering, i fråga om formerna härför samt beträffande pensionsbelopps storlek. Jag får i detta sammanhang meddela, att i den innevarande år — den 17 januari — utfärdade fullmakten för biskopen T. J. E. Andræ i Linköping intagits ett förbehåll av motsvarande innebörd.

För en maximering av antalet emeritilöner för biskopar talar det principiella skälet, att en motsvarande begränsning såtillvida alltjämt upprätthålles beträffande församlingsprästerna, som anslaget till dylika löner åt

denna senare kategori präster är maximerat till visst belopp årligen, för närvarande en miljon kronor. Visserligen är det föreslagna antalet av fyra emeritilöner för biskoparna avsett att täcka behovet så långt detsamma nu kan praktiskt överblickas, men obestriddligen kan en situation framdeles uppkomma, då nämnda antal skall visa sig icke förslå. För kyrkofondens likviditet måste återigen — då det gäller den fåtaliga kretsen av rikets biskopar — den här berörda pensionsrumsbegränsningen få en förhållandevis ringa betydelse. Jag har med hänsyn härtill funnit mig kunna, i enlighet med ämbetsverkens hemställan, stryka förbehållet att emeritilöner, som här avses, icke må samtidigt utgå till ett antal utöver fyra.

I avfattningen av stadgandet om dyrtidstillägg för emeritilöntagare har jag vidtagit enahanda jämkning som i motsvarande stadgande under punkt 6:o beträffande i tjänst varande biskopar.

19:o.

Till motivering av de härunder upptagna bestämmelserna har *Wohlin* yttrat:

Under förevarande punkt hava sammanförts alla de — i de i P. M. framlagda författningsutkasterna på spridda ställen förekommande — stadganden, som avse kyrkofondens anlitande för biskoparnas avlönande och för därmed i samband stående utgifter.

Vad angår kyrkofondens övertagande av skyldigheten att gälda emeritilöner åt biskopar må erinras om att för samma fonds anlitande för emeritilöner åt församlingspräster alltjämt gäller ett särskilt förbehåll. I 3 § i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster finnes sålunda stadgat, att visst belopp årligen må av fondens medel användas för sådana löner, dock »med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas».

Förslag har väckts om ändring av berörda lagrum. Detta förslag avser, i första hand, en förhöjning av det maximibelopp, som årligen må ur kyrkofonden för emeritilöner till församlingspräster disponeras, från 1 miljon kronor, vartill beloppet för närvarande är fixerat, till 1.2 miljoner kronor. Förslaget går därjämte ut på, att det nyss återgivna förbehållet skall, såsom obehövt, ur paragrafen uteslutas. Beträffande detta ändringsförslag har emellertid framhållits, att, innan en slutlig prövning därav ägde rum, viss tid borde avbidas för vinnande av en säkrare överblick över kyrkofondens ekonomiska ställning. Med vidare åtgärd för förslaget genomförande har, i anslutning därtill, fått tillsvidare anstå.

Här berörda förbehålls praktiska betydelse torde överhuvud taget vara ringa. Dess uteslutande ur författningsregleringen för församlingsprästernas emeritilöner lär väl också få antagas vara blott en tidsfråga. Det synes under sådana omständigheter knappast vara ägnat att ingiva någon betänklighet, om vid redigeringen av stadgandena om emeritilöner åt biskoparna sagda förbehåll helt utelämnas och detta så mycket mindre, som kostnaden för sistnämnda löner representerar en utgift å kyrkofondens stat av jämförelsevis liten storleksordning.

På sätt närmare utvecklats i motiven till bestämmelserna under punkt

8:o a) torde efter avlöningsreformens genomförande biskoparnas ekonomiska förpliktelser med avseende å tjänstebostadsfastigheterna böra begränsas till sådana, som regelrätt åvila en hyresgäst. I anslutning härtill har i angivna sammanhang förordats och under förevarande punkt föreslagits en reglering av innebörd, att kyrkofonden skall hava att i första hand svara för alla de utgifter för dylik fastighet, som i allmänhet ankomma på en fastighets ägare.

Enligt P. M. skall kostnad för byggande och underhåll av »biskopsgård», efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall, bestridas av kyrkofonden, i den mån ej skyldigheten enligt gällande bestämmelser varder domkyrkan ålagd. Då praktiska hänsyn torde komma att göra det önskvärt, att erforderliga medel för här åsyftade byggnads- och underhållsarbeten må stå till förfogande utan avvaktan å ifrågakommande prövning, huruvida och i vad mån kostnaderna härfor skola stanna å domkyrkan, har till bestämmelserna i ämnet fogats ett tillägg av innehåll, att för sådant fall kostnad, som här avses, må förskottteras ur kyrkofonden för att därefter ersättas av domkyrkans medel.

Direktionen för prästerskapets änke- och pupillkassa har — under förmenande, att av förslaget icke klart framginge, att löneersättning, som jämlikt punkt 7:o i förslaget tillerkännes utnämnd biskop, vilken trätt i utövning av sin tjänst innan han tillträtt löneförmånerna vid densamma, skall utgå av kyrkofondens medel — hemställt om ett förtydligande i angivna hänseende.

Departementschefen.

Något förtydligande av texten under förevarande punkt på sätt direktionen ifrågasatt torde icke vara behövt. Ej heller i övrigt har jag mot de föreslagna bestämmelsernas innehåll och avfattning funnit anledning till erinran.

20:o och 21:o.

Till de under dessa punkter föreslagna stadgandena har *Wohlin* lämnat följande motivering:

Bestämmelserna upptaga sammanfattande regler för dispositionen av de hittills för biskoparnas avlönande särskilt anslagna medel ävensom av vissa andra, för biskopshusens byggande och underhåll tillgängliga medel. I stort sett ansluta sig dessa bestämmelser till i P. M. ingående förslag. Vissa jämkningar i den där ifrågasatta regleringen hava dock befunnits påkallade.

Enligt angivna förslag skulle alla inom stiftens förvaltade, för biskoparnas avlönande avsedda kapitaltillgångar överföras till kyrkofonden. Vid inventeringen av dessa tillgångar har utrönt, att några av dem utgöra ersättningsmedel för mark, som vid gatureglering eller i annat sammanhang frångått av biskop för bostadsändamål disponerad fastighet i stad. Sådana medel finnas exempelvis vid biskopsgården i Västerås, vilken enligt den av ämbetsverken (1932) åberopade utredningen synes tillhöra Västerås domkyrka. Omständigheterna synas tala för, att de befintliga tillgångarna av ifrågavarande natur väl för närvarande överföras till central förvaltning hos statskontoret men att desamma där skola särskilt bokföras var för sig. Det föreligger därjämte ett särskilt skäl att, åtminstone tillsvidare, hålla

omförmälda kapitaltillgångar rättsligen avskilda från kyrkofonden. Därest den nu föreslagna avlöningsreformen för biskoparna varder genomförd, skulle visserligen kyrkofondens övertagande av sistahandsansvaret för biskopshusens vidmakthållande komma att medföra en betydande förenkling i sättet för finansieringen av dessa utgifter. Den i vissa hänseenden till sin räckvidd oklara skyldighet att deltaga i kostnaden för sådana utgifter, vilken nu föreligger för ett flertal domkyrkor, skulle dock alltjämt komma att bestå. För vinnande av fullständig enhetlighet i avseende å finansieringen av berörda utgifter synes det emellertid önskligt, att spørsmålet om en avveckling eller avlösning på ett eller annat sätt av denna skyldighet för domkyrkorna, så snart sig göra låter, blir föremål för ett efterföljande övervägande. En lösning av detta spörsmål förutsätter givetvis en ingående granskning av respektive domkyrkors stater. Vid en dylik likvidering av domkyrkornas ifrågavarande ekonomiska skyldighet torde återigen de markersättningstillgångar, varom här är fråga, — enkannerligen där den fastighet, från vilken de härröra, visas vara eller hava varit domkyrkan tillhörig — kunna erhålla en speciell användning såsom vederlag. Vad sålunda framhållits i fråga om förenämnda, nu såsom löningsfonder disponerade tillgångars framtida eventuella användning, torde i viss mån även kunna anses gälla sådana tillgångar, som hittills varit enbart avsedda för biskopshusens vidmakthållande. Av sådana kapitaltillgångar synas nu finnas två, nämligen förutom Göteborgs stifts biskopshuskassa jämväl den s. k. reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand. Även dessa två kapitaltillgångar torde fördenskull böra tillsvidare erhålla den från andra medel avskilda förvaltning, som enligt vad här förordas skulle tillkomma de angivna markersättningsfonderna.

Bestämmelser i anslutning till den sålunda föreslagna regleringen hava intagits under punkten 20:o samt punkten 21:o b) och c).

Under punkten 21:o a), som upptager bestämmelse om överförandet till kyrkofonden av biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond, har beträffande dispositionen av den förra fondens medel införts en särskild bestämmelse, som icke har motsvarighet i P. M. I fråga om denna bestämmelse, vilken endast berör ett förhållande vid övergången till det nya avlöningssystemet, må bringas i erinran följande.

I samband med ikraftträdandet för biskoparna av de nya avlöningsbestämmelserna bör givetvis enligt hittills gällande föreskrifter syn äga rum för fastställande av vederbörande indelningshavares ansvarighet beträffande byggnad och underhåll av honom såsom bostad eller eljest å lön anvisad boställsfastighet, där sådan ansvarighet hittills ålegat honom. Då, enligt förslaget, åt biskoparnas löningshemman skall givas samma förvaltningsrättsliga ställning, som nu tillkommer allmänna kyrkohemman, samt kyrkofonden skall hava att från biskop övertaga den ansvarighet för byggnad och underhåll av biskopshus, som hittills må hava ålegat den senare, bör tydligen kyrkofonden vid syn, som nyss berörts, komma att intaga ställningen såsom tillträdare.

Jämlikt de grunder, som hittills gällt för dispositionen av biskopslöneregleringsfondens medel har Kungl. Maj:t ansetts äga befogenhet att där biskop åsamkats kostnader för fullgörande av byggnads- och underhållsskyldighet av sådan storlek, att kostnaderna vid en jämförelse med de av honom åtnjutna löneinkomsterna befunnits oskäligt betungande, tilldela

sådan biskop lån eller bidrag från sagda fond. Då biskoparnas ansvarighet såsom boställshavare kommer att slutgiltigt fastställas vid de av- och tillträdessyner, som enligt vad nyss berörts äro avsedda att hållas i samband med de nya avlöningsbestämmelsernas ikraftträdande, men lagakraftätagande beslut i synemålen svårligen kunna förutsättas föreligga förrän viss tid efter detta ikraftträdande, synes billighetshänsyn tala för, att fråga om lån eller bidrag, varom ovan nämnts, må kunna av Kungl. Maj:t efter sådan syn prövas och avgöras enligt hittills gällande grunder utan hinder därav att biskopslönereglingsfondens sammanförande med kyrkofonden då redan gått i verkställighet.

Vad slutligen angår bestämmelserna under punkt 21:o d) upptagas här dels det konstitutiva stadgandet rörande rätten för kyrkofonden till ersättning av statsverket för de anslag i kronotionde m. m., för vilka gottgörelse för närvarande tillkommer biskopar och biskopslönereglingsfonden, dels ett stadgande av motsvarande innebörd beträffande indragningen till kyrkofonden av de för biskoparnas avlöning anslagna fastigheternas avkastning. I samtidigt härmed föreslagna tillägg till 3 § i lagen om kyrkofond upptagas bland kyrkofondens årliga inkomster såväl omförmälda statsersättning och avkomsten av nyssberörda fastigheter som ock ränta och annan vinst å härförut omnämnda särskilt bokförda kapitaltillgångar, varvid statsersättningen föreslås fixerad till ett på visst sätt uträknat penningbelopp.

Ämbetsverken 1935 hava i anslutning till stadgandena under förevarande punkter framhållit, att den planerade avvecklingen eller avlösningen av domkyrkornas eventuella skyldighet att deltaga i kostnader för de i stad belägna biskopshusens vidmakthållande, vilken fråga motiverat de stadganden under dessa punkter, som begränsade sammanförandet till kyrkofonden av vissa lokala fonder, borde skyndsamt företagas, så att kyrkofondens förhållande till de lokala fonderna snarast möjligt bleve definitivt reglerat.

Departementschefen.

Jag har icke funnit något att erinra mot den av Wohlin här föreslagna regleringen. Därest nu ifrågavarande, av mig förordade förslag till avlöningsreform varder genomfört, är givetvis angeläget, att erforderlig utredning utan dröjsmål företages i det av ämbetsverken angivna syftet.

22:o.

Beträffande de under denna punkt berörda tillämpningsbestämmelserna har Wohlin erinrat:

De föreslagna ändrade bestämmelserna för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel förutsätta en administrativ efterreglering på åtskilliga punkter. Vissa administrativa föreskrifter påkallas sålunda, bland annat, angående vårdnaden om de biskoparna anvisade tjänstebostäderna. Tillika bliva en del föreskrifter behövliga för reglering av löneutbetalningen och därmed i samband stående detaljfrågor.

Vissa särskilda rättsförhållanden, berörande själva övergången från det nu gällande till det nya avlöningssystemet torde även böra i detta sammanhang uppmärksammas. Härvid torde få erinras om följande.

I det av ämbetsverken (1933) åberopade utkastet till lag om reglering

av biskoparnas avlöning har upptagits ett övergångsstadgande av följande lydelse:

Där biskop enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — häri jämväl inbegripet tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — i förskott, skall vid ingången av den månad, från och med vilken ny lönereglering för honom varder gällande, till honom utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av närmast föregående månad innehar, i förskott uppburit för förstberörda månad, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande.

Den här återgivna bestämmelsen är synbarligen hämtad från ett i sakligt hänseende likalydande, i Kungl. Maj:ts brev den 26 juni 1925 angående fastställande av ny stat för landshövdingarna intaget stadgande. I fråga om sistberörda stadgande är likväl att märka, att landshövdingarnas löneförmåner även före den 1 juli 1925, då den nya staten för dem trädde i tillämpning, utgingo för månad. Den övergångsanordning för landshövdingarna, som här berörts, innebär alltså, att en extra, till beloppet redan fixerad månadskvot av en för år bestämd lönepost kunnat tillfalla landshövdingen. För biskoparna åter utgå för närvarande inga löneförmåner för månad. För vissa biskopar finnes beträffande enstaka löneposter stadgat utbetalning för kvartal; eljest tillämpas utbetalning års- eller halvårsvis. Det torde redan härav följa, att den nu berörda, för landshövdingarnas avlöningsförhållanden anpassade övergångsanordningen icke — utan närmare stadganden om månadskvotens beräkning beträffande en var särskild lönepost — kan för biskoparna göras tillämplig. Enligt vad som upplysts hava väl vissa biskopar hittills uppburit någon eller några dem tillkommande löneposter helt eller delvis i förskott men synes, där så varit fallet, detta hava skett icke med stöd av några därom meddelade allmänna eller särskilda bestämmelser utan genom uppkommen praxis. Förenämnda övergångsbestämmelse har i det nu föreliggande förslaget av skäl, som nu nämnts, utesluts.

Emellertid har man att räkna med, att själva övergången till det nya avlöningssystemet kommer att i vissa fall aktualisera fråga om särskilda, efterföljande likvider mellan vederbörande biskop och det allmänna. Vid de fyra biskopsstolar, vid vilka skogsmedel utgått till tjänstinnehavaren (Uppsala, Västerås, Växjö och Skara), komma sålunda dylika likvider att påkallas med avseende å skogsavkastning, som belöper å tiden före det nya avlöningssystemets ikraftträdande. Det synes vidare vid vissa biskopsstolar råda osäkerhet om till vilken tid — kalenderår, ecklesiastikår eller budgetår — viss utbetalning av särskild lönepost rätteligen är att hänföra. Särskilt synes oklarhet i detta hänseende föreligga beträffande den av statsmedel utgående s. k. indelningssättningen. Den bristande överensstämmelsen härutinnan de olika stiftens emellan torde i givna fall vara att föra tillbaka på det — måhända felaktiga — sätt, varpå redovisningen av de ifrågavarande löne-medlen ägt rum vid senaste eller tidigare tjänstebyten. En preliminär undersökning synes giva vid handen, att, därest övergången till det nya avlöningssystemet äger rum per den 1 maj, ett flertal biskopar skola finnas berättigade att av indelningssättning, som enligt hittills tillämpad ordning skolat utbetalas till den närmast därefter, uppbära viss del, som ansetts belöpa å tid före berörda datum. En motsvarande situation

torde komma att föreligga beträffande ränta å fonder, enär i biskoparnas nuvarande avlöningar ingående ränteposter i regel torde till dem utbetalas i efterskott för kalenderår. Man torde emellertid även hava att räkna med undantagsfall, då biskop före den 1 maj uppburit viss löneinkomst, som helt eller delvis belöper å tid därefter, och då tjänstinnehavaren följaktligen skall hava att återbära vad av inkomsten hänför sig till sådan tid. Fall, som här sist åsyftas, torde möjligen bliva aktuella allenast beträffande i förskott uppburna arrenden och andra avgälder. Då det jämlikt förevarande punkt 22:o skall ankomma å Kungl. Maj:t att angående tillämpningen av de under de föregående punkterna upptagna bestämmelserna meddela de ytterligare föreskrifter, som därför må erfordras, läser häri böra inrymmas jämväl befogenheten för Kungl. Maj:t att giva eventuellt behövlige anvisningar för de likvider, varom sålunda kan bliva fråga.

Departement-
schefen.

Vid den efterföljande administrativa reglering, som avlöningsreformen givetvis kommer att i åtskilliga hänseenden nödvändiggöra, synes vad Wohlin här erinrat om böra beaktas.

Förslaget till förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter.

Linder föreslog i sin utredning, att den framtida förvaltningen av de för biskoparnas avlöning anslagna hemman, lägenheter och jordar skulle i tillämpliga delar bringas i överensstämmelse med de regler, som voro eller kunde bliva meddelade rörande förvaltningen av övriga ecklesiastika avlöningstillgångar. I den mån sådant vore möjligt, borde därvid de förvaltningsorgan komma till användning, som redan funnes eller komme att inrättas för förvaltningen och tillsynen av den ecklesiastika jorden överhuvud.

I de över *Linders* förslag avgivna yttrandena anfördes i förevarande hänseende av *biskopen Billing, Västerås*: Med hänsyn till de helt olika förhållanden i fråga om den biskoparna å lön anslagna jorden och den ecklesiastika lönejorden i övrigt, som betingas därav, att i fråga om den förra någon motsvarighet till den ställning, som i fråga om den senare tillkommer församlingarna, icke föreligger, synes det mig överhuvud svårigen kunna vara lämpligt att, såsom av den sakkunnige föreslagits, beträffande biskopslönejordens utarrendering och förvaltning i själva lagen endast införa en hänvisning till de huvudsakliga grunder, som äro eller kunna varda gällande beträffande förvaltningen av övrig ecklesiastik jord. Avgörandet av frågan om denna jords förvaltning synes mig icke utan vidare böra göras beroende av den lagstiftning, som i fråga om övrig ecklesiastik jord kan komma till stånd, utan bör göras till föremål för självständigt övervägande.

Länsstyrelsen i Uppsala berörde i sitt yttrande en fråga, som för den förevarande regleringen förtjänar beaktande:

I detta sammanhang torde böra erinras om en annan olägenhet, som är förenad med hittillsvarande lönesystem, men vilken icke synes vara berörd i utredningen. Enligt de kontrakt, som i detta län slutits angående utarrendering av de till ärkebiskopens avlöning anslagna hemmanen, har arrenda-

tor förbundit sig att underhålla laga hus samt åtagit sig viss nybyggnadsskyldighet, uppskattad till särskilt beräknat årsbelopp. I förhållande till efterträdaren lärer dock avträdaren eller hans stärbhus vara ansvariga för skyldighetens fullgörande. Ett sådant onus lärer väl hava ansetts följa av rätten till hemmanens avkastning. Det oaktat kan dock ansvaret komma att drabba vederbörande oskäligt hårt. Det synes därför böra undersökas, huruvida icke åtminstone i de fall, där byggnadsskyldigheten uppgår till mera betydande belopp, bidrag till dess gäldande bör utgå från biskopslönerregleringsfonden. Enligt vad utredningen utvisar, ha från denna fond i några fall anvisats medel till biskopen i Skara för iståndsättande av torp å biskopsgården, vilket torde vara i viss mån jämförligt med här avsedda bidrag.

I fråga om den framtida förvaltningen av biskopsfastigheterna anmärkte *Ämbetsverken 1932*: Huruvida och i vilken omfattning denna förvaltning lämpligen låter sig bringa i överensstämmelse med reglerna för förvaltningen av övrig ecklesiastik jord, undandrager sig för närvarande ämbetsverkens bedömande. Frågan om förvaltningen av det territoriella prästerskapets boställen, i vilken fråga föreligga två utredningar med i stort sett varandra motsatta ståndpunkter ävensom däröver avgivna yttranden, innefattande skiftande uppfattningar, är nämligen ej ännu avgjord. Såvitt biskoparnas löningshemman angår är frågan emellertid ej lika svårlöst som i avseende å det territoriella prästerskapets löneboställen. Anledningen härtill är, att man ej beträffande de förra har att taga hänsyn till en tredje intressent jämte löntagaren och det allmänna, nämligen de särskilda församlingarna, eller till frågan om församlingarnas bidragsskyldighet till lönernas utgörande. Efter ämbetsverkens mening bör med förvaltningsfrågans behandling och avgörande få tills vidare anstå.

I P. M. anfördes i denna fråga: Därest biskopsämbetenas och fondernas inkomster ingå till kyrkofonden, böra de i kungörelsen den 16 september 1932 (nr 435) meddelade bestämmelser angående förvaltningen av allmänna kyrkohemman göras tillämpliga på de för närvarande biskoparna samt biskopslönerregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond anvisade boställen (jfr 1 och 56 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932).

I samband med yttrandena över de i P. M. ingående författningsutkasten ifrågasatte framlidne *biskopen Aurelius och domkapitlet i Linköping*, huruvida icke vid övergången till nytt avlöningsväsen inlösen borde ske av å biskopsfastigheterna befintliga, biskoparna tillhöriga överloppshus.

Ämbetsverken 1933 gjorde i ämnet följande uttalanden:

Ämbetsverken, som anse att övergången bör anordnas i anslutning till vad som gällde för församlingsprästerskapet vid dess övergång till nytt avlöningsväsen, anse sig, då inlösen av överloppshus tillhöriga prästerskapet icke stadgats i ecklesiastik boställsordning (64 §), icke böra förorda det av biskopen och domkapitlet i Linköping framställda önskemålet.

Med de nya löneförfattningarnas ikraftträdande skulle biskoparnas boställsrätt upphöra. I sammanhang med upphörandet av boställsrätten lära särskilda av- och tillträdessyner å jordbruksboställen få anordnas mellan biskopen och det allmänna, representerad av stiftsnämnden. Bestämmelser

i saklig överensstämmelse med 64 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 torde böra meddelas.

Wohlin har till sitt förslag rörande regleringen av hithörande frågor lämnat följande motivering:

De fastigheter, som för närvarande äro anslagna till biskoparnas avlönande, kunna särskiljas i två olika grupper, dels bostadsboställen och andra fastigheter, som av boställsinnehavaren själv disponeras, dels ock biskopslönefastigheter, som av myndighet utarrenderas. Till den senare gruppen hörande fastigheter, vartill även äro att hänföra de fastigheter, vilkas avkastning ingår till biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond, skola enligt nu gällande bestämmelser om biskoparnas avlönande utarrenderas, varje gång för så lång tid, som för utarrendering av kronans egendomar i allmänhet är eller varder bestämt, samt efter de grunder och på det sätt, som kungl. skrivelsen den 11 juli 1862 till kammarkollegiet angående utarrendering av prästerskapet anslagen jord i allmänhet bestämmer. Bestämmelserna i sistnämnda avseende återfinnas i kungl. skrivelsen den 12 november 1858 till kammarkollegiet angående utarrendering av prästerskapets annex- och mensalhemman i Skåne, Halland och Blekinge. Enligt kungörelsen den 16 september 1932 (nr 429) med ändrad tillämpning av bestämmelserna i sistnämnda skrivelse verkställas numera utarrenderingen av stiftsnämnden.

Åt biskop upplåtet bostadsboställe och annan fastighet, som må av tjänstinnehavaren själv disponeras, innehaves av denne i enlighet med de bestämmelser och den praxis, som gälla för boställshavare. Den nyttjanderätt — boställsrätt — som tillkommer biskop till sådan fastighet, är såsom grundad på ett offentligträttsligt förhållande utesluten från tillämpningen av lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Vad angår av myndighet utarrenderad lönefastighet, varav avkastningen åtnjutes av viss biskop såsom löneförmån vid tjänsten, lärer tjänstinnehavaren även till dylik fastighet få anses i så måtto intaga en boställshavares ställning, att honom åvilar sistahandsansvaret för fastighetens hållande — till byggnader och hävd — i produktivt skick.

Ehuru enligt förslaget förmånen av fri bostad hädanefter skall beredas biskop, icke genom upplåtelse åt honom *under boställsrätt av viss fastighet* utan genom anvisande åt honom av *bostadslägenhet* med därtill i förekommande fall hörande dispositionsrätt till andra utrymmen, som av Kungl. Maj:t individuellt för varje tjänst bestämmas, blir likväl — närmast för att kunna fastställa vilka lönefastigheter eller delar av sådana fastigheter bliva disponibla för utarrendering — nödigt att bestämma det område på marken, som i varje särskilt fall skall reserveras för bostadsändamål åt tjänstinnehavaren. Bestämmandet av sådant område, för vilket föreslås beteckningen *biskopsgård*, synes böra ankomma å Kungl. Maj:t, efter förslag av stiftsnämnden, och torde lämpligen böra äga rum i samband med Kungl. Maj:ts förordnande om de förmåner å dylik fastighet eller fastighetsdel, vilka skola inrymmas åt tjänstinnehavaren. För de lönefastigheter, varå någon biskopsgård icke kommer att avskiljas, ävensom, där område för biskopsgård skall avskiljas å viss lönefastighet, för övriga delar av denna föreslås beteckningen *biskopshemman*.

Till upplysning om huru bostadsförhållandena för biskoparna för när-

varande äro ordnade inom de särskilda stiften hänvisas till den särskilda redogörelse härför, vilken bilagts denna skrivelse (Bil. F till statsrådsprotokollet). Av omförmälda redogörelse för de nuvarande »biskopsgårdarna» framgår, hurusom i några fall utrymmen inom vederbörande fastigheter disponeras för domkapitlets eller domkyrkans behov. Där någon rubbning med avseende å sådan disposition icke anses påkallad, torde åt Kungl. Maj:t böra överlämnas att, efter nödig utredning i varje särskilt fall, bestämma, att sådant utrymme jämväl må anses tillhöra biskopsgård. På samma sätt lärer böra förfaras, där i samband med eller efter avlöningsomläggningens genomförande utrymme anses lämpligen böra beredas domkapitlet eller domkyrkan å den fastighet, varå tjänstebostad för biskop skall vara eller är anordnad.

I överensstämmelse med vad i P. M. föreslagits upptages i 2 § i förslaget till förordning i ämnet ett stadgande, att för förvaltningen av *biskophemman* skall gälla vad för allmänna kyrkohemman är stadgat. Erforderliga föreskrifter om förvaltningen av *biskopsgård* lära ävenledes böra meddelas av Kungl. Maj:t. I sådant hänseende torde närmast, på sätt förut berörts, påkallas bestämmelser angående vårdnaden om — enkannerligen stiftsnämndernas blivande tillsyn över — de åt biskoparna upplåtna tjänstebostäderna och härvid lära framförallt vara att beakta de föreskrifter, som erfordras för bestämmande av den ordning, i vilken frågor om byggnads- och underhållsarbeten å den för tjänstebostad åt biskop avsatta biskopsgården för framtiden skola vinna behandling. Det torde komma att visa sig lämpligast att härutinnan föreskriva, att undersökning om byggnads- och underhållsbehovet periodvis företages av stiftsnämnden, som, där sådana arbeten finnas nödiga, skall hava att med eget förslag underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

Då, såsom ovan framhållits, vederbörande indelningshavare ytterst torde ansvara för byggnads- och underhållsskyldigheten å de åt honom för närvarande såsom bostad eller eljest på lön anvisade fastigheterna, erfordras vid övergång till det nya avlönningssystemet en regleringssyn mellan biskopen såsom avträdande boställshavare och stiftsnämnden för kyrkofondens räkning såsom tillträdare. Denna syn bör givetvis äga rum enligt hittills gällande bestämmelser eller efter 27 kap. byggningsbalken. I övergångsstadganden till den föreslagna förordningen hava fördenskull upptagits bestämmelser om avträdesdag, synernas hållande och tidpunkten inom vilken sådana syner skola förrättas.

Ämbetsverken 1935 hava i anledning av de av Wohlin här sist berörda, i de föreslagna övergångsbestämmelserna förekommande stadgandena om blivande avträdessyner å biskopsfastigheterna anført följande:

I övergångsbestämmelserna har bland annat föreslagits, att å bostadsboställe eller löningsfastighet, beträffande vilken jämlikt hittills gällande bestämmelser nybyggnads- och underhållsskyldighet åligger biskopen, skall i anledning av fastighetens avträdande mellan biskopen såsom avträdande boställshavare och stiftsnämnden för kyrkofondens räkning såsom tillträdare förrättas husesyn i hittills gällande ordning.

Biskopsgård i stad har hittills i regel icke underhållits av vederbörande biskop. Med den av ämbetsverken intagna ståndpunkt, att dom-

kyrkans skyldighet icke sträckes längre än Kungl. Maj:t i varje särskilt fall föreskrivit, är det icke uteslutet att biskopen kan komma att åläggas husrötebrist. Genom punkt 21:o a) i förslaget till avlöningsbestämmelser m. m. är emellertid möjlighet beredd för Kungl. Maj:t att i sådant fall ur kyrkofonden meddela bidrag till dylik kostnad.

Löningsfastigheterna utarrenderas i »författningsenlig ordning» av stiftsnämnden utan att indelningshavaren tillerkänts något inflytande å bestämmandet av arrendevillkoren. Byggnads- och underhållsskyldighet å laga hus plägar åläggas arrendatorn, om sådan kan anskaffas. Enligt författningen skola de utarrenderande myndigheterna tillse, att arrendatorn avlämnar till vederhäftigheten styrkt borgen för erläggande av arrendeavgifterna och uppfyllande av övriga arrendeskyldigheter. Man torde få förutsätta, att vid samtliga till biskopar anslagna löningsfastigheter av detta slag sådan säkerhet ställts, och att biskopen möjligen åvilande subsidiärt ansvar för byggnadsskyldighet i regel icke bliver aktuell.

Vid övergången till lönerogleringar enligt 1910 års lag om reglering av prästerskapets avlöning för det territoriella församlingsprästerskapets del föreskrevs i 64 § ecklesiastik boställsordning 1910 husesyn å boställe, som utgjorde bostadsboställe för löntagare eller eljest innehades av sådan. Tvekan kan råda, vad som skall förstås med »innehades». I regel torde uttrycket ha uppfattats såsom avseende enbart boställe under löntagarens egen disposition, men uteslutet är ej, att även stom-, annex- eller mensalhemman hänförts därunder. Nu ifrågavarande övergångsstadgande synes i huvudsak vara utformat efter 64 § ecklesiastik boställsordning 1910, dock med tillägget »beträffande vilken (fastighet) nybyggnads- och underhållsskyldighet jämlikt hittills gällande bestämmelser åligger biskopen». Man kan därför antaga, att i praxis ett dylikt stadgande komme att tillämpas på enahanda sätt som 1910 års. Skulle emellertid vid husesyn å »fastighet som — — eljest av biskop innehaves på lön» undantagsvis husrötebrist komma att åläggas biskop, utan att denne kan få täckning av arrendatorn eller dennes löftesmän, erbjuder visserligen även härvidlag punkt 21:o a) i förstnämnda författningsförslag möjlighet för Kungl. Maj:t att tilldela biskopen bidrag för gäldande av sådan ersättning. Det synes emellertid föga ändamålsenligt, att syn hålles i fall, då arrendator tillförbundits byggnads- och underhållsskyldighet och tillfredsställande säkerhet ställts för fullgörande av denna skyldighet. Ämbetsverken anse vid sådant förhållande det böra tagas under öfvervägande, huruvida ej husesyner å löningsfastigheter kunna inskränkas till fall, då sådan skyldighet ej ålagts arrendatorn eller tillfredsställande säkerhet ej finnes för dess fullgörande.

T.f. kammarrådet *Prawitz* har i sin till ämbetsverkens utlåtande fogade reservation härutinnan gjort följande uttalande:

Enligt min mening var 64 § i 1910 års ecklesiastika boställsordning tillämplig endast å prästs bostadsboställen »och med dem gemensamt brukade löningsboställen». Jag hänvisar till 1909 års prästlönerogleringssakkunnigas uttalande i deras betänkande sid. 77 och därtill, att prästlönerogleringskommittén, som föreslog, att prästerna skulle behålla av dem själva brukade boställen men fråntråda alla genom myndigheternas försorg utarrenderade hemman, icke i sitt förslag upptagit någon motsvarighet till det stadgande, som sedermera inflöt i 64 § boställsordningen. Då sålunda någon

avträdessyn icke ansågs erforderlig på församlingsprästernas löningshemman, synes någon sådan icke heller böra föreskrivas beträffande biskoparnas löningshemman. De sistnämnda äro nämligen utarrenderade med tillämpning av samma författning, som före år 1910 gällde för prästernas löningsboställen.

För övrigt skulle ett stadgande som det föreslagna bliva synnerligen opraktiskt i sina konsekvenser. Om stadgandet erhåller den föreslagna lydelsen, komma stiftsnämnderna säkerligen att föranstalta om syner på samtliga löningsboställen. Att inskränka synerna till sådana fall, där biskopens byggnads- och underhållsskyldighet kan tänkas bliva aktuell, synes nämligen strida mot de föreslagna ordalagen och den motivering, som det remitterade förslaget lämnat till desamma. Vid dessa syner måste uppenbarligen ersättning för all konstaterad husröta, vanhävd och byggnadsbrist utdömas av biskopen. Denne blir skyldig att omedelbart inbetala ersättningsbeloppen och hänvisad att söka dem åter av arrendatorn, vilket emellertid enligt nyttjanderättslagen icke lär kunna ske, förrän vid slutet av löpande arrendeperiod.

Då författningsenligt borgen för arrendevillkorens fullgörande skall prövas av stiftsnämnden lär det icke vara rättvist att låta biskopen svara för ersättning, som icke kan av arrendatorn och hans borgensmän uttagas.

På grund av vad nu anförts anser jag, att ämbetsverken bort hemställa, att föreskriften om avträdessyn måtte inskränkas att gälla endast biskops-gods, som icke utarrenderats genom myndighets försorg.

Såsom jag tidigare framhållit har jag funnit det praktiskt att för den framtida administrationen av biskopslönegodset, så långt ske kan, utnyttja de genom den ecklesiastika boställsreformen av år 1932 tillskapade nya förvaltningsorganen, stiftsnämnderna. Att härvid — såsom förslaget är — dessa fastigheter, i vad desamma äro avsedda att upplåtas å arrende, böra erhålla samma förvaltningsrättsliga ställning som nu tillkommer de s. k. allmänna kyrkohemmanen synes mig icke påkalla någon ytterligare motivering. De av Wohlin föreslagna övergångsstadgandena till förvaltningsförfordningen torde vara i stort sett lämpliga. Den sakkunnige har utgått ifrån att biskoparna i gällande rättsläge innehava samtliga dem på lön anvisade fastigheter under boställsrätt och detta vare sig sådan fastighet av biskopen själv bebos och brukas eller av honom eljest omedelbart disponeras eller fastigheten blivit för löntagarens räkning av myndighet utarrenderad. Med sådan boställsrätt lär då ock följa, att löntagaren — om än förpliktelsen vid lönefastigheter under den här sist nämnda dispositionsformen i regel förblir blott formell — är tillförbunden sistahandsansvaret för fastigheternas bebyggelse och hävd. Jag får emellertid erinra om att med de föreslagna övergångsstadgandena icke avses något definitivt ställningstagande till här berörda rättsspörsmål. Dess avgörande — under de skiftande förutsättningar som härvid kunna föreligga — blir i sista hand en domstolarnas angelägenhet.

Departement-
schefen.

Av praktiska skäl tillstyrker jag en modifikation i de i förslaget upp-

tagna reglerna i den riktning, som av ämbetsverken förordats. Särskild husesyn vid biskops avträdande i sammanhang med avlöningsomläggningen av honom å lön anvisad fastighet bör kunna i vissa fall eftergivnas. I första hand synes detta kunna ske beträffande fastighet, som vid nyssberörda tidpunkt innehaves å arrende enligt med myndighet slutet avtal, vars giltighet först senare upphör, härvid dock förutsatt, att arrendatorn befinnes helt svara för byggnads- och underhållsskyldigheten vid fastigheten och att jämväl tillfredsställande säkerhet för denna förpliktelses fullgörande förefinnes. Av- och tillträdessyn i nu förevarande sammanhang bör kunna underlätas jämväl vid de biskopshus i städerna, vilkas byggande och underhåll enligt särskilt bestämmande helt ankommer å domkyrka, särskild kassa eller fond. Med »särskilt bestämmande» åsyftas främst, såvitt angår domkyrkas förpliktelser i nu förevarande hänseende, i punkt 7 av prästerskapets privilegier avsedda särskilda Kungl. Maj:ts resolutioner.

Därest vid en sådan av myndighet utarrenderad biskopslönefastighet, som jag i det föregående berört, arrendesäkerheten skulle befinnas otillräcklig samt husesyn av sådan anledning med biskopen såsom avträdare skulle komma att av stiftsnämnden påkallas, skall sagda myndighet givetvis hava att utan dröjsmål vidtaga erforderliga åtgärder för arrendeavtalets uppsägning. Skulle sålunda vid den husesyn, som här sagts, ersättning för befunna brister å fastigheten utdömas av biskopen, lär denne hava möjligheten förvarad att inom kort tid — eller i samband med den försumlige arendatorns avträdessyn — framställa sina regressanspråk gentemot denne senare.

I överensstämmelse med vad jag här förordat har jag låtit införa ett därav betingat tillägg i de av Wohlin föreslagna övergångsstadgandena till förvaltningsförordningen.

Vad på sin tid biskopen och domkapitlet i Linköping hemställt i fråga om inlösen av överloppshus föranleder mig blott till uttalandet, att denna angelägenhet bör bli beroende av vederbörande förvaltningsmyndigheters eller, i förekommande fall, av Kungl. Maj:ts avgöranden, då fråga föreligger om bestämmande av biskopshemmans eller biskopsgårds framtida byggnadsbestånd.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen om kyrkofond.

Rörande de ändringar i förevarande författning, som påkallas av avlöningsreformen, har *Wohlin* anfört:

3 §.

De konstitutiva stadganden, varigenom kyrkofonden tillföres *dels* ersättning av statsverket för de anslag i kronotionde m. m., för vilka gottgörelse för närvarande tillkommer biskopar och biskopslöneregleringsfonden, *dels* avkastning av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter, *dels* ock

avkastning av vissa, under särskild förvaltning av statskontoret ställda avlöningstillgångar och andra fonderade medel, hava införts under punkten 21:o c) och d) i förslaget till ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel.

I anslutning till berörda stadganden hava i förevarande lagrum bland kyrkofondens inkomster upptagits *dels* under 2): omförmälda statsersättning med ett belopp av 117,200 kronor, *dels* under 3): inkomsten av de fastigheter, för vilka jämlikt förslaget till förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlöande anslagna fastigheter upptagits benämningen *biskopshemman*, *dels* under 8): ränta och annan vinst å de förenämnda, hos statskontoret särskilt bokförda kapitaltillgångarna.

Beträffande grunden för beräkningen av statsersättningen till nyss angivet belopp 117,200 kronor må erinras om följande.

På sätt framgår av de i riksstaten under åttonde huvudtiteln, C 1. kyrkliga ändamål, kleresistaten, upptagna anslagen till biskopar och till biskopslöneregleringsfonden äro dessa anslag till större delen ytterst bestämda i naturapersedlar samt i riksstaten angivna i mått av sådan noggrannhet, att desamma i förekommande fall utförts i 100-miljondelar av hektoliter och kilogram. Vad som därav skall tillkomma vederbörande tjänstnehavare och biskopslöneregleringsfonden måste årligen genom tidsödande räkneoperationer fastställas på grundval av markegångstaxornas växlande priser. Det torde vara uppenbart, att den ersättning för ifrågavarande statsanslag, som nu skall tillföras kyrkofonden, bör omedelbart bestämmas i penningar och till beloppet fixeras. För beräkandet av detta belopp stå givetvis olika metoder till buds. Fullt tillräcklig noggrannhet lär dock härvid ernås, om till grund för ersättningssummans beräkning lägges medeltalen av de belopp, varmed ersättningarna utgått under de nästförflutna tio budgetåren (1925 1/7 1935). Specifika uppgifter härutinnan hava införskaffats från de femton länsstyrelser, som för närvarande hava att taga befattning med den årliga utbetalningen av ifrågavarande anslagsbelopp. Den angivna medeltalsberäkningen, som företagits på grundval av dessa uppgifter, har givit till resultat en totalsumma för år av 117,194 kronor 54 öre, som efter avrundning till jämt tiotal kronor torde kunna fixeras till 117,200 kronor.

6 §.

I förevarande lagrum hava såsom kyrkofonden åvilande utgifter angivits samtliga de kostnader, vilka — jämlikt de föreslagna ändrade bestämmelserna för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel — skola gäldas av nämnda fond.

Infogandet av erforderligt tillägg i paragrafen för angivande av dessa kyrkofondens nytillkomna utgifter har påkallat en formell omredigering av paragrafens uppställning och text, närmast i syfte att ernå en nöjaktig systematisk gruppering av de utgiftsposter, som däri förtecknas. Under ett första avsnitt i paragrafen hava sålunda sammanförts alla de utgiftsposter, beträffande vilka redan finnas i särskild lag eller genom av statsmakterna meddelade särskilda beslut bestämt, att de skola gäldas av kyrkofonden. Uppräkningen i paragrafen av de utgiftsposter, som tillhöra denna grupp, har sålunda ingen omedelbar rättslig betydelse men tillgodoser å andra sidan det praktiska behovet av en sammanfattning på ett ställe av samtliga de utgifter, som skola av kyrkofonden utgöras. Till en andra huvudgrupp

i paragrafen hava hänförts sådana utgiftsposter, beträffande vilkas gäldande av kyrkofonden stadgande av konstitutivt-rättslig innebörd icke finnes annorstädes meddelat. Vid den sålunda företagna omredigeringen har iakttagits, att de utgiftsposter, som avse dels anslag, som i särskilda fall må beviljas såsom bidrag till viss resekostnad, dels ock anslag för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket, vilka poster i lagrummet i dess nuvarande lydelse hava ordningsnumren 2) och 5), lämpligen böra bibehållas vid dessa ordningsnummer, då bestämmelserna i fråga finnas under dessa beteckningar åberopade i annan författning (k. kung. den 15 februari 1935 nr 17).

Förutom de tillägg till paragrafen, som betingas av de föreslagna nya grunderna för biskoparnas avlönande, hava i paragrafen upptagits tvenne utgiftsposter, vilka rätteligen synas hava bort redan tidigare däri införas. Den ena av dessa avser kostnader för beredande av emeritlöner åt vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst (lag den 28 juni 1935 nr 445); den andra posten avser pensionsavgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa för pensionerad teologie professor, som innehaft kyrkoherdetjänst i prebendepastorat (lag den 28 juli 1933 nr 489).

Tillämpningsstadganden m. m.

För biskoparna torde ecklesiastikåret alltså jämt få anses utgöra löneår. På sätt redan i det föregående berörts synas följaktligen praktiska skäl tala för att tillämpningen av de nya avlöningsbestämmelserna och den övriga därmed sammanhängande regleringen vidtager omedelbart efter utgången av ett dylikt löneår eller sålunda från och med den 1 maj. Det torde dock lämpligen, på sätt förslagits i tillämpningsstadgandena till berörda avlöningsbestämmelser, böra överlätas å Kungl. Maj:t att definitivt förordna om tidpunkten för ikraftträdandet.

Enligt det föreslagna tillägget till 3 § 2) i lagen om kyrkofond skulle statsersättningen för de statsanslag, som tillförne åtnjutits av biskopar eller utgått till biskopslöneregleringsfonden, komma att för varje år inom januari månad inbetalas till kyrkofonden. Sådan inbetalning avser enligt stadgandets ordalydelse fullgörande av statsverkets ersättningsskyldighet för det med samma januari månad ingångna kalenderåret. Enligt äldre stadgande (k. kung. den 5 oktober 1871 nr 54) skulle de ersättningar för indragna ränte- och kronotiondeanslag m. m., för vilka här åsyftade, i kyrkofondslagen införda statsersättning skall utgöra gottgörelse, för visst kalenderår utbetalas vid påföljande års uppbördsstämma. För närvarande pläga indelningsersättningarna till biskoparna och biskopslöneregleringsfonden för varje år utbetalas av länsstyrelserna, sedan årets markegång under november månad blivit fastställd. I flertalet fall synas utbetalningarna ha skett under samma november eller efterföljande december månad, i vissa fall dock först in på följande år. Sker ikraftträdandet av den nya regleringen, såsom ovan förutsatts, den 1 maj, bör sålunda den föreslagna statsersättningen för de tidigare — då innevarande kalenderår avseende — indelningsersättningarna inbetalas till kyrkofonden under påföljande januari månad. Bestämmas ikraftträdandet till den 1 maj 1937, varom för sådant fall beslut torde komma att föreligga före utgången av år 1936, synes alltså anslag för den första statsersättningen enligt de nya grunderna böra äskas av 1937 års riksdag samt upptagas i 1937/1938 års riksstat. — För fall, som förut berörts, att biskop på grund av det sätt, varå redovisningen av indelnings-

ersättning tidigare skett vid tjänstebyte, vid tiden för den nya regleringens ikraftträdande icke utfått full ersättning för sitt då sist tilländalupna löneår, lär det få ankomma på kyrkofonden att i och med övergången till den nya regleringen ersätta biskopen härför.

Mot innehållet i och avfattningen av de av Wohlin här föreslagna ändringarna i kyrkofondslagen har jag intet att erinra. Jag kommer dock att vid behandlingen i det följande av vissa speciella frågor föreslå särskilda tillägg till detta författningsförslag.

Departement-
schefen.

Finansplanen.

Till belysning av avlöningsreformens ekonomiska innebörd får jag hänvisa till de detaljerade kalkyler (Bil. G), som av Wohlin utförts beträffande storleken av dels de nya *utgifter*, som i följd av reformen komma att påläggas kyrkofonden, dels de nya *inkomster*, som i och med de nuvarande biskopslönetillgångarnas sammanläggning med nämnda fond komma att tillföras densamma. Beräkningarna ha givit till resultat, att kyrkofondens årliga merbelastning för avlöningsreformen genomsnittligt skulle komma att stanna vid omkring 39,000 kronor, ett belopp, som vid nuvarande skatteunderlag skulle motsvara en uttaxering av allenast 0,09 öre för skattekrone.

Ehuru det ligger i sakens natur, att dessa beräkningar i mångt och mycket måst fotas på sannolikhetsbedömanden, vill det dock förefalla, som om desamma — såsom utförda med tillbörlig noggrannhet och försiktighet — skulle på ett tillförlitligt sätt åskådliggöra de ekonomiska verkningarna av den eftersträfvade löneutjämningen och av den i sådant syfte företagna omdispositionen av tillgångarna för biskoparnas avlönande.

Tredje avdelningen.

Vissa specialfrågor.

Jag anhåller slutligen att få redogöra för några specialfrågor, vilka, ehuru icke omedelbart berörande avlöningsreformen för biskoparna, dock påkalla en behandling i nu förevarande sammanhang. Tre av dessa frågor förut-sätta för sin reglering vissa tillägg till 6 § lagen om kyrkofond, i vilket lag-rum jag redan för den omförmälda avlöningsreformens genomförande nöd-gats föreslå vissa ändringar. Ifrågavarande tre spörsmål angå *dels* förhöj-ning av det belopp, som jämlikt bestämmelsen under punkt 5) i berörda lagrum må användas såsom anslag till prästman för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket, *dels* anslag för bestridande av vissa för domkapit-lens verksamhet motsedda kostnader, *dels ock* anslag till extra utgifter för kyrkligt ändamål. Det fjärde och sista av de specialspörsmål, jag i detta sammanhang ber att få anmäla, avser en jämkning i bestämmelserna under 6 § i kyrkliga försäljningslagen om dispositionen av vissa försäljningsmedel.

För den erforderliga belysningen från ekonomisk synpunkt av mina i det följande framförda förslag, i den mån desamma innefatta vissa utgifts-ökningar för kyrkofonden, får jag hänvisa till den utredning om kyrkofon-dens ställning och bärkraft, som i det föregående — i sammanhang med finansplanen för avlöningsreformen för biskoparna — lämnats.

Anslagen under 6 § 5) kyrkofondslagen till prästman för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket.

I det förslag till lag om kyrkofond, som framlades för 1910 års riksdag, fanns intaget ett stadgande, att av kyrkofonden finge, i den mån fondens tillgångar det medgäve, utgöras anslag, som Konungen till främjande av den kyrkliga organisationens utveckling kunde finna skäligt bevilja extra ordinarie präst för särskild prästerlig tjänstgöring. Den årliga kostnaden för nämnda ändamål beräknades förslagsvis till 35,000 kronor. Avsikten med stadgandet var att bereda tillgång till anställande, dock endast i begränsad omfattning, av hjälppräster gemensamma för ett helt stift eller kontrakt: stifts- och kontraktsadjunkter. Dittills hade i riksstaten under en följd av år uppförts anslag för anställande av fem kontraktsadjunkter inom Luleå stift. Stadgandet inflöt oförändrat i 1910 års kyrkofondslag, men senare beslöts i enlighet med ett i proposition den 14 mars 1924, nr 104, framlagt förslag, för att bereda möjlighet att även taga ordinarie präster i anspråk för ifrågavarande verksamhet, en ändring av lagrummet, varigenom orden »extra ordinarie» uteslötos ur dess lydelse. Någon maximering av de ut-gående anslagen stadgades emellertid allttjämt icke.

Anslag utgingo först till anställande av sju kontraktsadjunkter inom Luleå stift. Dessa kontraktsadjunkter hava i stort sett samma uppgifter som församlingarnas prästerskap, men de utöva församlingsvård inom ett flertal pastorat bland befolkning, som bor så avlägset, att församlingens prästerskap icke alls eller endast sällan kan besöka den. Vidare anslogos på ett tidigt stadium medel för anställande av två stiftsadjunkter i Visby stift. Även de sistnämnda, vilkas anställande närmast motiverades av att en minskning av antalet prästerliga tjänster på Gotland i samband med fastställandet av nya löneregleringar ägt rum, hade huvudsakligen enahanda uppgifter som det territoriella prästerskapet. Behovet av anställande av stiftsadjunkter med mera speciella arbetsuppgifter, såsom ungdomsvård och sjömansvård, visade sig snart. Då det emellertid inom stiftet framträdde olika starkt, blev fördelningen på hela riket av stiftsadjunkterna ganska ojämn. År 1931 bestredos sålunda ur nu ifrågavarande anslag kostnader för anställande av en stiftsadjunkt i ett vart av Uppsala, Linköpings och Härnösands stift, två stiftsadjunkter i vart och ett av Strängnäs, Växjö och Visby stift samt tre stiftsadjunkter i Luleå stift och fyra i Lunds stift. I Skara, Västerås, Göteborgs och Karlstads stift voro inga stiftsadjunkter anställda. Nämnda år anvisades jämväl, i anledning av en av 1929 års kyrkomöte gjord framställning, medel till anställande av biträdande stiftsadjunkter i några stift. Dessa skulle huvudsakligen vara verksamma till förmån för den värnpliktiga ungdomen samt stå till förfogande såväl för inom vederbörande stift förefintliga truppförband som för idrottsliga samman slutningar och annan likartad ungdomsrörelse.

Av förarbetena till stadgandet i 1932 års kyrkofondslag, enligt vilket anslaget utgör högst 300,000 kronor, framgår, bland annat, följande:

1931 års prästlöneregleringssakkunniga föreslogo, att stadgandet skulle erhålla följande lydelse: Anslag, som Konungen må finna skäligt bevilja för särskild kyrklig verksamhet inom riket, dock att för ändamålet icke under något år må användas mer än sammanlagt 300,000 kronor.

Kammarkollegiet och statskontoret anförde i yttrande över sakkunnigförslaget, att det föreslagna maximibeloppet, om vars beräkning inga uppgifter föreläge, syntes opåkallat högt. För budgetåret 1930/1931 hade redovisats en utgiftssumma av 92,633 kronor 92 öre. Emellertid hade tillkommit ett antal nya stiftsadjunkter. Ämbetsverken föreställde sig, att ett belopp av 200,000 kronor måste anses fullt tillräckligt för det avsedda ändamålet.

Dåvarande departementschefen, *statsrådet Stadener*, anförde (proposition 1932 nr 187, sid. 416—417): Anslaget har hittills i främsta rummet använts att täcka utgifterna för stifts- och kontraktsadjunkternas verksamhet. Enligt vad jag förut utvecklat, anser jag, att de utgifter för avlönande av utlands- och sjömanspräster, vilka för närvarande täckas medelst anslag å riksstaten, böra överflyttas å kyrkofondens stat. Dessa utgifter, vilka uppgå till över 90,000 kronor årligen, torde lämpligen böra utgå av förevarande anslag. Anslagets högsta belopp har i anledning av nu nämnda nya användning av anslaget satts 100,000 kronor högre än i de sakkunnigas förslag. — — Att, såsom kammarkollegiet och statskontoret förordnat,

sätta maximum för anslaget lägre än de sakkunniga föreslagit, skulle enligt min mening vara att alltför snävt begränsa utgifterna för här åsyftade ändamål. Sammanhållas utgifterna för avlöandet av stifts- och kontraktsadjunkterna, kostnaderna för utlands- och sjömansprästerna samt den nödiga medelsåtgången framdeles för oavvisliga behov av liknande slag, torde det i lagförslaget av mig nämnda maximum för anslaget få anses vara en snarast ganska trång ram för den åsyftade kyrkliga verksamheten.

I enlighet härmed föreslog departementschefen följande formulering av stadgandet: 5) Anslag, som Konungen må finna skäligt bevilja prästman för särskild prästerlig tjänstgöring, dock att för ändamålet icke under något år må användas mer än 400,000 kronor.

Sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet yttrade: Utskottet finner icke tillräckliga skäl föreligga att överföra anslaget för utlandsprästernas avlöning från riksstatens åttonde huvudtitel till kyrkofonden. Anslaget under förevarande punkt 5) skall sålunda enligt utskottets förslag endast avse ersättning åt prästman för särskild tjänstgöring inom riket. Då utgifterna för utlandsprästerna uppgå till inemot 100,000 kronor årligen, synes det i propositionen föreslagna maximibeloppet 400,000 kronor böra sänkas till 300,000 kronor.

Riksdagens beslut fattades härefter i enlighet med utskottets förslag.

På grund av det hastigt växande behovet av stiftsadjunkter blev det till 300,000 kronor maximerade anslaget snart utnyttjat så långt som det, med beaktande av kravet på säkerhetsmarginal, lät sig göra. Av en i kammarkollegiet upprättad tablå, utvisande förhållandet i september 1934, framgår, att i riket voro verksamma 7 kontraktsadjunkter, 22 stiftsadjunkter och 17 biträdande stiftsadjunkter samt att den årliga kostnaden härför uppgick till omkring 288,000 kronor, varav kostnaden för kontraktsadjunkterna, vilka alla tjänstgjorde inom Luleå stift, utgjorde omkring 70,000 kronor. Samtliga förordnanden gällde för tid till och med den 30 april 1935.

1934 års biskopsmöte uppmärksammade anslagets otillräcklighet och hemställde i en underdånig skrivelse den 18 augusti 1934, att kostnaden för kontraktsadjunkternas anställande ej längre måtte bestridas ur anslaget utan att detta måtte helt användas till arvoden åt stiftsadjunkter och biträdande stiftsadjunkter. Kontraktsadjunkterna skulle enligt biskopsmötets förslag i stället inbegripas under stadgandena rörande pastoratsadjunkts avlöning, för vilket ändamål enligt biskopsmötets förslag ett tillägg borde göras till bestämmelserna i § 14 mom. 1 prästlönereglingslagen.

Samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium förklarade i infordrade yttranden över biskopsmötets framställning antingen att de tillstyrkte densamma eller att de ej hade något att erinra däremot.

Kammarkollegiet och statskontoret anförde i gemensamt utlåtande den 1 oktober 1934 bland annat, att man givetvis kunde göra gällande, att behovet av nya stiftsadjunkter i vissa stift vore oundgängligt, men ämbetsverken föreställde sig, att genom jämkning av antalet befattningar stiften emellan landets behov av särskild prästerlig tjänstgöring av nu ifrågasatt art kunde i tillfredsställande grad tillgodoses utan höjning av det

för närvarande till buds stående beloppet. Ämbetsverken hemställde, att biskopsmötets framställning icke måtte föranleda vidare åtgärd. Ämbetsverken anförde vidare följande: I detta sammanhang tillåta sig ämbetsverken fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att biträdande stiftsadjunkterna, som tillhopa draga en kostnad av cirka 22,000 kronor, till övervägande antalet äro ordinarie tjänstinnehavare, en anordning som ämbetsverken i princip icke finna tilltalande. Man torde få utgå ifrån att ordinarie prästmän, därest den kyrkliga organisationen tillfredsställande fungerar, äro så upptagna av sina ordinarie tjänster att någon avsevärd tid knappast må bli öfver för uppdrag av ifrågavarande art, vilka i väsentlig grad avse att utfylla, vad de ordinarie ej medhinna. En sådan anordning kolliderar även med de kyrkliga menigheternas rätt, då därigenom bisysslan lätt kan övergå till att bli vederbörande befattningshavares huvudintresse. Vid sådant förhållande torde enligt ämbetsverkens mening de flesta av de biträdande stiftsadjunktsbefattningarna kunna indragas, varigenom ekonomisk möjlighet vinnes att i stift, där så oundgängligen erfordras, nyrätta en eller annan stiftsadjunktsbefattning.

Chefen för kollegiet *generaldirektören Berglöf* anförde härjämte, att han, i fråga om de uppgifter, som plägat åläggas stiftsadjunkter med avseende på religionsvården vid armén, ville i motsvarande delar åberopa den särskilda mening, som av honom anförts vid ämbetsverkens utlåtande den 15 maj 1931 i anledning av en framställning av 1929 års kyrkomöte rörande beredande av medel ur kyrkofonden för utövande av andlig vård vid krigsmakten. Ur Berglöfs sistberörda yttrande må här anföras följande: Kungl. Maj:ts förslag till 1925 års riksdag rörande indragning av anslaget för andlig vård vid armén grundades därpå, att de religiösa behoven hos den militära personalen och de värnpliktiga, med truppförbandens förläggning till städerna, ansåges kunna tillgodoses på annat sätt. Såvitt jag kan finna, torde härmed hava avsetts ej blott de eventuellt större möjligheterna till pastoralvård, som må förefinnas i en stadsförsamling i förhållande till en landsförsamling, utan törhända i minst lika hög grad de andra förutsättningar, som en stad plägar kunna erbjuda för tillfredsställande av olika religiösa och etiska behov och intressen. Kungl. Maj:ts förslag har säkerligen icke byggt därpå, att medel ur kyrkofonden skulle ställas till förfogande för en eventuell förstärkning av de prästerliga krafterna i pastorat, där militärförläggning förekomme, vilket så mycket mindre kan hava varit fallet som för såväl landsförsamling som stadsförsamling gälla samma förutsättningar att enligt 6 § 8 mom. kyrkofondslagen erhålla anslag ur kyrkofonden. Att ur nämnda förslag motivera en dylik åtgärd torde i öfrigt icke kunna ske av den grund, att förslaget icke vann riksdagens bifall, utan riksdagen ansåg behöfligt att genom särskilt anslag säkerställa av riksdagen såsom nödiga ansedda åtgärder för den andliga vården vid armén. — — — Skall genom allmänna medel utöver statsanslaget en utvidgning ske av de åtgärder för andlig vård vid armén, till vilka riksdagen beräknat anslag, torde därförinnan riksdagen böra lämnas tillfälle att yttra sig, till undvikande jämväl därav att en dylik utvidgning må framstå såsom ett kringgående av riksdagens beslut.

I en vid 1934 års kyrkomöte väckt motion hemställde biskopen E. Billing, att kyrkomötet måtte antaga ett förslag till ändring av ifrågavarande stadgande i kyrkofondslagen, varigenom anslagets maximering bortföll. Maximeringsbestämmelsen åstadkomme nämligen enligt motionärens me-

ning, att anslagskraven i många fall onödigtvis stabiliserades. Det vore vid den särskilda prästerliga tjänstgöringen i viss mån fråga om tillfälliga och övergående arbetsuppgifter. Därför kunde anslagsbehoven skifta år från år och det vore, om verkligen de föreliggande behoven ensamt finge vara utslagsgivande, på intet sätt självklart, att en fortskridande höjning i fråga om de begärda anslagen skulle äga rum.

Kyrkolagsutskottet tillstyrkte ändringen i enlighet med motionen. Utskottet anförde bland annat: Enligt vad utskottet har sig bekant hava från ett flertal av stiftens inkommit sakligt sett mycket välmotiverade framställningar att få anställa ytterligare stiftsadjunkter. På grund av den ifrågavarande maximeringen av anslaget har Kungl. Maj:t emellertid nödgats avvisa framställningarna. Enligt utskottets åsikt är detta förhållande synnerligen beklagansvärt. Utskottet anser det därför vara angeläget att åtgärder vidtagas i den av motionären utpekade riktningen.

Det behov av nya stiftsadjunkter, som för närvarande förefinnes och vilket, så långt som utskottet kan överblicka den sannolika framtida utvecklingen, icke läser komma att i väsentlig grad ökas, uppgår till ett tiotal stiftsadjunkter och ungefär lika många biträdande stiftsadjunkter. Den härför erforderliga kostnadsökningen torde icke mycket överstiga 100,000 kronor årligen. Det kunde därför sättas i fråga, huruvida man icke nu borde inskränka sig till att begära höjning av maximum för anslaget från nuvarande 300,000 kronor till 400,000 eller 450,000 kronor. I likhet med motionären anser utskottet det emellertid vara riktigast, att maximeringsbestämelsen helt får utgå. Då det är lagt i Kungl. Maj:ts hand att pröva behovet i varje särskilt fall av de stiftsadjunktsbefattningar, varom stiftsstyrelserna göra framställning, samt man kan taga för givet, att Kungl. Maj:t vid sin prövning beaktar intresset av att den allmänna kyrkoavgiften icke på ett oskäligt sätt stegras, torde några betänkligheter av ekonomisk art icke kunna anföras häremot. Ur principiell synpunkt åter bör beaktas att, såsom motionären erinrat, syftet med upptagandet i kyrkofondslagen av denna anslagspost är att tillföra den kyrkliga organisationen en större anpassningsförmåga med hänsyn till skiftande förhållanden ävensom att det för vinnande av detta syfte är av vikt att största möjliga rörelsefrihet lämnas ifråga om disponerandet över anslaget. Anslagsposten representerar den kyrkliga organisationens mest dynamiska element och bör därför icke i något avseende vara statisk.

Kyrkomötet anmälde i skrivelse den 3 december 1934, nr 32, att mötet för sin del antagit den föreslagna lagändringen, enligt vilken 6 § 5) kyrkofondslagen skulle få följande lydelse: anslag, som Konungen må finna skäligt bevilja prästman för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket.

Kammarkollegiet och statskontoret hemställde i anledning av kyrkomötets framställning, under åberopande av ämbetsverkens förenämnda den 1 oktober 1934 avgivna utlåtande, att kyrkomötets framställning icke måtte föranleda vidare åtgärd.

Genom särskilda beslut den 30 mars och den 20 december 1935 har Kungl. Maj:t för tiden intill den 1 april 1937 medgivit anställande på kyrkofondens bekostnad av följande antal stiftsadjunkter inom nedannämnda stift: Uppsala stift 3, Linköpings stift 2, Skara stift 2, Strängnäs stift 2,

Västerås stift 1, Växjö stift 2, Lunds stift 4, Göteborgs stift 2, Karlstads stift 1, Härnösands stift 2, Luleå stift 3 och Visby stift 1, tillsammans 25 stycken. Vidare har genom nådigt beslut den 20 december 1935 medgivits fortsatt anställande för tiden intill den 1 april 1937 av sju kontraktsadjunkter inom Luleå stift. Däremot hava inga anslag beviljats till anställande av biträdande stiftsadjunkter. Den härigenom uppkomna besparingen jämte förut odisponerad del av anslaget har möjliggjort anställandet av dels här angivna större antal prästmän — för stiftsadjunkternas vidkommande innebärande en ökning med tre — dels ock ytterligare en stiftsadjunkt i Västerås stift för tiden den 1 maj 1936—den 31 mars 1937.

1935 års biskopsmöte har i en underdånig skrivelse den 7 augusti 1935 anfört huvudsakligen följande: Vid den nya fördelning de olika stiftens emellan av anslaget till särskild prästerlig tjänstgöring, vilken av Kungl. Maj:t vidtagits under år 1935, med giltighetstid från och med den 1 maj 1935, hade otillräckligheten av det för närvarande disponibla beloppet ånyo på ett synnerligen kännbart sätt framträtt. På grund härav hade biskopsmötet icke ansett sig kunna underlåta att på nytt i underdånighet fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den synnerliga önskvärdheten av att en höjning av anslaget snarast möjligt måtte komma till stånd. Med hänsyn till det syfte, som detta anslag vore avsett att tjäna, syntes det visserligen biskopsmötet, som i detta hänseende kunde hänvisa till vad i 1934 års kyrkomötes ovannämnda skrivelse anförts, vara det principiellt riktigaste, att begränsningen av anslaget till ett visst fixerat maximibelopp finge, i återgång till stadgandets tidigare lydelse, helt utgå. För den händelse emellertid betänkligheter skulle anses föreligga mot att nu företaga en dylik mera ingripande ändring och icke heller den av biskopsmötet tidigare föreslagna utvägen skulle finnas framkomlig, hemställde biskopsmötet, att Kungl. Maj:t snarast möjligt täcktes för riksdag och kyrkomöte framlägga förslag till sådan ändring av den ifrågavarande bestämmelsen, att det däri angivna maximibeloppet höjdes från 300,000 kronor till 400,000 kronor.

Av de sjutton biträdande stiftsadjunkter, vilkas verksamhet intill utgången av april 1935 bekostades genom anslag av kyrkofonden, voro nio ordinarie församlingspräster, två ordinarie folkskolinspektörer, en ordinarie lektor, en f. d. folkskolinspektör och fyra extra ordinarie prästmän. Av de sistnämnda voro en ständig adjunkt, två personliga adjunkter åt kyrkoherdar samt en av särskilda donationsmedel avlönad prästman. Som ovan nämnts voro de biträdande stiftsadjunkterna i regel huvudsakligen verkamma till förmån för den värnpliktiga ungdomen inom vederbörande stift. Anslagen till dessa prästmän utgjorde i medeltal cirka 1,300 kronor.

I de framställningar, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts förut omnämda beslut den 30 mars 1935 om fortsatt anställande av stiftsadjunkter, hade vederbörande domkapitel begärt fortsatt utgående av anslag jämväl för de biträdande stiftsadjunkterna. Vid ärendets föredragning för Kungl. Maj:t anslöt jag mig emellertid till de synpunkter, som i ovan citerade delar av generaldirektören Berglöfs förberörda yttrande av den 15 maj

Departementschefen.

1931 framförts mot anlitande av kyrkofonden för ifrågavarande ändamål. Såväl 1934 års kyrkomöte som rikets biskopar hava i sina framställningar, för vilka ovan redogjorts, tydligen räknat med ett fortsatt anlitande av anslaget för anställande av biträdande stiftsadjunkter, varjämte domkapitlet i Lund i en till chefen för ecklesiastikdepartementet avlåten skrivelse anhållit om erforderlig utredning i ärendet och vidtagande av sådana åtgärder, som möjliggjorde ett fortsatt anställande av biträdande stiftsadjunkter. Då jag anser mig böra vidbliva den ståndpunkt, jag i denna fråga tidigare intagit, och med hänsyn jämväl till de principiella invändningar, som av kammarkollegiet och statskontoret anförts mot ordinarie prästmäns användande för ifrågavarande uppdrag, saknar jag anledning föreslå fortsatt anslag till biträdande stiftsadjunkter.

Däremot synes böra beaktas vad kyrkomötet och biskopsmötet i övrigt anført rörande nödvändigheten av en anslagsökning. Enligt vad som framgår av de redogörelser, vederbörande domkapitel lämnat, hava stiftsadjunkterna utfört ett betydelsefullt arbete, som emellertid medelst en ökning av anslaget, som är jämförelsevis obetydlig i förhållande till omkostnaderna för den kyrkliga organisationen i övrigt, kunde göras avsevärt mycket effektivare. Den gällande maximeringen av anslaget har verkat i hög grad hämmande. Vissa stift ha blivit styvmoderligt behandlade i förhållande till andra stift — detta i allmänhet beroende på att anslagsbehovet för samtliga stift icke från början, såsom önskligt varit, blivit i ett sammanhang bedömt. Men även de mera gynnade stiften hava med hänsyn till den gällande anslagsbegränsningen nödgats inskränka sina anspråk, och i en del fall hava framställningar om anslag även för mycket behjärtansvärda ändamål måst på grund av bristande medel avslås.

I likhet med biskopsmötet finner jag fördenskull ett årligt maximibelopp av 400,000 kronor vara väl avvägt. För tillgodoseende av förevarande anslagsbehov föreslår jag ändring av stadgandet under ifrågavarande punkt i kyrkofondslagen.

Anslag ur kyrkofonden för bestridande av vissa för domkapitlens verksamhet motsedda kostnader.

I mitt förut denna dag anmälda förslag till lag om domkapitel, varöfver Kungl. Maj:t beslutat inhämta lagrådets yttrande, är förutsatt, att vissa kostnader för domkapitlens verksamhet efter den tilltänkta omorganisationen skola bestridas av kyrkofondens medel. På sätt jag i min redogörelse för nämnda lagförslag angivit avse dessa kostnader — i 11 § i lagförslaget omförmälda — ersättningar till ledamöter i kapitlet ävensom till sakkunnig eller utredningsman, som av kapitlet för givna fall förordnas. Det för här berörda ersättningar behövlige årliga anslaget har beräknats till 64,500 kronor.

För de skäl, som varit bestämmande för mitt förslag om detta anslags

gäldande ur kyrkofonden, har jag förut — vid behandlingen av förslaget till lag om domkapitel — närmare redogjort. I det av kammarrådet Wohlin uppgjorda förslaget till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen om kyrkofond har jag låtit, i sistnämnda paragraf, infoga ett stadgande rörande nu ifrågakomna anslagspost.

Anslag till extra utgifter för kyrkliga ändamål.

I en till mig överlämnad promemoria har kammarrådet Wohlin anført, bland annat:

Utöver de i 6 § lagen om kyrkofond för närvarande särskilt reglerade utgifterna från kyrkofonden förekomma även utgifter till bestridande av kostnader för andra i 1 § samma lag avsedda kyrkliga ändamål. Framställningar om bidrag till täckande av dylika kostnader hava i brist på medel ofta måst lämnas utan bifall. Dock hava medel för sådant ändamål emellanåt blivit av Kungl. Maj:t anvisade från åttonde huvudtitelns reservationsanslag för extra utgifter. Så har exempelvis från nämnda anslag beviljats bidrag

under år 1926

med 100 kronor	till inhägnad kring svenska församlingens i Reval kyrkogård
» 2,000 »	till allmänna svenska prästföreningen för dess möte i Örebro 1926
» 215 »	till underhåll av protestantisk kyrkogård i Konstantinopel

under år 1927

med 1,400 kronor	till reseunderstöd åt kyrkomusiker till utställning i Frankfurt am Main
» 1,600 »	till reseunderstöd till möte för troslära och kyrkoförfattning i Lausanne
» 1,500 »	till 6:e allmänna svenska kyrkosångarmötet i Linköping 1927
» 2,000 »	till allmänna svenska prästföreningen för prästmöte
» 1,172: 38 »	till ersättning för uppehållande av en ständig adjunktsbefattning i Torstuna pastorat

under år 1928

med 3,000 kronor	till kurs för utbildande av kyrkomusiker
» 3,000 »	till allmänna svenska prästföreningen för dess möte i Uppsala
» 400 »	till Sveriges representerande vid en av svenska församlingen i London anordnad minnesfest
» 1,000 »	till utgivande av en handbok om kyrkogårdars anläggande och skötsel

under år 1929

- med 3,000 kronor till kurs för utbildande av kyrkomusiker
 » 2,000 » till allmänna svenska prästföreningen för deltagande i
 2:a lutherska världskonventet i Köpenhamn och Lund
 år 1929
 » 400 » till Sura kyrkoarkiv

under år 1930

- med 1,000 kronor till Ansgarsminnets firande
 » 2,000 » till 2:a allmänna svenska kyrkosångshögtiden i Örebro
 » 2,000 » till 3:e nordiska prästmötet i Nidaros
 » 400 » till Sura kyrkoarkiv

under år 1932

- med 400 kronor till Sura kyrkoarkiv
 » 2,000 » till täckande av förskott för uppförande av prästgårds-
 byggnad i Karesuando

under år 1933

- med 2,000 kronor till allmänna svenska prästföreningens möte i Hälsing-
 fors
 » 3,000 » till restaurering av Skörstorps kyrka
 » 400 » till Sura kyrkoarkiv.

Här ovan exemplifierade liksom även andra liknande utgiftsposter torde — såsom nära sammanhörande med kostnaderna för den kyrkliga organisationen i allmänhet — vara av den natur, att desamma med hänsyn till kyrkofondens ställning och uppgift inom den kyrkliga förvaltningen skäligen böra bestridas av nämnda fond. Bärande skäl synas föreligga för vidtagande av sådan ändring i lagen om kyrkofond, att av kyrkofonden finge utgöras ett särskilt anslag — intill ett belopp av förslagsvis 25,000 kronor för år — varav enligt Kungl. Maj:ts bestämmande kunde bestridas dylika extra utgifter för kyrkliga ändamål. Till belysning av den här ifrågasatta utgiftspostens betydelse för kyrkofonden må erinras om, att fondens årliga omslutning uppgår till 12 å 13 miljoner kronor samt att utdebiteringen av allmän kyrkoavgift för balansering av kyrkofondens inkomster och utgifter för närvarande efter 1 öre per skattekrone motsvarar en årlig inkomst för kyrkofonden av cirka 430,000 kronor.

I denna fråga har *statskontoret* den 14 januari 1936 avgivit yttrande och därvid anfört, bland annat, följande.

Under förutsättning att — såsom fallet är beträffande flertalet av de ovan exemplifierade utgifterna — de medelsanvisningar, som, enligt vad nu föreslås, skulle kunna medgivas från fonden, uteslutande komma att avse ändamål av betydelse för kyrkan och den kyrkliga organisationen vill *statskontoret*, med beaktande jämväl av kyrkofondens stora omslutning, icke motsätta sig, att något anslag till utgifter av ifrågavarande slag beräknas å fonden. Ämbetsverket anser sig dock böra ifrågasätta, huruvida icke, med hänsyn jämväl till den starka begränsning, som anses böra iakttagas vid bestämmandet av storleken av de under de olika huvudtitlarna uppförda reservationsanslagen till extra utgifter, det nu föreslagna anslagsbeloppet bör nedsättas, förslagsvis till högst 15,000 kronor.

Jag finner det synnerligen angeläget, att ett anslag av förevarande art ställes till Kungl. Maj:ts förfogande. Det synes vara i sin ordning, att utgifter av den art, varom här är fråga, icke bestridas å riksstaten. För det därå till departementets förfogande upptagna reservationsanslaget för extra utgifter skulle en överflyttning å kyrkofonden av här avsedda, hittills från sistnämnda anslag tillgodosedda utgifter därjämte komma att innebära en välbehövlig avlastning. I betraktande av kyrkofondens ställning, så långt denna för närvarande låter sig bedöma, lär en merutgift för fonden av den storleksordning, som här är i fråga, icke behöva ingiva någon betänklighet. Med hänsyn till de behov, som med det ifrågasatta anslaget skola tillgodoses, anser jag detsamma icke böra nedsättas under det av Wohlin föreslagna beloppet, eller 25,000 kronor.

Den för ändamålet erforderliga bestämmelsen i kyrkofondslagen torde böra däri införas genom ett tillägg till 6 §.

Dispositionen av försäljningsmedel för viss kyrklig jord.

I härom avlåten skrivelse har kammarrådet Wohlin anfört:

Genom indragningen till kyrkofonden av avkomsten från biskopslönefastigheterna samt biskopslöneregleringsfondens överförande till kyrkofonden torde bestämmelserna i 6 § i kyrkliga försäljningslagen av den 4 januari 1927 behöva underkastas jämkning. Ifrågavarande paragraf synes även av andra, med omläggningen av biskoparnas avlöningsförhållanden icke sammanhängande skäl tarva viss ändring.

Till belysning av de grunder, på vilka föreskrifterna i lagrummet vila, får jag till en början bringa i erinran följande.

I sin ursprungliga lydelse upptog lagrummet följande bestämmelser: »Där, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning äger rum av boställe, som avses i 3 § 3 punkten i lagen om kyrkofond den 9 december 1910, eller av boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen överlämnas till vederbörande fond. Huruledes, beträffande annan kyrklig jord än nu sagts, sådan mellangift eller köpeskillning må disponeras för tillgodoseende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen, därom gäller vad särskilt är stadgat eller av Konungen förordnas.»

Enligt propositionen nr 197 till 1926 års riksdag motiverades bestämmelserna i här återgivna lagrum sålunda: »Paragrafen upptager vissa allmänna bestämmelser rörande dispositionen av medel, som inflyta vid utbyte eller försäljning av kyrklig jord. I sak innebära dessa bestämmelser ingen avvikelse från vad redan för närvarande får anses gälla jämlikt meddelade författningsföreskrifter samt allmänt följd praxis. För prästbostäl-lenas vidkommande gäller härom för närvarande dels stadgandet i 62 § andra stycket i ecklesiastik boställsordning, dels bestämmelsen i 19 § 3:o i prästlöneregleringslagen.

Det förstnämnda stadgandet lyder som följer: Giver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens prövning, huru-

vida i anseende därtill, att boställets avkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellanavgift eller köpeskilling eller någon del därav skall överlämnas till nämnda fond.

En viss oklarhet vidlåder onekligen det här återgivna stadgandet. Dess innebörd torde likväl, såsom en närmare undersökning av stadgandets tillkomst med tämlig säkerhet giver vid handen, få anses inskränka sig till regeln, att köpeskilling eller mellanavgift för sådant boställe, som avses i 3 § tredje punkten i kyrkofondslagen, skall tillföras nämnda fond.

Beträffande det stora flertalet prästboställen gäller jämlikt 19 § 3:o) i prästlöneregleringslagen, att räntan å medel, som erhållits för försäلت boställe eller del därav, skall användas till avlöning av prästerskapet i det pastorat, inom vilket bostället är beläget. Undantag från denna regel utgöra, förutom de nyssnämnda i 3 § tredje punkten i kyrkofondslagen omförmälda boställena, endast sådana, vilkas avkomst skall enligt 7 § i prästlöneregleringslagen tillkomma viss tjänstinnehavare utöver lönen eller enligt bestämmelse i donationsbrev angående bostället, tillfalla änka. Vidkommande såväl dessa sistnämnda boställen som ock all övrig kyrklig jord, rörande vilken uttryckliga författningsbestämmelser härutinnan icke finnas meddelade, gäller den i sakens natur grundade regeln, att räntan å medel, som influtit vid försäljning av fastigheten eller del därav, skall disponeras för samma ändamål, vartill fastighetens avkomst är anslagen. I analogi med motsvarande föreskrift rörande de boställen, vilkas avkomst ingår till kyrkofonden, torde beträffande de till biskopslöneregleringsfonden indragna fastigheterna böra uttryckligen stadgas, att försäljningsmedel för sådan fastighet eller del därav skola inlevereras till sistnämnda fond.

I detta sammanhang må erinras, att spörsmålet om den ändamålsenligaste dispositionen av medel, som inflyta vid försäljning av kyrklig jord, enkannerligen prästlönejord, innefattar ett problem av nog så stor räckvidd. Mot det härutinnan nu såsom regel tillämpade tillvägagångssättet att i speciella fonder uppsamla dylika försäljningsmedel utan att träffa anstalt för deras återplacering i en värdebeständigare valuta än penningar kan givetvis riktas befogade anmärkningar. Så länge försäljning av kyrklig jord äger rum endast i strängt begränsade undantagsfall, framstår väl här åsyftad olägenhet mindre starkt. Men i den mån man skrider till en omläggning av den kyrkliga jordens disposition därhän, att försäljning blir en allmänare anlitad åtgärd, inställer sig oförnekligen behovet av ett rationellare förfaringssätt. Under diskussionen rörande detta spörsmål har vad angår prästlönejorden framförts tanken att inom kyrkofonden särskilt bokföra medel av ifrågavarande slag för att användas för inköp av större sammanhängande skogskomplex. Denna anordning skulle sålunda för prästlönejordens vidkommande innebära en motsvarighet till det tillvägagångssätt, som enligt gällande bestämmelser äger rum beträffande kronodomänera. Då genom de nu ifrågasatta bestämmelserna om friköp av lägenheter å kyrklig jord försäljning av sådan jord tvivelsutan skulle komma att taga allmänare omfattning, hade väl varit önskvärt att det ovan antydda spörsmålet hade kunnat upptagas till ett samtidigt övervägande. Lösningen av sagda fråga griper emellertid djupt in i grunderna för den gällande prästerliga lönelagstiftningen och lärer fördenskull icke vara möjligt att upptaga denna fråga annat än i sammanhang med en allmän revision av berörda lagstiftning.»

I samband med tillkomsten av 1932 års ecklesiastika boställsordning

företogs viss omarbetning av bestämmelserna i 2 § i kyrkliga försäljningslagen i huvudsakligt syfte att vidga de förutsättningar, varunder medgivande till försäljning eller utbyte av kyrklig jord, särskilt för jordsociala ändamål, må lämnas. I sammanhang härmed infogades i 6 § — såsom ett andra stycke — ett stadgande av följande lydelse: »Sker utbyte eller försäljning av prästboställe, som utgör prästlönstillgång för visst pastorat, skall den behållna mellanavgiften eller köpeskillingen, där ej Konungen annorlunda förordnar, fonderas och fonden utgöra prästlönstillgång för pastoratet».

Till motivering av det sålunda i paragrafen inskjutna stadgandet anfördes (se proposition nr 187/1932 sid. 292) följande: »Hittills hava frågor om disposition av köpeskillingsmedel för kyrklig jord avgjorts av kammarkollegiet, där ej Kungl. Maj:t för visst fall i sammanhang med meddelande av tillstånd till försäljning lämnat föreskrifter i ämnet. Kammarkollegiets beslut hava, då fråga varit om pastorats prästlönnejord, alltid gått ut på, att köpeskillingen skolat fonderas och fonden utgöra prästlönstillgång i pastoratet. De sakkunniga hava funnit det mera praktiskt att intaga föreskrift härom i lagen, varigenom ett omständligt administrativt förfarande undgås. Förbehåll om Kungl. Maj:ts rätt att för visst fall föreskriva annan användning av medlen har emellertid bibehållits i förslaget. Med föreskriften avses ej, att varje köpeskillning skall utgöra en särskild fond, utan flera köpeskillningar kunna sammanföras till en gemensam fond, åtminstone om de härröra från samma boställe.»

De i lag meddelade föreskrifterna i avseende å dispositionen av köpeskillning för kyrklig jord eller för mellangift vid utbyte av sådan jord innefatta sålunda för närvarande följande allmänna regler:

A. Beträffande prästboställe, vars avkomst ingår till kyrkofonden (allmänt kyrkohemman): köpeskillning eller mellangift, som här avses, skall överlämnas till kyrkofonden.

B. Beträffande prästboställe, som utgör prästlönstillgång för visst pastorat: Kungl. Maj:t skall äga förordna om dispositionen av medel av ifrågavarande slag. Meddelas ej av Kungl. Maj:t särskild föreskrift i avseende å medlens disposition, skola desamma fonderas och fonden utgöra prästlönstillgång för pastoratet.

C. Beträffande boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden: köpeskillingen eller mellangiften skall överlämnas till denna fond.

D. Beträffande annan kyrklig jord än den som under A—C angivits (prästgård, annat biskopsboställe än som under C avses, boställen anslagna för domkyrkosysslomäns och klockares avlöning samt fastigheter, som besittas av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet): om dispositionen av ifrågavarande slag av medel skall gälla »vad särskilt är stadgat» eller vad av Kungl. Maj:t förordnas. Med här åberopade särskilda stadgande avses bestämmelsen i 2 § 3:o d) i gällande instruktion för stiftsnämnderna.

I detta sammanhang må erinras om att vissa bestämmelser rörande dispositionen av medel, som influtit vid expropriation av mark tillhörande prästgård eller löneboställe, ävensom beträffande placering av prästlönfonder finnas meddelade i 22 § lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

Varder det framlagda förslaget till omläggning av biskoparnas avlöningsförhållanden genomfört, kommer, såsom ovan berörts, biskopslöneregle-

ringsfonden att överföras till kyrkofonden samt avkomsten av biskopslönefastigheterna — sålunda såväl de, vilkas avkomst nu ingår till biskopslöne-regleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond som ock de, vilka för närvarande äro disponerade såsom avlöningstillgångar vid viss biskopstjänst — att omedelbart tillföras kyrkofonden. Skulle man vid den under angiven förutsättning erforderliga omredigeringen av 6 § i kyrkliga försäljningslagen följa den gällande regleringen i detta lagrum i övrigt, borde sålunda stadgas, att mellangift eller köpeskilling vid utbyte, respektive försäljning av biskopslönefastighet skall — i likhet med vad för allmänna kyrkohemman är föreskrivet — överlämnas till kyrkofonden. En ovillkorlig bestämmelse av angiven innebörd torde emellertid icke vara ändamålsenlig. Bärande skäl torde i stället föreligga att i detta sammanhang åvägabringa en jämkning av det i förevarande hänseende gällande stadgandet beträffande de allmänna kyrkohemmanen. Till sakens belysning får jag bringa i erinran följande.

Alltsedan spørsmålet uppkommit om ett underlättande av försäljning av kyrklig jord, har i skilda sammanhang dryftats frågan om främjande av en ordning, varigenom köpeskillingsmedel, som inflöte vid sådana föryttringar, kunde återplaceras i fast egendom eller annan värdebeständig valuta. En ingående redogörelse för detta spørsmål och förutsättningarna för dess generella lösning lämnas av 1927 års prästlönerregleringssakkunniga och återfinnes i dessa sakkunnigas betänkande sid. 272—281 (statens offentliga utredningar 1929: 39). Upprepade framställningar i omförmälda fråga, vid vars behandling företrädesvis tagits sikte på *prästboställena*, hava ock gjorts av riksdagen, som senast i skrivelse den 11 juni 1932 (nr 361) hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning och för riksdagen framlägga förslag angående placering av prästlönefonder i fast egendom, företrädesvis skogsegendom, eller annan värdebeständig valuta. På sätt de nyssnämnda sakkunnigas utredning giver vid handen, är det problem, som här möter, av särdeles svårlöst beskaffenhet, och kammarkollegiet, som anbefallts verkställa den av riksdagen begärda förnyade utredningen, har ej heller till dato varit i tillfälle att föra den till slut.

Vad de pastoratsförvaltade prästboställena beträffar är emellertid att uppmärksamma, att den ifrågavarande 6 § i kyrkliga försäljningslagen likvisst inrymmer åt Kungl. Maj:t befogenheten att förordna om disposition av köpeskilling för sådant boställe. Med stadgandet har ock åsyftats, att Kungl. Maj:t skulle kunna, där förutsättningarna vore därför i övrigt för handen, förordna om inköp av annan boställsegendom i den försäldas ställe. Sådant förordnande har även — oaktat de svårigheter i såväl praktiskt som formellt hänseende, som härvid möta, — blivit av Kungl. Maj:t i enstaka fall meddelat. Ett generellt uppordnande av den angelägenhet det här gäller torde åter, såvitt angår de pastoratsförvaltade prästboställena, svårligen kunna åvägabringas utan ett djupare ingrepp i den gällande lagstiftningen på förevarande område. För detta spørsmåls generella lösning synes man sålunda i första hand hava att avvakta de förslag, vari den åt kammarkollegiet uppdragna utredningen kan komma att resultera.

Vad emellertid angår de allmänna kyrkohemmanen skulle en återplacering av inflytande köpeskillingsmedel genom förvärv av annan fast egendom vara, med hänsyn till dessa fastigheters rättsliga ställning, väsentligen lättare att genomföra. Detsamma skulle gälla biskopslönefastigheterna, därest dessa, såsom föreslaget är, komme att erhålla en likartad disposition

och förvaltning som den, vilken är föreskriven för de allmänna kyrkohemmanen. Det synes i betraktande härav saknas skäl att för dispositionen av köpeskillingsmedel från fastigheter, hörande till nu nämnda grupper av kyrklig jord meddela en tvingande lagbestämmelse om sådana medels inleverering till kyrkofonden, varigenom medlens användning för ett nyförvärv av annan fastighet — med mindre särskilt medgivande till åtgärden bleve lämnat av riksdag och kyrkomöte — omöjliggjordes. Då 6 § i kyrkliga försäljningslagen bereder sådan möjlighet, när fråga är om prästlöneboställe, lär dylik möjlighet icke böra vara avskuren vid föryttring av kyrklig jord, vars avkomst ingår till kyrkofonden.

Det här framförda spörsmålet äger ett icke blott teoretiskt intresse. Väl torde de markförsäljningar från allmänna kyrkohemman och till biskopslöneregleringsfonden indragna fastigheter, vartill medgivande hittills lämnats, hava varit begränsade till en del friköpslägenheter, för vilka löseskillningarna icke uppgått till mera avsevärda belopp. Vad åter biskopsboställena beträffar föreligger för närvarande för stiftsnämndens förberedande behandling en ansökan om förvärv för vederbörande landstingsräkning av betydande områden under biskopslönehemmanet Helgonagård i Lund, områden, som saluvärderats till sammanlagt inemot en halv miljon kronor. Det lär, därest denna försäljning kommer till stånd, få anses vara en angelägenhet av vikt, att spörsmålet om försäljningsmedlens disposition på rationellaste sätt må kunna av Kungl. Maj:t tagas upp till en efterföljande prövning utan hinder av en lagbestämmelse av den innebörd, som för närvarande gäller i avseende å de allmänna kyrkohemmanen.

En ytterligare omständighet påkallar i detta sammanhang uppmärksamhet. Då medel utgörande köpeskillning för fast egendom tillförts kyrkofonden, torde sådana medel hittills hava upptagits i fondens räkenskaper såsom en inkomst bland andra, utan att medlens natur av kapitaltillgångar blivit vare sig i fondräkenskaperna eller i den redogörelse för fondens ställning, som av statskontoret årligen utgives av trycket, särskilt redovisad. Med den rättsliga ställning, som kyrkofonden intog före den 1 maj 1933, hade väl redovisningssättet härutinnan knappast någon reell betydelse. Med tillkomsten åter av nu gällande lag om kyrkofond har denna redovisningsfråga erhållit en väsentligen annan innebörd. Enligt av statsmakterna meddelade direktiv skall sålunda numera eftersträvas, att kyrkofondens behållning bibehålles vid ungefär det belopp, vartill denna uppgick vid nyssberörda tidpunkt. Balansen härutinnan skall upprätthållas genom den årliga utdebiteringen av allmän kyrkoavgift. Kyrkoavgiftens belopp fastställs åter efter en sammanställning av fondens beräknliga inkomster och utgifter för den avsedda utdebiteringsperioden, varvid till grund för inkomstberäkningen i regel torde läggas de i fondredogörelsen lämnade uppgifterna om fondens inkomster under närmast tilläandagångna räkenskapsår. Ingår därvid t. ex. uti den i fondredogörelsen upptagna inkomsten av fast egendom jämväl försäljningsmedel för sådan egendom, blir sålunda inkomstberäkningen, då dylika medel givetvis icke utgöra inkomst i egentlig mening, i större eller mindre grad förryckt. Så länge dylika försäljningsmedel — såsom fallet hittills torde hava varit vid de allmänna kyrkohemmanen — endast utgöras av sporadiskt inflytande löseskillningar för friköpslägenheter, är visserligen den praktiska betydelsen av nu anmärkta förhållanden ringa. Annorlunda ställer sig tydligen saken, där köpeskillningar av den storleksordning, som aktualiserats vid biskopslönehemmanet Helgonagård,

skulle komma att tillföras kyrkofonden. Den angelägenhet, som här förts på tal, synes emellertid kunna på ett enkelt sätt tillrättaläggas, därest i anslutning till kyrkofondens räkenskaper upplägges en specifikation, vari fondens kapitalinkomster av ifrågavarande slag fortlöpande förtecknas. Sådana inkomster torde därjämte lämpligen bära i den årliga redogörelsen för fondens ställning upptagas under särskild rubrik.

Till sin här återgivna skrivelse i ämnet har Wohlin fogat ett förslag till lag om ändring av de ifrågavarande bestämmelserna i försäljningslagen, vilket förslag torde såsom bilaga få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (Bil. I).

Över det av Wohlin framlagda förslaget hava utlåtanden avgivits av kammarkollegiet och statskontoret.

Kammarkollegiet har ej haft något att erinra mot ändringsförslaget.

Av *statskontoret* har anförts:

Statskontoret vill erinra om att i 8 kap. 1 § i reglemente för ecklesiastik medelsförvaltning den 15 februari 1935 (nr 18) meddelats bestämmelser i fråga om placering av kyrkofonden tillhöriga medel. Något hinder för Kungl. Maj:t att, därest så skulle finnas lämpligt, på annat sätt än i berörda författningsrum föreskrivits, exempelvis genom beslut om fastighetsinköp, föranstalta om placering av kyrkofondens tillgångar torde emellertid icke förefinnas. Den nu föreslagna omredigeringen av 6 § i kyrkliga försäljningslagen i syfte att mellangifter eller köpeskillingsmedel, som inflyta vid utbyten, respektive försäljningar av biskopslönefastigheter eller allmänna kyrkohemman, skulle kunna återplaceras i annan fast egendom, torde sålunda icke vara nödvändigt för vinnande av det avsedda syftet. Med hänsyn till nuvarande ordning för redovisning av de fastigheter, vilkas avkastning ingår till kyrkofonden, vill statskontoret dock icke motsätta sig den föreslagna ändringen.

Statskontoret anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att det knappast kan anses tillfredsställande att de fastigheter, vilkas avkastning ingår till kyrkofonden, icke äro upptagna såsom tillgångar å fonden, och vill giva uttryck åt den uppfattningen att frågan om redovisning å fonden av dessa fastigheter bör göras till föremål för överbäggande. Statskontoret vill erinra om att genom beslut av 1935 års riksdag inrättats en statens allmänna fastighetsfond, å vilken fond de fastigheter, som stå under byggnadsstyrelsens m. fl. myndigheters förvaltning, skola i rikshuvudboken redovisas såsom tillgångar.

I anledning av vad i den remitterade framställningen anförts ifråga om redovisningen av till kyrkofonden inflytande mellangifter eller köpeskillningar, vill statskontoret framhålla, att jämväl dylika »kapitalinkomster» givetvis måste å fonden bokföras såsom inkomster. Vid de beräkningar, som ligga till grund för fastställande av den allmänna kyrkoavgiften, böra emellertid dessa belopp självfallet icke medräknas bland fondens inkomster. Det torde kunna förutsättas, att kammarkollegiet och statskontoret vid uppgörande av förslag till den allmänna kyrkoavgiftens storlek i fortsättningen liksom hittills taga vederbörlig hänsyn till arten av de inkomster, som redovisats å fonden.

Jag finner den av Wohlin föreslagna ändringen av bestämmelserna i förevarande författningsrum påkallad. Den av statskontoret framförda meningen, att det redan med gällande bestämmelser låge inom Kungl. Maj:ts befogenhet att besluta om inköp av fast egendom för placering av kyrkofondens tillgångar, är icke obestridd. Jag vill allenast erinra, att samma fråga redan tidigare dryftats samt att därvid kammarkollegiet, statskontoret och domänstyrelsen i utlåtande till Kungl. Maj:t den 31 december 1919 samstämmtigt hävdade den uppfattningen, att frågans lösning krävde särskild reglering genom lag.

Vad statskontoret i övrigt i sitt förevarande utlåtande anfört har icke omedelbar betydelse för den reglering, som nu föreslagits. Jag finner fördenskull icke anledning att här ingå på de av ämbetsverket berörda redovisningsfrågorna. Dessa frågor torde dock möjligtvis i annat sammanhang böra bliva föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Mot ändringsförslagets avfattning har jag intet att erinra.

I anslutning till vad i det föregående anförts hava inom ecklesiastikdepartementet utarbetats förslag till dels *ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel*, dels *förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter*, dels *lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond*, dels *ock lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt*. Förslagen torde få såsom bilaga fogas till statsrådsprotokollet.¹

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets yttrande över sistnämnda lagförslag måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall.

Ur protokollet:

Lars Tunberg.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen, har här uteslutits.

Bil. A.

(åberopad sid. 37.)

Alternativ A

(de förefintliga avlöningstillgångarna bibehållas fortfarande i viss utsträckning vid de särskilda biskopsstolarna).

1:o.

Biskoparna åtnjuta följande grundlöner, nämligen

ärkebiskopen	kronor	28,000
biskopen i Linköpings stift	»	20,000
» » Skara »	»	20,000
» » Strängnäs »	»	20,000
» » Västerås »	»	20,000
» » Växjö »	»	20,000
» » Lunds »	»	23,500
» » Göteborgs »	»	21,500
» » Karlstads »	»	20,000
» » Härnösands »	»	20,000
» » Luleå »	»	20,000
» » Visby » (beräknad med hänsyn till honom i egenskap av kyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat tillkommande dels avlöning, enligt nu gällande lönereglering bestämd till 8,000 kronor, dels ock provisorisk tilläggslön enligt lagen den 13 december 1929, nr 382, å 2,100 kronor)	»	9,900

2:o.

De i punkt 1:o omförmälda grundlöner gäldas på sätt här nedan i punkt 16:o stadgas.

Dyrtidstillägg å de i punkt 1:o omförmälda grundlöner skall utgå i enlighet med de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för befattningshavare vid statens s. k. nyreglerade verk.

Dyrtidstillägg gäldas av biskopslöneregleringsfonden. Härvid skall iakttagas, att dyrtidstillägg åt biskopen i Visby stift i första hand skall beräknas utgå å den honom i egenskap av kyrkoherde i Visby pastorat tillkommande avlöningen; skolande i fråga om detta dyrtidstillägg gälla de bestämmelser, som äro eller kunna varda fastställda för det territoriella prästerskapet.

Lön — i den mån densamma utgår av biskopslöneregleringsfonden — samt dyrtidstillägg utbetalas månadsvis i efterskott.

Lön utgår från och med den dag, utnämning till tjänsten äger rum eller eljest annorledes kan varda bestämt, till och med den dag, befattningen frånträdes.

3:o.

Där biskop enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — häri jämväl inbegripet tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — i förskott, skall vid ingången av den månad, från och med vilken ny lönereglering för honom varder gällande, till honom utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av närmast före-

gående månad innehar, i förskott uppburit för förstberörda månad, om de dit-tillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande; skolande kostnaderna för berörda övergångsanordning bestridas av biskopslöneregleringsfonden.

4:o.

Biskop är berättigad till fri bostad med därtill i förekommande fall hörande park eller trädgård av den omfattning, som av Kungl. Maj:t för varje stift fastställts. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t tilldela biskop antingen annan, åt honom förhyrd bostadslägenhet eller ock, i stället för bostad in natura, kontant hyresersättning till belopp, som för varje gång med hänsyn till förekommande omständigheter bestämmes.

5:o.

För biskop avsedd tjänstebostad skall — i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva — på biskopslöneregleringsfondens bekostnad vara försedd med möblering för högst fyra till representation avsedda rum. Underhållet av sådan möblering bekostas av fonden.

Vad i första stycket stadgas skall träda i tillämpning, då biskopslöneregleringsfonden, med hänsyn till övriga på fonden vilande utgifter, av Kungl. Maj:t provas härtil kunna lämna tillgång.

6:o.

Biskop skall bebo honom anvisad bostadslägenhet, så framt icke Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter annorlunda förordnat.

I fråga om bostadslägenhetens begagnande skola i övrigt lända till efterrättelse de särskilda bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade.

7:o.

Där biskops bostadslägenhet erfordras för utvidgning av domkapitlets ämbetslokaler eller för annat ecklesiastiskt ändamål, är biskop skyldig att å tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, avstå från lägenheten och åtnöjas med åt honom förhyrd bostadslägenhet eller kontant hyresersättning. För enahanda ändamål är biskop jämväl skyldig att underkasta sig sådan minskning av bostadslägenheten, som skäligen må kunna ske.

Har biskop på grund av sålunda ändrad disposition av den honom anvisade bostadslägenheten nödgats flytta, skall biskopslöneregleringsfonden gottgöra honom skälig flyttningskostnad efter Kungl. Maj:ts bestämmande i förekommande fall. Har genom sådan flyttning eller i följd av en mera väsentlig, vid biskops tillträde av befattningen icke påräknad, rubbning i bostadsförhållandena skada eller förlust åsamkats honom, skall, likaledes efter Kungl. Maj:ts bestämmande, skälig ersättning härför utgå ur biskopslöneregleringsfonden.

8:o.

Beträffande bostadslägenhetens avträdande i andra fall än de i punkt 7:o angivna skola gälla de bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade beträffande den stärbhus efter biskop tillkommande rätten till tjänst- och nådår.

9:o.

Biskops dödsbo ävensom prästerskapets änke- och pupillkassa skola i den omfattning, som i brist på överenskommelse bestämmes av Kungl. Maj:t, upplåta nödigt utrymme i bostadslägenheten för biskopens efterträdare.

10:o.

Kostnader för byggande och underhåll av biskopsgårdar skola, i den mån domkyrkorna det ej förmå, bestridas av biskopslöneregleringsfonden.

11:o.

Kostnaderna för uppvärmning av biskop anvisad bostadslägenhet samt för bränsle, som i lägenheten använts för hushållsändamål (matlagning, bakning, tvätt, strykning, bad och dylikt), skola till tre fjärdedelar bekostas av biskopslöneregleringsfonden, och få i kostnaderna, vilka skola vederbörligen verifieras, inräknas jämväl utgifterna för värmelednings eldning och skötsel samt för vedens huggning och uppbärning i bostadslägenheten.

12:o.

Beträffande skatter och andra onera för biskopshus skola i tillämpliga delar gälla enahanda bestämmelser som de, vilka äro eller kunna varda meddelade beträffande de till det territoriella prästerskapet upplåtna prästgårdarna.

Kostnaderna härför skola, i den mån de icke komma att åvila tjänstinnehavarna, gäldas enligt samma grunder, som gälla beträffande underhåll av biskopshus.

13:o.

Biskop må, i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, vara berättigad till resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten företagna resor.

Dessa kostnader skola bestridas ur biskopslöneregleringsfonden.

Tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till biskopslöneregleringsfondens bärkraft, annorlunda förordnar, må för här ifrågasvarande ändamål av fondens medel årligen användas högst 12,500 kronor; ankommande det på Kungl. Maj:t att efter sig företeende omständigheter årligen bestämma rörande det belopp, som inom ramen av den sålunda bestämda summan högst må av varje biskop användas. De närmare bestämmelser, som med anledning härav må bliva erforderliga, meddelas av Kungl. Maj:t.

14:o.

Biskop är skyldig underkasta sig de ändrade bestämmelser, som kunna varda stadgade i fråga om skyldighet att från tjänsten avgå samt i fråga om pension.

15:o.

Till biskopslöneregleringsfonden, som förvaltas av statskontoret, skola från och med den tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, indragas *dels* biskopsstolarna tillhörande, av vederbörande i orten förvaltade kapitaltillgångar, *dels* all biskoparna på lön anslagen kronotionde och indelta räntor, *dels* ock Lunds biskopslönemedels besparingsfond.

16:o.

Före fastställandet av ny lönereglering skall, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som kunna varda fastställda för uppskattning av de till det territoriella prästerskapets avlönande anslagna avlöningstillgångar, samt enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, uppskattning ske av avkomsten av de biskopen på lön anslagna hemman, lägenheter och jordar, behållen skogsavkastning däri inberäknad.

Befinnes efter skedd utredning denna avkomst överskjuta värdet av den för vederbörande biskop bestämda grundlönen, indragas de hemman, lägenheter och jordar till fonden, vilkas avkastning sålunda överskjuter grundlönen.

Befinnes åter avkomsten understiga grundlönen, skall fyllnad i lönen tilldelas av biskopslöneregleringsfonden.

17:o.

Såväl de biskop på lön anslagna som de till biskopslöneregleringsfonden indragna hemman, lägenheter och jordar skola — i enlighet med de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela — utarrenderas och förvaltas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som äro eller kunna varda gällande beträffande förvaltningen av övrig ecklesiastik egendom.

Alternativ B

(centralisering av de till biskoparnas avlöande anslagna avlöningstillgångarna).

1:o.

Biskoparna åtnjuta följande grundlöner, nämligen

ärkebiskopen	kronor	28,000
biskopen i Linköpings stift	»	20,000
» » Skara »	»	20,000
» » Strängnäs »	»	20,000
» » Västerås »	»	20,000
» » Växjö »	»	20,000
» » Lunds »	»	23,500
» » Göteborgs »	»	21,500
» » Karlstads »	»	20,000
» » Härnösands »	»	20,000
» » Luleå »	»	20,000
» » Visby » (beräknad med hänsyn till honom i egenskap av kyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat tillkommande dels avlöning, enligt nu gällande lönereglering bestämd till 8,000 kronor, dels ock provisorisk tilläggslön enligt lagen den 13 december 1929, nr 382, å 2,100 kronor)	»	9,900

2:o.

Dessa löner, å vilka skola utgå dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för befattningshavare vid statens s. k. nyreglerade verk, skola, liksom dyrtidstilläggen, gäldas av biskopslöneregleringsfonden.

Härvid skall iakttagas, att dyrtidstillägg åt biskopen i Visby stift i första hand skall beräknas utgå å den honom i egenskap av kyrkoherde i Visby pastorat tillkommande avlöningen; skolande i fråga om detta dyrtidstillägg gälla de bestämmelser, som äro eller kunna varda fastställda för det territoriella prästerskapet.

Lön och dyrtidstillägg utbetalas månadsvis i efterskott.

Lön utgår från och med den dag, utnämning till tjänsten äger rum eller eljest annorledes kan varda bestämt, till och med den dag, befattningen frånträdes.

3:o.

Där biskop enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — här i jämväl inbegripet tillfällig löneförbättring och dyrtidstilllägg — i förskott, skall vid ingången av den månad, från och med vilken ny lönereglering för honom varder gällande, till honom utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av närmast föregående månad innehar, i förskott uppburit för förstberörda månad, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande; skolande kostnaderna för berörda övergångsanordning bestridas av biskopslöneregleringsfonden.

4:o.

Biskop är berättigad till fri bostad med därtill i förekommande fall hörande park eller trädgård av den omfattning, som av Kungl. Maj:t för varje stift fastställts. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t tilldela biskop antingen annan, åt honom förhyrd bostadslägenhet eller ock, i stället för bostad in natura, kontant hyresersättning till belopp, som för varje gång med hänsyn till förekommande omständigheter bestämmes.

5:o.

För biskop avsedd tjänstebostad skall — i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva — på biskopslöneregleringsfondens bekostnad vara försedd med möblering för högst fyra till representation avsedda rum. Underhållet av sådan möblering bekostas av fonden.

Vad i första stycket stadgas skall träda i tillämpning, då biskopslöneregleringsfonden, med hänsyn till övriga på fonden vilande utgifter, av Kungl. Maj:t prövas härtill kunna lämna tillgång.

6:o.

Biskop skall bebo honom anvisad bostadslägenhet, så framt icke Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter annorlunda medgivit.

I fråga om bostadslägenhetens begagnande skola i övrigt lända till efterrättelse de särskilda bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade.

7:o.

Därest biskops bostadslägenhet erfordras för utvidgning av domkapitlets ämbetslokaler eller för annat ecklesiastiskt ändamål, är biskop skyldig att å tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, avstå från lägenheten och åtnöjas med åt honom förhyrd bostadslägenhet eller kontant hyresersättning. För enahanda ändamål är biskop jämväl skyldig att underkasta sig sådan minskning av bostadslägenheten, som skäligen må kunna ske.

Har biskop på grund av sålunda ändrad disposition av den honom anvisade bostadslägenheten nödgats flytta, skall biskopslöneregleringsfonden gottgöra honom skäligen flyttningskostnad efter Kungl. Maj:ts bestämmande i förekommande fall. Har genom sådan flyttning eller i följd av en mera väsentlig, vid biskops tillträde av befattningen icke påräknad, rubbning i bostadsförhållandena skada eller förlust åsamkats honom, skall, likaledes efter Kungl. Maj:ts bestämmande, skäligen ersättning härför utgå ur biskopslöneregleringsfonden.

8:o.

Beträffande bostadslägenhetens avträdande i andra fall än de i punkt 7:o angivna skola gälla de bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade beträffande den stärbhus efter biskop tillkommande rätten till tjänst- och nådår.

9:o.

Biskops dödsbo ävensom prästerskapets änke- och pupillkassa skola i den omfattning, som i brist på överenskommelse bestämmes av Kungl. Maj:t, upplåta nödigt utrymme i bostadslägenheten för biskopens efterträdare.

10:o.

Kostnader för byggande och underhåll av biskopsgårdar skola, i den mån domkyrkorna det ej förmå, bestridas av biskopslönereglingsfonden.

11:o.

Kostnaderna för uppvärmning av biskop anvisad bostadslägenhet samt för bränsle, som i lägenheten använts för hushållsändamål (matlagning, bakning, tvätt, strykning, bad och dylikt), må till tre fjärdedelar bekostas av biskopslönereglingsfonden, och få i kostnaderna, vilka skola vederbörligen verifieras, inräknas jämväl utgifterna för värmelednings eldning och skötsel samt för vedens huggning och uppbärning i bostadslägenheten.

12:o.

Beträffande skatter och andra onera för biskopshus skola i tillämpliga delar gälla enahanda bestämmelser som de, vilka äro eller kunna varda meddelade beträffande de till det territoriella prästerskapet upplåtna prästgårdarna.

Kostnaderna härför skola, i den mån de icke komma att åvila tjänstinnehavarna, gäldas enligt samma grunder, som gälla beträffande underhåll av biskopshus.

13:o.

Biskop må, i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, vara berättigad till resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten företagna resor.

Dessa kostnader skola bestridas ur biskopslönereglingsfonden.

Tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till biskopslönereglingsfondens bärkraft, annorlunda förordnar, må för här ifrågavarande ändamål av fondens medel årligen användas högst 12,500 kronor; ankommande det på Kungl. Maj:t att efter sig företeende omständigheter årligen bestämma rörande det belopp, som inom ramen av den sålunda bestämda summan högst må av varje biskop användas. De närmare bestämmelser, som med anledning härav må bli erforderliga, meddelas av Kungl. Maj:t.

14:o.

Biskop är skyldig underkasta sig de ändrade bestämmelser, som kunna varda stadgade i fråga om skyldighet att ifrån tjänsten avgå samt i fråga om pension.

15:o.

Till biskopslönereglingsfonden, som skall förvaltas av statskontoret, skola från och med den tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, indragas dels avkomsten

av samtliga biskoparna på lön anslagna hemman, lägenheter och jordar, behållen skogsavkastning däri inberäknad, *dels* biskopsstolarna tillhörande, av vederbörande i orten förvaltade kapitaltillgångar, *dels* all biskoparna på lön anslagen kronotonde och indelta räntor, *dels* Lunds biskopslönemedels besparingsfond, *dels* ock alla övriga till biskoparnas avlönande anslagna avlöningstillgångar.

16:o.

De till biskopslöneregleringsfonden indragna hemman, lägenheter och jordar skola — i enlighet med de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela — utarrenderas och förvaltas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som äro eller kunna varda gällande beträffande förvaltningen av övrig ecklesiastik jord.

Bil. B.

(åberopad sid. 39.)

Erforderliga författningsändringar.*Lag om reglering av biskoparnas avlöning*

av följande innehåll:

1 §.

Biskoparna åtnjuta följande grundlöner, nämligen

ärkebiskopen	kronor	29,000
biskopen i Linköpings stift	»	21,000
» » Skara »	»	21,000
» » Strängnäs »	»	21,000
» » Västerås »	»	21,000
» » Växjö »	»	21,000
» » Lunds »	»	24,500
» » Göteborgs »	»	22,500
» » Karlstads »	»	21,000
» » Härnösands »	»	21,000
» » Luleå »	»	21,000
» » Visby » , som i egenskap av kyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat äger uppbära särskild avlöning, denna avlöning inberäknad	»	21,000

Dyrtidstillägg å dessa löner skola utgå i enlighet med de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för befattningshavare vid statens s. k. nyreglerade verk.

2 §.

Lönerna jämte dyrtidstillägg skola gäldas ur kyrkofonden.

Till biskopen i Visby stift må dock ur fonden utgå allenast det lönebelopp, varmed den för biskopen fastställda lönen överskjuter avlöningen för kyrkoherden i Visby pastorat, och således utan rätt för biskopen att njuta avdrag för ersättning till vice pastor. Dyrtidstillägg åt biskopen i Visby stift skall ur kyrkofonden utgöras till så stor del, som med hänsyn till gällande bestämmelser om maximibelopp erfordras, sedan föreskrivet dyrtidstillägg å kyrkoherdelönen utgått i därför stadgad ordning.

Lön och dyrtidstillägg utbetalas månadsvis i efterskott.¹

Lön utgår från och med den dag, utnämning till tjänsten äger rum eller eljest annorledes kan varda bestämt, till och med den dag, befattningen frånträdes, dock att för tid, då tjänst- eller nådårsberättigat stärbhus eller prästerskapets änke- och pupillkassa äger uppbära lönen, Kungl. Maj:t må tillerkänna nytillträdande biskop ersättning, högst motsvarande lönens belopp, att utgå ur kyrkofonden.

¹ Ifrågasätts kan, huruvida ej i anslutning till stadgande i 11 § lagen om reglering av prästerskapets avlöning (enl. lag ^{17/12} 1926, nr 525) statskontoret bör göra avdrag å lönen för avgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa samt inleverera dessa avgifter till kassan.

3 §.

Biskop är berättigad till fri bostad med därtill i förekommande fall hörande park eller trädgård av den omfattning, som av Kungl. Maj:t för varje stift fastställles. Detta gäller icke biskopen i Visby stift, så länge han i egenskap av kyrkoherde i Visby pastorat äger åtnjuta prästgård enligt ecklesiastik boställsordning. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t på kyrkofondens bekostnad tilldela biskop antingen annan, åt honom förhyrd bostadslägenhet eller ock, i stället för bostad in natura, kontant hyresersättning från kyrkofonden till belopp, som för varje gång bestämmes.

4 §.

För biskop avsedd tjänstebostad må — i den ordning och omfattning, Kungl. Maj:t föreskriver — på kyrkofondens bekostnad vara försedd med möblering för högst fyra till representation avsedda rum. Underhållet av sådan möblering bekostas av kyrkofonden.

5 §.

Biskop skall bebo honom anvisad bostadslägenhet, så framt icke Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter annorlunda medgiver.

I fråga om bostadslägenhetens begagnande skola i övrigt lända till efterrättelse de särskilda bestämmelser, som äro eller kunna varda meddelade.

6 §.

Därest biskops bostadslägenhet erfordras för något domkapitlets eller domkyrkans trängande behov, är biskop skyldig att, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, avstå från lägenheten och åtnöjas med åt honom förhyrd bostadslägenhet eller kontant hyresersättning. För enahanda ändamål är biskop jämväl skyldig att underkasta sig sådan minskning av bostadslägenheten, som skäligen må kunna ske.

Har biskop på grund av sålunda ändrad disposition av den honom anvisade bostadslägenheten nödgats flytta, skall kyrkofonden gottgöra honom skälig flyttningskostnad efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Har genom sådan flyttning eller i följd av en mera väsentlig, vid biskops tillträde av befattningen icke påräknad, rubbning i bostadsförhållandena skada eller förlust åsamkats honom, må, likaledes efter Kungl. Maj:ts bestämmande, skälig ersättning härför utgå ur kyrkofonden.

7 §.

Biskops bostadslägenhet skall frånträdas samtidigt med att rätten till lönens åtnjutande upphör.

8 §.

Biskops dödsbo skall i den omfattning, som i brist på överenskommelse bestämmes av Kungl. Maj:t, upplåta nödigt utrymme i bostadslägenheten för biskopens efterträdare. Enahanda skyldighet åligger prästerskapets änke- och pipillkassa för tid, då kassan må åtnjuta inkomsten av biskopsbeställningen.

9 §.

Kostnad för byggande och underhåll av biskopsgård skall, efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall, bestridas av kyrkofonden, i den mån ej skyl-

digheten enligt gällande bestämmelser varder domkyrkan ålagd. Biskop är skyldig väl vårda bostadslägenhet och hålla dess område i ordnat skick så ock att uppföra och underhålla erforderligt stängsel kring detsamma, där ej hägnad skall hållas av granne, samt, där trädgård tillhandahålles honom, väl vårda och vidmakthålla denna.

10 §.

Kostnaderna för uppvärmning av biskop anvisad bostadslägenhet samt för bränsle, som i lägenheten användes för hushållsändamål, må, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, till tre fjärdedelar bekostas av kyrkofonden. I kostnaderna må inräknas jämväl utgifterna för värmelednings eldning och skötsel samt för bränslets tillredning och uppbärande i bostadslägenheten.

11 §.

Biskop skall, i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, vara berättigad till resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten företagna resor. Dessa kostnader skola bestridas ur kyrkofonden.

För här ifrågavarande ändamål må av fondens medel årligen användas högst 36,000 kronor; ankommande det på Kungl. Maj:t att årligen bestämma det belopp, som inom ramen av den sålunda bestämda summan högst må av varje biskop användas.

Denna lag träder i kraft den . Där biskop enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — här jämväl inbegripet tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — i förskott, skall vid ingången av den månad, från och med vilken ny lönereglering för honom varder gällande, till honom utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av närmast föregående månad innehar, i förskott uppburit för förstberörda månad, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande; skolande kostnaderna för berörda övergångs-anordning bestridas av kyrkofonden.

Förslag till lag om emeritilöner för biskopar.

1 §.

Från kyrkofonden må, med iakttagande att fonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas, efter Kungl. Maj:ts bestämmande utgå tre emeritilöner till biskopar, varje emeritilön å 9,000 kronor.

2 §.

Biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 70 år.

Biskop, som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön.

3 §.

Kungl. Maj:t utser innehavare av emeritilön och bestämmer i samband därmed den tidpunkt, vid vilken emeritilönen skall tillträdas.

4 §.

Emeritilön utbetalas månadsvis i efterskott och utgår intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit.¹

Efterlämnar avliden innehavare av emeritilön änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigade till tjänst- eller nådår, äge änkan eller barnen uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- eller nådårsförmån eljest skolat åtnjutas.

5 §.

Har den, som åtnjuter emeritilön, blivit dömd biskopsämbetet förlustig, vare vid den tid, beslutet härom vunnit laga kraft, hans rätt till dylik lön förverkad.

6 §.

Ej må emeritilön i mät tagas eller med kvarstad beläggas.

Denna lag träder i kraft den _____; dock att biskop, som vid denna lags ikraftträdande redan är utnämnd, icke skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst, förrän han fyllt 75 år.

*Förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen
av lagen om emeritilöner för biskopar:*

1 §.

I fråga om utbetalning av emeritilön till biskop, ansökning av änka eller barn efter avliden emeritus att på grund av stadgandet i 4 § lagen om emeritilöner för biskopar under där angiven tid komma i åtnjutande av emeritilön, beslut av vederbörande domkapitel i anledning av dylik ansökning samt utbetalning i sagda fall av emeritilön skola bestämmelserna i §§ 3 och 4 i kungörelsen den 8 november 1918 (nr 863) angående beredande av emeritilöner åt präster i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

2 §.

Innehavare av emeritilön äger bekomma dyrtidstillägg å emeritilönen efter enahanda grunder, som gälla för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension.

Uppbäres emeritilön av förutvarande innehavarens änka eller barn, äge änkan eller barnen uppbära även det dyrtidstillägg, som skulle hava tillkommit emeritus, om han levat.

Dyrtidstillägget, vilket utgår ur kyrkofonden, utbetalas av statskontoret i samband med emeritilönen.

3 §.

Då emeritilön i följd av dödsfall eller eljest blivit ledig, skall vederbörande domkapitel därom underrätta ej mindre Kungl. Maj:t än även statskontoret.

¹ Det kan ifrågasättas, huruvida ej till överensstämmelse med 2 § 4 stycket i förslaget till lag om reglering av biskoparnas avlöning emeritilön bör utgå t. o. m. den dag innehavaren avlidit. Möjligen erfordras i så fall övergångsbestämmelse till skydd för nu emeritilöneberättigade.

4 §.

Domkapitlet har att senast ett år innan biskop uppnått den ålder, då han är skyldig avgå mot åtnjutande av emeritilön, hos Kungl. Maj:t anmäla detta.

Förslag till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av biskoplig emeritilön.

Å innehavare av biskoplig emeritilön belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa skall gäldas av kyrkofonden.

De närmare föreskrifterna angående avgiftens inbetalning meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till lagen om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av biskoplig emeritilön.

Kungl. Maj:t har med föranledande av lagen den om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av biskoplig emeritilön, funnit gott förordna, att pensionsavgift, som avses i berörda lag, skall av statskontoret, i samband med utbetalning av emeritilön, kvartalsvis inlevereras till prästerskapets änke- och pupillkassa; åliggande det nämnda kassa att i god tid före första dagen i var och en av månaderna juli, oktober, januari och april tillställa statskontoret uppgift å de belopp, som för de särskilda emeriti skola gäldas ur kyrkofonden såsom pensionsavgift för det löpande kvartalet av ecklesiastikåret.

Denna kungörelse träder i kraft den

Lag om dispositionen av vissa för biskoparnas avlönning avsedda tillgångar

av följande innehåll:

1 §.

Till kyrkofonden skola överföras dels biskopslöneregleringsfonden, dels Lunds biskopslönemedels besparingsfond, dels övriga för biskoparnas avlönande avsedda kapitaltillgångar, dels den s. k. Strängnäs stifts episkopaliefond, dels ock Göteborgs stifts biskopshuskassa.

2 §.

Angående förvaltningen av biskoparna på lön anslagna fastigheter, i den mån dessa icke äro till biskoparna upplåtna för bostadsändamål, samt av de fastigheter, vilkas avkastning ingår till biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond, skall gälla vad om allmänna kyrkohemman stadgas.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till lag angående ändringar i 3, 5 och 6 §§ lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932:

3 §.

Till kyrkofonden — — — : — — — : nämligen:

- 1) vad enligt — — — : — — — : prästerskapet;
- 2) årlig ersättning — — — : — — — : åtnjutits;
- 3) inkomst av — — — : (allmänna kyrkohemman);
- 4) överskott å — — — : — — — : 4 §;
- 5) ersättning — — — : — — — : boställsordning;
- 6) inkomst av biskoparna på lön anslagna hemman, lägenheter och jordar samt andra fastigheter, i den mån dessa icke äro till biskoparna upplåtna för bostadsändamål;
- 7) årlig ersättning av statsverket för de anslag i kronotonde samt oindelt spannmål och hemmansräntor, för vilka gottgörelse lämnats biskoparna och biskopslöneregleringsfonden under det ecklesiastikår, som tilländagått näst före den ;
- 8) allmän kyrkoavgift, varom förmåles i 5 §;
- 9) ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar.

5 §.

Allmän kyrkoavgift — — — : — — — : pastoratet.

Kyrkoavgiftens grundbelopp utgör sexton öre för skattekrona. Konungen bestämmer årligen, huru stor del av grundbeloppet skall för året uttagas.

6 §.

Av kyrkofonden — — — : — — — : utgöras:

- 1) löner, ålderstillägg, arvoden och kostnadsersättningar, som jämlikt lagen om reglering av biskoparnas avlöning, lagen om reglering av prästerskapets avlöning, lagen om provisorisk tilläggs-lön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt till nämnda lagar anslutna kungörelser skola gäldas av kyrkofonden, så ock emeritilöner, vilka i enlighet med lagarna om sådana löner tilldelats biskopar och andra präster;
- 2) anslag — — — : — — — : befattning;
- 3) dyrtidstillägg, som, enligt beslut i den ordning särskilt är stadgat, tillerkännas biskopar och andra präster, vilka avses i lagen om reglering av biskoparnas avlöning och lagen om reglering av prästerskapets avlöning;
- 4) pensionsavgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa, vilka belöpa på innehavare av biskopliga och prästerliga emeritilöner;
- 5) anslag — — — : — — — : 300,000 kronor;
- 6) arvoden — — — : — — — : verksamhet;
- 7) arvoden — — — : — — — : ecklesiastik boställsordning;
- 8) anslag — — — : — — — : samband;
- 9) kostnader — — — : — — — : Luleå stift;
- 10) kostnader — — — : — — — : allmänna kyrkohemman;
- 11) tillskott — — — : — — — : stadgas;
- 12) anslag, som Konungen finner skäligen anvisa för beredande åt ärkebiskopen av sekreterarehjälp;
- 13) ovan icke avsedda kostnader, som enligt lagen om reglering av biskoparnas avlöning skola gäldas av kyrkofonden.

Bil. C.

(äberopad sid. 40.)

Förslag

till

**ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder
för dispositionen av därtill avsedda medel.**

Allmänna bestämmelser.

1:o.

Biskop äger åtnjuta kontant lön jämte förmån av hyresfri tjänstebostad samt särskilda bidrag och kostnadsersättningar ävensom, efter avgång från tjänsten, emeritilön, allt i enlighet med nedan meddelade bestämmelser och under härefteråt stadgade villkor.

2:o.

Biskop är pliktig att underkasta sig sådan jämkning i åligganden och förändring av stifts område, som framdeles kan varda i vederbörlig ordning föreskriven.

3:o.

Beträffande den tidpunkt, då utnämnd biskop äger tillträda med biskopstjänsten förenade löneförmåner,

beträffande omfattningen dels av dödsbo efter biskop tillkommande rätt till tjänstår, dels av den därav härflytande rätten för änka och barn att uppbära emeritilön, dels av rätten till nådår för efterlevande efter biskop samt

beträffande den dag, intill vilken vid biskopstjänst samt för innehavare av biskoplig emeritilön bestämda kontanta löneförmåner i särskilda fall må till vederbörande utgå,

skall gälla vad i motsvarande hänseenden finnes stadgat i fråga om löneförmåner vid kyrkoherde- och komministerstjänst, som i lagen om reglering av prästerskapets avlöning avses, samt i fråga om emeritilön för sådan befattningshavare.

Beträffande tidpunkten för avträdande av biskop anvisad tjänstebostad skall, fränsett i fall, som nedan under punkt 8:o avses, gälla vad i ecklesiastik boställsordning finnes stadgat om avträdande av prästgård.

4:o.

Utbetalning av lön och emeritilön sker månadsvis i efterskott.

5:o.

Med biskopstjänst må icke — fränsett att biskopen i Visby stift skall såsom prebende innehava kyrkoherdetjänsten i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat — förenas annan allmän tjänst.

Med biskopstjänst må ej heller förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej Kungl. Maj:t, efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller

tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för utövande av biskopstjänsten, medgiver, att ett förenande av uppdraget eller tjänstebefattningen med biskopstjänsten må tillsvidare äga rum.

Allmänna löneförmåner.

6:o.

Följande biskopar skola i kontant lön för år åtnjuta dels grundlön med här nedan angivna belopp, nämligen

ärkebiskopen	kronor	29,000
biskopen i Linköpings stift	»	21,000
» » Skara »	»	21,000
» » Strängnäs »	»	21,000
» » Västerås »	»	21,000
» » Växjö »	»	21,000
» » Lunds »	»	24,500
» » Göteborgs »	»	21,000
» » Karlstads »	»	21,000
» » Härnösands »	»	21,000
» » Luleå »	»	21,000

dels ock dyrtidstillägg därå enligt de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta reglerad avlöning.

Biskopen i Visby stift, som i egenskap av kyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat uppbär avlöning, utgående i därför stadgad särskild ordning, skall äga vid biskopstjänsten åtnjuta lönefyllnad så bestämd, att dennes kontanta lön för året uppbäras till ett belopp av 21,000 kronor jämte dyrtidstillägg därå enligt de grunder, som enligt vad ovan angivits skola för övriga biskopar tillämpas. Vid bestämmande av nämnda lönefyllnad skola tagas i beräkning samtliga för kyrkoherdebefattningen i prebendepastoratet fastställda kontanta allmänna löneförmåner, därå utgående dyrtidstillägg inberäknat, men må därvid avdrag ske — intill ett belopp av 170 kronor för månad — för vad biskopen visar sig hava för månaden avstått såsom ersättning till vikarie å eller till ämbetsbiträde vid berörda befattning.

7:o.

För tid, varunder vid biskopstjänst utgående kontant lön eller, i fråga om biskopstjänsten i Visby stift, lönefyllnad åtnjutes av tjänst- eller nådårsberättigad dödsbodelägare eller, jämlikt vad särskilt är stadgat, uppbäres av prästerskapets änke- och pupillkassa, må Kungl. Maj:t tillerkänna utnämnd biskop, som trätt i utövning av tjänsten, löneersättning, högst motsvarande lönens eller lönefyllnadens belopp.

8:o.

a) Tjänstebostad beredes biskop enligt Kungl. Maj:ts bestämmande å för ändamålet anvisad publik fastighet. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må dock Kungl. Maj:t i stället tilldela biskop antingen åt honom förhyrd tjänstebostad eller hyresersättning till belopp, som för varje gång med hänsyn till förekommande omständigheter bestämmes. I förmån av tjänstebostad ingår dispositionsrätt till planterat område och särskilda utrymmen i övrigt, som i förekommande fall enligt meddelat bestämmande skall höra till den åt biskopen

upplåtna bostadslägenheten. Vad sålunda stadgats i fråga om tjänstebostad och hyresersättning skall dock icke gälla biskopen i Visby stift, så länge han i egen-
skap av kyrkoherde i Visby pastorat äger åtnjuta förmån av prästgård enligt
ecklesiastik boställsordning.

b) Åt biskop upplåten tjänstebostad ävensom — för tid, varunder kyrko-
herdetjänsten i Visby pastorat är med biskopstjänsten i stiftet förenad — den
av biskopen i Visby stift disponerade prästgården må, i den ordning och om-
fattning Kungl. Maj:t föreskriver, genom det allmännas försorg förses med
möblering för högst fyra till representation avsedda rum.

c) Därest åt biskop upplåten tjänstebostad å för ändamålet anvisad publik
fastighet erfordras för något domkapitlets eller domkyrkans trängande behov,
är biskop skyldig att efter Kungl. Maj:ts bestämmande antingen avstå från
sådan tjänstebostad och åtnöjas med annan tjänstebostad eller hyresersättning,
som ovan under a) sägs, eller att underkasta sig den minskning av tjänste-
bostaden, som skäligen må kunna ske.

d) Biskop skall bebo åt honom upplåten tjänstebostad, så framt icke Kungl.
Maj:t på grund av särskilda omständigheter annorlunda medgiver, samt är
skyldig ej mindre väl vårda densamma och omsorgsfullt vidmakthålla därtill
hörande planterat område än även i övrigt i fråga om tjänstebostadens begag-
nande ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser, som äro eller kunna
varda meddelade.

e) Biskops dödsbo ävensom prästerskapets änke- och pupillkassa, i den mån
denna äger disponera biskops tjänstebostad, skall i den omfattning, som i brist
på överenskommelse bestämmes av Kungl. Maj:t, upplåta nödigt utrymme i
tjänstebostaden för efterträdaren å biskopstjänsten.

Särskilda bidrag och kostnadsersättningar.

9:o.

För uppvärmning av åt biskop upplåten tjänstebostad samt för bränsle, som
i bostaden eljest användes för hushållsändamål, äger biskop, i den ordning och
omfattning, Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla bidrag intill tre fjärdedelar av
kostnaderna.

10:o.

Biskop äger, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla
reskostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i
tjänsten företagna resor.

11:o.

Åt biskop upplåten tjänstebostad må genom det allmännas försorg förses med
rikstelefonförbindelse i enlighet med de närmare föreskrifter, som av Kungl.
Maj:t meddelas.

12:o.

För avlönande av biträde, som erfordras för handläggningen av ärenden, sam-
manhängande med de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda
ämbetsförpliktelse, må ärkebiskopen i enlighet med de närmare villkor och
bestämmelser, som av Kungl. Maj:t fastställas, tilldelas bidrag med högst
7,000 kronor för år.

13:o.

Biskop, som på grund av vad under punkt 8:o c) stadgats nödgas avträda åt honom upplåten tjänstebostad, äger åtnjuta skälig gottgörelse för flyttningskostnaden efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Har genom flyttningen eller i följd av en eljest uppkommen mera väsentlig, vid biskops tillträde av tjänsten icke förutsedd rubbning i bostadsförhållandena skada eller förlust åsamkats biskopen, må denne, likaledes efter Kungl. Maj:ts bestämmande, tillerkännas skälig ersättning härför.

14:o.

För underhåll av till tjänstebostad hörande planterat område må Kungl. Maj:t, där särskilda förhållanden så föranleda, tilldela biskop visst bidrag.

Emeritilöner.

15:o.

Biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten,

- a) när han fyllt sjuttio år eller
- b) när han — utan att hava uppnått nämnda ålder — under tre på varandra följande år varit på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte ur stånd att utöva sin tjänst och av sådan anledning finnes vara för framtiden därtill oförmögen.

Biskop, som utnämnts till sin tjänst före den 1 mars 1935, skall icke mot sitt bestridande vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, förrän han fyllt sjuttiofem år.

16:o.

Emeritilöner, som här avses, må samtidigt utgå till ett antal av högst fyra.

Innehavare av emeritilön utses av Kungl. Maj:t, som i samband därmed bestämmer den tidpunkt, då emeritilönen skall tillträdas.

17:o.

Emeritilön utgår med 9,000 kronor för år jämte dyrtidstillägg därå efter de grunder, som äro eller kunna varda bestämda för f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta pension enligt civila tjänstepensionsreglementet.

Innehavare av emeritilön är för egen del befriad från erläggande av å honom belöpande pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa.

18:o.

Vad i fråga om emeritilön åt präst, som avses i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, finnes stadgat därom, att rätten till sådan lön skall vara förverkad, där den som åtnjuter lönen blivit dömd prästämbetet förlustig, ävensom att emeritilön ej må i mät tagas eller med kvarstad beläggas, skall även gälla emeritilön åt biskop.

För biskoparnas avlönande avsedda medel.

19:o.

All kostnad för beredande åt biskoparna av dem härförut tillerkända förmåner gäldas av kyrkofonden. Sålunda skall ej mindre av fonden bestridas för biskop bestämda kontanta allmänna löneförmåner, särskilda bidrag och kostnadsersättningar samt emeritilön, än även ur fonden utgå kostnad för

byggande och underhåll av erforderliga hus å för tjänstebostad anvisad publik fastighet,

anläggande av trädgård eller annan plantering å sådan fastighet, uppförande och underhåll av stängsel kring, anläggning och underhåll av gårdsplan och väg till samt utskylder och andra avgifter för dylik fastighet, förhyrning av tjänstebostad, anskaffning och underhåll av möblering, som under punkt 8:o avses, samt anordnande av rikstelefonförbindelse, som under punkt 11:o sägs, ävensom kostnad för pensionsavgifter, som under punkt 17:o avses.

I den mån det enligt hittills gällande bestämmelser åvilar domkyrka att deltaga i kostnad för tillhandahållande åt biskop av tjänstebostad med vad därtill hörer samt sådan kostnad varder domkyrkan ålagd, skall vad ur kyrkofonden sålunda för domkyrkans räkning förskjutes ersättas fonden av domkyrkans medel.

20:o.

Till statskontoret skola för den disposition, som nedan under 21:o sägs, överlämnas dels den s. k. Strängnäs stifts episkopaliefond samt Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand, dels ock alla i övrigt inom stiftens förvaltade fonder och andra kapitaltillgångar, i den mån de äro avsedda för biskoparnas avlönande.

21:o.

a) Till kyrkofonden skola överföras biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond; Kungl. Maj:t likväl förbehållen befogenhet att av de från biskopslöneregleringsfonden överförda kapitaltillgångarna, jämlikt hittills tillämpade grunder, disponera erforderliga belopp för utlämnande av lån eller bidrag åt biskop eller biskops rättsinnehavare för gäldande av kostnad, som uppkommit på grund av den biskopen såsom boställshavare enligt hittills gällande bestämmelser åvilande byggnadsskyldighet.

b) Till kyrkofonden skola därjämte överföras Strängnäs stifts episkopaliefond ävensom övriga enligt punkt 20:o till statskontoret överlämnade tillgångar, i den mån de icke äro särskilt avsedda för byggande och underhåll av biskopshus eller utgöras av ersättningsmedel för mark, som tillhört åt biskop i stad upplåten bostadsfastighet.

c) Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand ävensom övriga jämlikt punkt 20:o till statskontoret överlämnade tillgångar, som ej enligt vad under b) härovan sägs skola till kyrkofonden överföras, skola av statskontoret förvaltas samt var för sig bokföras. Avkastningen av ifrågavarande tillgångar skall, tillsvidare och intill dess annorledes kan varda bestämt, årligen tillföras kyrkofonden.

d) Tillika skall kyrkofonden tillföras dels ersättning av statsverket för de anslag i kronotonde m. m., för vilka gottgörelse enligt riksstaten för närvarande tillkommer biskopar och biskopslöneregleringsfonden, dels ock avkomsten av samtliga för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter — vare sig sådan fastighet för närvarande är anvisad viss biskop på lön eller avkastningen därav ingår till fond — dock endast i den mån fastighet eller del därav icke skall disponeras för tjänstebostad åt biskop.

Tillämpningsbestämmelser.

22:o.

Angående vårdsnaden om de åt biskoparna upplåtua tjänstebostäder samt angående tillämpningen i övrigt av förestående bestämmelser, utöver vad där- om är eller varder i lag stadgat, ävensom angående tidpunkten för bestämmel- sernas ikraftträdande skall gälla vad Kungl. Maj:t i sådant hänseende förordnar.

Förslag

till

**förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande
anslagna fastigheter.**

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Sådan för biskoparnas avlönande anslagen fastighet eller del av dylik fastighet, som jämlikt vad därom är särskilt stadgat anvisats för tjänstebostad åt biskop, utgör *biskopsgård*.

Där Kungl. Maj:t för tillgodoseende av något domkapitlets eller domkyrkans behov i förekommande fall finner särskilt utrymme kunna utan olägenhet beredas domkapitlet eller domkyrkan å samma fastighet, varå tjänstebostad för biskop skall vara förlagd, må, då Kungl. Maj:t så bestämmer, jämväl dylikt utrymme anses tillhöra biskopsgård.

I denna förordning avsedd fastighet, varå biskopsgård ej skall vara förlagd, liksom ock, där av sådan fastighet särskilt område skall utgöra biskopsgård, övrig del av fastigheten, benämnes *biskopshemman*.

2 §.

Biskopsgård och biskopshemman förvaltas av stiftsnämnden, biskopsgård enligt de särskilda föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar och biskopshemman i enlighet med vad för allmänna kyrkohemman är stadgat.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den dag, då, jämlikt vad Kungl. Maj:t särskilt förordnar, de av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel träda i kraft.

Därvid skall iakttagas:

Fastighet, som under tiden närmast före denna förordnings ikraftträdande utgör bostadsboställe för biskop eller eljest av biskop innehaves på lön, skall av biskopen avträdas från och med dagen, då förordningen, enligt vad ovan stadgats, träder i kraft.

Å varje här avsedd fastighet, beträffande vilken nybyggnads- och underhållsskyldighet jämlikt hittills gällande bestämmelser åligger biskopen, skall, i anledning av fastighetens avträdande vid nämnda tidpunkt, mellan biskopen såsom avträdande boställshavare och stiftsnämnden för kyrkofondens räkning såsom tillträdare förrättas husesyn i hittills gällande ordning. Sådan syn, varom stiftsnämnden skall äga att föranstalta, må icke hållas senare än sex månader efter den bestämda avträdesdagen.

Vad sålunda stadgats i fråga om biskops avträdande av fastighet, skall i tillämpliga delar gälla jämväl för biskops tjänst- eller nådårsberättigade dödsbo samt för prästerskapets änke- och pupillkassa, i fall då någon av dessa vid förordningens ikraftträdande innehar fastighet, varom nu är fråga.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond.

Härigenom förordnas, att 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond, vilka lagrum ändrats genom lag den 23 november 1934 nr 545, skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Från statsverket — — — kyrkofonden utgå

1) ersättning med — — — m. m. samt

2) ersättning dels med tillhopa 301,250 kronor för vissa tidigare av prästerskapet i territoriella pastorat åtnjutna statsanslag, dels ock med 117,200 kronor för dylika anslag, som tillförne åtnjutits av biskopar eller utgått till biskopslöne-regleringsfonden,

skolande dessa ersättningar inom januari månad för året utbetalas till kyrkofonden.

Ytterligare skola till kyrkofonden ingå:

3) inkomst av — — — är beläget, (allmänna kyrkohemman) ävensom inkomst av fastigheter, vilkas avkomst, jämlikt av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel, tillförts kyrkofonden, (biskopshemman);

4) — — —

8) ränta och annan vinst å andra av statskontoret förvaldade kapitaltillgångar, varav avkastningen, jämlikt de under 3) här ovan angivna grunder för dispositionen av till biskoparnas avlönande avsedda medel, skall tillföras kyrkofonden.

6 §.

Enligt vad särskilt är stadgat skola av kyrkofonden gäldas

dels kostnad för avlönande av biskoparna och av präster, som avses i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, ävensom för beredande av emeritilön för dylika präster samt för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst, allt i den omfattning, som är närmare bestämd

i de av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel,

i lagen om reglering av prästerskapets avlöning jämte de därtill anslutna lagarna om provisorisk tilläggslön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m., om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat, om emeritilöner för präster och om dyrtidstillägg åt präster samt

i lagen om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst,

dels jämlikt 5 och 6 §§ ecklesiastik boställsordning bestämda arvoden åt ordförande i boställsnämnder, arvoden och ersättningar åt ledamöter i stiftsnämnder samt avlöningar åt stiftsjägmästare och biträden åt dessa ävensom andra omkostnader för stiftsnämndernas verksamhet,

dels ock jämlikt lagen den 21 november 1925 beviljade anslag för uppförande av prästgårdar inom Härnösands och Luleå stift.

Härutöver skola av kyrkofonden utgöras:

- 1) tillskott till pastorat enligt vad i 7 § stadgas;
 - 2) anslag, som Konungen — — — prästerlig befattning;
 - 3) kostnader för förvaltningen av biskopshemman;
 - 4) kostnader för förvaltningen av allmänna kyrkohemman;
 - 5) anslag, som — — — 300,000 kronor;
 - 6) pensionsavgifter till prästerskapets änke- och pupillkassa för innehavare av prästerlig emeritilön samt för pensionerad teologie professor, som innehaft kyrkoherdetjänst i prebendepastorat;
 - 7) anslag, som Konungen och riksdagen finna skäligt ställa till vederbörande statsdepartementets förfogande för anlitande av biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband.
-

1. Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den dag, då, jämlikt vad Konungen särskilt förordnar, de av Konungen och riksdagen antagna ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel träda i kraft.

2. Med ikraftträdandet av denna lag upphävas lagarna den 28 oktober 1932 (nr 478) om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, och den 20 juli 1933 (nr 489) om gäldande i visst fall ur kyrkofonden av pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa.

3. Kyrkofonden skall beträffande de fonder och andra kapitaltillgångar, vilka jämlikt ovan i punkt 1 angivna bestämmelser och grunder överförts till kyrkofonden, svara för samtliga de utgifter, som enligt allmän författning eller särskilda, i behörig ordning meddelade bestämmelser redan blivit anvisade till utgående från dessa tillgångar.

Sammanfattning.

S t i f t	Reglerad lön Kronor	Lön i medeltal för åren 1911/1913	Uppgifven utgående lön under ecklesiastikåret						
			1924/1925	1925/1926	1926/1927	1927/1928	1928/1929	1929/1930	1930/1931 ²
Uppsala	16,000: —	20,481: 79	43,896: 29	43,494: 07	47,326: 85	26,404: 37	44,876: 82	22,449: —	22,449: —
Linköping	13,000: —	16,306: 79	—	—	—	—	28,840: 45	31,696: 66	32,165: 83
Skara	12,000: —	11,996: 23	26,988: 85	23,775: 87	21,327: 11	22,183: 21	22,330: 88	20,901: 68	19,652: 13
Strängnäs	12,000: —	12,919: 50	19,831: 98	19,832: 57	19,665: 87	19,055: 57	19,014: 33	18,085: 75	17,083: 96
Västerås	12,000: —	15,516: 25	26,391: 98	25,118: 16	25,915: 51	25,501: —	23,848: 68	21,733: 65	19,490: 02
Växjö	14,000: —	16,925: 57	25,661: 57	25,484: 59	25,123: 79	25,149: 02	24,171: 87	23,012: 31	21,199: 50
Lund	15,000: —	37,136: 04	—	—	60,293: 45	38,771: 96	37,575: 57	34,651: 66	31,186: 89
Göteborg	14,000: —	14,891: 67	22,472: 35	22,425: 92	22,131: 74	21,899: 02	21,475: 74	18,663: —	17,679: 60
Karlstad	12,000: —	21,670: 80	18,741: 49	18,559: 40	18,472: 68	18,211: 30	17,813: 57	16,952: 47	15,964: 66
Härnösand	12,000: —	12,454: 74	14,959: —	17,942: —	17,744: —	17,725: —	17,764: —	17,609: —	17,395: —
Luleå	12,000: —	12,000: —	14,857: —	17,409: —	17,759: —	17,627: —	17,666: —	17,648: —	17,423: —
Visby	10,000: —	11,581: 87	22,531: 50	22,905: 08	22,607: 22	22,349: 64	21,995: 96	21,189: 37	20,353: 65
Summa kronor	154,000: —	203,881: 25	— ¹	— ¹	— ¹	— ¹	297,373: 87	264,592: 55	252,043: 24

¹ Då uppgifter för detta år ej erhållits från samtliga biskopsstolar, har någon summa ej ansetts böra här upptagas.

² För erhållande av jämförelsetal för ecklesiastikåret 1930/1931 har för ärkebiskopsstolen i Uppsala, för vilken ingen uppgift lämnats för sagda år, här upptagits det för ecklesiastikåret 1929/1930 angivna beloppet.

Bil. D 2.
(åberopad sid. 41.)

Inkomster	S — t — i — f — t												Summa
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	
1931—1932.													
Arrende- och andra avgälder		7,903	18,117		5,589		28,059	—	—	—	—	—	59,668
Skogsavkastning		—	—		—		—	—	—	—	—	—	—
Ränta å skogslikvid- och expropriations- medel m. m.	Saknas uppgifter	8,935	285	Saknas uppgifter	—	Saknas uppgifter	105	—	—	—	—	—	9,325
Indelningsersättning		6,749	3,200		12,788		—	8,564	7,922	5,251	—	6,101	50,575
Lön, särskilt lönetillägg, dyrtidstillägg . . .		—	—		—		—	—	—	3,289	17,340	—	20,629
Lönefyllnad		—	—		—		—	3,785	1,410	4,517	—	4,000	13,712
Lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande		195	—		180		420	210	—	—	180	—	1,185
Prebendeersättning		6,430	—		1,195		—	4,403	5,749	4,283	—	—	22,060
Inkomst av prebende		—	—		—		—	—	—	—	—	9,464	9,464
Summa inkomster		30,212	21,602		19,752		28,584	16,962	15,081	17,340	17,520	19,565	186,618

Inkomster	S - - t - - i - f - - t												Summa
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	
1932—1933.													
Arrende- och andra avgälder		7,778	19,190		7,235		27,202	—	—	—	—	—	61,405
Skogsavkastning		—	—		—		—	—	—	—	—	—	—
Ränta å skogslikvid- och expropriations- medel m. m.		8,937	189		—		105	—	—	—	—	—	9,231
Indelningsersättning		6,591	3,098		12,465		—	8,339	7,726	5,167	—	5,817	49,203
Lön, särskilt lönetillägg, dyrtidstillägg . . .		—	—		—		—	—	—	3,049	17,070	—	20,119
Lönefyllnad		—	—		—		—	3,785	1,410	4,517	—	4,000	13,712
Lönetillägg i anledning av nådårrättens upphörande		195	—		180		420	210	—	—	180	—	1,185
Prebendeersättning		6,430	—		1,195		—	4,403	5,749	4,283	—	—	22,060
Inkomst av prebende		—	—		—		—	—	—	—	—	9,188	9,188
Summa inkomster		29,931	22,477		21,075		27,727	16,737	14,885	17,016	17,250	19,005	186,103

Bil. D 3.
(åberopad sid. 41.)

Inkomster	S — t — i — f — t												Summa
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	
<i>1933—1934.</i>													
Arrende- och andra avgälder	5,561	7,178	16,138	737	6,571	7,264	29,691	—	—	—	—	—	73,140
Skogsavkastning	—	—	6,021	—	—	11,783	—	—	—	—	—	—	17,804
Ränta å skogslikvid- och expropriations- medel m. m.	—	8,645	302	3,923	18,478	1,119	92	—	—	—	—	—	32,559
Indelningsersättning	7,125	6,518	3,060	7,756	12,424	5,871	—	8,208	7,589	5,155	—	5,624	69,330
Lön, särskilt lönetillägg, dyrtidstillägg . . .	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	2,935	16,896	—	21,831
Lönefyllnad	—	—	—	1,400	—	—	—	3,785	1,410	4,517	—	4,000	15,112
Lönetillägg i anledning av nådåsrättens upphörande	240	195	—	180	180	210	420	210	—	—	180	—	1,815
Prebendeersättning	3,858	6,430	—	2,249	1,195	2,356	—	4,403	5,749	4,283	—	—	30,523
Inkomst av prebende	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,020	9,020
Summa inkomster	16,784	28,966	25,521	16,245	38,848	30,603	30,203	16,606	14,748	16,890	17,076	18,644	271,134

Inkomster	S — t — i — f — t												Summa
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	
1934—1935.													
Arrende- och andra avgälder	7,950	6,628	16,595	732	6,180	9,171	29,879	—	—	—	—	—	77,135
Skogsavkastning	—	—	—	—	—	10,568	—	—	—	—	—	—	10,568
Ränta å skogslikvid- och expropriations- medel m. m.	—	8,638	431	3,405	432	1,125	91	—	—	—	—	—	14,122
Indelningsersättning	9,912	6,404	3,026	7,473	12,365	5,817	—	8,058	7,360	5,102	—	5,521	71,038
Lön, särskilt lönetillägg, dyrtidstillägg . . .	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	3,114	16,932	—	22,046
Lönefyllnad	—	—	—	1,400	—	—	—	3,785	1,410	4,517	—	4,000	15,112
Lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande	240	195	—	180	180	210	420	210	—	—	180	—	1,815
Prebendeersättning	3,918	6,430	—	2,249	1,195	2,356	—	4,403	5,749	4,283	—	—	30,583
Inkomst av prebende	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,020	9,020
Summa inkomster	22,020	28,295	20,052	15,439	20,352	31,247	30,390	16,456	14,519	17,016	17,112	18,541	251,439

Bil. D 6.

(äberopad sid. 41.)

Förklarande anmärkningar

(till bil. D 2—5 och 7).

Samtliga inkomstbelopp hava i tabläerna utjämnats till hela krontal. I övrigt må beträffande uppgifterna i dessa tabläer följande anmärkas:

Bland ärkebiskopens löneinkomster ingår icke för uppgivna tidsperiod någon inkomst av skogsavkastning. Sådan lär emellertid, enligt vad under hand inhämtats från domänstyrelsen, komma att under ecklesiastikåret 1935—1936 retroaktivt tillerkännas nuvarande ärkebiskopen, liksom även dödsbodelägarna efter företrädaren i ämbetet. Preliminärt beräknat torde härav för ecklesiastikåret 1933—1934 komma att till ärkebiskopen utbetalas cirka 10,000 kronor och eventuellt något motsvarande belopp även för följande ecklesiastikår.

I de för biskopen i Linköping upptagna inkomsterna av arrende m. m. är inräknat ett belopp av 1,400 kronor för år, vilket belopp enligt av numera avlidne biskopen därstädes E. Aurelius meddelade uppgifter motsvarar värdet av tjänstbarheter och produkter, som årligen tillfallit biskopen på grund av upplåtelse (under form av tjänstavtal) av den till biskopsgården hörande trädgården.

Enligt tabläerna har förutvarande biskopen i Skara Hj. Danell endast under löneåret 1933—1934 uppburit inkomst av skogsavkastning. Emellertid lär till samme biskop efter den 1 maj 1935 ha utbetalats eller komma att utbetalas inemot 30,000 kronor, utgörande behållen skogsavkastning för tiden intill den 1 maj 1935 från vissa biskopen på lön anslagna fastigheter.

För biskopen i Västerås är i tabläerna icke alls upptagen någon inkomst av skogsavkastning. Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 15 juni 1935 har biskopen dock tillerkänts behållningen av såväl under åren 1920—1933 verkställda som framdeles skeende försäljningar av virkesöverskott från vissa biskopen på lön anslagna fastigheter. Under ecklesiastikåret 1933—1934 för biskopen upptagen inkomst av ränta, 18,478 kronor, utgör under tiden 1921 1/5 1933 upplupna och kapitaliserade räntor av skogslikvidmedel för vissa av biskopsfastigheterna. Den årliga räntan framdeles å samma medel beräknas av biskopen till omkring 900 kronor.

Till biskopen i Växjö hava efter den 1 maj 1935 hittills utbetalats omkring 7,500 kronor i skogsförsäljningsmedel och lära även ytterligare sådana medel vara för honom att förvänta.

De biskopen i Lund tillkommande avgälderna av tomtupplåtelser från Helgonagården i Lund hava beträffande vissa av dessa upplåtelser höjts genom beslut av stiftsnämnden den 30 augusti 1933. En av tomterna å Helgonagården har numera enligt köpebrev den 3 maj 1935 försålts för 17,500 kronor, vilken försäljningssumma överlämnats till domkapitlets förvaltning.

De av förutvarande biskopen i Härnösand E. F. Lönegren lämnade uppgifterna avse budgetåren 1/7 1931—30/6 1934 samt påföljande budgethalvår till och med den 31 december 1934, då biskopen avgick från tjänsten. För erhållande av jämförelsetal för hela löneåret 1934—1935 hava i tablan inkomsterna för året upptagits, i enlighet med från stiftssekreteraren därstädes inhämtade uppgifter, till ungefär dubbla beloppet av vad av biskopen uppgivits för nyssangivna första budgethalvår.

Såsom prebendekyrkoherde i Visby har biskopen därstädes att själv bestrida utgifterna för avlönande av vikarie å kyrkoherdetjänsten. Under senare år har

vikarien jämlikt enskild överenskommelse med biskopen av denne åtnjutit ersättning i ett för allt med 1,500 kronor. Detta belopp synes i biskopens inkomstuppgifter vara frånräknat inkomsten av prebendet.

Samtliga i förevarande tablåer upptagna inkomstbelopp, med undantag som ovan angivits för biskopens i Visby inkomst av prebende, utvisa — enligt de lämnade uppgifterna — vederbörande biskopars bruttoinkomster för året i fråga. Uti de för de tidigare utredningarna sammanställda tablåerna hava däremot somliga inkomster icke upptagits till sina bruttobelopp, utan hava från bruttoinkomsterna redan i inkomsttablåerna frånräknats särskilda omkostnader. I följd härav kunna biskoparnas inkomster enligt dessa tidigare års tablåer icke omedelbart jämföras med motsvarande inkomster i de nu för löneåren 1931—1935 uppgjorda tablåerna.

För erhållande av bättre överblick över växlingarna i lönebeloppen hava samtliga biskoparnas årsinkomster under hela den här behandlade tidsperioden, 1931—1935, upptagits i efterföljande sammandrag. På grundval av de i sammandraget ingående inkomstuppgifterna har däri jämväl uträknats medelbruttoinkomsten per år vid varje biskopsstol. Dessutom har — efter av biskoparna meddelade uppgifter — i anslutning till sammandraget dels sammanställts en medeltalsberäkning för år och biskopstjänst av sådana utgifter för fastigheter m. m., vartill, i händelse av omreglering av biskoparnas löner, särskilda kostnadsbidrag torde kunna för biskoparna påräknas, dels ock med ledning därav uträknats den årliga medelnettoinkomsten för varje biskopstjänst under här ifrågavarande tidsperiod. För jämförelsens skull har slutligen även medtagits beloppen av de nu gällande reglerade lönerna jämte därå beviljade lönetillägg och löneförbättringar.

Sammanfattning.

	S — t — i — f — t												Summa
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Vaxjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	
Summa inkomster 1931—1932	—	30,212	21,602	—	19,752	—	28,584	16,962	15,081	17,340	17,520	19,565	186,618
» » 1932—1933	—	29,931	22,477	—	21,075	—	27,727	16,737	14,885	17,016	17,250	19,005	186,103
» » 1933—1934	16,784	28,966	25,521	16,245	38,848	30,603	30,203	16,606	14,748	16,890	17,076	18,644	271,134
» » 1934—1935	22,020	28,295	20,052	15,439	20,352	31,247	30,390	16,456	14,519	17,016	17,112	18,541	251,439
	38,804	117,404	89,652	31,684	100,027	61,850	116,904	66,761	59,233	68,262	68,958	75,755	895,294
Inkomst i medeltal per år	19,402	29,351	22,413	15,842	25,007	30,925	29,226	16,690	14,808	17,065	17,239	18,939	256,907
<i>Särskilda utgifter vid tjänsten, i medeltal per år:</i>													
Fastighetsutskylder	1,210	1,070	922	374	637	960	579	—	679	473	—	300	7,204
Reparations- och nybyggnadskostnad . .	100	—	1,000	—	—	1,861	—	50	—	—	—	156	3,167
Andra fastighetsutgifter (brandförsäkring, sotning, renhållning, vatten, syner m. m.)	1,300	975	521	149	1,435	560	764	ä. u. 100	326	500	—	377	7,007
Uppvärmningskostnad, ³ / ₄ -dels	ber. 900	1,050	600	975	1,200	900	1,350	ä. u. 750	806	750	750	480	10,511
Resor	2,725	500	2,000	3,069	1,000	3,191	3,300	450	675	332	352	504	18,098
Telefon	ber. 250	ä. u. 337	ber. 250	ä. u. 316	505	ber. 250	ä. u. 240	ä. u. 380	150	ber. 250	ber. 250	ber. 250	3,428
Summa	6,485	3,932	5,293	4,883	4,777	7,722	6,233	1,730	2,636	2,305	1,352	2,067	49,415
Nettoinkomst i medeltal per år	12,917	25,419	17,120	10,959	20,230	23,203	22,993	14,960	12,172	14,760	15,887	16,872	207,492
ber. = beräknad ä. u. = enligt äldre uppgift.													
Utgift för trädgård	600	200	400	294	± 0	537	600	15	175	—	—	ä. u. 400	2,221
Reglerad lön	16,000	13,000	12,000	12,000	12,000	12,000	28,000	14,000	12,000	12,000	12,000	10,000	
Lönstillägg och löneförbättring	240	195	—	180	180	2,210	420	210	—	3,000	3,180	350	
Summa	16,240	13,195	12,000	12,180	12,180	14,210	28,420	14,210	12,000	15,000	15,180	10,350	

Bil. E.

(åberopad sid. 45.)

Memorial, avgivet av kammarkollegiets arkiv.

A. Biskopssäten och biskopslöningshemman på landet.

Uppsala ärkestift.

Enligt den genom kungl. brev den 28 mars 1873 fastställda löneregleringen åtnjuter ärkebiskopen avkomsten av följande fastigheter nämligen: 3 mantal Fiby nr 1—3 med Biskopsängen, $\frac{1}{2}$ mantal Kvarnen nr 1 (eller Kvarnberg), $\frac{1}{2}$ mantal Kånkebo nr 1, $\frac{1}{4}$ mantal Jobsbo nr 1, 1 mantal Karbo nr 1, 3 mantal Eneby nr 1—3 och utjorden Gammelängen nr 1 i Vänge socken samt $\frac{1}{4}$ mantal Fågelbo nr 1 i Jumkils socken.

Ifrågavarande hemman och lägenhet, som tidigare i jordeböckerna redovisades under frälse titel, därvid för Fibyhemmanen antecknades att de voro av säterinatur, hava jämlikt kungl. kammarkollegii beslut den 31 december 1907 överförts till kronoegendomar under allmän disposition, boställen.

I anledning av uppkommen fråga om utgörande av rusttjänstbevällning för ifrågavarande hemman verkställdes av kammararkivet den 30 september 1852 undersökning i jordeböckerna och kronoräkenskaperna för utrönande av rätta naturen å sagda hemman. Av denna undersökning, vilken finnes bilagd handlingarna till ett på Kungl. Maj:ts prövning beroende ärende angående disposition av skogsavkastningen av hemmanen, ävensom av kammararkivets i sistnämnda ärende den 30 november 1907 och den 15 augusti 1908 avgivna memorial, framgår huvudsakligen följande.

Såsom ovan nämnts skedde indragningen av ärkebiskopens landbönder i omedelbart sammanhang med 1527 års riksdagsbeslut. I en i »fougthernes rekenskaper pro anno 1529 och 1530» (den äldsta i kammararkivet förvarade räkenskapshandlingen, som lämnar upplysning om hithörande förhållanden) ingående räkenskap för Uppsala gård, vilken räkenskap omfattar tiden från allhelgona tid 1529 till pingsttiden 1531, redovisas sålunda räntan för åtskilliga under Uppsala gård lagda rättardömen, vilka tillhört ärkebiskopsstolen i Uppsala (»affradspen.» respektive »affradsk(orn) aff Biskopslandboerna»). Dessa voro sålunda då indragna till kronan. Bland dessa rättardömen upptages Fiby rättardöme.

I 1544 års räkenskapshandling nr 8 för Uppland som redovisar »årliga räntan aff the retta: men (= rättardömen) som under Upsala gård liggandes äre anno 1544», antecknas:

»Item äro 10 bijscopstolsens landbor liggandes udii Wenge sockn benempdt Fieby retta:me huilka biscoppen nu udi förläninh haffver, undantagandes fodringen, 6 aff them holla hvarthera 2 årliga hestar och hvar 3:die år 2 konungs hestar, och 4 holla hvar 1 årligh hest och vart 3:die år 1 konungshest, löper

årliga fodringen — 16
konungsfodringen — 16 } hestar.»

I 1545 års räkenskapshandling nr 7, däri antecknas att Fiby rättardöme har legat under biskopsstolen och att räntan därav undantagandes fodringen är förlänt biskop Larens uti Uppsala, lämnas följande specifikation på de till Fiby rättardöme hörande landbönder, som innehades till biskopsstolen, nämligen

»Benet i Karrabodha torpstelle

Nils Christersson i Ekeby

Hendrik laggar ibm

Lasse Olsson i Fugboda

Thomas i Jäpsboda

Quarnen torpestelle

Kamkeboda torpestelle

Oluff Håkansson i Fieby

Lasse Olsson ibm

Anders ibm».

Vart och ett av hemmanen Karraboda, Ekeby och Fieby utgjorde 2 hästar i fodring, d. v. s. för 1 mantal, under det de övriga utgjorde 1 häst, d. v. s. för $\frac{1}{2}$ mantal. I specifikationen upptages däremot icke det tredje hemmanet i Ekeby liksom icke heller utjorden Gammelängen.

Från och med 1551 upptagas de i 1546 års räkenskap specificerade hemmanen i jordeböckerna bland frälse landbönder och påförda allenast årliga och kungshästar. Under åren 1581—1583, då biskopsämbetet var vakant, upptogs dock hemmanen under titel biskopslandbönder med till kronan utgående vanlig jordeboksränta. Från och med 1589 upptogs jämväl det tredje hemmanet i Ekeby, vilket tidigare redovisats såsom ett till kronan indraget och ränta till kronan påfört kyrko- eller prebendehemman, bland ärkebiskopens frälsehemman. I hemmanens redovisning i jordeboken förekommer därefter i huvudsak ingen annan ändring än att Jobsbo och Fågelbo år 1661 förmedlats till $\frac{1}{4}$ mantal vardera, att det sistnämnda hemmanet år 1662 överförts till Jumkils socken, och att i 1675 års jordebok för Fibyhemmanen antecknats: »Dr Lars Stigzelius njuter under säterii.» (Säterifriheten bekräftades genom Kungl. Maj:ts resolution den 19 december 1682.)

Sistnämnda hemman synas därefter av ärkebiskopen ständigt hava njutits under säterifrihet, under det de övriga hemmanen innehafts under vanlig frälsefrihet. Av hemmanens jordeboksränta hava sålunda till kronan utgjorts allenast kungshästarna samt av hemmantalsräntan halva boskaps- och halva skjutsfärdspenningarna. De övriga ränteposterna avkortades till och med år 1718 under titel »Adelens friheter efter privilegierna» och därefter under titel »Clereciets friheter».

Utjorden Gammelängen, vilken nämnes som särskild fastighet i en tiondelängd av år 1666, upptages första gången i 1758 års jordebok på grund av beslut vid samma års jordrannsaking, då det heter: »Gammelängen är ett skattlagdt och roteradt torp om tu öresland under roten nr 123 af Bählinge Compagnie och Uplands regemente till fot, hörande under Ercke Biskopsstohlen, bör i jordeboken införas under utjords titel.»

I jordeböckerna och räkenskaperna finnes icke någon handling åberopad såsom stöd för att hemmanen förlänats ärkebiskopsstolen. I riksregistraturet för år 1533 (Gustaf I:s tryckta registratur 1533 sid. 317) finnes emellertid under den 28 oktober införd följande anteckning, som bland annat torde hava avseende å ifrågavarande hemman: »Item breff för Erchebisen i Upsala å Karleboda och the godz ther under liggia, H:n tiil en behagelig tijd, och Canicke tienden aff the kerkior, som lyda under domprosterijt.» Ordalydelsen av brevet,

som icke lär finnas i behåll, är icke känd. Karleboda eller Karbo torde under denna tid hava varit avelsgård och såsom sådan huvudgård i Fiby rättardöme. I ovannämnda räkenskap för Uppsala gård för åren 1529 och 1530 antecknas under de särskilda uppbördsrubrikerna smör, fläsk etc., poster, som härröra »från Karlaboda aff afvelen». Det torde sålunda såsom visst kunna antagas, att 1533 års brev avsåg samtliga till Fiby rättardöme hörande hemman.

Såsom av det anförda redan framgår tillhörde hemmanen under Fiby rättardöme redan före kyrkoreformationen Uppsala biskopsstol. Att så åtminstone beträffande vissa hemman var förhållandet bestyrkes också av två handlingar från medeltiden. Enligt Svenskt Diplomatorium nr 2431 upplät Eskillus Andreson den 1 december 1323 i köp och byte sin sätesgård Fieby utgörande 2 markland och 16 örtugland jord med tillydande till ärkebiskop Olof i Uppsala och hans efterträdare och genom ett i riksarkivet förvarat pergamentsbrev den 24 november 1496 tillbytte ärkebiskop Jacob Ulfsson sig för ärkebiskopsbordets räkning 20 öresland jord i Ekeby i Vänge socken. Sistnämnda jord motsvarar uppenbarligen de två till Fiby rättardöme ursprungligen hörande hemmanen i Ekeby, vilka vart och ett bestå av 10 öresland. Huruvida sätesgården Fiby med tillydande allenast motsvarar Fibyhemmanen är emellertid mera ovisst. Osannolikt är icke, att hemmanen Kvarnen, vilken i vissa äldre jordeböcker benämnes Fiby kvarn, Kånkebo, Jobsbo och Karbo, äro avgärda på Fiby ägor och inbegripas i 1323 års köp. De betecknas nämligen i 1545 års räkenskaper såsom torpställen.

I sitt ovannämnda memorial av år 1852 har kammararkivet uttalat, att det med säkerhet kunde antagas, att ifrågavarande hemman och lägenheter tillhört det under katolska tiden existerande s. k. andliga frälset och, lika väl som övrigt under ärkebiskopsstolen hörande gods, varit underkastade konung Gustaf I:s reduktion men därefter åter blivit ärkebiskopen på dess beställning anslagna och med anledning därav, att de av honom under frälsefrihet innehades, kommit att under frälse titel i jordeböckerna upptagas, vadan arkivet för sin del ansåge, att desamma ej kunde annorlunda betraktas än för kronohemman och lägenheter, som av ärkebiskopen på dess beställning i överensstämmelse med 12 § i prästerskapets privilegier under frälse frihet innehades.

Detta uttalande åberopas i de av kammararkivet åren 1907 och 1908 avgivna memorialen. I sistnämnda memorial, avgivet av numera kammarrådet Axel Klockhoff, säger sig kammararkivet på det bestämdaste fasthålla vid sin tidigare uttalade mening om egendomarnas natur. Såsom stöd härför åberopas huvudsakligen, att räntorna från hemmanen vid de särskilda tillfällen, då biskopsämbetet stått vakant, ingått i kronans uppbörd och redovisats av kronans uppbördsmän, att hemmanen i 1500-talets räkenskaper uttryckligen angivas såsom till ärkebiskopen bortförlänta och att hemmanen enligt 1533 års brev upplåtits allenast på behaglig tid. På dessa omständigheter och med hänsyn till vad i övrigt vore bekant rörande den allmänna indragningen till kronan av biskoparnas landbohemman, hade kammararkivet velat grunda sin åsikt att hemmanen blivit med stöd av Västerås recess reducerade samt först därefter av kronan anslagna till ärkebiskopens underhåll.

Till dessa uttalanden torde icke vara annat att tillägga, än att det tredje hemmanet i Ekeby, motsvarande nuvarande hemmanet Ekeby nr 1, icke, såvitt av räkenskaperna framgår, synes hava tillhört det medeltida biskopsbordet.

Linköpings stift.

Enligt nådiga brevet den 23 april 1869 angående lönereglering för biskopen i Linköping skulle biskopen innehava lägenheterna Bergaängen och Skäggan i S:t Lars församling, Stigsängen eller Stigshumpen och Tokängen i Kärna församling och en äng i Västerlösa församling, vilken sistnämnda lägenhet skulle i författningsenlig ordning utarrenderas.

Av konung Gustaf I:s brev den 9 oktober 1527 och den 13 januari 1530 till Mäster Jöns samt den 11 augusti 1543 och den 30 januari 1544 till Petrus Caroli synes framgå, att konungen indragit till kronan det huvudsakliga av biskopens i Linköping inkomster. Presidenten Hans Forssell säger också i sitt arbete »Sveriges inre historia», att i Uppsala och Linköping indragningen med ens blev nära nog fullständig. »Ärkebiskopen och biskop Brask lämnade ju sina stavar och gäll, flyende till främmande furstar och folk, och konungen såg då icke längre något skäl att, där biskopar ej funnos, låta de biskopliga rättigheterna utgå, utan indrog dem till kronan och lämnade dem sedan ej tillbaka åt de blivande efterträdarna. Mäster Laurentius Petri och Mäster Jöns fingo nöja sig med prebenden och tiondeanslag och inträdde sålunda för sina biskopsstolar i en annan ställning till konungen än den, som ännu innehades av deras medbröder i de övriga stifteten.»

Av de i löneregleringsbrevet omförmälda jordarna hava allenast Stigsängen eller Stigshumpen och Tokängen i Kärna socken redovisats i jordeböckerna från äldre tider. Dessa lägenheter tillkommo emellertid biskopen i hans egenskap av prebendekyrkoherde i Kärna och Kaga församlingars pastorat. Genom nådiga resolutionen den 17 maj 1916 angående lönereglering för prästerskapet i nämnda pastorat förordnades bland annat, att pastoratet med utgången av april 1917 skulle upphöra att vara prebende åt biskopen i Linköpings stift, samt att kronolägenheterna Stigsängen nr 1 och Tokarp nr 2 (Tokängen) i Kärna socken skulle ingå bland pastoratets avlöningstillgångar.

Fogderäkenskaperna från 1500- och början av 1600-talet upptaga i S:t Lars och Västerlösa socknar vissa lägenheter, som innehafts av biskopen, men på grund av olika benämningar har det icke varit möjligt att identifiera de i löneregleringsbrevet upptagna jordarna med dessa i räkenskaperna upptagna lägenheter. Enligt prästverket för Linköpings stift innehade biskopen — förutom stadsfastigheter samt Stigsängen och Tokarp — »av Kungl. Maj:t och kronan» följande fastigheter:

»Bergängen, varest biskop haver till några och trettio ängetegar, som kunna giva i medelmåttig årsväxt 7 lass.»

»En änghump i Västerlösa, kallas i synen hållen 1638 Biskopshumpen, sägs nu nyligen vara skattlagd och uppförd till årlig ränta 24 öre. På denna bem:te hump sägs kunna bliva i medelmåttiga år 6 lass.»

»En liten änghump, kallad Ullevihumpen, sägs icke finnas i jordeboken, giver i medelmåttiga år 3 lass.»

»En dito, kallad Tornby hump, av ringa värde och för dess skarpenhet sällan bärgas; uppsättes dock till ½ lass.»

Genom beslut den 18 april 1905 lät kungl. collegium bero vid länsstyrelsens i Östergötlands län den 26 mars 1904 meddelade utslag, varigenom förordnats att den genom kungl. domänstyrelsens köpebrev den 2 maj 1902 till allmänt frälse försålda delen av Berga äng i S:t Lars socken skulle införas i jordeboken bland frälse lägenheter under benämningen Berga äng nr 6. I samband härmed anmodade kungl. collegium länsstyrelsen att genom utslag, som skulle underställas kungl. collegii prövning, yttra sig om och på vad sätt övriga delar av Berga äng

borde upptagas i jordeboken. I anledning härav förordnade länsstyrelsen genom utslag den 25 november 1905, bland annat, att den på lön till biskopen i Linköpings stift anslagna delen av Berga äng skulle upptagas i jordeboken bland kronoegendomar under allmän disposition med benämningen Berga äng nr 8. Den 21 maj 1907 lät kungl. kollegium därvid bero. I ärendet avgavs av kungl. lantmäteristytelsen en den 13 oktober 1904 dagtecknad utredning, varav kan anföras följande: — — — »har kungl. styrelsen låtit verkställa forskning i härvarande arkiv; och hava därvid följande kartor befunnits innehålla upplysningar till frågans bedömande:

1:o. 'Geometrisk charta öfver Bärga äng och några andra ängshumpar i S:t Lars och Kierna socknar samt Hanekinds Häradh belägne, hwilka Biskopsgården wid Lindkiöpingh härtils possiderat, men nu nyligen af hans Kongl. Maj:tt allernådigst blewfen efterlåten få uthbyta så stor tracht i Linnerydsängen, som kan qvadrera emoth understående humpar och tegar. Upprättad 1694 af Niels Lundberg.'

Utom Berga äng innehåller denna karta en ängshump i Stora Ullewiäng, en hump vid Glyttinge, kallad Stighump, samt en ängshump i Tornebyängen. Tegskiften funnos vid denna tid, med nedannämnda ägare, på 33 ställen:

Berga äng.

'Biskopen, 5 stänger.

Kyrkioherden widh Lindkiöpingh, 6 stänger.

Sahl. Figrelli änka på Smesta, som ähr hennes arf och egen, 6½ stång.

Ibidem under Smesta, 7 stänger.

Mester Christiern Kiörkioherde i Söderkiöpingh, 2½ stänger.

Hospitalet i Linkiöpingh, 4 stänger.'

2:o. 'Karta öfver Berga ängen, upprättad 1773 af Bened. Fineld och begagnad vid storskiftesdelning, som fastställdes 24 april 1775 af Häradssynen.' Utdrag av denna karta bifogas denna skrivelse, se bilaga. Av beskrivningen till kartan inhämtas, att följande fem ägolotter utlagts i

Berga äng.

'Riksrådets frälseskifte litt C för 7 stänger.

Domprostens ämbetsjord litt. D för 6 stänger.

Biskopens d:o litt. E. för 5 stänger.

Kronohospitalet litt. F för 4 stänger.

Smesta rusthåll litt. G för 10 stänger.'

Å kartan synes, att Berga bys ägor angränsade — å östra sidan, samt att hospitalets skifte — litt. F blivt lagt intill dess ägor på stadsjorden.

3:o. Karta öfver Berga by, upprättad 1778 och begagnad vid laga skifte 1828. Följande fyra ägolotter funnos därvid i

Berga by:

'litt. A ½ mantal Frälsegården.

litt. B ½ mantal Prästgården, innehafves af domprosten

litt. C Två utjordar, den ena fräse, den andra skatte, ägas af öfverste F. G.

Nisbeth.

litt. D. ¼ mantal Linköpings hospital.'

4:o. Karta öfver Hanekinds härad, upprättad av ekonomiska kartverket åren 1871—74. I beskrivningen därtill uppräknas:

N:o 1. Berga, prestegård, $\frac{1}{2}$ mantal krono.

N:o 2. Berga, $\frac{1}{2}$ mantal frälse.

» 3. D:o, lillgård, hospitalhemman, $\frac{1}{8}$ mantal krono.

» 1. D:o, en utjord, skatte.

» 2. D:o, — d:o —, frälse.

Bergaängen, till biskopen.

D:o till domprosten.

D:o till Linköpings hospital.

D:o till Råberga.»

Som av det anförda framgår nämnas bland de lägenheter, som upptagas å 1694 års karta, en ängshump i Stora Ullevi äng och en ängshump i Tornebyängen, vilka väl åtminstone till någon del motsvara de i prästverket omförmälda ängshumparna Ullevihumpen och Tornbyhumpen. Däremot finnes icke den i löne-regleringsbrevet upptagna lägenheten Skäggan upptagen och ej heller innehålla handlingarna till 1896 års löne reglering några upplysningar om sistnämnda lägenhet. Då Ullevihumpen och Tornbyhumpen frångått biskopen och i stället lägenheten Skäggan tillkommit, synes det antagligt, att till grund för förändringen legat ett ägoutbyte, varom dock tid saknats att verkställa närmare undersökning.

I en jämlikt § 27 i jordregisterförordningen den 5 mars 1913 gjord anmälan hemställde överlantmätaren i länet om upptagande i jordeboken av lägenheten Biskopshumpen i Västerlösa socken. I ärendet avgav andra arkivkontoret memorial den 20 september 1921, varav bland annat inhämtats följande. Med skriftelse den 11 april 1750 överlämnade länsstyrelsen till kungl. kollegium handlingarna rörande skattläggning av den s. k. Västerlösa utjord, belägen i Gullbergs härad och Björkebergs socken. Av berörda handlingar framgår, att utjorden i fråga, som sedan år 1730 varit uppförd såsom obefintlig, efter åtskilliga undersökningar år 1745 igenfunnits och bestode av sju humpar i Västerlösa äng, som gränsade till Gullbergs härads utäng. Efter vederbörligen förrättad uppmätning upptogs å kartan över lägenheten under litt. A Västra Ekfallshumpen, under litt. B två humpar till Västerlösa Lillgården, under litt. C Östra Ekfallshumpen, under litt. D Lilla Hålkumpen, under litt. E Gillishumpen, under litt. F Sonarpshumpen och under litt. G Stora kronohumpen. Dessutom upptog kartan under litt. X Biskopshumpen om $31\frac{13}{32}$ tunnland. Biskopshumpen hade icke intagits med de förutnämnda, emedan densamma »från urminnes tider skall varit nyttjad av biskoparne i Linköping såsom en tillhörighet under biskopsstolen och således emot prästerskapets privilegier icke kunde därifrån skiljas». Genom beslut den 24 oktober 1770 förordnade kungl. kollegium om upptagande i jordeboken för Björkebergs socken av berörda sju humpar under benämningen i Västerlösa utjord. Beträffande undantagandet av Biskopshumpen från skattläggning fann kungl. kollegium intet vara att däremot erinra, helst lägenheten från urminnes tider nyttjats under biskopssätet i Linköping.

Genom kungl. kollegii beslut den 5 april 1924 har lägenheten upptagits i jordeboken för Västerlösa socken bland kronoegendomar under allmän disposition, boställen, med benämningen Biskopshumpen nr 1.

Något som tyder på att ifrågavarande lägenheter skulle donerats till biskopen av enskilda har icke påträffats. Fastmer synes framgå av hertig Johans brev den 12 januari 1609, att lägenheterna anslagits av kronan till biskopen på lön. I nämnda brev sägs nämligen bland annat, att biskopen »må sig till lägenhet njuta och behålla Kärna socken och prästebol samt det hemman i Värö och Lövhagen (Tokarp nr 2), som höglövlig i åminnelse Kungl. Maj:t vår älskelig

käre och sal. herr fader till biskopsstolen bebrevat, så ock Kungl. Maj:t nu regerandes sedan stadfäst haver, desslikes den åker, som framfarne biskopar hava njutit och innehaft».

Skara stift.

Enligt den genom kungl. brev den 18 oktober 1878 fastställda lönereglering för biskopen i Skara skall denne bibehålla under egen disposition biskopsbostället 1 mantal Brunsboda kungsgård nr 1 jämte $\frac{1}{2}$ mantal Stora Katthagen nr 1 i Skånings-Åsaka (förut Skara) socken samt åtnjuta avkomsten av kvarnen till $\frac{1}{2}$ mantal Arredala nr 1 Jon Nilsgården i Västra Gerums socken samt av hemmanen 1 mantal Märened nr 4 Anders Anders eller Nilsagården, $\frac{1}{2}$ mantal Märened nr 5 Änkegården, 1 mantal Märened nr 6 Tyskagården, 1 mantal Hertigabo nr 2, 1 mantal Hertigabo nr 3 och 1 mantal Hertigabo nr 4 Björnsgården i Skånings-Åsaka socken. Däremot skulle avkomsten av hemmanen 1 mantal Järnsyssla nr 1 (Nedergården), 1 mantal Järnsyssla nr 2 Svenningsgården, 1 mantal Wästorp nr 1 (Prostgården) och 1 mantal Wästorp nr 2 Svenningsgården i Skara socken indragas till biskopslöneregleringsfonden.

Samtliga ifrågavarande hemman redovisas i gällande jordebok såsom krono, Arredala kvarn såsom särskild enhet med benämning Arredala nr 1, en tullkvarn.

I enlighet med 1527 års riksdagsbeslut träffade konung Gustaf I den 24 augusti 1527 (det tryckta registraturet sid. 300) överenskommelse med biskopen i Skara Magnus Haraldsson om dennes underhåll. Enligt denna överenskommelse skulle biskopen få behålla »quith och frijth» biskopsbordets alla landboräntor — undantagandes Läckö slott med därunder dagsverksskyldiga landbönder — biskops-tionden, biskopssakören samt gästning med fodring. Häremot skulle biskopen för det året giva till kronan 1,000 mark danska och 4 kärvar värmlandslax. Ny överenskommelse träffades under år 1528 avseende 1529, av enahanda innehåll, dock att taxan satts till 210 oxar.

Sedan biskopen Magnus Haraldsson rymt ur landet, förordnade konungen den 12 juni 1529 (det tryckta registraturet sid. 126) domprosten m:r Sven att till en tid förestå stiftet. Han ålades att leverera de kontrakterade oxarna. Dessutom skulle han väl akta att intet togs ifrån *Brunsboda gård* samt till konungens leverera de oxar, som biskop Magnus haft därstädes. Sedan m:r Sven utnämnts till biskop, träffades den 15 februari 1530 (det tryckta registraturet sid. 27) ny överenskommelse om biskopens underhåll. Enligt denna skulle biskopen fortfarande behålla sina landbönder och tionden m. m. Taxan bestämdes till 1,200 mark danska.

I brev till biskop Sven den 18 juni 1540 (det tryckta registraturet sid. 61) säger sig konungen emellertid hava förordnat Lasse Pedersson till fogde över de landbönder, som lydde under biskopsstolen i Skara. Biskopen anbefalldes därför att till fogden leverera ett klart register eller en jordebok på dessa landbönder. I överensstämmelse härmed redovisar Lasse Pedersson för år 1540 till kronan räntorna av de landbönder, »som tillförene leggatt hafve under biskopsstolen i Scara, hwilka Lasse Prsson kendes wedh anno 1540» (Västergötlands handl. 1540 nr 2). Med indragningen, som även omfattade tionden, upphörde taxan att utgå.

I stället för de indragna biskopslandbönderna synes biskopen hava fått de till domprosteriets kanonikat hörande landbönderna åt sig anslagna. På klagomål av biskop Sven med anledning av sin förminskade inkomst uppdrog konungen i brev den 3 oktober 1540 (det tryckta registraturet sid. 136) åt ståthål-

laren Gustaf Olsson att undersöka storleken av biskopens inkomster samt att, därest det visade sig att han icke hade sitt tillbörliga uppehälle, förse honom med ännu ett kanonikat och med fodring hos några präster eller annat varmed biskopen kunde tillfredsställas. I ett samma dag avlåtet brev till biskopen säger konungen vidare: »Och kunne wij wäll lide ati måge bliffve besittendis upå Brynnelsbo gårdh och holle ther affvel så her effter som i her till hollet haffve.»

Sedan Erik Svenonius erhållit fullmakt såsom superintendent i Skara bestämde konungen i brev den 26 februari 1544 (det tryckta registraturet sid. 82) dennes underhåll. Däri unnade och efterlät konungen till biskopens uppehälle Brynolfsboda gård, som biskop Sven dittills besuttit, att njuta och behålla med alla tillägor, ävensom tionden av vissa härad. Efter det Erik Svenonius avlidit vid påsktiden 1545, »anammade» emellertid konungen Brynolfsboda eller Brunsboda gård, varå han inrättade en avelsgård (se Brunsboda gårds räkenskaper år 1545 i kammararkivet). Gården uppläts efter ett fåtal år åter åt biskopen. Under tiden synes emellertid biskopen hava haft i förläning gården Tubbetorp under Saleby prebende. Enligt 1548 års fogderäkenskap (nr 3) frinjuter i allt fall biskopen för detta år räntan av nämnda hemman. Genom brev den 26 januari 1549 (det tryckta registraturet sid. 33) förordnade åter konungen, att »Brönssbo» gård, där konungen icke längre ämnade hålla någon avel, skulle lyda den gode man till, som uti den landsändan var ordinarius, till residens och sätesgård. En av biskopen gjord ansökan att få övertaga de inventarier, som funnos uti gården, avslogs av konungen den 21 mars 1549 i brev till fogden Lars Eriksson, »enär wij icke tilsijnnes eller skyldige äre sättie för honom något boo», och fogden anbefalldes att föra inventarierna till andra kronans avelsgårdar.

Redan år 1555 synes Brunsboda gård åter hava indragits till kronan och använts till avelsgård. I stället har biskopen enligt 1555 års förläningsregister haft i förläning en prebendegård, benämnd Järnsyssla i Skånings härad, och enligt 1564 års fogderäkenskap (nr 16) innehade biskopen ett kyrkohemman under frihet. Slutligen unnade och efterlät Johan III i brev den 20 juli 1569 åt biskopen Tubbetorp och Götala gårdar med därtill hörande kvarn och torp (»ther han kan haffe sitt tilhåll och säthegård»). Därjämte efterläts honom under frihet till en behaglig tid kronohemmanen Ranåker, Hertigabo och Märened i Åsaka socken av Skånings härad.

Efter det avelsgården Brunsbo år 1575 nedlagts, erhöll biskopen genom Johan III:s brev den 20 juli 1575 åter denna gård till biskopssäte i stället för Götala och Tubbetorp. Genom samma brev uppläts till biskopen vissa inventarier å gården samt följande landbohemman under frihet för ett år, nämligen Märened (två hemman) och Ranåker (fyra hemman) i Åsaka socken samt en kvarn i Marems socken. Därefter har Brunsbo förblivit säte för biskopen. Såsom redan av det föregående framgår tillhörde Brunsboda gård redan före kyrkoreformationen Skara biskopsstol, till vilken den skall hava förvärvats av en biskop Brynolf, efter vilken den fått sitt namn Brunsbo (= Brynolfsbo).

Nytt brev på biskopens underhåll av landbohemman utfärdades den 1 mars 1577. Genom detta brev unnades och efterläts biskopen under frihet till en behaglig tid tre hemman i Märened, tre hemman i Hertigabo och fyra hemman i Ranåker i Åsaka socken samt två hemman i Järnsyssla i Skara socken och en kvarn, benämnd Ardala i Gerums socken. Förutom nämnda hemman föres till avkortning för biskopen i 1577 års räkenskap (nr 8) ett torp Katthagen i Skara socken med anteckning att det lydde till Brunsbo gårds ägor efter häradsrättens dom den 2 augusti 1574. Torpet hade införts i 1576 års räntelängd såsom ett kronony bygge med anteckning: »Ligger under Brunsbo till biskopssäte.»

Den biskopen enligt 1577 års brev beviljade friheten å landbohemmanen indrogs år 1608, med undantag för Ardala hemman med kvarn samt Katthagen, såtillvida att biskopen av de övriga hemmanen allenast åtnjöt de i räntorna ingående posterna smör och dagsverken. År 1610 indrogs jämväl sistnämnda frihet.

Genom konung Gustaf II Adolfs brev den 3 februari 1614 förlänades biskopen åter igen åtskilliga hemman under frihet. Friheten beviljades under tre år till återuppbyggande av Brunsbo, som blivit nedbränt av danskarna. Hemmanen voro tre i Märened och tre i Hertigabo i Åsaka socken samt ett i Västorp och två i Järnsyssla i Skara socken. Dessutom var biskopen på grund av tidigare upplåtelse fortfarande i besittning av Ardala och Katthagen.

Fortsatt frihet beviljades genom Gustaf II Adolfs brev den 13 maj 1622 för den dåvarande biskopen, så länge han innehade ämbetet, å de i 1614 års brev uppräknade hemmanen samt hemmanet Ardala. Hemmanet Västorp upptages visserligen icke i 1622 års brev, men att biskopen fortfarande innehaft detta, framgår såväl av räkenskaperna som av Gustaf II Adolfs brev den 14 april 1629. Genom detta brev efterläts biskopen till en behaglig tid fritt ytterligare ett kronohemman i Västorp »att han honom lijka medh den andre gårdhenn i samma by, som ligger till biskopssätet, må qvit och frit för visse och ovisse uth-lagor oss till een behageligh tidh bruka och obehindrat besittia och beholla».

Samtliga nu ifrågavarande landbohemman med undantag av Katthagen, som synes hava brukats direkt under Brunsboda, redovisas i äldre jordeböcker under titlar (prebende-, biskops- etc.), som angiva deras kyrkliga ursprung. De hade emellertid under reformationen blivit indragna till kronan och först där-efter upplåtna till biskopens underhåll. Vad angår torpet Katthagen, som allt ifrån dess första upptagande i jordeböckerna redovisas under krono titel, fram-går av det föregående, att det är upptaget på ägorna till biskopssätet Brunsboda och av sådan anledning innehafts av biskopen. Brunsboda infördes i jordeböc-kerna först år 1663 till en början utan angiven natur men sedermera under krono titel.

Sedan Brunsboda med övriga biskopen anslagna hemman av reduktionskom-missionen förklarats böra såsom kungsgård till kronan indragas, medgav Kungl. Maj:t genom resolution den 15 oktober 1681 att egendomarna finge på lön av biskopen innehavas, »dock så at hvad som deraf lönen kan öfverskiuta Kongl. Maj:t och Cronan hemfaller».

Med anledning av nämnda resolution antecknades i jordeböcker och räkenskaper, att ifrågavarande hemman, som tidigare på grund av prästerskapets privilegier av biskopen innehafts under frälse frihet, skulle frinjutas av bisko-pen på sin löns avräkning.

Efter det biskopen erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att utbyta det honom an-slagna Sunnerby prebendepastorat mot Skarke eller Varnhems pastorat, för-ordnades genom kungl. brev den 22 oktober 1717 och kungl. kammarkollegii därpå grundade brev den 29 oktober 1717, att till komministersboställe i först-nämnda pastorat skulle anslås hälften eller $\frac{1}{2}$ mantal av hemmanet Ardala i Gerums socken i utbyte mot dåvarande komministersbostället $\frac{1}{2}$ mantal Ög-lunda Ledsgården i Öglunda socken av Sunnerby pastorat, vilket boställe, då det ålåg biskopen att avlöna komminister i prebendepastoratet, icke längre be-hövdes till boställe för denne. Sistnämnda hemman synes emellertid hava bibe-hållits såsom bohemman åt komministern därstädes och biskopen uppbar en-dast räntan av hemmanet (se kungl. brev den 7 december 1841 angående ersätt-ning för hemmanet åliggande rotering) och genom kungl. brev den 19 april 1861 återfick hemmanet naturen av komministersboställe.

Med anledning, bland annat, av den inskränkning i dispositionsrätten till hemmanen, som 1681 års ovannämnda resolution ansetts föranleda, förklarade Kungl. Maj:t genom resolution den 13 november 1759 efter därom av biskopen gjord framställning, med stöd av prästerskapets privilegier, biskopen äga att under frälse frihet bruka och behålla de biskopssätet underlydande hemmanen ej mindre till hemmanens bästa än till förbättring av sina villkor.

I biskopens lönereglering upptages allenast »kvarnen till $\frac{1}{2}$ mantal Ardala». Av det föregående framgår emellertid, att biskopen i överensstämmelse med anteckning i gällande jordebok jämväl innehar hälften eller $\frac{1}{2}$ mantal av själva hemmanet. I fråga om dispositionsrätten till kvarnen uppkom på 1840-talet tvist emellan komministern i Gerum och biskopen. Genom nådigt brev den 1 augusti 1848 fastställde Kungl. Maj:t ett av kungl. kammarkollegium den 5 oktober 1846 meddelat utslag, varigenom biskopen förklarats berättigad till dispositionsrätten till den till hemmanet hörande kvarnen.

Strängnäs stift.

Enligt nådiga brevet den 2 november 1877 angående lönereglering för biskopen i Strängnäs skulle biskopen såsom boställe innehava hemmanet 2 mantal Sundby nr 1 i Strängnäs socken och ängen Biskopskroken, vilken sistnämnda lägenhet skulle utarrenderas i författningsenlig ordning.

Hemmanet Sundby upptages i gällande 1878 års jordebok för länet bland kronoegendomar under allmän disposition, boställen, och angives i äldre jordeböcker såsom »biskopssäte till Strängnäs sedan urminnes tider». Ängen Biskopskroken har icke återfunnits i jordeböckerna.

Uppgiften att hemmanet Sundby från urminnes tider tillkommit biskopen synes vara hämtad ur 1696 års prästverk för Strängnäs stift, där bland biskopens räntor och inkomster finnes antecknat: »Innehaver och åtnjuter av urminnes tider Sundbyhemmanet samt med Klockstensvreten belägen på dess ägor»; »än en äng vid Gorsingeholm, kallad Kroken, av långliga tider».

Den 22 juni 1533 utfärdade konung Gustaf I kontrakt med biskopen i Strängnäs om biskopsstolens inkomster och avgäld till kronan. Enligt detsamma skulle biskopen årligen till konungen erlägga ett belopp av 2,000 marker örtuger, var emot biskopen finge behålla biskopstonden i hela stiftet »tesligis Biskopzstolzens egne Landbor szom hann nu j sin haffuandis wäru haffuer, mett all then rentto Sakörer och Biskopzgestning som ther åffgå pleger. Sammalunda skall hann och behålla thenn procuracionem som Clerkäriid ther i Stickthet pläga utgöra, men mett the andra kyrkerss, Klösterss, Presters eller Prebenderss Landbor, eller mett szakören hosz Presterne ther j Stickthet skall hann platt inthet befatta sig mett, utan wår Fogde skall j then motten effter som westerårss Ordinancia och thenn contractt wij honom mettgiffuit haffue innehåller.»

Genom ett annat brev daterat Tynnelsö den 7 september 1536 till biskop Botvid förklarar konungen, att biskopen »niuta och beholla må och skall siig tiill uppehelle Först alle Biskopz stolens egne landbor, som belegne äre i Strengnes sockn och i Jederss sockn qwitt och frij, både för gestning och annat. Tesligis all Bispztiendenn, både uppå Öestre Rekarne, Szölbo herrade och Akers herrade, och the två Affuels gårdar Sundby och Gorsingsholm, mett thet Inuentarium ther wijdt bliffuir, både på Bispzgårdenn och the två affuelsgårder.» Konungen synes emellertid ansett sig oförhindrad att efter sitt behag vidare förordna om biskopsgodsen, ty i ett brev den 21 januari 1556 till Henrik von Cöllen skriver konungen, att von Cöllen »vederkennis then affvelsgård till thet stenhus i Stregnes, som biskop Botved hafft haffer, terom Bencht är tilskriffven,

att han skall vederlägga honom med något annat hemman igen, item att han förskicker V. N. H. ett register på thet inventarium, som biskop Bootved till stenhuset och affvelsgården hafft haffver». Det synes som om med den avelsgård, som beröres i sistnämnda kungl. brev, skulle avses Sundby. I kammarrådet Schallings avhandling om »Den kyrkliga jordens rättsliga ställning» uppgives sid. 182 not. 4, att »Erik XIV förlänar den 17 juli 1566 biskopen i Strängnäs hälften av Sundby gård». Det kungl. brevet har icke påträffats i riksarkivet, men originalet skall enligt uppgift av kammarrådet Schalling förvaras hos domkapitlet i Strängnäs. Härmed överensstämmer i viss mån en uppgift i Strängnäs stifts herdaminne, där det heter om Nicolaus Olai Helsingus bland annat: »Förordnades av konung Erik till biskop i Strängnäs och fick fyra år senare Sundby gård på Tosterön enligt konung Eriks brev av den 17 juli 1566 av innehåll: 'Nils Olai Ordinarius Strengnensis bekommit af oss halfpart uti Sundby gård på Toster.' Biskopen i Strängnäs blev härigenom innehavare av hela Sundby, då han nu 1566 återfick den hälft därav, som konung Gustaf I tagit ifrån honom och donerat till domprosten i Strängnäs.» I varje fall har konungamakten efter reformationen icke haft den uppfattningen, att Sundby gård utan vidare skulle åtfölja biskopsstolen i Strängnäs. I öppet brev för Peder Jonæ den 14 juni 1593 (Hertig Karls registratur år 1593) heter det nämligen: »Därföre hafve wij nådigst undt och efterlatidt som wij och nu med thetta wårt öpne bref gunsteligen unne och efterlätthe honom Sundby gård, som Bisperna i Strengnes tilförende till afvelsgård hafver efterlatit warit, aldeles qwitt och frij för alle dess utlager at niute och behålle.»

Genom nådigt brev den 28 juni 1913 förordnades, att biskopsbostället Sundby nr 1, sedan arrendatorn av bostället frånträtt detsamma, skulle upplåtas för uppförande av ett hospital därstädes samt att de ersättningsbelopp, som i anledning därav borde utgå till vederbörande rättsägare, skulle bestämmas i den ordning, som stadgades i nådiga förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov. Sedermera förordnades genom kungl. brev den 14 mars 1915, att det fastställda ersättningsbeloppet för Sundby, 85,000 kronor, skulle tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, förvaltas av domkapitlet i Strängnäs och genom utlåning mot betryggande säkerhet göras räntebärande med rätt för biskopen i Strängnäs att uppbära hela avkastningen å samma medel.

Ängen Biskopskroken har som nämnts icke återfunnits i jordeböckerna. I kungl. ämbetsskrivelse den 26 april 1916 förklarade Kungl. Maj:t en av agnomen Arthur Philipsson gjord underdånig framställning om tillstånd att få inköpa lägenheten för ett belopp av 10,000 kronor icke föranleda åtgärd. Av nämnda skrivelse framgår, att ängen vore belägen å Strängnäs stads mark. Ängen har emellertid påträffats i 1560 års fogderäkenskaper, där den upptages jämte ett flertal andra ängar i Strängnäs socken med en ränta av 88 sommarlass hö. Någon anteckning om dess disposition har icke gjorts i räkenskaperna, men då den också vid denna tid benämndes Biskopskroken, lär den av gammalt innehafts av biskopen. Genom ovanberörda 1536 års nådiga brev medgavs biskopen få behålla »alla biskopz stolens egna landbor, som belägne äre i Strengnes socken», och det synes därför antagligt, att däribland också ingått ängen Biskopskroken.

Västerås stift.

Enligt kungl. brev den 12 april 1871 angående löncereglering för biskopen i Västerås innehar denne de s. k. biskopsängarna samt äger åtnjuta avkomsten

av hemmanen 1 mantal Tunby nr 1 och 1 mantal Råcklunda nr 1 samt lägenheterna Klockartorp nr 1 och Talltorp nr 1 i S:t Ilians numera med Västerås stad inkorporerade socken ävensom av hemmanet 1 mantal Lundby eller Kaniklundby nr 1 i Lundby numera jämväl med Västerås stad inkorporerade socken.

Samtliga ovannämnda hemman och lägenheter redovisas i gällande jordebok såsom krono.

Indragningen av biskopslandbönderna i Västerås stift ägde rum år 1545, vilket år biskopslandbönderna tagas till uppbörd av fogden på Västerås slott (Västmanlands handl. år 1545, nr 6). Indragningen grundade sig på konung Gustaf I:s brev den 2 augusti 1545 (sid. 467, det tryckta registraturet). På begäran av biskopen i Västerås medgav konungen genom detta brev, att landbönderna skulle »anammas» av kronan samt att biskopen i vederlag skulle bekomma så mycket av tionden, som motsvarade räntan av landbönderna.

Sedan biskopens underhåll av tionden genom konung Johan III:s brev den 17 september 1569 och den 13 oktober 1584 bestämts till 10 läster spannmål samt konungen i sistnämnda brev utlovat att vid ett kommande besök i Västerås förse biskopen med en avelsgård och några landbönder, uppläts genom Johan III:s brev den 14 februari 1587 till biskopen till avelsgård två hemman, Lundby och Flaka, i Lundby socken. Denna upplåtelse bekräftades genom kungl. brev den 12 januari 1591. Efter det nämnda två hemman vederkännts av hertig Karl under arv och eget, lämnade denne enligt brev den 12 februari 1597 i vederlag till avelsgård åt biskopen hemmanet Råcklunda i S:t Ilians socken.

Genom Gustaf II Adolfs brev den 25 mars 1623 uppläts åt biskopen till underhåll, förutom hemmanet Råcklunda, åter igen hemmanet Lundby eller Kaniklundby ävensom till äng och mulbete Biskops-Lindön »som tilförende der under legat haf:r». När Biskops-Lindön kommit under biskopsstolen, har icke kunnat utrönas. Sedan Lindön blivit biskopen frändömd, efterläts honom i vederlag lägenheten Stenhagen och hemmanet Lilla Apala i S:t Ilians socken av drottning Kristinas förmyndarregering genom brev den 26 juni 1633. Slutligen uppläts genom samma regerings brev den 4 mars 1634 i vederlag för sistnämnda hemman, som redan var bortförlänt, hemmanet Tunby i S:t Ilians socken. Sistnämnda hemman var av skatte natur. Allenast räntan av hemmanet kunde således av kronan disponeras för angivna ändamål. På vad sätt jordägarerätten upplåtits till biskopsstolen framgår icke av här förvarade handlingar. Enligt uppgift i »Historisk beskrivning över Domkyrkan i Västerås» av Lars Gustaf Sohlberg, sid. 93, skulle i domkyrkans arkiv finnas ett köpebrev av år 1637 å hemmanet Tunby. Vid efterfrågan hos domkyrkosysslomannen har detsamma icke av honom påträffats och ytterligare efterforskning har den knappt tillmätta remisstiden icke medgivit. Man torde i allt fall kunna utgå ifrån, att hemmanet icke inköpts för kronans räkning. Möjligen har det inköpts för domkyrkans medel.¹ Emellertid förordnade kammarkollegium den 26 oktober 1869, att, som hemmanet utgjorde löningshemman för biskopen, detsamma skulle i jordeboken omföras till krono titel. Denna omföring grundar sig icke därpå, att kronan innehar äganderätten till hemmanet, utan endast på den omständigheten, att hemmanet disponeras för allmänt ändamål.

¹ Tilläggsmemorial: — — — — —

Genom detta köpebrev, daterat den 20 maj nämnda år (1637), inköptes hemmanet av domkapitlet i Västerås, därvid i vederlag lämnades av domkapitlet från enskild person förvärvade hus på en domkyrkan tillhörig tomt jämte 30 daler kontant, förmodligen av domkyrkans medel. Stockholm, kungl. kammarkollegii arkiv, den 13 februari 1932.

Enligt en av biskopen Carl Carlsson till 1698 års s. k. prästverk lämnad uppgift benämnes lägenheten Stenhagen jämväl Klockaretorpet. Stenhagen torde även omfatta Talltorpet. I allt fall har någon särskild upplåtelse å Talltorpet icke påträffats. Å en år 1688 upprättad karta över »Biskops- med Talltorpet» upptagas Biskopstorpet, Talltorpet och Stenhagen i ett sammanhängande skifte såsom biskopens löningsjord. Förmodligen utgöra torpen uppodlingar å lägenheten Stenhagen.¹

Beträffande de i löneregleringen upptagna s. k. Biskopsängarna torde de motsvara de i biskopen Carlssons ovannämnda uppgift omförmälda »tvänne åkerwretar och en liten äng icke långt ifrån staden brede wijd åhen belägne». Dessa ägor tillhörde enligt samma uppgift hemmanet Räcklunda i S:t Ilians socken.

Växjö stift.

Beträffande den åt biskopen i Växjö anslagna fasta egendomen hänvisas till den redogörelse, som innefattas i ett av kammarkollegii andra arkivkontor den 30 juni 1926 avgivet, här i transumt bifogat memorial angående disposition av skogsavkastningen vid nämnda egendom.

Transumt.

1926 den 30 juni.

Vördsamt memorial angående disposition av skogsavkastningen vid biskopsgården i Växjö och de biskopen i Växjö på lön anslagna hemman.

Sedan kammaradvokatfiskalsämbetet hos kungl. kammarkollegium anhållit, att kungl. kollegium måtte uppdraga åt dess andra arkivkontor att verkställa utredning för utrönande av vilken rätt biskopen i Växjö Ludv. Lindberg kunde hava till skogsavkastningen från biskopssätet S:t Johannis Baptistæ eller prebendegård, i jordeboken upptaget såsom 1 mantal krono Växjö biskopssäte nr 2, även kallat Östrabo, i Växjö socken samt de i författningsenlig ordning utarrenderade biskopslöningshemmanen $\frac{1}{2}$ mantal krono Fylleryd nr 1 Storegård och $\frac{1}{4}$ mantal krono Fylleryd nr 2 Lillegård i Gårdsby socken samt $\frac{1}{2}$ mantal krono Hemmesjö nr 2 Södergård, $\frac{1}{2}$ mantal krono Hemmesjö nr 3 Månsagård, $\frac{1}{2}$ mantal krono Hemmesjö nr 4 Sjögård, $\frac{1}{2}$ mantal krono Hemmesjö nr 5 Olsagård, $\frac{3}{4}$ mantal krono Hemmesjötorp nr 1 och $\frac{1}{4}$ mantal krono Risinge nr 6 Kronogård i Hemmesjö socken av Kronobergs län, får andra arkivkontoret i anledning av därå erhållen remiss vördsamt anföra följande.

Under katolska tiden utgjordes biskoparnas inkomster i huvudsak av biskopsbordets räntor, biskopstionden, biskopssakören och biskopsfodring, som utgick av alla kyrkliga landbönder i stiftet. För dessa inkomster åtnjöto biskoparna frälse frihet. Dessutom innehade de såsom riksråd förläningar av kronan. För de senare utgjorde de i likhet med ridderskapet och adeln rusttjänst.

Sedan på grund av Västerås recess år 1527 biskoparnas slott och övriga kronoförläningar — för biskopen i Växjö Kronobergs slott med underlydande hem-

¹ Genom ett den 2 oktober 1905 fastställt ägouthyte har biskopsstolen emot avstående av lägenheten Klockaretorp och del av lägenheten Talltorp tilldelats lägenheten Enbacken å Västerås stads östra utmark.

man — indragits till kronan, ingick konungen i enlighet med beslut vid 1527 års riksdag kontrakt med biskoparna och domkapitlet om utgörande av vissa s. k. taxor för övriga av dem behållna inkomster av ecklesiastik natur.¹ Med domkapitlet i Växjö träffade sålunda konungen den 2 september 1527 ett kontrakt (Gustaf I:s registratur, sid. 318 o. f.), enligt vilket domkapitlets ledamöter samfällt med biskopen och »domkyrkans ränta» skulle giva till konungen 2 läster smör. Biskopen skulle emot utgörande av en taxa av 100 mark danska få behålla all av kronan icke förlänad inkomst, nämligen biskapssakören över Växjö stad och stift samt biskopsfodring av sina egna, kyrkornas och prästernas landbönder ävensom den ränta och det gods, som han dittills haft, med undantag av det, som jämlikt recessen kunde bliva av ridderskapet och adeln återbördat.

Efter biskop Ingemars frånfälle utnämndes Jöns Boecij den 11 november 1530 (Gustaf I:s registratur, sid. 194). Konungen säger sig därvid hava kommit överens med honom, att han av stiftet skulle giva den taxa, som enligt recessen utgått efter kontraktet med biskop Ingemar och domkapitlet, och tillförsäkrades biskop Jöns att behålla »alla bispsretten» med landbor, tionden och biskopsakören samt Växjö stad i förläning med samma villkor, som varit förunnade biskop Ingemar och giva samma taxa därför som denne. Vidare tillförbundos den senares arvingar att till Jöns Boecij upplåta och leverera *biskopsgården* med dess tillhörigheter och inventarier så gott som Ingemar mottagit den.

Berörda inkomster synes biskopen på före år 1527 övligt sätt hava uppburit till början av 1540-talet. Åtminstone till år 1541 hade biskopen för sina behållna räntor och övriga uppbörd betalat ovannämnda taxa. Från och med år 1540 uppbars biskopsfodringen, som uppgick till 327 mark danska, och biskopsakören av konungens fogde samt från och med år 1545 jämväl räntan av biskopslandbönderna, vilka upptogos till ett antal av 114 stycken jämte 3 torpare med ett landgille av 61 mark danska, 19 tunnor 13 L[®] smör och 95 tjog ål. I vederlag erhöll biskopen underhåll av tionden.

Efter Jöns Boecij utnämndes skolmästaren i Växjö Nils Knutsson den 16 juni 1553 till biskop i Växjö och den 19 juni samma år (Gustaf I:s registratur, sid. 108) förlänades denne, vilken såsom skolmästare haft sig anslaget S:t Johannis Baptistæ prebende vid Växjö domkyrka med underlydande 14 stycken landbönder, på behaglig tid nämnda prebende samt såsom vederlag för landbönderna, vilka indrogos till kronan, 60 tunnor spannmål av kyrkotionden i Växjö stift ävensom biskopsdelen av tionden från Uppvidinge härad. Enligt 1556 års tionderäkenskaper uppbar biskopen med anledning därav, förutom vederlaget 60 tunnor, 636 tunnor $3\frac{5}{6}$ skeppor tiondespannmål eller $13\frac{2}{3}$ läster. Biskopens tiondeanslag bestämdes genom Johan III:s brev den 2 februari 1569 till 12 pundeläster spannmål, vilket anslag bekräftades genom samma konungs brev den 30 november 1576.

Efter det Kronobergs slott indragits till kronan, lär biskopen till en början hava bott å Helgö eller Helgeskog, som synes hava varit ett gammalt biskopsäte.² Av ovanstående framgår ock, att en biskopsgård funnits år 1530. Sedan jämväl denna på 1540-talet indragits till kronan, upplåts i stället, såsom ovan nämnts, till säte för biskopen år 1553 S:t Johannis Baptistæ prebendegård i Växjö med tillhörande ägor. Denna skänktes emellertid genom Erik XIV:s brev den 30 september 1560 till dåvarande biskopen Nils Knutsson, hans äkta barn och rätta arvingar till evärdlig ägo.

¹ Även under den katolska tiden hade det andliga frälset vid utomordentliga tillfällen deltagit i vissa gårdar till kronan.

² P. Wieselgren, Ny Smålands beskrivning del I sid. 536. En del av biskopen under medeltiden utgivna brev äro utfärdade från »Helgeskog».

Därefter förordnades genom Johan III:s brev den 8 mars 1576, att »som det i Växjö stad hafver en lång tid icke varit något visst biskopssäte», den S:t Johannis prebendegård, som dåmera avlidne biskop Nils besuttit, skulle därefter bliva biskopsgård och säte under Växjö domkyrka *till evärdlig ägo*. I vederlag för denna gård fick biskop Nils' änka ett kronohemman i Telestads by i Växjö socken. Biskopsgården, som icke varit redovisad i äldre jordeböcker, infördes, sedan densamma år 1699 skattlagts, i jordeböckerna för Växjö socken såsom 1 mantal krono Växjö biskopssäte. Hela den biskopsgården därvid åsatta räntan har städse frinjutits av biskopen.

Genom Johan III:s brev den 25 januari 1571 upplätos hemmanen Stora och Lilla Fylleryd i Gårdsby socken under biskopssätet i Växjö *till evärdlig ägo*; och skulle biskoparna njuta och behålla frihet från alla utskylder eller utlagor i alla måtto. Nämnda hemman hade tidigare tillhört biskopsstolen men i sammanhang med övriga biskopslandbönder på 1540-talet indragits till kronan.

Vidare upplätos genom samma konungs brev den 8 augusti 1575 följande »Våre och kronans gods och gårdar» under biskopsgården i Växjö, nämligen en prebende- och fem kyrkolandbönder i Hemmesjö socken, och skulle biskopen uppbära de av hemmanen för år 1575 utgående räntor och utskylder, varjämte konungen skulle för tiden därefter meddela ytterligare besked. I 1575 års räkenskaper avkortas under återopande av nämnda kungl. brev fyra hemman i Hemmesjö by och ett hemman i Risinge by, som under katolska tiden tillhört Växjö domkyrka, samt ett hemman, Hemmesjötorp, tillhörigt S:t Johannis prebende under Växjö domkyrka. Den 30 november 1576 bekräftade konungen upplåtelsen av nämnda sex hemman för dåvarande biskopen, som utan begränsning i tiden erhöll frihet för alla utskylder för desamma.

Av ovanstående framgår, att biskopsgården och samtliga löningshemmanen under medeltiden utgjort kyrklig egendom och på 1540-talet indragits till kronan, att biskopsgården sannolikt utgör vederlag för det förutvarande till kronan indragna biskopssätet Helgö, men att löningshemmanen, såvitt kunnat utrönas, icke utgöra vederlag för andra till kronan indragna inkomster utan äro direkta upplåtelser från kronan. Enligt åtskilliga uttalanden i äldre handlingar skulle Fyllerydshemmanen hava upplåtits till understöd åt biskopen vid biskopsgårdens uppbyggande, vilken bränts av danskarna, och Hemmesjöhemmanen »för det så mycket var taget från biskopsstolen».

På grund av ovannämnda kungl. brev frinjöt biskopen enligt räkenskaperna hela räntorna från hemmanen, utgörande för Fyllerydshemmanen 3 L @ smör, 12 dagsverken och 18 biskops-, årliga och kungshästar samt för Hemmesjö- och Risingehemmanen 16 L @ smör, 36 dagsverken och 48 hästar.

Genom Gustaf II Adolfs brev den 27 april 1612 bekräftades biskopen vid de honom anslagna hemmanen »fritt och qvitt för alla såväl vissa som ovissa pertsedlar», men enligt samma konungs brev den 31 maj 1615 indrogs friheten beträffande de ovissa räntorna och bekräftades endast vad angår de vissa eller årliga räntorna. Indragningen av de ovissa räntorna synes endast hava gällt Hemmesjöhemmanen, och genom kungl. brev den 17 februari 1619 bekräftades friheten å såväl vissa som ovissa räntorna av Fyllerydshemmanen. Ytterligare bekräftelse erhöll biskopen genom Gustaf II Adolfs brev den 22 april 1621 å biskopssätet *med dess tilliggande egendom* »kvitt och fritt från alla både vissa och ovissa pertsedlar». Likaledes bekräftades biskopen vid de kyrkogods, varuti han varit inrymd och under biskopssätet innehaft att njuta med de årliga eller vissa räntorna, varemot bönderna, som brukade hemmanen, skulle svara till de ovissa alltifrån år 1615.

I räkenskaperna avkortas fördenskuil för hemmanen Fylleryd både de årliga och de ovissa räntorna, men för Hemmesjöhemmanen allenast de årliga, tills från och med år 1653 även de ovissa för sistnämnda hemman avkortas under åberopande av prästerskapets privilegier och att biskopen på grund därav åtnjöt frälse frihet till hemmanen. Emellertid befinnas Hemmesjöhemmanen hava i likhet med adelns landbönder utgjort halva boskaps- och halva skjutsfärdspenningarna, under det dessa i sin helhet frinjutits för hemmanen Fylleryd, vilka enligt anteckning i jordeböckerna voro avhysta under biskopsgården och således av biskopen innehades jämte biskopssätet med säterifrihet.

Den i räkenskaperna åsyftade bestämmelsen i prästerskapets privilegier återfinnes redan i de första privilegierna eller de den 20 september 1647 utfärdade och lyder: »Elliest tillåte Wij nådigst alla Wåra biskopar och superintendenter i gemen at skola må niuta och bruka theras rette biskopssäten, så och enskijlte embets gårdar medh thess rette och tillydande ägor så å landet som i städerna under frelses frijhet och willkor.» I det bland acta ecklesiastika (prästerskapets privilegier och rättigheter) i riksarkivet förvarade förslag till privilegier, som av prästerskapet i september 1647 upplämnades till Kungl. Maj:t och därefter den 15 samma månad förelästes i senaten samt för överseende skickades till rikskanslern å Tidö, vilken enligt anteckning å förslaget skulle lämnat det samma utan anmärkning, har punkten om biskoparnas frälsefrihet följande lydelse: »Om någon biskop, superintendent, teologie doktor eller elliest höglärd vore, som länge hade varit brukat uti academien och under förnähme tienster, troligen och väl sitt ämbete förrättat, then samme unne och förläne Vi frälse frihet på några få skattehemman, som han antingen ärft eller lagligen köpt hafver. Såsom och allom them tillåta Wj nyttia och bruka sina biskopsgårdar thes ägor och tillägor efter adeliga privilegier». Förslaget har i denna punkt försetts med följande randanmärkning: »skole vääl distingeras», varav vill synas som om den definitiva lydelsen av punkten i fråga allenast utgör en ändring i formellt hänseende. Ordalydelsen av de båda formuleringarna giver icke heller anledning antaga att någon skillnad i sak varit avsedd.

Att biskopen över sina löningshemman haft samma disposition som adeln över sina frälsehemman beträffande hemmanens räntor och onera framgår, förutom av det föregående, därav att hemmanen i Hemmesjö socken blivit i kronans jordebok och räkenskaper förmedlade på grund av biskopens resolution. I 1669 års jordebok antecknas nämligen för dessa hemman »alla till halfwa förmedlade efter biskopens brev den 30 januari 1669». Denna förmedling har ock länt till efterrättelse. Tidigare ägde nämligen adeln rätt att med för kronan bindande verkan förmedla sina hemman. Detta upphörde först genom kungl. resolution på adelns besvär den 18 november 1693, § 5.

H. Skoglund.

Lunds stift.

Beträffande den biskopen i Lunds stift anslagna fasta egendomen hänvisas till en den 26 juli 1916 av dåvarande landsarkivarien Lauritz Weibull verkställd, handlingarna i ärendet bilagd utredning.

Utdrag av 1697 års fögderispecialräkning jämte avskrift av i utdraget åberopade verifikationer, utvisande de hemman och lägenheter, som på grund av kungl. resolutionen den 18 april 1689 frinjutits av biskopen, bifogas.

Därutöver må tilläggas, att den genom 1689 års resolution biskopen anslagna Allhelgona klostergård med där tillhörande hemman vid reformationen hade indragits till danska kronan. Hemmanen och gatehusen Östra Torn upptagas också redan i de första jordeböckerna efter Skånes införlivning med Sverige under krono titel, och voro vid nämnda tidpunkt bortförlänade till landsdomaren Ulf Bonde.

Beträffande hemmanen Stora Råby upptagas dessa däremot i de äldre jordeböckerna under titeln »Canike och geistlige». Jämväl dessa voro förlänade till olika personer. Hemmanen, som torde hava tillhört det efter Skånes införlivning med Sverige upplösta Lunds domkapitel, lära i enlighet med den mening, som av kammarkollegiet och statskontoret uttalats i deras den 20 oktober 1931 avgivna utlåtande angående indragning till statsverket m. m. av kronans donationer till de allmänna läroverken, vid domkapitlets upplösning hava hemfallit till kronan.

Ur landsboken för Skåne år 1697, del I. (I kammararkivet.)

(pag. 960—61)

Special räkning för ordinarie och extraordinarie ränttorne vtj Torne, Bare och Harriagers härader med befallningzmannen Simon Samsio pro a:o 1697.

(pag. 1024)

Anordningen.

(pag. 1032)

Biskopz stolen i Skåne

Efter Kongl. Maj:tz allernådigste resolution af d. 18 aprill a:o 1689 fol. 865 sampt hr general majoren och landzhöfdingen Gustaf Tungels imission dat. d. 16 junij 1689 fol. 866 är biskopen i Lund förundt och efterlättat till underhåld, Hälgonne kyrkias ladugård med de der till liggande hemman under weekudagz-friheet som här (liikmätigt kongl. commissionens skattlägning:) afskrifwes iempte föllande cronotijonde lyder hoosfogat specification och attest fol. 867. 868.

Hälgonne kyrkias ladugård

är anslagen för	140:—:—
6 19/24 crono hemman	
Ordinarie räntta	253:10:17 ¹ / ₂
Extra ordinarie r:	
Terminskatt	119: 3:22
Saltpetterskatt	11:25: 8 ¹ / ₂
	<u>130: 29: 6¹/₂</u>
	384: 8: —

Ur 1697 års landsboksverifikationer för Skåne, band 1. (I kammararkivet.)

(fol. 865)

Copia af Kongl. Maj:tz allernådigste resolution gifwen Stockholm d. 18 aprill 1689.

Oanseet förra biskoppar hafwa warit med anseelige intrader och förmåhner benådade, så har doch een stoor deell deraf warit personale beneficiier som för medlens stora knapheet skull intet kunnat alt immerfort från publico mistas och umbäras ty har Kungl. Maj:tt nödigt ärachtat, deröfwer ett wist upsettia låta, så at biskopperna hädan efter måge wetta hwad som dem åhrl:n till underhåld beståås, och egentl. under biskopzstohlen här efter skall höra, nembl. det skall biskoppen först få nyttia och innehafwa Helgone kyrkia med dee 13 dertill liggjande hemman under vgedagz frijheet o-achtat at jndehlningz commissionen i Skåne 1688 har det reducerat, sedan och för det andra har han till niuta prebende pastoratet Lumma med des anexen Fledie och Fiellie, dee wanlige tijonderne, städie spannemåhl, städie skatten och altare hafren som nu åhrl:n honom påföres, och des uthan af någre wijsse medell widh skånska staten dee 180 m:r s:mtt som biskopparne af ålder hafwa förtijden af Biere härad åthniutet sampt det åhrl. chatidratium och slijke inkombster som hans antessoris warit wane af pastoraterne at bekomma jempte 37 d. åhrl. till wed efter staten.

CAROLUS.

C. Piper.

Collationerat af Christian Papke Epis i Lund.

Concordare vidj

W:s Beijer.

Ur 1697 års landsboksverifikation för Skåne, band I. (I kammararkivet).

(fol. 866 o. f.)

Wälbetrodde befallningzman Jacob Enerot.

Såssom Hans Kongl. Maj:tt igienom des allernådigste resolution af d. 18 aprill nästledne iblant annat efterlätit till h:r biskoppens i Lund vnderhåld Helgone kyrkia med 13 dertilliggjande hemman vgedagz frijheet; altså beordras Eder det I till allerunderdånigst föllie af högstbem:te Hans Kongl. Maj:ttz allernådigste resolution bem:te Helgone kyrkia jempte 13 der till liggjande hemman efter gl. jordebooken under vgedagz frijheet med jnnewarande åhrs ränta bem:te h:r biskop utj Lunde sochn och Östre Torns byy sampt Stora Råby sochn och byy inrymmer, och sedan låta bem:te h:r biskop på dee samma niuta alla de frijheete och förmåner, som vgedagz godzen här i Skåne åthniuta. Gudj befallat Malmö d. 16 junij 1689.

Vthj hans grefl. excell:tz kongl. rådets feltmarskallken och gen. gouverneurens frånwaru,

Gustaf Tungel.

Jöran Adlersteen.

Concordare vidj

W:s Beijer.

Biskopz stolen i Skåne. pro a:o 1697.

N:r		Hem- man	Ordinarie r:			Termin- skatt			Saltpettr skatt		Summa		
	Torne härad												
	Hälgonne kyrkias gård är anslagen för . . .		140	—	—						140	—	—
	Lunde s.												
1	Torn Oluf Arfwetss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
2	Lars Ågess. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
3	Per Jönss. . .	$\frac{1}{2}$	19	24	12	9	10	—	—	29	12	30	—
4	Mårten Nilss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
5	Per Laxss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
6	Anders Jönss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
7	Hans Perss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
8	Hans Rasmuss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
9	Bengt Jönss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
10	Bengt Eskiellss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
11	Anders Hanss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
12	194 Per Jönss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
13	Hans Hermanss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
14	Nils Anderss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
15	Hellie Nillss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
16	Jöns Anderss. . .	$\frac{5}{16}$	6	5	$4\frac{1}{2}$	3	15	18	—	11	$1\frac{1}{2}$	10	—
17	Herman Perss. . .	$\frac{1}{8}$	4	30	3	2	10	12	—	7	9	7	16
18	Hans Jbbss. . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
21	gathuus Jöns Mänss. . .	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24
19	Anders Perss. . .	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24
20	Mickel Anderss. . .	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24
22	Anders Eskillss. . .	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24
23	Jochum Brun . . .	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24
24	Per Hane . . .	$\frac{1}{4}$	9	28	6	4	21	—	—	14	18	15	—
	obefintl.												
	St. Råby s:n												
7	Råby Joen Ohlss. . .	$\frac{1}{4}$	7	28	6	4	21	—	—	14	18	13	—
8	Hans Perss. . .	$\frac{1}{3}$	13	5	16	6	6	16	—	19	16	20	—
11	163 Nils Jönss. . .	$\frac{1}{3}$	13	5	16	6	6	16	—	19	16	20	—
13	Hans Jönss. . .	$\frac{1}{3}$	13	5	16	6	6	16	—	19	16	20	—
15	Nils Larss. . .	$\frac{1}{3}$	13	5	16	6	6	16	—	19	16	20	—

B. Biskopsgårdarna med därtill hörande jordar i städerna.

Uppsala stift.

Till ärkebiskopssäte inköptes jämlikt kungl. resolution den 19 december 1682 och kungl. brev den 14 september 1692 ärkebiskopen Johannes Bazii arvingars gård i Uppsala för 7,000 daler kopparmynt av statsmedel, och erhöll Kungl. Maj:t och kronan fasta å gården den 25 februari 1693. Genom 1682 års resolution bestämdes vidare, att, sedan biskopsgård inköpts på kronans bekostnad, densamma skulle såsom i andra stift vore vanligt underhållas med domkyrkans medel.

Linköpings stift.

Vid reformationen indrogs biskopens slott år 1527 till kronan och förvandlades sedermera till landshövdingens residens. Av biskopsbordet bibehöll biskop

Jöns tionden och biskopsgården, vilken senare han innehade till sin avgång år 1543, då gården indrogs till kronan. Det gamla franciskaner- eller gråbrödraklostret blev därefter biskopens bostad och anslogs av konung Johan III formligen till biskopsgård. Samma biskopsgård innehaves fortfarande av biskopen, men nytt bostadshus uppbyggdes å tomten år 1734. Enligt kungl. brev den 27 november 1747 anslogs visst belopp årligen av domkyrkans medel till biskopshusets byggande och underhåll. Genom nådigt brev den 31 augusti 1928 har medgivits att visst belopp ur biskopslönefonden finge användas till restaurationsarbeten vid biskopsgården i Linköping.

Biskopen Johannes Botvidi (1630—1635) har beskrivit biskopsgårdens omfattning sålunda: »Bredden sunnan till emot kyrkan 174 alnar 1 kvarter: härav är upplåtet till Oeconomo till kålgård 7 alnar ned till ladan, längden vänstan till intill 'Brotet' 73 $\frac{3}{4}$ alnar; själva 'Brotet' nordan till 24 $\frac{1}{2}$ alnar; längden ifrån 'Brotet' västantill åt norr 238 $\frac{3}{4}$ alnar; bredden nordantill 96 $\frac{1}{4}$ alnar; längden östantill emot Oeconomiegård 329 $\frac{3}{4}$ alnar. Inom ovanskrivne tomtemål ligger en trädgård och kålgård».

I prästverket för Linköpings stift angives, att biskopen då »av Kungl. Maj:t och kronan» åtnjöt till lön och underhåll, bland annat, »en åkerlycka strax nedanför biskopsgården, på vilken sås tvenne år å slag 27 tunnor ren säd, men det tredje ligger hon i träda; kommer alltså till årligt utsäde att uppföras till 9 tunnors utsäde ren säd» samt »en beteshage strax vid staden». Enligt de handlingar, som ligga till grund för prästverket, skulle åkerlyckan innehålla ungefär 14 tunnland. Denna åkerlycka jämte beteshagen »strax vid staden» synas tillsammans utgöra den i löneregleringen för biskopen omnämnda löningsjorden inom stadens ägoområde. Jorden lär icke utgöra någon del av stadens donationsjord. Möjligen har jorden anslagits till biskopen i samband med att franciskanerklostrets tomt anslogs till biskopens boställe. Uppgiften att nämnda tomt med åbyggnader anslagits till biskopsboställe har lämnats av Anton Ridderstad i hans »Beskrivning över Östergötland», men som någon tidpunkt för det nådiga brevets utfärdande icke angivits, har det med hänsyn till den knappt tillmätta tiden för avgivandet av förevarande utredning icke varit möjligt att taga del av dess innehåll.

I sammanhang med en jordrannsaking år 1639 upprättades av lantmätaren Johan Larsson Grot karta och beskrivning över Linköpings ägor. Beskrivningen upptager bland ägorna »nordhan om väghen» dels under beteckningen skattejord »biskopens lyckor» (3 st.) med en sammanlagd areal av 14 tunnland och dels utan angivande av jordnatur och areal »biskopens kohage». De förra upptagas vidare i en ägobeskrivning, som upprättades vid en år 1681 av landskamreraren Samuel Franc förrättad jordrannsaking och redovisas med ovan angivna areal såsom »privilegierad kronojord» med benämningen »Biskoppens lyckor under Biskopz stohlen». Berörda kohage är också antecknad i sistnämnda beskrivning såsom hörande under biskopsstolen. Slutligen kan nämnas, att vid en åren 1773—1779 verkställd lantmåteriförrättning, vilken hade till huvudsakligt ändamål utbrytande och avrösande av viss jord åt magistratens ledamöter och betjäning jämlikt kungl. brev den 14 juli 1772 biskopslönejorden, bestående dels av »3:ne åkerlyckor» om tillsammans 14 tunnland 20 kappland och dels »Biskopshagen eller Löten» om 58 tunnland 8 kappland äng, angives såsom »kronolöningsjord».

Vid ett år 1853 fastställt laga skifte å Linköpings stads jord m. m. utlades »biskopens löningsjord» i en med litt. D betecknad ägolott i två skiften, bestående av tillhopa:

åker och äng	59 tunnland	13.7 kappland
avrösningsjord	15 »	20.2 »

Summa 75 tunnland 1.9 kappland

eller 37,053 hektar.

Genom nådigt beslut den 1 oktober 1914 godkändes av kungl. järnvägsstyrelsen ingivna plan- och profilritningar för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby. I underdånig skrivelse den 19 september 1919 hemställde länsstyrelsen — med överlämnande, bland annat, av likvidlängd över ersättningsbelopp för den mark, som exproprierats för nämnda ändamål inom Linköpings stad, berörande jordlägenheten Biskopens löningsjord eller skiftet litt. D å Linköpings stads ägor — att ersättningsmedlen för mark, som exproprierats från berörda löningsjord, måtte överlämnas till Linköpings domkapitel att av domkapitlet förvaltas med rätt för biskopen att uppbära årliga räntan å samma medel. Den 26 november 1920 förordnade Kungl. Maj:t i anledning härav, att ifrågavarande ersättningsmedel, 146,077 kronor 50 öre, skulle överlämnas till domkapitlet i Linköping att tills vidare och intill dess annorledes kunde varda av Kungl. Maj:t förordnat förvaltas efter samma grunder, som för kyrkokassas medel vore vedertagna, med rätt för biskopen i Linköpings stift att erhålla redan upplupna och framdeles upplöpande räntor å medlen.

Vidare har genom kungl. ämbetsskrivelse den 7 september 1923 medgivits, att visst område av biskopens i Linköping löningsjord finge avstås till Linköpings stad, varjämte förordnats, att lösen därför samt ersättning för skada och intrång skulle utgå efter ty i lagen om expropriation vore föreskrivet och till beloppet bestämmas av sådan nämnd, som omförmältes i berörda lag. Inflytande lösen och ersättningsbelopp skulle, i den mån de icke skulle tillfalla arrendatorn, överlämnas till domkapitlet för att medelst betryggande placering göras räntebärande, intill dess kammarkollegiet på därom av domkapitlet efter vederbörandes hörande gjord framställning förordnat om medlens disposition.

Skara stift.

— — — — —

Biskopens rätt till boställsrum torde grunda sig på kungl. brev den 26 mars 1756. Därigenom förklaras att biskopen, som tidigare utan hyra och avgift bebott huset på en domkyrkan tillhörig tomt intill år 1719, då huset nedbrunnit, jämväl för framtiden skulle av domkyrkan beredas fria husrum i det hus, som i stället för det nedbrunna därefter upphygts å tomten, varjämte domkapitlet efter vanligheten skulle i samma hus nyttja de rum, som för dess sammankomster kunde erfordras.

Vad angår den biskopen anslagna stadsjorden, som enligt löneregleringshandlingarna omfattar 7 tunnland 26 kappland i Västerskogen, 8 tunnland 2 kappland i Sörskogen och 1 tunnland 28 kappland i Brunsbomarken, utgör denna jord konsistorie- och biskopstomten vid delning av staden tillhörig mark tilldelade ägoskiften.

Strängnäs stift.

— — — — —

I prästverket för Strängnäs stift upptages allenast en vret vid staden »av långliga tider».

Om biskopsgårdarna i Strängnäs med därtill hörande tomter kan meddelas

följande uppgifter, huvudsakligen hämtade ur lektor Gustav Löws historiska översikt om Strängnäs läroverks gårdar, intagen i minnesskriften »Regium Gustavianum Gymnasium Strengnense».

Till »gamla biskopsgården» skulle brukats en tomt »sunnan för spetalsgården» till år 1566, då den nye ordinarius Nils Olai Helsing, som tidigare fått en halvpårt av Sundby gård, erhöll jämväl den andra. I stället skulle den sistnämndas innehavare, kyrkoherden Reinhold i Strängnäs övertaga de ägor, Nils Olai som ordinarius (från år 1562) innehaft i staden. Det vill synas som om Sundby sedan i en följd av år varit biskopens vanliga residens. Men i mitten av 1590-talet eller närmare bestämt 1596 förekom åter en biskopsgård i Strängnäs, motsvarande numrerade gården »Lyktan» och förmodligen större delen av biskopsträdgården. Kort tid därefter omtalas »Gamla Biskopz Gårdenn». Det kan vara tveksamt, huruvida därmed avsågs gården »sunnan spetalsgården» eller Sundby. Ifall det förstnämnda skulle vara det rätta, lär det innebära, att gården återgått till biskopsämbetet, sedan kyrkoherden Reinhold innehaft den i cirka 30 år. Samma tvekan råder om »Gamla biskopsgården» år 1611. Men när namnet åter möter 1648 (i rådhusrättens protokoll) avses en gård »mellan Stora trädgården och hospitalet». Mot slutet av katedralskolans tid övergick denna gamla biskopsgård till lärarstaten och blev boställe för teologie lektorn. Den har sedermera genom köp gått i handel mellan enskilda.

Strängnäs nuvarande biskopsgård upptager ett område, som antagligen under medeltiden varit ecklesiastik egendom och innehafts av kaniker vid domkyrkan, men genom Västerås recess blivit »wår och cronones». På hertig Karls tid bortgavos desamma till evärdlig egendom åt enskilda. En del eller »Physici gård» förvärvades år 1648 av biskopen Johannes Mattiæ. Omedelbart efter tomtköpet lät han uppföra det stora »Stenhuset» eller nuvarande biskopshuset för dels egna och dels domkyrkans medel. Med »Stenhustomten» förenades snart nog en tomt nere vid sjön om $3\frac{1}{4}$ kappland genom köp av samma biskop år 1652. Få år efter det byggnaden blivit färdig måste Johannes Mattiæ nedlägga sin biskopsvärdighet (1664). I sammanhang därmed realiserade han sina flesta fastigheter i Strängnäs. På förslag av den nye biskopen Erik Emporagrius i hans till regeringen inlämnade »Förfrågningzpuncter» och med regeringens samtycke förvärvades nu »Stenhuset» med tillhörande två tomter av »Cronan och Domkyrkian» den 2 januari 1665 till bostad för honom och de framtida biskoparna i Strängnäs stift. Området utvidgades sedermera genom förvärv av den s. k. Buddhaigård och delar av »Torinus» gård.

Enligt kungl. brev den 22 juni 1779 skulle kostnaderna för biskopshusets bygande och underhåll bestridas av domkyrkomedlen.

Enligt nådiga breven den 5 februari 1915, den 8 juni 1928 och den 25 april 1930 har domkyrkokassans och biskopslönefondens medel fått anlitas för reparations- och ändringsarbeten å biskopshuset.

I underdånig framställning anhöll den så kallade läroverksbyggnadskommittén i Strängnäs, bland annat, att Strängnäs stad måtte medgivas rätt att för läroverkets nybyggnad förvärva tomten 199, som för det dåvarande vore anslagen på lön åt biskopen i Strängnäs stift. Genom nådigt brev den 18 februari 1927 medgavs, bland annat, att ifrågavarande tomt finge till staden upplåtas mot ersättning, som borde bestämmas av tre gode män, av vilka länsstyrelsen och domkapitlet, å ena, samt staden, å andra sidan, var för sig skulle utse en och domhavanden i Livgedingets domsaga den tredje. Köpeskillingen för tomten skulle inlevereras till domkapitlet för att genom betryggande placering göras räntebärande tills vidare, intill dess kammarkollegiet på därom av dom-

kapitlet efter vederbörandes hörande gjord framställning meddelat beslut rörande medlens disposition.

De i löneregleringsbrevet omnämnda vretarna torde utgöra de biskopens tomter i staden tillhörande andelarna av stadens donationsjord. Vid ett besök i staden år 1526 skiftade konungen själv de till stadstomterna hörande jordarna mellan klereciat och borgerskapet. Det kungl. brevet härom är daterat den 11 april 1527 och där heter det, bland annat: »Tomt aer åkers moder, och epther ath dee boo alle utj by samman sagde wij them saa emellom ath the skulle och alle ägha utj aegonar oc åkranar samma, som ther under ligghe.» »Staffaur oc rör» sattes mellan klereciats och borgerskapets jordar. Alla åkrar, hagar och vretar väster om rämärkena skulle tillhöra borgarna, medan »biscoppen oc capitulum» skulle hava alla åkrar, hagar och vretar »östhän före thesse rör». Donationsjordslotterna synas därefter i viss mån behandlats såsom fristående från tomterna. Så säger Löw i sin ovanberörda historiska översikt om den s. k. skolmästartomten: »När Rector Scholæ detta år (1661) återfick det gamla skolmästarbostället, följde vreten icke med. Den togs i stället i besittning av domprosten Daniel Josephi Fogdonius och blev därmed 'domprostvret'. Biskop Johannes Mattiæ hade lämnat sitt samtycke och detta har han haft all anledning till, efter som han på sätt och vis bar skulden till annexionen genom att själv förut ha lagt beslag på den åt domprostämvet eller rättare pastorsämvet anslagna vreten och förvandlat den till 'biskopsvret'.

Västerås stift.

Enligt uppgift i »Beskrivning över Västmanland» av Oluf Grau, Västerås 1754, sid. 138, skall biskopsgården i Västerås vara en domkyrkan tillhörig f. d. kanikgård, som år 1442 tagits i besittning av biskopen till biskopssäte.

Lunds stift.

Beträffande tillkomsten av biskopsgården i Lund hänvisas till den av L. Weibull gjorda utredningen. Den gård, som efter ärkebiskopsdöms i Lund avskaffande och indragning av dess gods till kronan uppläts till säte åt superintendenten, var ett s. k. kapitelresidens, d. v. s. tillhörde då Lunds domkapitel. (Se Nordens äldsta metropolitankyrka eller historisk och arkitektonisk beskrivning om Lunds domkyrka av C. G. Brunius, sid. 259.)

I sitt den 20 oktober 1931 avgivna underdåniga utlåtande angående indragning till statsverket m. m. av kronans donationer till de allmänna läroverken hava kammarkollegiet och statskontoret uttalat, att av de danska konungarna gjorda förläningar av domkapitelgods vore, efter det domkapitlet efter Skånes införlivning med Sverige upplösts, att anse såsom anslag från kronan. I överensstämmelse därmed torde jämväl biskopsgården få anses vara av denna natur.

Enligt särskilda av Kungl. Maj:ts meddelade beslut (kungl. resolution den 18 april 1689 samt kungl. brev den 9 juli 1723 och den 8 augusti 1774) skall biskopshuset byggas och underhållas av domkyrkans medel.

Härnösands stift.

Rörande sättet för anskaffande av biskopsgård i Härnösand inhämtas av kungl. kammarkollegii och kungl. statskontorets den 21 april 1893 avgivna underdåniga utlåtande angående anslag till uppförande av nytt biskopshus föl-

jande: År 1813 erhöill dåvarande biskopen, för vilken icke fanns något ämbetshus i staden, av Kungl. Maj:t tillåtelse att bo och vistas på Säbrå prebendeprestbord, varå Säbrå socknemän lovat vara honom behjälpliga med en anständig nybyggnads upprättande. Genom Kungl. Maj:ts förordnande den 28 januari 1815 anslogs en odisponerad lönebesparing av den från 1809—1814 lediga andre teologie lektionen vid Härnösands gymnasium såväl till framtida anskaffande av en för stiftets biskop nödig och tjänlig bostad som till ersättning för de medel biskopen själv fått utbetala för fullbordande av nämnda vid Säbrå prästgård upprättade nybyggnad och provisionella biskopssäte. Sedan denna bostadsfond vuxit till 5,334 rdr 17 sk., biföll Kungl. Maj:t enligt beslut den 22 maj 1816 en av domkapitlet i Härnösand gjord framställning att få till biskopshus inköpa en egendom i Härnösand för ett pris av 5,333 rdr 16 sk. Genom nådigt brev den 9 september 1819 medgavs, att räntorna å den s. k. besparingsfonden, vilken fond bildats av odisponerad lönebesparing, 4,850 rdr 13 sk. 11 rst., å vakanta tjänster vid Härnösands gymnasium, finge användas till nödiga reparationer å biskopshuset med det uttryckliga villkor, att kapitalet bleve oförtryckt samt förökadt med vad av räntorna kunde besparas. På av domkapitlet den 16 augusti 1865 gjord framställning, att enär räntetillgångarna å reparationsfonden, vars kapital då utgjorde 7,500 kronor, därtill vore otillräckliga, få av influtna under domkapitlets vård stående odisponerade lönebesparingar, omkring 14,000 kronor, å ecklesiastika tjänster använda det för påsynade reparationer å biskopshuset erforderliga belopp, förklarade Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 22 september 1865, att domkapitlet ägde för sagda reparationer använda av reparationsfondens kapitaltillgång vad som erfordrades. Vidare medgav Kungl. Maj:t enligt brev den 15 juli 1876, att till bestridande av kostnaderna för ombyggnad av uthus vid biskopsgården och stängsels uppförande finge av biskopsgårdens då till 6,774 kronor 75 öre uppgående reparationsfond utgå högst 3,600 kronor. Därefter medgavs genom nådigt brev den 1 februari 1889, att till bekostande av nödvändiga förbättringar och reparationer å biskopshuset finge från biskops-löneregleringsfondens medel utbetalas ett belopp av högst 5,000 kronor.

Sedan stadsfullmäktige i Härnösand erbjudit sig dels att till biskopsgården avstå 2,607,25 kvadratalnar av två angränsande tomter i utbyte mot för gatuutvidgning nödiga 947 kvadratalnar av biskopsgårdens tomtområde ävensom att i lösen för gamla biskopshuset erlägga 7,000 kronor, anvisade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 16 november 1894, med godkännande av stadsfullmäktiges anbud, till uppförande av nytt biskopshus dels den av staden erbjudna lösesumman, 7,000 kronor, och dels från biskops-löneregleringsfonden ett belopp av högst 51,800 kronor.

Genom åtskilliga kungl. brev hava därefter ytterligare anslag beviljats från biskops-löneregleringsfonden till underhåll av biskopshuset, vilket underhåll icke anses åligga domkyrkan.

Göteborgs stift.

Av kungl. brev den 3 februari 1819 inhämtas, bland annat, att ämbetsgård åt biskopen tidigare anskaffats på kronans bekostnad, att till dess underhåll enligt kungl. brev den 27 september 1782 anslagits besparade pastoralier inom stiftet, att, sedan biskopshuset år 1802 nedbrunnit, den av sådana besparingar uppkomna fonden blivit inlevererad till kommerskollegium för att tillgodoföras den s. k. arbetshusfonden. Genom 1819 års brev förordnades att ny boställsgård åt biskopen skulle inköpas för 16,000 riksdaler, varav 10,000 riksdaler skulle

utgå av arbetshusfonden och återstående 6,000 riksdaler av statsverkets överskott på intraderna. Å det från arbetshusfonden beviljade anslaget skulle av besparade pastoralier från stiftet erläggas 5 procent ränta. I övrigt skulle sådana besparingar användas till underhåll av biskopshuset. Den gamla biskopshus-tomten skulle försälas och köpeskillingen tillföras statsverket. Av rikets ständers skrivelse nr 269 år 1823 framgår, att till inköp av biskopshuset ur arbetshusfonden erfordrats allenast 7,500 riksdaler.

Från och med ecklesiastikåret 1873—1874 hava på grund av föreskrift i kungl. brev den 10 oktober 1873 inkomster av ecklesiastika befattningar upphört att tillföras den till biskopshusets underhåll av sådana medel bildade s. k. biskopshuskassan.

Karlstads stift.

— — — — —
Beträffande tillkomsten och underhållsskyldigheten av biskopsgården i Karlstad hänvisas till den redogörelse, som härför lämnats i den av trycket utkomna redogörelsen för de ecklesiastika boställena i Värmlands län, sid. 1 o. f.

Luleå stift.

Genom kungl. brev den 30 maj 1919 medgavs, att fastigheten nr 3 och 6 i kvarteret Hjärpen i Luleå finge för användande i främsta rummet såsom bostadsboställe för biskopen inköpas för en köpeskillning av högst 75,000 kronor av biskopslöneregleringsfondens medel. Lagfart å fastigheten har meddelats för kronan. Fastigheten underhålles av nämnda fonds medel.

— — — — —
Stockholm, kungl. kammarkollegii arkiv, den 11 februari 1932.

H. Skoglund.

Bil. F.

(åberopad sid. 45.)

Redogörelse

för omfattningen av biskoparnas nuvarande tjänstebostäder m. m. å de åt dem för närvarande anvisade bostadsfastigheterna samt angående vad till dessa fastigheter i övrigt hör.

Uppsala.

Enligt kungl. brev den 28 mars 1873 angående lönereglering för ärkebiskopen innehar ärkebiskopen »boställsgård i Uppsala». Denna boställsgård omfattar för närvarande tomten nr 1 i kv. Prosten i Uppsala stad. Å tomten äro uppförda, förutom huvudbyggnaden, tvenne för bostadsändamål avsedda mindre flyglar (den ena f. n., enligt uppgift, ej beboelig) samt ett större ekonomihus, avsett till stall, ladugård, vagnbod, tvättstuga m. m., och ingår i tomten därjämte gårdsplan och planterat område, allt uteslutande disponerat av ärkebiskopen.

Linköping.

Enligt kungl. brev den 23 april 1869 angående lönereglering för biskopen i Linköpings stift innehar denne »Biskopsgården i Linköping med trädgård, löningsjord inom stadens egoområde» samt vissa lägenheter utom stadens dåvarande område. Den egentliga biskopsgården omfattar tomten nr 2 i kv. Aposteln i Linköpings stad, å vilken tomt finnas uppförda biskopens bostadshus, två flygelbyggnader — Västra flygeln och Östra eller Klosterflygeln — samt en trädgårdskällare (den s. k. rotekällaren), samtliga laga hus. I tomten ingår gårdsplan och trädgård. Tomten i dess helhet med byggnader och anläggningar disponeras för närvarande av biskopen med undantag för övre våningen jämte vindsrum i Västra flygeln med därtill hörande erforderliga utrymmen i uthus, vilken sistnämnda bostadslägenhet såtillvida disponeras för Linköpings domkyrkas räkning, som biskopen visserligen äger upplåta eller själv disponera densamma men mot erläggande av hyra till domkyrkan. Biskopen har dessutom att erlagga särskild årlig avgäld till Linköpings stifts byggnadskassa för ett i biskopstomten ingående, från den s. k. Husbergska tomten avstyckat jordområde. Av den i löneregleringsbrevet omnämnda — i äldre handlingar såsom skiftet litt. D å stadens ägor betecknade — löningsjorden, varav en del, den s. k. ladugårdstomten, synes ligga i anslutning till den egentliga biskopstomten, har under senare tid betydande markområden exproprierats för allmänna ändamål och därjämte ett särskilt område upplåtits till Statens lagerhuskommission under nyttjanderätt tillsvidare. De under biskopens disposition kvarstående delarna av löningsjorden i staden, innefattande ladugårdstomten jämte viss åkerjord och hagmark, äro — tillhopa med en lägenhet Skäggan och därtill, enligt uppgift, jämväl brukade osålda delar av lägenheten Berga äng nr 8, ingående i stadsägan nr 2333 inom St. Lars med Linköpings stad numera inkorporerade församling — av numera avlidne biskopen E. Aurelius upplåtna å gemensamt arrende för hans tjänstetid. Å ladugårdstomten finnas följande, fastigheten tillhörande byggnader: vagnshus, redskaphus, fähus, stall, svinhus och fårhus. Å övriga delar av löningsjorden finnas dels en laga logbyggnad, dels en biskopen enskilt tillhörig logbyggnad. I angivna arrende ingår även dispositionsrätt till visst utrymme i den förenämnda, å den egentliga biskopstomten belägna Klosterflygeln. Trädgården till biskopstomten med en mindre bostadslägenhet i nedre våningen av Västra flygeln har av biskopen Aurelius varit särskilt upplåten under form av »tjänsteavtal».

Skara.

Enligt kungl. brev den 18 oktober 1878 angående lönereglering för biskopen i Skara stift innehar denne *dels* »boställsrum i Consistoriehuset i Skara», *dels* ock under egen disposition biskopsbostället ett mantal Brunsboda kungsgård jämte ett halvt mantal Stora Katthagen i Åsaka församling». Förenämnda Konsistoriehus, vartill hör gårdsplan och ekonomihus, är beläget å tomten nr 11 i kv. Venus i Skara stad. I denna fastighet har biskopen tidigare disponerat två hela våningar med tillhörande utrymmen, men har den ena våningen — jämlikt föreskrift av Kungl. Maj:t i samband med fastställandet av nu gällande stat för domkyrkan — från och med förutvarande biskopen Hj. Danells avgång från tjänsten den 30 april 1935 återställt till domkyrkans egen disposition. Nuvarande biskopen disponerar alltså i Konsistoriehuset blott en bostadsvåning om fyra rum och ett kök jämte utrymmen i ekonomihus. Dessutom äro i Konsistoriehuset hyresfritt inrymda domkapitlets kansli, sessionssal och arkiv, varjämte för domkyrkosysslomannen avsett expeditionsrum förhyrts av stiftsnämnden till tjänsterum åt stiftsjägmästaren. I övrigt är huset uthyrt för domkyrkans räkning. Till konsistorietomten höra trenne utjordar inom stadens ägoområde, utgörande sagda tomt vid delning av staden tillhörig mark tilldelade ägoskiften, vilka utjordar — Blängsås eller stadsägan nr 411 i Brunsbomarken, Skara konsistorieskog eller stadsägorna nr 457 och 493 i Västerskogen samt Gröneliden eller stadsägan nr 568 i Sörskogen — jämväl äro anslagna för biskopstjänsten. Brunsboda kungsgård eller, såsom denna fastighet vanligen kallas, Brunsbo har i likhet med det därunder lydande hemmanet Stora Katthagen, av biskopen Danell varit utarrenderat för hans tjänstetid, men äro båda dessa fastigheter för närvarande upplåtna på ett år av domkapitlet för prästerskapets änke- och pupillkassas räkning. Från arrendet av Brunsbo har för biskopens egen omedelbara disposition varit undantaget ett område, innefattande park och trädgård samt gårdsplan med därå belägna huvudbyggnad, en flygelbyggnad och uthus. Detta område med byggnader, som utgjort den egentliga »biskopsgården», disponeras för närvarande — efter biskopen Danells avgång från tjänsten — av prästerskapets änke- och pupillkassa. Huvudbyggnaden, vilken synes vara i ganska dåligt skick och är otidsenligt inredd, står emellertid obebodd. Nuvarande biskopen förhyr i Skara stad privat bostadslägenhet.

Strängnäs.

Enligt kungl. brev den 2 november 1877 angående lönereglering för biskopen i Strängnäs stift innehar denne »boställshus med tillhörande trädgårdspark och köksträdgård eller tomterna N:is 193 och 199 i Strängnäs stad» samt »två wretar vid Långberget» jämte viss annan löningsjord. Förenämnda, biskopens »boställshus med tillhörande trädgårdspark» är beläget å tomten nr 193. Å samma tomt finnas dessutom ett med huvudbyggnaden sammanbyggt hus, »tiondeladan», inrymmande bostadslägenhet för gårdskarl samt garage, ävensom i trädgården en källarbyggnad och ett annat mindre uthus. Hela denna fastighet disponeras omedelbart av biskopen själv. Tomten nr 199, vilken är genom gata skild från tomten nr 193, är obebyggd och brukas för närvarande enbart såsom handelsträdgård. Densamma är av nuvarande biskopen utarrenderad mot kontant avgäld. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 februari 1927 lämnat tillstånd till upplåtelse av sistnämnda tomt till Strängnäs stad för uppförande därå av läroverksbyggnad torde numera få anses vara förfallet, sedan ny läroverksbyggnad av staden uppförts å annan fastighet. De två vretarna vid

Långberget, vilka lära hava utgjort förenämnda tomter nr 193 och 199 tillagda andelar av Strängnäs stads donationsjord, uppgivas numera helt hava tagits i anspråk för stadens »nya kyrkogård».

Västerås.

Enligt kungl. brev den 12 april 1871 angående lönerreglering för biskopen i Västerås stift innehar denne »biskopsgården i Västerås och de s. k. biskopsängarne». Biskopsgården utgöres av tomten nr 2 i kv. Hagbard i Västerås stad, innefattande gårdsplan och planterat område jämte å tomten uppförda boningshus, bryggghus, källare och en ytterligare uthuslänga, vilket allt — utom ett mindre för Västerås domkyrkas räkning utnyttjat utrymme i förenämnda uthuslänga — disponeras uteslutande för biskopens behov. Ovannämnda »biskopsängar» uppgivas för närvarande vara upplåtna såsom koloniträdgårdslotter.

Växjö.

Enligt kungl. brev den 13 december 1872 angående lönerreglering för biskopen i Växjö stift innehar denne »bostället ett mantal S:t Johannis Baptistæ eller prebendegård, nu kalladt Östrabo N:o 2». Nämnda boställe är till huvuddelen upplåtet av biskopen för hans tjänstetid såsom jordbruksarrende, varjämte å bostället uppgivas hava för obestämd tid upplåtits några mindre byggnadstomter och område för skolträdgård, ävensom till Växjö stad mark för reningsverk. Från arrendet av jordbruksdelen å bostället är för biskopens egen omedelbara disposition undantaget ett område om cirka två hektar eller den egentliga biskopsgården, innefattande gårdstomt, uppfartsallé, park och trädgård med å tomten belägna hus: huvudbyggnaden mittför allén samt en flygel och ett annat mindre bostadshus, båda tillhörande bostället, till höger på gårdsplanen och till vänster därå likaledes en flygel och ett mindre bostadshus, dessa sistnämnda utgörande förutvarande biskopen E. Reuterskiölds stärbhus tillhöriga överloppshus. Nuvarande biskopen har själv dispositionsrätten till »biskopsgården» i dess helhet med undantag för att tre rum å nedra botten i huvudbyggnaden förbehållits domkapitlet såsom sessionssal och för expedition. I den högra flygelbyggnaden har biskopen mot årlig hyra upplåtit till stiftsnämnden sex rum för dess och stiftsjägmästarnas expeditioner. Det vid denna flygel belägna lilla bostadshuset är av biskopen uthyrt till bostad åt domkapitlets expeditionsvakt. Av de två överloppshusen, vilka enligt särskilt medgivande få kvarstå å bostället till nästa års höst, är det större (flygeln) för närvarande obebott och bebos det mindre av en äldre tjänare vid biskopsgården.

Lund.

Enligt kungl. brev den 22 april 1927 angående provisorisk reglering av lönen för biskopen i Lunds stift äger denne åtnjuta förmån av »fri bostad i nuvarande biskopshuset» samt dispositionsrätt över den därtill hörande trädgården. Den åt biskopen sålunda upplåtta bostadsfastigheten innefattar tomten nr 1 i kv. Bispen med därinvid liggande stadsågan nr 279, båda inom Lunds stad. Å förenämnda tomt äro belägna, förutom biskopshuset, även ekonomihus med bostad för gårdskarll samt garage m. m., och ingår i tomten jämväl gårdsplan och trädgård. Den tomten tillagda stadsågan uppgives utgöra en del av biskopsträdgården. Fastigheten i dess helhet disponeras uteslutande av biskopen.

Göteborg.

Enligt kungl. brev den 4 november 1881 angående lönerreglering för biskopen i Göteborgs stift innehar denne »biskopshuset i Göteborgs stad, dock med skyldighet att hyresfritt upplåta de derstädes till embetslokal för Domkapitlet nu

begagnade fyra rum jemte ett kassahalf». Ifrågavarande biskopshus är med vidbyggd sidolänga samt ett tillhörande uthus och gård beläget å tomten nr 3 i 33:e kv. Biskopen. Till fastigheten hör icke något planterat område, fränsett en spaljéplantering på gårdssidan. Domkapitlets lokaler hava efter förenämnda lönereglering något utvidgats, så att desamma numera omfatta större delen av bottenvåningen i huvudbyggnaden. I övrigt disponeras fastigheten helt av biskopen, vilken dock uthyr vissa garage- och lagerutrymmen i sidolängan. För domkapitlets lokaler, för vilka vid fastighetstaxering beräknats en tredjedel av fastighetens hela värde, erlägges icke någon hyra.

Karlstad.

Enligt kungl. brev den 14 april 1882 angående lönereglering för biskopen i Karlstads stift innehar denne »boställe med tillhörande tomt i staden Karlstad». Denna biskopens bostadsfastighet utgöres av tomten nr 1 i kv. Udden. Å tomten äro uppförda huvudbyggnad samt ett mindre boningshus, upplåtet för gårdskarl, och två uthusbyggnader. Tomten, vari ingår gårdsplan och planterat område, disponeras med allt vad därtill hörer av biskopen ensam.

Härnösand.

Enligt kungl. brev den 16 april 1870 angående lönereglering för biskopen i Härnösands stift innehar denne »Biskopshuset i Hernösands stad». Fastigheten utgöres av tomterna nr 4 och 5 i kv. Teologen, vilka tomter efter föreslagen tomtreglering komma att gemensamt betecknas med nr 6. Fastigheten innefattar planterat parkområde — men ingen köksträdgård — och å densamma finnes, förutom biskopshuset, uppfört ett nu oanvänt, ursprungligen till stall, vagnbod och hemlighus avsett uthus, vilket vid den planerade tomtregleringen skulle komma att skiljas från tomtområdet i övrigt och fördenskull föreslagits skola rivas. Fastigheten i dess helhet disponeras av biskopen ensam. Fyra rum i biskopshusets bottenvåning hava emellertid under förutvarande biskopens besittningstid plägat av denne uthyras.

Luleå.

Genom kungl. brev den 30 maj 1919 medgavs, att för biskopslöneregleringsfondens räkning finge till bl. a. bostadsboställe för biskopen i Luleå stift inköpas fastigheten å tomterna nr 3 och 6 i kv. Hjärpen i Luleå stad. Å sagda fastighet, vari ingår gårdsplan med delvis planterat område, finnas — jämte huvudbyggnaden — uppförda en uthusbyggnad, inrymmande jämväl bostadslägenhet för gårdskarl, och en terrassbyggnad med magasinslokaler. Biskopen disponerar såsom tjänstebostad övre våningen samt å vinden inredda rum i huvudbyggnaden jämte tillhörande utrymmen i uthuset. Nedre våningen, som är förhyrd för domkapitlets räkning, inrymmer tio rum för domkapitlets expedition och sessionssal samt bostadslägenhet för domkapitlets expeditionsvakt. Dessutom disponerar domkapitlet ett vindskontor och ett arkivrum i källaren jämte del i uthusen. För gårdskarlslägenheten erlägges ej hyra. Magasinslokalerna i terrassbyggnaden uthyras för fondens räkning. Nuvarande biskopen är vice värd för fastigheten och åtnjuter i denna sin egenskap förmån av fri värme för sin boställsvåning.

Visby.

Biskopen i Visby stift innehar såsom prebendekyrkoherde i Visby stads- och landsförsamlingars pastorat prästgård i Visby stad.

Bil. G.

(åberopad sid. 49.)

Finansplanen.

Till närmare belysande av kyrkofondens ställning efter ett genomförande av den nu föreslagna avlöningsreformen har jag här efteråt uppgjort en sammanställning, upptagande de utgifter, som kunna beräknas komma att årligen påvila kyrkofonden för biskoparnas avlönande och vad därmed i övrigt sammanhör, samt de årliga inkomster, som med den förändrade dispositionen av de för biskoparnas avlönande avsedda tillgångarna skulle komma att tillföras kyrkofonden.

Utgifter.

1. *Grundlönerna* äro av mig föreslagna lika som av ämbetsverken utom i det avseendet, att grundlönen för biskopen i Göteborg satts till samma belopp, 21,000 kronor, som för flertalet av biskoparna. Totalsumman per år i grundlöner för biskoparna skulle alltså komma att uppgå till 242,500 kronor i stället för av ämbetsverken kalkylerade 244,000 kronor.

2. *Dyrtidstillägg å grundlönerna* torde, med hänsyn till att levnadskostnadsindex numera utgör 157, böra beräknas efter 10 procent för en var av de ifråga- varande elva biskoparna, eller sammanlagt till 9,240 kronor.

3. *Lönefyllnad åt biskopen i Visby* kan, då ersättning till vikarie å kyrkoherdebefattningen i Visby prebendepastorat för närvarande utgår med inalles 1,500 kronor för år, uträknas sålunda: årlig grundlön för biskoparna i allmänhet 21,000 kronor + dyrtidstillägg därå efter 10 procent, på sätt som ovan angivits, 840 kronor, eller tillhopa för år 21,840 kronor, varifrån avräknas för kyrkoherdebefattningen i prebendepastoratet fastställda kontanta allmänna löneförmåner (reglerad lön 8,000 kronor, provisorisk tilläggs-lön 2,100 kronor och skjutsersättning 150 kronor jämte efter 7 procent beräknat dyrtidstillägg 588 kronor) tillhopa 10,838 kronor med avdrag för vikarieersättningen 1,500 kronor, eller inalles 9,338 kronor. Lönefyllnadens årliga belopp bör alltså kunna upptagas till 12,502 kronor.

4. *Lönetillägg* i anledning av nådårsrättens upphörande, som medgivits biskoparna genom kungl. kungörelsen den 17 december 1926 nr 527, skall, på sätt jämväl i de tidigare utredningarna förutsatts, efter genomförd omreglering av lönerna ej vidare utgå till biskoparna. Emellertid tillförsäkrades prästerskapets änke- och pupillkassa genom åberopade kungörelse rätt att uppbära omförmälda lönetillägg i fall då före kungörelsens ikraftträdande, den 1 maj 1927, utnämnd biskop ej var villig söka delaktighet i kassans försäkringsfond. Efter förutvarande biskoparnas i Skara och Härnösand med innevarande år inträffade avgång från tjänsten kvarstår numera för kassan rätt till sådant lönetillägg endast för biskopstjänsten i Karlstad med 180 kronor och för biskopstjänsten i Visby med 150 kronor per år. Därest avlöningsreformen genomföres den 1 maj 1937 och biskoparna i Karlstad och Visby komma att kvarstå i tjänst intill pensionsåldern 75 år, skulle det alltså då ankomma på kyrkofonden att ännu under i det närmaste ett år utbetala lönetillägg till kassan för biskopstjänsten i Karlstad samt under 7 å 8 år för biskopstjänsten i Visby. Denna utgiftspost, till en början 330 kronor och sedermera 150 kronor för år, upphört helt efter angivna tid och utgör sålunda enbart en övergångskostnad.

5. *Övergångslön* åt biskop med föranledande av de föreslagna nya löneutbetalningsbestämmelserna har, på sätt förut framhållits, ansetts icke kunna ifrågakomma.

6. *Löneersättning* åt nytilträdd biskop under tid, då inkomsterna vid biskopstjänsten uppbäras av nådårsberättigad eller av prästerskapets änke- och pupillkassa, har i de tidigare utredningarna uppskattats till ett belopp för samtliga biskopstjänsterna av i runt tal 200,000 kronor för en övergångstid av 20 år. Enligt vad från kassan upplysts återstår för närvarande för kassan rätt till vakansår enligt äldre bestämmelser (1874 års reglemente) endast vid biskopstjänsten i Luleå samt till vakansår enligt 1926 års bestämmelser om nådårsrättens upphörande endast vid biskopstjänsterna i Västerås, Lund, Karlstad, Luleå och Visby. I övriga stift har efter den 1 maj 1927 nådår redan tillgodonjutits vid biskopstjänsterna i Uppsala och Växjö samt tillkommer inom år 1936 dödsbodelägena efter nyligen avlidne biskopen i Linköping. Kassan i sin tur har efter den 1 maj 1927 redan åtnjutit inkomsterna vid biskopstjänsterna i Strängnäs och Göteborg samt uppbär dem för närvarande från Skara och Härnösand. Normalt skulle, under förutsättning att avlöningsreformen genomföres den 1 maj 1937, återstående vakansår komma att inträffa i Luleå (2 vakansår) och i Karlstad under andra och tredje året, i Visby under åttonde året, i Västerås under tionde året och i Lund under sjuttonde året efter angivna tidpunkt. Löneersättningen skulle därvid, enligt de nu gjorda lönekalkylerna, högst komma att uppgå till 21,840 kronor vid en var av tjänsterna i Västerås, Karlstad och Luleå, till 25,340 kronor i Lund samt till 11,000 kronor i Visby (lönefyllnaden beräknad utan avdrag för vikarieersättning, vilken under vakansåret skulle ankomma på kassan). Sammanlagt synes alltså för denna utgifts-post komma att åtgå högst 123,700 kronor under en övergångstid av 17 å 18 år.

7. Med *hyresersättning* åt biskop eller kostnad för särskilt *förhyrd tjänstebostad* har i de föregående utredningarna icke räknats. Som tjänstebostad för närvarande finnes anordnad vid samtliga biskopsstolar, torde sådan ersättning eller kostnad i regel ej heller komma i fråga. Den i Skara hittills å biskopsbostället Brunsboda anordnade tjänstebostaden har emellertid ifrågasatts att i anledning av det nyligen inträffade tjänsteombytet vid biskopsstolen därstädes antingen ställas under en genomgripande reparation och modernisering eller ock utbytas mot ny bostad inom Skara stad. För nämnda stift kan det fördenskill bli erforderligt att för en kortare övergångstid räkna med hyresersättning åt därvarande biskop. Beloppet av en sådan ersättning är givetvis vanskligt att beräkna, men torde i varje fall, med hänsyn till vad biskopen enligt meddelad uppgift nu erlägger i hyra för av honom i Skara förhyrd bostadslägenhet, icke behöva överstiga 3,000 kronor för år.

8. *Hyresersättning* samt *gottgörelse för flyttningskostnads- och skadeersättning* på grund av stadgandena under punkt 8:o c) i förslaget torde endast i sällsynta fall behöva ifrågakomma. Någon särskild årlig utgift härför kan därför icke beräknas.

9. *Möbleringsbidrag* har i Linders utredning beräknats men med hänsyn till den begränsade inkomstramen ej medtagits i de uppgjorda kostnadskalkylerna. I ämbetsverkens förslag har däremot sådan kostnad upptagits med ett årligt belopp av 11,250 kronor, beräknat för en övergångstid av 20 år efter genomsnittligt 20,000 kronor per stift men med avdrag för redan beviljat anslag å 15,000 kronor till Strängnäs biskopsgård. Då denna kostnad icke är ett lönebidrag i egentlig mening till biskoparna utan snarare, såsom avseende en engångsutbetalning, får anses motsvara en räntelös placering av fondens kapital,

anser jag något belopp härför icke böra medtagas bland de årliga utgifterna. Vid uppgörandet härefteråt av inkomstberäkningen för fonden kommer nödig hänsyn att tagas till den minskning i fondens avkomstgivande tillgångar, som anskaffandet av berörda möbeluppsättningar medföra. — Däremot bör här för årligt *underhåll av möbler*, som sålunda anskaffats för biskopsbostäderna, beräknas viss utgift. Någon säkrare hållpunkt för en sådan beräkning är visserligen icke lätt att finna, men med hänsyn till att möbeluppsättningen först successivt torde komma att anskaffas och att för densamma till en början lär krävas ganska ringa underhåll, synes beloppet kunna upptagas lågt, förslagsvis till 300 kronor för år.

10. *Bidrag till kostnad för uppvärmning av biskops tjänstebostad samt för hushållsbränsle i övrigt* har i de föregående utredningarna beräknats till i genomsnitt 12,000 kronor för år. Därvid har årskostnaden för varje biskop, inklusive kostnader för bestyr med eldning och dylikt, uppskattats till 1,400 kronor och totalsumman för samtliga biskoparna — efter någon jämkning nedåt med hänsyn till att biskopens i Visby löneförmåner såsom prebendekyrkoherde finge anses vara bestämda bland annat med hänsyn till behovet för honom att köpa bränsle — till 16,000 kronor för år. På sätt framgår av upprättat sammandrag över biskoparnas inkomster och utgifter under åren 1931—1935, hava $\frac{1}{4}$ -delar av årsutgifterna för samtliga biskoparnas kostnader för uppvärmning av och för hushållsbränsle i övrigt till biskopsbostäderna beräknats i medeltal för angivna år till 10,511 kronor. Då denna medelkostnadsberäkning beträffande samtliga biskopsbostäder utom den i Uppsala, för vilken uppgift i förevarande hänseende ej förelegat, utförts på grundval av biskoparnas egna uppgifter och däri jämväl i förekommande fall, efter samma uppgifter, inräknats kostnad för värmepannas skötsel m. m., synes det föreligga skäl att — med viss reducering, på sätt ovan anmärkts, för biskopstjänsten i Visby — här räkna med ett årsbidrag från fonden av genomsnittligt 10,000 kronor.

11. *Resekostnads- och traktamentsersättningar* hade vid de tidigare utredningarna upptagits med fixt anslag och därvid till en början beräknats att utgå med i genomsnitt 3,000 kronor för år och biskop, men hade av ämbetsverken i deras utlåtande av december 1933 nedsatts till sammanlagt 30,000 kronor för år. I förut berörda sammandrag över biskoparnas inkomster och utgifter för åren 1931—1935 hava samtliga biskoparnas resekostnader för dessa år uträknats till i medeltal 18,098 kronor för år. Av biskoparnas egna uppgifter att döma torde visserligen i detta kostnadsbelopp även ingå vissa utgifter, som voro föranledda av resorna men icke utgjorde omedelbara resekostnader. Någon traktamentskostnad i egentlig mening torde likväl icke ingå däri. Försiktigheten synes fördenskull bjuda att årskostnaden för dessa ersättningar icke upptages under vad ämbetsverken föreslagit, eller alltså till 30,000 kronor.

12. *Kostnader för anordnande av rikstelefonförbindelse* i biskoparnas tjänstebostäder hava visserligen av ämbetsverken förordats skola bestridas ur kyrkofonden, men något särskilt belopp härför har icke upptagits i ämbetsverkens utgiftskalkyler. Den huvudsakliga årskostnaden för här åsyftade tjänsteförmån torde komma att utgöras av abonnemangs- och samtalsavgifter. Några av biskoparna ha i sina för utredningarna lämnade kostnadsuppgifter medtagit dylika utgifter. Med ledning därav har i sammandraget över uppgifterna för åren 1931—1935 telefonkostnaden för alla tolv biskoparna beräknats till i medeltal 3,428 kronor för år. Årskostnaden härför torde i enlighet härmed böra för fonden upptagas till i avrundat tal 3,500 kronor.

13. *Bidrag för avlönande av biträde åt ärkebiskopen* bör, enligt vad under punkt 12:o i förslaget angivits, upptagas bland årsutgifterna med 7,000 kronor.

14. *Bidrag åt biskop för underhåll av planterat område* lärer, på sätt framgår av ordalydelsen av det härom föreslagna stadgandet, endast undantagsvis böra ifrågakomma. Som biskoparnas nuvarande utgifter för sådant underhåll ej heller, såvitt av de lämnade kostnadsuppgifterna kan bedömas, i något fall synas uppgå till sådana belopp för år, att desamma kunna anses motivera ett särskilt bidrag, upptages icke här någon särskild kostnad för dylikt bidrag.

15. *Emeritilöner med dyrtidstillägg* därå hava av ämbetsverken beräknats för tre löner till 29,016 kronor för år. Oaktat jag, såsom förut angivits, nu föreslagit utökning av emeritilönerna till fyra, torde kyrkofondens genomsnittliga utgifter härför likväl endast behöva räknas efter tre löner för året. Med nuvarande högre levnadskostnadsindex bör dyrtidstillägget beräknas efter 12 procent och kommer därigenom — med beaktande att det maximibelopp, varå dyrtidstillägg utgår för f. d. befattningshavare i statens tjänst, är satt till 400 kronor för månad — att uppgå till 576 kronor för år och emeritilön. Kyrkofondens totala genomsnittliga årskostnad för emeritilöner bör alltså beräknas till 28,728 kronor.

16. *Pensionsavgifter* till prästerskapets änke- och pupillkassa utgöras enligt kassans reglemente icke av delägare, som vunnit delaktighet i kassan efter år 1926, för längre tid än till dess han fyllt 75 år. I den mån de nuvarande biskoparna begagna sig av den för dem föreslagna rätten att kvarstå i tjänst till fyllda 75 år, torde fördenskull kyrkofondens skyldighet enligt förslaget att gälda sådan pensionsavgift, som belöper å innehavare av biskoplig emeritilön, komma att under avsevärd tid inskränka sig till att avse dels de nuvarande två emeriti, förutvarande biskoparna i Skara och Härnösand, dels ock, allteftersom avgång från tjänsten sker, de nuvarande biskoparna i Karlstad, Luleå, Visby, Västerås och Lund, vilka samtliga utnämnts före ovan angivna tid och i följd därav jämlikt kassans bestämmelser hava att erlagga avgift till kassans tillskottsfond, så länge lön — vare sig biskopslön eller emeritilön — för dem utgår. Normalt sett skulle alltså fonden från och med första året efter den föreslagna avlöningsreformens genomförande hava att i dylika avgifter utgiva 240 kronor per år för en var av de nuvarande emeritibiskoparna och från andra året ytterligare 240 kronor, respektive 280 kronor för de nuvarande biskoparna i Karlstad och Luleå samt vidare efter sju år 273 kronor 20 öre för biskopen i Visby, efter nio år 240 kronor för biskopen i Västerås och slutligen först efter 16 år avgift för biskopen i Lund. Kyrkofondens genomsnittskostnad under de första tio åren efter reformens genomförande för här avsedda pensionsavgifter torde alltså kunna beräknas till i avrundat tal 1,000 kronor för år.

17. *Byggande och underhåll* av hus å för tjänstebostad anvisad fastighet har i Linders utredning beräknats draga en årlig kostnad av i genomsnitt 10,000 kronor. Till stöd för denna beräkning har särskilt framhållits det förhållandet, att under den närmaste tiden därförut omfattande arbeten företagits och betydande kostnader nedlagts för iståndsättande och modernisering av flertalet dåvarande biskopsgårdar och att dessa med hänsyn därtill i allmänhet — med undantag för biskopshuset å Brunsboda i Skara stift — finge anses befinna sig i ett ganska tillfredsställande skick. Ämbetsverken åter hava i förevarande avseende, med hänsyn just till det förestående behovet av nybyggnad för biskopen i Skara, ansett sig härutinnan icke kunna räkna med en lägre årlig utgiftspost i medeltal för fonden än 20,000 kronor. I likhet med vad förut anmärkts med avseende å under 9 här ovan behandlade fråga om kostnader för uppsättning

av möbler till biskoparnas tjänstebostäder, synas emellertid de av ämbetsverken avsedda kostnaderna för nyuppförande av biskopshus i Skara, eventuellt för istandsättande och modernisering av nuvarande byggnader å Brunsboda böra, såsom engångsutbetalningar i samband med avlöningsreformens genomförande, komma i betraktande först vid inkomstberäkningen för fonden. Av samma skäl lärer jämväl här vid utgiftsberäkningen få bortses såväl från de kostnader å tillhoppa 86,750 kronor för restaureringsarbeten å biskopshuset i Härnösand, som under innevarande år bestämts skola utgå ur biskopslöneregleringsfonden men varav hittills blott 41,600 kronor utbetalts, som ock från sådana kostnader för övriga biskopshus istandsättande, som kunna förutsättas bliva pådömda vid i händelse av avlöningsreformens genomförande förestående avträdessyner å dessa fastigheter. I enlighet härmed finner jag icke anledning att nu vid utgiftsberäkningen kalkylera med någon förhöjd kostnad på grund av dylika arbeten. Tvärtom anser jag, med hänsyn till de betydande förbättringsarbeten, som sålunda under de gångna åren kommit till stånd och som för den närmaste framtiden ytterligare äro att emotse å flertalet av ifrågavarande biskopsfastigheter, att nu förevarande utgiftspost tillsvidare bör kunna skattas till och med lägre än vad Linder i sin utredning stannat för, och detta även med beräkning att däri jämväl skall ingå på kyrkofonden ankommande kostnader för anläggande av trädgård och annan plantering, uppförande och underhåll av stängsel samt anläggning och underhåll av gårdsplan och väg för sådan fastighet. En dylik reducering av de, så att säga, ordinarie byggnads- och underhållsutgifterna för biskoparnas tjänstebostäder får även anses försvarlig i betraktande av att kyrkofonden — åtminstone i princip — ej ensam kommer att få svara för all dylik kostnad och att i varje fall två av de nuvarande biskopsgårdarna, de i Lund och Visby, även framdeles torde komma att helt underhållas med andra medel.

Till ledning för bedömande av den för den närmaste tiden beräkneliga storleken av här ifrågavarande kostnader har jag härefteråt sammanställt de uppgifter, som av tillgängliga handlingar kunnat inhämtas, beträffande, å ena sidan, sådan kostnad för nybyggnads- och förbättringsarbeten, som under de sista tio åren bestritts från biskopslöneregleringsfonden för biskoparnas nuvarande bostadsfastigheter, och, å andra sidan, de kostnader, som biskoparna uppgivit sig för samma tid själva ha utgivit för underhåll av till dessa fastigheter hörande hus m. m. I sammanställningen äro de kostnader, som avse fonden, upptagna å första raden för varje särskild fastighet, medan biskoparnas egna utgifter angivas å andra raden, allt i helt antal kronor.

Biskoparnas bostadsfastigheter i Uppsala, Strängnäs, Västerås, Lund och Karlstad synas hittills och av ålder ha byggts och underhållits helt på vederbörande domkyrkas bekostnad, varvid dock är att märka, att till domkyrkokassan i Uppsala för verkställd restaurering av biskopshuset därstädes den 10 september i år utbetalts ersättning från biskopslöneregleringsfonden med 30,000 kronor. Likaså har domkyrkokassan i Linköping — fränsett det bidrag som under år 1928—1929 utgått från biskopslöneregleringsfonden — ensam bestritt ifrågavarande kostnader åtminstone för huvudbyggnaden och två andra hus å därvarande biskopsgård. Visby biskopsgård (prästgården) åter bygges och underhålls av pastoratet därstädes. I de för biskopen i Växjö angivna utgifterna för underhåll torde åtminstone för vissa år ingå även reparationskostnader för andra till hans boställsfastigheter hörande byggnader.

Med stöd av vad av denna sammanställning framgår och vad i övrigt härförut anförts anser jag, att förevarande utgiftspost skäligen icke bör — för de närmaste åren — upptagas till högre belopp än i genomsnitt 5,000 kronor för år.

	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35
Uppsala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	s a k n a s u p p g i f t e r								c:a 100	c:a 100
Linköping	—	—	—	20,000	—	—	—	—	—	—
	saknas uppgifter			100	100	100	—	—	—	—
Skara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	från 0 upp till 1,800 kronor per år						78	426	75	487
Strängnäs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—
Växjö	—	—	—	—	20,400	—	—	—	—	—
	643	514	1,600	1,363	7,462	420	sakn. uppgifter		868	1,855
Lund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborg	—	—	—	—	44,738	78,272	—	—	990	—
	—	—	—	—	—	—	50	50	50	50
Karlstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	e n d a s t m i n d r e k o s t n a d e r									
Härnösand	—	10,900	—	—	—	—	—	2,146	—	1,600
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Luleå	31,737	—	—	—	12,000	—	10,000	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Visby	—	—	—	—	—	3,888	—	—	—	—
	c : a 1 0 0 — 3 0 0 p e r å r c:a 240 c:a 260 — c:a 120									

18. *Förvaltningen av biskopshemman*, avseende såväl skogen som de egentliga arrendegårdarna, har av ämbetsverken beräknats draga en årlig kostnad ej understigande 28,500 kronor, häri inberäknat avverknings- och andra kostnader för försålt virke, men ej utskylder för fastigheterna och för inkomst därav. Huruvida vid uppskattningen av kostnaden särskild hänsyn tagits till å kyrkofonden framdeles kommande byggnadskostnader för arrendegårdarna, framgår ej av vad ämbetsverken i frågan anför. Sistnämnda kostnad lär visserligen framdeles, sedan nuvarande arrendeavtal, vari nybyggnadskyldigheten i regel ålagts arrendatorerna, blivit avvecklade, komma att med betydande belopp belasta kyrkofonden. Betecknande i det hänseendet är, att biskopslöneregleringsfonden enbart innevarande år fått utgiva sammanlagt 29,500 kronor för istandsättande av en del löningshemman vid biskopsstolen i Skara. Ytterligare sådan kostnad, till ett belopp av enligt uppgift över 40,000 kronor, vilken kostnad efter avlöningsreformens genomförande till sin huvudsakligaste del torde ankomma på kyrkofonden, har vid syn innevarande år pådömts eller eljest ifrågasatts för byggnader å Brunsboda. Och Östrabo i Växjö stift belastas för närvarande enligt uppgift av en lösensumma för insynade byggnadsarbeten å cirka 18,000 kronor. Ifrågakomna byggnadskostnader torde emellertid, i den mån de hittills ålegat arrendatorerna, vid de blivande utarrenderingarna komma att — om kostnaderna då övervältras på kyrkofonden — till stor del uppvägas av förhöjda arrendeinkomster för fonden. Med hänsyn härtill anser jag mig ej hava anledning att nu frånga det av ämbetsverken beräknade beloppet, 28,500 kronor, för här avsedda förvaltningskostnader.

19. *Utskylder* hava av ämbetsverken upptagits till ett av Linder i dennes utredning uträknat genomsnittligt belopp för år av 4,750 kronor. Härvid synes endast ha räknats med utskylder för skogarna och för inkomst därav. Kyrkofonden kommer emellertid även att få vidkännas utskylder för arrendegårdarna, sedan nya arrendeavtal för dessa ingåtts, samt för inkomsten av arrendena och enligt föreliggande förslag dessutom för samtliga biskoparnas bostadsfastigheter utom den i Visby, i den mån det ej kan ankomma på vederbörande domkyrka att gälda utskylder för dessa senare. För de utarrenderade fastigheterna kommer dock utskyldskostnaden att, i likhet med vad om nybyggnadskostnaden ovan anmärkts, i viss grad kompenseras av ökade arrendeinkomster.

En överblick över vad under de sista fem åren utgivits i utskylder från biskopslöneregleringsfonden och Lunds biskopslönemedels besparingsfond utvisar, att ur *den förra* erlagts utskylder under

år 1930/31	från statskontoret	med	kronor	3,100
	» domänstyrelsen	»	»	4,387
» 1931/32	» statskontoret	»	»	2,838
	» domänstyrelsen	»	»	4,564
» 1932/33	» statskontoret	»	»	2,485
	» domänstyrelsen	»	»	5,716
» 1933/34	» statskontoret	»	»	3,815
	» domänstyrelsen	»	»	2,986
» 1934/35	» statskontoret	»	»	3
	» domänstyrelsen	»	»	7,641

eller summa kronor 37,535

eller med i medeltal 7,507 kronor för år, samt ur *den senare* från statskontoret under

år 1930/31	med	kronor	457
» 1931/32	»	»	385
» 1932/33	»	»	407
» 1933/34	»	»	1,125
» 1934/35	»	»	—

eller summa kronor 2,374

eller med i medeltal 475 kronor för år. Vidare har enligt förut berörda sammanställning över biskoparnas inkomster och utgifter under åren 1931—1935 i medeltal för år av samtliga biskoparna erlagts fastighetsutskylder för de av dem disponerade bostadsfastigheterna med tillhoppa 7,204 kronor, eller med frånräknande för biskopen i Visby 6,904 kronor. Härvid är dock att märka, att biskoparna i Göteborg och Luleå på grund av särskilda förhållanden, som förut berörts, icke själva haft att erlagga skatt för sina tjänstebostäder. För biskopshuset i Göteborg har skatten gäldats av därvarande biskopshuskassa och bör således, vid beräkningen av kyrkofondens blivande utgifter för utskylder, till förestående medeltal å 6,904 kronor läggas vad på denna fastighet kan anses belöpa. Härför torde kunna beräknas genomsnittligt 600 kronor för år, vilket belopp för samtliga biskoparna utgör medelkostnaden för år och biskop.

Vad beträffar skatten för biskopshuset i Luleå, så erlägges denna av därvarande biskop med av honom för biskopslöneregleringsfondens räkning uppburna hyresmedel. Då i detta fall utskyldskostnaden sålunda omedelbart minskat fondens inkomster, bör i förevarande beräkningar något särskilt belopp härför icke medtagas. — Sammanlagt läres alltså kyrkofondens blivande utgifter

för utskylder böra beräknas i genomsnitt till $(7,507 + 475 + 6,904 + 600)$ i avrundat tal 15,500 kronor.

20. *Diverse utgifter* hade av Linder upptagits till 1,500 kronor. Som enligt förestående förslag ifrågasatts, att kyrkofonden skall påläggas jämväl sådana å biskoparna nu ankommande utgifter för dessas bostadsfastigheter, som utgöras exempelvis av avgifter för brandförsäkring, vatten, sotning och gaturenhållning, bör i här ifrågavarande utgiftspost jämväl upptagas kostnad härför. Enligt förut åberopade sammanställning över biskoparnas inkomster och utgifter har medelkostnaden för år för biskoparna i här berörda hänseenden uppgått till 7,007 kronor, varvid däri dock icke ingår sådan kostnad för biskopshuset i Luleå, enär jämväl den — i likhet med fastighetsutskylderna — bestrides av biskopslöneregleringsfonden med hyresmedel. Med beaktande av dessa nya utgiftsposter för kyrkofonden anser jag, att fondens ifrågakomna diverse utgifter böra beräknas till i avrundat tal 8,000 kronor för år.

Kyrkofondens samtliga blivande årliga utgifter enligt det av mig framlagda förslaget kunna alltså beräknas till följande belopp:

1. grundlöner	kronor 242,500
2. dyrtidstillägg å grundlönerna	» 9,240
3. lönefyllnad åt biskopen i Visby	» 12,502
4, 6 och 7. utgifter enbart för övergångstid	» —
5. och 8. övergångslön m. m.	» —
9. underhåll av möblering	» 300
10. uppvärmningsbidrag	» 10,000
11. resekostnads- och traktamentsersättning	» 30,000
12. telefonkostnad	» 3,500
13. biträde åt ärkebiskopen	» 7,000
14. trädgårdsunderhåll	» —
15. emeritilöner med dyrtidstillägg	» 28,728
16. pensionsavgifter	» 1,000
17. byggande och underhåll av biskopsgård	» 5,000
18. förvaltning	» 28,500
19. utskylder	» 15,500
20. diverse	» 8,000

Summa kronor 401,770

Därutöver kunna särskilda årliga utgifter för kyrkofonden under viss kortare övergångstid efter avlöningsreformens genomförande beräknas till följande belopp:

4. lönetillägg för nådårsrätten	180 kronor under	1:a året
» » »	150 » »	1:a-7:e »
6. löneersättning för vakansår	43,680 » »	2:a »
» » »	21,840 » »	3:e »
» » »	11,000 » »	8:e »
» » »	21,840 » »	10:e »
» » »	25,340 » »	17:e »
7. hyresersättning	3,000 » »	1:a-2:a »

eller tillhopa för samtliga år under angivna övergångstid till 130,930 kronor.

till nybyggnad av biskopshus i Skara, beräknas	kronor 100,000
» andra nybyggnader vid biskopsstolen i Skara, beräknas	» 60,000
» byggnadslösen vid biskopsstolen i Växjö, beräknas	» 20,000
» möbler till högst fyra representationsrum i biskoparnas blivande tjänstebostäder, vilken kostnad kan beräknas till 20,000 kronor per bostad, utom dels för biskopshuset i Strängnäs, där möblering redan verkställt på episkopalfondens bekostnad för 15,000 kronor och vilken möblering torde få anses vara fullständig i nu avsedda syfte, dels ock för biskopshuset i Göteborg, vilket genom enskildas donationer erhållit fullständig möblering för en större sal jämte andra möbler till ett uppgivet värde av omkring 10,000 kronor, och för vilket den ytterligare kostnaden för möblering av representationsrum fördenskull torde kunna beräknas stanna vid cirka 10,000 kronor; totala kostnaden skulle enligt denna beräkning komma att uppgå till högst	» 210,000
för lönetillägg, löneersättningar och hyresersättning under viss kortare övergångstid jämlikt de under utgiftsposter gjorda beräkningarna, tillhoppa	» 130,930
Summa kronor 692,080	

Efter dessa utbetalningar å sammanlagt ungefär 780,000 kronor skulle, därest samtliga ifrågavarande kostnader förutsattes att nu omedelbart utgå, av biskopslöneregleringsfondens nuvarande kapital endast återstå omkring 741,000 kronor. Emellertid har biskopslöneregleringsfonden under de senaste fem åren, från ingången av budgetåret 1930/1931, endast nedgått med i runt tal 70,000 kronor eller cirka 4,4 procent, oaktat under samma tid från fonden bestritts utgifter av enahanda slag, som ovan uppräknats, för extra nybyggnadsarbeten och för skogsavkastning till boställshavare till ett belopp av sammanlagt in emot 400,000 kronor. Med bortseende från sistnämnda större utgiftsposter, vilka ej utan fog kunna till sin huvudsakliga del betraktas såsom kapitaluttag, skulle fonden således under angivna tidsperiod utvisa en effektiv kapitaltillväxt av i medeltal ej mindre än 66,000 kronor per år. Därest fonden antages komma att jämväl under de närmaste åren tillväxa i samma tempo, vilket antagande väl icke får anses för optimistiskt med hänsyn till de — i jämförelse med de sistförflutna åren — emotsedda bättrade konjunkturerna å såväl jordbrukets som kapitalmarknadens områden, skulle fonden vid tiden för den avsedda fusionen med kyrkofonden ha ökats med omkring 130,000 kronor. Vidare är att märka, att bortemot 350,000 kronor av ovan angivna, i samband med avlöningsreformens genomförande beräknade engångsutgifter icke omedelbart vid övergången bliva aktuella, utan att dessa äro att emotse först successivt under en följd av övergångsår, i vissa fall kanske ända till 10 à 20 år. Med hänsyn till detta förhållande bör givetvis den inkomstminskning på grund av sistberörda kapitaluttag, som för fonden måste vara att förvänta, även beräknas inträda först successivt.

Biskopslöneregleringsfondens utlånta medel äro av statskontoret placerade tillhoppa med andra av statskontoret förvaltade medel och ingå i den s. k. gemensamma fonden. Medelräntan för sistnämnda fond lär ha varit 4.47 procent för budgetåret 1931/1932, 4.47 procent för 1932/1933, 4.66 procent för 1933/

1934 och 4.80 procent för 1934/1935. För kyrkofonden åter, vilken förvaltas särskilt för sig, beräknas medelräntan för samma år ha utgjort 4.60—4.54—4.34—4.40 procent. Härvid är emellertid att märka, att i den årsavkastning för gemensamma fonden, efter vilken medelräntesatsen uträknats, ingår särskilt för det senaste året en rätt så betydande vid konverteringar uppkommen kapitalvinst. För de närmaste åren härafteråt synes emellertid — med hänsyn till en i följd av de förbättrade konjunkturerna trolig stegring i ränteläget — för såväl den gemensamma fonden som kyrkofonden en genomsnittsränta av $4\frac{1}{2}$ procent icke vara för högt beräknad. En dylik räntesats motsvarar jämväl ganska nära den medelränta, som biskopslöneregleringsfondens kapitalavkastning för senaste året utvisar.

I enlighet med vad här framhållits, torde man vara berättigad utgå från att biskopslöneregleringsfondens, å ena sidan, bör vid den avsedda tiden för avlöningsreformens genomförande, den 1 maj 1937, ha ökat med 130,000 kronor uppsparade avkastningsmedel men, å andra sidan, torde under tiden därtill eller omedelbart därefter ha nedgått genom kapitaluttag för engångsutbetalningar med cirka 430,000 kronor, och alltså kan beräknas under första året efter övergången ha tillfört kyrkofonden ett kapital å närmare 1,225,000 kronor. Genom ytterligare, under viss övergångstid successivt inträffande kapitaluttag, speciellt för möblering av tjänstebostädernas representationsrum och för lönersättningar under vakansår, skulle detta kyrkofondens kapitaltillskott kunna antagas komma att vidare minskas under 1:a och 2:a övergångsåren med i runt tal tillhoppa 150,000 kronor, under 8:e—13:e året med sammanlagt ungefär 100,000 kronor samt under 17:e—19:e året med inalles omkring 65,000 kronor. Av biskopslöneregleringsfondens förutvarande kapital skulle sålunda efter 20 år återstå 910,000 kronor. Under denna övergångstid skulle avkastningen av ifrågasvarande kapital, beräknad efter en medelränta av $4\frac{1}{2}$ procent, ha nedgått från cirka 55,000 kronor under första året till cirka 41,000 kronor under 20:e året. Genomsnittligt torde fördenskull ränta och annan vinst å biskopslöneregleringsfondens kapital kunna för närmaste tiden uppskattas till i avrundat tal 46,000 kronor för år.

2. *Lunds biskopslönemedels besparingsfond* uppgick vid utgången av budgetåret 1934/1935 till i avrundat tal 186,400 kronor. Från ingången av år 1930/1931 har denna fond, varå avkastningen under denna tid nästan helt uppsparats, ökat med sammanlagt 113,000 kronor, eller med i genomsnitt 22,600 kronor för år. Med lika ökning även under tiden till den 1 maj 1937 skulle fonden då kunna beräknas till ungefär 232,000 kronor, och skulle årliga räntan härå efter förut beräknade $4\frac{1}{2}$ procent komma att uppgå till i avrundat tal 10,500 kronor.

3. *Strängnäs stifts episkopalfond och Göteborgs stifts biskopshuskassa* äro i den av ämbetsverken år 1933 framlagda utredningen beräknade tillhoppa till 63,000 kronor. Med beräkning av $4\frac{1}{2}$ procent avkastning jämväl å dessa tillgångar skulle de kunna antagas den 1 maj 1937 komma att utgöra i avrundat tal 73,500 kronor.

Reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand utgör för närvarande 5,100 kronor och skulle efter samma beräkning kunna den 1 maj 1937 antagas uppgå till 5,500 kronor.

Tillhoppa skulle således dessa tre kapitaltillgångar vid övergången utgöra 79,000 kronor samt årliga avkastningen därå efter $4\frac{1}{2}$ procent uppgå till i avrundat tal 3,500 kronor.

4. Vad beträffar *de inom de särskilda stiften förvaltade kapitaltillgångarna*, vilkas avkastning disponeras omedelbart för biskoparnas avlöande, uppgick, enligt de av biskoparna lämnade uppgifterna, den sammanlagda ränteavkastningen därav för året 1934—1935 till i avrundat tal 14,100 kronor. Härtill bör emellertid, enligt vad nu är känt, läggas cirka 900 kronor ränta, som skall tillkomma biskopen i Västerås av fonderade skogslikvidmedel, samt cirka 800 kronor ränta av influten köpeskillning för från Helgonagården i Lund försold tomt. Tillhoppa torde alltså denna ränteavkastning kunna för kyrkofonden uppskattas till i genomsnitt 16,000 kronor för år.

5. *I arrenden, hyror och andra avgälder* från biskopsfastigheter hava under året 1934—1935 direkt av biskoparna uppburits 77,135 kronor. Då under året före nämnda år åtskilliga nyutarrenderingar verkställes av stiftsnämnderna och i fråga om tomtupplåtelserna vid biskopsstolen i Lund bestämts förhöjningar av avgälderna, synas det angivna årets inkomstsiffror bäst lämpa sig att läggas till grund för beräkning av framtida inkomster av dessa fastigheter. Det sammanlagda avkomstbeloppet för året bör dock reduceras med årsavgälden för den ovan omnämnda från Helgonagården försolda tomt, enligt äldre uppgift 175 kronor. — Till biskopslöneregleringsfonden inflöt under samma år 28,558 kronor samt till Lunds biskopslönemedels besparingsfond 14,760 kronor i arrendemedel. Genomsnittligt för de sista fem åren hava dessa inkomster varit något högre, 30,000 kronor, respektive 15,700 kronor. Med ledning av dessa siffror torde man kunna utgå från att kyrkofondens blivande årsinkomst av arrenden och andra upplåtelser från biskopsfastigheterna icke komma att understiga i genomsnitt 120,000 kronor. — För framtida eventuella avbränningar för skatter, nybyggnader och förvaltningen i allmänhet har tidigare under utgiftsberäkningen redogjorts.

6. *Skogsförsäljningsmedel* hava under åren 1930—1935 redovisats till biskopslöneregleringsfonden med följande belopp:

år 1930/1931	kronor	41,605
» 1931/1932	»	55,319
» 1932/1933	»	37,601
» 1933/1934	»	72,041
» 1934/1935	»	44,554

tillhoppa kronor 251,120,

eller med i medeltal 50,224 kronor för år. Denna inkomstpost utvisar sålunda varierande belopp och det är givetvis mycket vanskligt att härvid finna någon säker utgångspunkt för bedömningen av kyrkofondens framtida inkomster av skogsavkastningen. Då emellertid biskopslöneregleringsfondens inkomst av skogsförsäljningsmedel, om man utför medeltalsberäkningen på grundval av de tio senaste årens redovisningar, befinnes hava genomsnittligt uppgått till i avrundat tal 55,000 kronor, torde man vara berättigad att för kyrkofonden beräkna nu ifrågakommande inkomst till 50,000 kronor för år.

7. *Indelningsersättningarna*, vilka för närvarande dels utgå direkt till biskoparna, dels inlevereras till biskopslöneregleringsfonden, komma, i händelse det nu framlagda förslaget till nya grunder för dispositionen av, bland andra, dessa avlöningsmedel varder antaget, att i och med förslagets genomförande ersättas med ett fixt årligt belopp, som från statsverket skall inbetalas direkt till kyrkofonden. Detta belopp har uträknats med ledning av från länsstyrelserna inhämtade uppgifter för de tio senast förflutna åren och har föreslagits i avrundat tal till 117,200 kronor.

Kyrkofondens samtliga blivande årliga inkomster för bestridande av biskoparnas avlönande och andra därmed sammanhörande utgifter kunna alltså enligt föreliggande förslag beräknas till följande belopp:

1. ränta och annan vinst av nuvarande biskopslöneregleringsfonden	kronor	46,000
2. d:o av Lunds biskopslönemedels besparingsfond	»	10,500
3. d:o av Strängnäs stifts episkopaliefond, Göteborgs stifts biskopshuskassa och reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand, tillhopa	»	3,500
4. d:o av övriga kapitaltillgångar	»	16,000
5. arrenden, hyror och andra avgälder	»	120,000
6. skogsförsäljningsmedel	»	50,000
7. statsersättning för anslag i kronotionde m. m.	»	117,200
Summa kronor		363,200

Enligt här nu framlagda utgifts- och inkomstkalkyler skulle alltså kyrkofonden för genomförande av avlöningsreformen i överensstämmelse med här framlagt förslag komma att få vidkännas en årlig merutgift av inalles omkring 38,600 kronor, vilket belopp följaktligen måste täckas medelst uttaxering av allmän kyrkoavgift. Då emellertid kyrkofondens egna nuvarande utgifter, t. ex. för år 1936, beräknats till sammanlagt 12,440,000 kronor mot inkomster till ett belopp av 7,654,000 kronor, skulle biskopsavlönningarna med därtill hörande övriga utgifter blott komma att höja det belopp, som med kyrkofondens nuvarande ställning ändock erfordras i uttaxering, — 4,786,000 kronor — till i runt tal 4,825,000 kronor. Fördelat på skattekrönornas antal i hela riket, för år 1935 tillhopa 43,237,281, skulle det sålunda överskjutande utgiftsbeloppet motsvara en uttaxering av 11.16 öre per skattekrona mot för år 1936 enbart för kyrkofondens nuvarande utgifter uträknade 11.07 öre per skattekrona. Den extra belastningen å kyrkofonden för biskoparnas avlönande skulle således i förevarande läge icke kommit att medföra någon som helst höjning i uttaxeringen av allmän kyrkoavgift och än mindre kommit att påverka storleken av församlingsavgifterna. Då kyrkofondens merutgift för biskopsavlönningarna vid nuvarande skatteunderlag motsvarar en uttaxering av endast omkring 0.09 öre per skattekrona, lär denna merutgift svårligen i något läge kunna påverka de ifrågakommande uttaxeringarna. Stockholm den 15 november 1935.

TOM WOHLIN.

Bil. H.

(åberopad sid. 67.)

P. M.

Undertecknad, som efter Kungl. Maj:ts uppdrag haft att verkställa den närmare utformningen av de föreliggande förslagen till en omgestaltning av lönesystemet för biskoparna, har på förekommen anledning ansett sig böra anföra följande.

Vid besvarandet av remissen å de omförmälda förslagen har av kammarkollegiet och statskontoret gjorts ett uttalande om kyrkomötets medverkan nu och framdeles vid regleringen av biskoparnas avlöningsförhållanden. I tvenne vid ämbetsverkens utlåtande fogade reservationer göres denna fråga till föremål för en del ytterligare utläggningar. Den sålunda aktualiserade frågan berör beståndet av de s. k. prästerliga privilegierna, ett spörsmål, som tidigare kommit åtskillig strid åstad och varom alltjämt, på sätt den fortgående diskussionen kring de prästerliga lönefrågorna ger vid handen, visat sig råda en allmän oklarhet. Det synes angeläget att denna oklarhet måtte kunna slutgiltigt skingras. Jag har funnit mig hava desto mera anledning att söka medverka härtill, som i en av de nämnda reservationerna, vari frågan med en viss vidlyftighet behandlas, dels framföras vissa till synes icke hållbara påståenden, dels även — vilket här är av större betydelse — underlåtit att inställa spörsmålet i dess för förståelsen av rättsläget nödvändiga större sammanhang. Då jag här går att lämna några bidrag till frågans belysning, får jag förutskicka, att jag för min redogörelse för dess historik kan till vissa delar följa den framställning, som härutinnan finnes intagen dels i proposition nr 88 till 1908 års riksdag dels i 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas betänkande (st. off. utredn. 1929: 39).

Med den nyssnämnda propositionen till 1908 års riksdag framlades förslag, bland annat, till lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför, till lag om reglering av prästerskapets avlöning, till lag om emeritlöner för präster samt till lag om kyrkofond. De ursprungliga förslagen till nämnda författningar hade utarbetats av den s. k. prästlöneregleringskommittén, som — i särskilda avsnitt — avlämnat sina betänkanden åren 1899—1903. Ut i inledningen till betänkandet IV (s. XVIII) erinrar kommittén därom, att vad på grund av lag, överenskommelse eller sedvänja under tidernas lopp anslagits till prästerskapets underhåll ytterligare till försäkrats detsamma genom Kungl. Maj:ts nådiga Privilegier för biskopar och samtliga prästerskapet i Sverige och dess underliggande landskap den 16 oktober 1723, samt återgiver några av privilegiernas viktigare bestämmelser härutinnan.

I punkt 3 av dessa privilegier stadgas helt allmänt:

Skola alla personer av predikoämbetet och läroståndet, var efter sin grad, heder och värde, oförryckt behålla alla sina välfångna friheter, donationer och förläningar, samt andra deras ämbeten tillhöriga lägenheter och ordinarie underhåll, jämväl ock de vederlag, vilka de åtnjuta, under samma titel och förbehåll, som de dem innehava, alldeles efter brevens innehåll.

I punkt 4 lämnas mera detaljerade bestämmelser, varav jag anser mig böra nu återgiva allenast följande:

Vi efterlåta ock nådigst, att alla våra biskopar, superintendenten, theologien

doctores, professores, præpositi, pastores i städerna och på landet, lectores i gymnasier, rectores och conrectores i skolorna, och alla präster i gemen, måge oförändrat njuta och behålla efter gammal hävd, sina biskopsstift, prebendsocknar och hemman, prästgårdar i städer och på landet, indelningssommar vid deras annexer, tomter, kapellanshemman och boställe, klockarbord, utjordar, ängstegar, torp, bergsbruk och kvarnställen, med alla deras tillhöriga ägor och lägenheter, vad namn de ock hava kunna, som antingen urminnes hävd är på, eller av andra lagliga skäl kunna bevisas därtill lyda. Vilka prästgårdars bemälda ägor och tillägor prästerskapet skall till sitt underhåll skäl- och lagligen, utan andras förfång, bruka och hävda, eller hävda låta till vatten och land. Vi vilja ock hava i nåder till prästerskapet konfirmerad all härtills åtnjuten tionde, samt deras pastoralier och rättigheter, så att de skola av vederbörande riktigt utgöras. — — — Vi stadfästa ock, vad prästerskapet härtills åtnjutit uti kyrkohärbärgen av konungstionden, som till biskopars, superintendenters, professorers vid akademier, lektorers vid gymnasier, rektorers och konrektorers i skolor, kyrkoherdars och predikanter i städer och på landsbygden, samt andra kyrko- och skolbetjänters, hovpredikanter, domkyrkors, kyrko- och hospitals underhåll och lön förordnad är; vilket skall alltid bliva dem, utan någon avkortning i en eller annan måtto, förbehållet, så att inga rågar skola av deras tillslagna lön avdragas och förminskas. — — — Vad i övrigt prästtjonden vidkommer, den skall i alla landsorter av den ena och andra, som vederbör, ovägrligen utgöras, efter den ordning, och riksdagsbeslut, som gjort och stadgat är år 1638, eller ock efter det bruk, som speciale brev efter orternas beskaffenhet kunna medgiva, och av hemmanen utgöras bör, efter viss tiondesättning, som antingen redan stadgat är, eller härefter lagligen stadgas kan. — — — Därtill med, vad penningränta en och annan kan vara tilldelat, antingen vid akademier, gymnasier, skolor, pastorat eller andra kyrkotjänster, den skall dem ock tillställd bliva efter den ordning och sätt, som för detta stadgat är. — — — Vad Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän vidkommer, så skall prästerskapet, efter fredsfördragen och Malmö recessen njuta och behålla under vanlig frihet deras prästgårdar, mensalrättigheter och annexer med all frukt och landgille, samt städsmål, åcker och arbete av sådana annexhemman. Desslikes skola de ock njuta de inkomster och förmåner, som de i kraft av förbemälda fredsfördrag och Malmö recess av ålder haft hava. Rättandes prästerskapet sig i Skåne och Halland uti uppbörd och inkomst utaf sina åhörare alldeles efter den förordning, som uppå närvarande riksdag gjord varder.

Sedan kommittén i den allmänna motiveringen utvecklat skälen för att, å ena sidan, de av jordbruksfastighet till prästerskapets avlöning utgående tiondeavgifterna borde indragas till statsverket och därefter småningom minskas eller avskrivas, till dess de slutligen upphörde att utgöras av de skattskyldiga, samt å andra sidan i samband med indragningen till statsverket av berörda avgifter borde av statsmedel till kyrkan årligen lämnas ersättning, fullt motsvarande den indragna tiondens belopp, gör kommittén det uttalandet (s. CCXXIV) att »kyrkans rätt till denna ersättning bör betryggas på det mest verksamma sätt, nämligen sålunda, att ingen förändring i statsverkets ersättningsskyldighet kan ifrågakomma utan medgivande av allmänt kyrkomöte».

Vilken andel i den då ifrågasatta lagstiftningen, som enligt kommitténs åsikt borde tillkomma kyrkomötet, angav kommittén sedermera beträffande de särskilda lagförslagen.

Förslaget till lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför innehöll i sin sista eller 7 § följande

stadgande: »Vad denna lag i §§ 1, 2, 3 och 4 stadgar må icke ändras eller upphävas utan bifall av allmänt kyrkomöte». Kommittén framhöll i motiveringen till berörda stadgande (s. 60), att det för kyrkan vore utan all betydelse, huru lång tid tillmättes för genomförande av fastighetsavgifternas avskrivning, och i vilken ordning denna försigginge (§ 5), liksom kyrkans intressen icke heller i någon mån berördes av de åtgärder, som blevo vidtagna för debitering och uppbörd av de till statsverket indragna avgifterna eller för indrivning av rester å berörda avgifter (§ 6), vadan icke någon anledning funnes att förbehålla kyrkan del i den lagstiftning, som reglerade dessa förhållanden. Frågorna om tiondens indragning till statsverket mot årlig ersättning samt om sättet för denna ersättnings bestämmande och utgörande (§§ 1—4) ingrepe däremot, sade kommittén, djupt i det kyrkliga beskattnings- och lönesystemet, varför kyrkans medverkan uppenbarligen krävdes ej mindre för tillvägabringande av den lagstiftning, varigenom dessa angelägenheter ordnades, än även för ändring i eller upphävande av samma lagstiftning.

De sista paragraferna i förslagen till lagar angående reglering av prästerskaps avlöning (§ 36), om emeritilöner för präster (§ 16) och om kyrkofond (§ 11) innehöllo ett nästan ordagrant lika stadgande därom, att vederbörande lag ej finge ändras eller upphävas utan bifall av allmänt kyrkomöte. I kommittébetänkandet gavs ej någon egentlig motivering för berörda stadgande. Det sades allenast, att »det låge i sakens natur, att för ändring eller upphävande av denna lag måste fordras bifall av allmänt kyrkomöte» (löneregleringslagen), att »för ändring eller upphävande av denna lag borde naturligtvis fordras bifall av allmänt kyrkomöte» (lagen om emeritilöner), samt att »då efter kommitténs förmenande kyrkofonden komme att få den allra största betydelse för kyrkoväsendet i vårt land, måste ock den fordran uppställas, att nu omhandlade lag ej finge ändras eller upphävas utan bifall av allmänt kyrkomöte» (kyrkofondslagen).

Länsstyrelsen i Kopparbergs län, som fäste uppmärksamheten på innehållet i nyssomfärdiga paragrafer, förklarade sig hysa stor tvekan, om åberopade bestämmelses införande i dessa lagar vore med gällande grundlagar fullt förenligt. Enligt sistnämnda lagar erfordrades kyrkomötets bifall till stiftande och ändring av kyrkolag samt ändring eller upphävande av prästerskapets privilegier. De prästerliga löningsbestämmelserna hade emellertid icke räknats till kyrkolagsområdet, och någon utvidgning av detta torde väl utan grundlagsändring icke kunna äga rum. Vad prästerskapets privilegier anginge, så torde väl dessa icke medgiva kyrkomötet annan rätt än att antingen förklara hinder icke från privilegii synpunkt möta för lagarnas trädande i kraft i de delar, de berörde sagda privilegier, eller ock motsätta sig detta. Att däremot förändra de nu befintliga privilegierna till en rätt för kyrkomötet att deltaga i ändring eller upphävande av vissa lagar torde icke, utan grundlagsändring, kunna äga rum.

Med anledning av det utav länsstyrelsen i Kopparbergs län sålunda uppkastade spörsmålet yttrade kammarkollegiet (underdånigt utlåtande 10/11 1905, s. 68), att kollegiet ej tilltrorde sig döma om, på vilket sätt kyrkans medbestämmanderätt i fråga om de ärenden, som behandlades i de då föreliggande lagförslagen kunde bliva betryggad, och huruvida alltså den av kommittén i sådant avseende föreslagna formen med kyrkomötet i vederbörande lag tillerkänd vetorätt vore den grundlagsenligt riktiga. Kollegiet, som emellertid fann det uppenbart, att någon utväg måste för ändamålet beredas, erinrade därom, att genom privilegierna av den 16 oktober 1723 prästerskapet fått sig tillförsäk-

rat vad då var anslaget till dess underhåll. Skulle kyrkan avstå vad henne tillkomme på grund av en lagstiftning, som skyddades genom dessa privilegier — vare sig den äldre lagstiftningen eller de nya grunder för reglerande av prästerskapets avlöning, på vilka nådiga förordningen angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 vilade —, så låge det enligt kollegiets förmenande i sakens natur, att kyrkans rätt till det, som gäves i vederlag, måste hägnas med ett skydd av samma värde som privilegierna, vilka ju enligt 114 § regeringsformen ej kunde ändras eller upphävas utan med bifall av allmänt kyrkomöte. Kollegiet tillade, att måhända ingen annan utväg funnes att i grundlagsenlig ordning bereda ett sådant skydd, än att prästerskapets privilegier i behörig ordning underkastades nödig jämkning med hänsyn till innehållet i den av kommittén då föreslagna lagstiftningen.

Ecklesiastik-
ministern
år 1908.

På sätt framgår av det utdrag av statsrådsprotokollet, som åtföljde förenämnda proposition nr 88 till 1908 års riksdag, tog departementschefen, statsrådet Hammarskjöld, ställning till det sålunda aktualiserade spörsmålet i följande yttrande:

Kyrkomötets allmänna befogenhet vore angiven i §§ 9 och 10 av nådiga förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 samt i regeringsformens 87, 88 och 114 §§. Enligt omförmälda förordning ålæge det kyrkomötet att avgiva underdåniga utlåtanden över de kyrkliga mål, som Konungen till detsamma överlämnade, varjämte kyrkomötet ägde befogenhet att hos Konungen anmäla föreställningar och önsknings i kyrkliga mål, varom fråga av någon dess ledamot väcktes. Genom grundlagsändringar den 22 juni 1866, i samband med representationsreformen, utsträcktes kyrkomötets befogenhet dels till andel i kyrkolagstiftningen, i det att vid stiftande, förändrande, upphävande eller förklaring av kyrkolag skulle erfordras samtycke jämväl av kyrkomötet, dels till vetorätt i avseende å ändring eller upphävande av prästerskapets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter. Den av prästlöneregleringskommittén föreslagna lagstiftningen berörde i väsentliga delar prästerskapets »friheter, donationer och förläningar samt andra deras ämbetet tillhöriga lägenheter och ordinarie underhåll, jämväl ock de vederlag, vilka de åtnjuta». Ifrågavarande förmåner voro emellertid, såsom nämnt, betryggade genom 1723 års privilegier. Förändring i samma förmåner kunde alltså icke ske utan medverkan av kyrkomötet i den av dess genom grundlagen bestämda funktioner, som hade sin hemul i § 114 regeringsformen. Nu omhandlade lagstiftning angående prästerskapets löneförhållanden m. m. i de delar, i vilka samma lagstiftning utgjorde föremål för kyrkomötets prövning, borde därför ock i laga ordning underställas mötet. Däremot torde, på sätt länsstyrelsen i Kopparbergs län anmärkt, den av prästlöneregleringskommittén föreslagna formen för betryggande av kyrkans medbestämmanderätt i fråga om de förmåner, som nu vore på grund av privilegierna tillförsäkrade prästerskapet eller som kommo att träda i dessas ställe, icke vara med grundlagens bestämmelser förenlig.

Beståndet av prästerskapets privilegier till den del de hava avseende å församlingspräster blev vid 1908 års riksdag den fråga, på vilken de omfattande förslagen till allmän nyordning inom prästlöneväsendet vid samma riksdag bragtes på sitt fall. Vad under riksdagsbehandlingen sagda år förekom är av den klarläggande betydelse, att en redogörelse härför med viss utförlighet synes mig ofrånkomlig.

Riksdags-
behandlingen
år 1908.

Regeringsförslagets ståndpunkt i privilegiefrågan fick en skärpt belysning i den debatt, som i första kammaren utspann sig i sammanhang med remissen

till vederbörande utskott av propositionen nr 88. Sålunda anförde biskopen Gottfrid Billing:

Prästlöneregleringskommittén hade föreslagit, att regleringen av prästerskapets löner och vad därmed sammanhänge skulle bliva garanterad därigenom, att ändring däri endast skulle ske genom gemensamt beslut av konung, riksdag och kyrkomöte. Det vore med synnerlig förvåning, som talaren funnit, att regeringen nu i sitt förslag brutit mot vad kommittén enhälligt föreslagit och vad som i alla dessa århundraden ansetts vara den nödvändiga och bästa yttre garantien för vårt folks kyrkliga organisationer. I det framlagda förslaget borttoges denna garanti, och frågor inom detta ärendes område skulle avgöras ensidigt av riksdagen och Konungen och således den kyrkliga representationen icke deltaga däri. Den svenska folkkyrkan skulle alltså berövas sin ekonomiska självständighet. Det framlagda förslaget skulle icke blott, såsom kommittén föreslagit, göra den svenska riksdagen till, vad talaren skulle vilja kalla, en direkt medbolagsman i den kyrkliga ekonomien, utan det skulle göra den svenska kyrkan till statens eller, talaren kunde ju säga, till riksdagens understöds-tagare.

Ecklesiastikministern genmälde bland annat:

Att det framlagda förslaget till reglering av prästerskapets löner med allt vad därtill hörde skulle komma att väcka motstånd på åtskilliga håll, hade statsrådet icke ett ögonblick betvivlat, och allra minst hade statsrådet tvivlat därpå, att den punkt i förslaget, som biskop Billing klandrat, nämligen upphävandet av prästerskapets privilegier, skulle hos denna röna det allvarligaste motstånd. Statsrådet kunde försäkra biskopen och kammaren, att, om det vore djärvt av honom att hava tillrätt Kungl. Maj:t att lägga fram ett sådant förslag, hade det dock icke skett av lättsinne utan efter mycket moget övervägande och sedan han kommit till full klarhet med sig själv, att han på detta sätt handlade i kyrkans bästa intresse.

Sedan en annan talare anmärkt, hurusom det kungliga förslaget syntes innebära, att de »konventioner», som enligt detsamma skulle uppgöras, vore avsedda att gälla tjugo år, och att då efter dessa tjugo år nya »konventioner» och nya regleringar skulle uppgöras, kyrkomötet, efter vad propositionen innehölle, icke finge yttra sig, utan beslutanderätten ankomme ensamt på Kungl. Maj:t och riksdagen, erinrade ecklesiastikministern, att riksdagen nu skulle fastställa grunder för huru lönerna för framtiden skulle beräknas för prästerskapet, och att sedermera, då vart tjugonde år nya löneregleringar skulle verkställas, riksdagen icke vidare skulle hava med saken att göra. Härtill genmälte biskopen Billing, att intet hinder funnes för en kommande riksdag att bestämma alldeles nya grunder, efter vilka de löneregleringar skulle ske, som skulle åstadkommas t. ex. om fyrtio år; 1908 års kyrkomöte finge väl vara med om bestämmandet av grunderna, men om det föreliggande förslaget bleve antaget, finge därefter kyrkomötet ingen medbestämmanderätt.

Privilegiefrågan upptogs vid samma riksdag till behandling uti lika lydande motioner (F. K. nr 54 och A. K. nr 295), vari motionärerna, beträdande den av kammarkollegiet i dess av mig nyss berörda utlåtande av år 1905 såsom möjligen framkomlig anvisade vägen, hemställde, att riksdagen måtte i sammanhang med övriga dithörande lagförslag för sin del antaga ett av motionärerna närmare utformat förslag till »lag angående tillämpning i vissa fall av prästerskapets privilegier». I motionerna gjordes, bland annat, följande uttalanden:

I de vid propositionen nr 88 fogade lagförslagen förekomme ej, såsom i präst-

löneregleringskommitténs motsvarande förslag, någon bestämmelse om att dessa lagar ej skulle få ändras eller upphävas utan bifall av allmänt kyrkomöte. Motionärerna biträdde väl departementschefens åsikt, att ett sålunda formulerat tillägg ej vore med grundlagens bestämmelser förenligt. Men å andra sidan syntes icke kunna begäras, att svenska kyrkan, som då i prästerskapets privilegier åtnjöte det starkaste skydd för de kyrkliga avlöningstillgångarna, skulle vid en *omplacering* av dessa tillgångar för vinnande av en ej blott för kyrkan själv utan i fullt ut lika hög grad för de skattdragande förmånlig utjämning av de kyrkliga avlönings- och beskattningsförhållandena helt och hållet avstå från detta skydd beträffande de tillgångar, som skulle sättas i stället för de av kyrkan då innehavda. Det kunde ej anses såsom en orättmätig fordran från kyrkans sida, om denna gjorde anspråk på samma skydd för sina tillgångar under de nya förhållandena som under de då rådande. Emellertid torde något särskilt skydd beträffande den del av de nya tillgångarna, som komme att utgå i form av församlingsavgifter, icke böra äga rum. Det syntes nämligen för vår tid mindre tilltalande att med särskilt skydd omgärda avgifter, vilka skulle erläggas efter de för kommunalutskylders utgörande i allmänhet stadgade grunder. Där- emot syntes kyrkan icke kunna eftergiva sin rätt till skydd för den ersättning för tionden och därmed likställda avgifter, vilken skulle komma att från statsverket årligen inbetalas till kyrkofonden, ävensom för själva denna fond och dispositionsrätten däröver.

I anslutning härtill hade motionärerna givit bestämmelserna i sitt lagförslag följande utformning:

Vad prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 innehålla om prästerskapets bibehållande vid dittills åtnjuten tionde, pastoralier och rättigheter skall äga motsvarande tillämpning å den ersättning, som enligt denna dag utfärdad lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför skall utgå till kyrkofonden; och skall i avseende å kyrkofonden och dess avkastning iakttagas, att genom överförande till denna fond av avkomst från prästerskapets boställen eller detsamma eljest anslagna avlöningsmedel någon rubbning icke sker i den prästerskapet genom privilegierna tillförsäkrade rätten att varda bibehållet vid dessa avlöningsmedel.

Det särskilda utskott, till vars behandling prästlöneregleringsfrågorna hän- skjutits, yttrade i sitt utlåtande, nr 2, att enär genom antagande av nyss be- rörda lagförslag kyrkans dåvarande andel i lagstiftningen beträffande de ämnen, som utgjorde föremål för Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, uppenbar- ligen icke skulle ökas, men väl avsevärt minskas, och enligt utskottets mening fullt fog för motionärernas framställning förefunnes, tillstyrkte utskottet bifall till berörda framställningar med allenast den ändringen att, till undvikande av missförstånd angående lagens räckvidd, orden »detsamma eljest anslagna» i slutet av lagen utbyttes mot orden »fonden eljest tillkommande».

I en vid utskottets utlåtande i denna del fogad reservation yrkades avslag å motionerna. I reservationen gjordes gällande, att något behov av särskilt skydd för prästerskapets ekonomiska intressen, utöver vad som kunde anses vara till- försäkrat andra stånd eller klasser av svenska folket, icke förefunnes. I samman- hang med det ifrågasatta ordnandet på ett för prästerskapet synnerligen gynn- samt sätt av deras avlöningsförhållanden borde snarare ett formligt upphävande av prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, såsom dåmera obefogade, äga rum än att, på sätt blivit påyrkat, genom en ny lag berörda privilegier icke allenast skulle ytterligare befästas utan även under privilegieskydd dragas medel, som skulle utgå direkt ur statskassan.

Utskottet hemställde i sitt förevarande utlåtande, under punkt 1, att riksdagen — under förutsättning att densamma för sin del antog av utskottet förordade förslag till lag om reglering av prästerskapets avlöning, lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför samt lag om kyrkofond — måtte, med bifall till de förenämnda motionerna nr 54 och 295, för sin del antaga utskottets förslag till lag angående tillämpning i vissa fall av prästerskapets privilegier.

Första kammaren biföll punkten i fråga och gjorde desslikes sitt godkännande av samtliga de övriga förslagen beroende av att lagförslaget i privilegiefrågan bleve av riksdagen antaget. Andra kammaren avlog utskottets hemställan i nyss omförmälda punkt ävensom de i ämnet väckta motionerna med 124 röster mot 89.

Sedan kamrarna sålunda stannat i skiljaktiga beslut såväl på sätt jag här nämnt, i privilegiefrågan som beträffande vissa andra, mindre väsentliga punkter, avgav utskottet i dess memorial, nr 9, förslag till sammanjämkning, varvid utskottet, såvitt angick privilegielagen, hemställde, att andra kammaren skulle biträda första kammarens beslut om godkännande av nämnda lags förra del, som handlade om tiondeersättningen, samt att första kammaren skulle frånträda sitt beslut i vad det avsåge lagens senare del, vilken gällde avkastningen av de gemensamma avlöningstillgångarna. Första kammaren biföll sammanjämningsförslaget, men andra kammaren förkastade det med 105 röster mot 88. Hela lagstiftningsfrågan hade härmed för denna riksdag förfallit.

Till 1909 års riksdag avlät Kungl. Maj:t förnyad proposition (nr 39) med förslag till författningar om reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande ämnen. Föredragande departementschefen ansåg sig, på sätt framgår av propositionen, ha funnit, att de vid den nästföregående riksdagen av Kungl. Maj:t framlagda förslagen rönt ett i det hela mycket välvilligt mottagande inom representationen. I vissa avseenden hade emellertid de förnyade förslagen underkastats jämkningar, särskilt med hänsyn till åtskilliga inom riksförsamlingen uttalade önskemål. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 19 februari 1909 anförde föredragande departementschefen vidare i detta sammanhang följande:

Någon utsikt att vinna riksdagens bifall till ett lagförslag, åsyftande att ställa under privilegieskydd flera eller färre av prästerskapets på den ifrågasatta nya lagstiftningen grundade löneförmåner, finnes enligt min mening icke; och då jag dessutom ej kunnat bliva övertygad om behövligheten av en dylik anordning, anser jag mig icke kunna tillråda, att i en blivande proposition upptages ett lagförslag med angivet syfte.

Privilegiefrågan blev med den här återgivna regeringsförklaringen, för Kungl. Maj:ts och riksdagens vidkommande, förd från dagordningen. Varken vid 1909 års riksdag eller vid riksdagen 1910, då lagförslagen omsider godkändes, gjordes sålunda någon ytterligare framställning i omförmälda ämne. Vid lagförslagens behandling inom riksdagen sistnämnda år berördes privilegiefrågan av en talare i första kammaren — biskopen Billing — såsom en fråga, den där blivit slutligen avgjord genom vad som förekommit vid 1908 års riksdag. »Jag skall nu icke», yttrade biskopen, »uppriva en gammal fråga, för mig kanske den ömtåligaste, utan anse att vad som en gång skett, det kan icke ändras, och därför icke inlåta mig på de stora principfrågorna —».

Samtliga de ifrågavarande lagförslagen framlades sedermera för 1910 års kyrkomöte, varvid Kungl. Maj:t, utan att därvid åberopa något visst grundlagsstadgande, begärde mötets yttrande, huruvida det godkände förslagen ifråga.

Kungl. Maj:ts
förslag åren
1909 och
1910.

I den skrivelse, varmed kyrkomötet meddelade sitt bifall till lagförslagen och som överensstämde med kyrkolagsutskottets däröver avgivna utlåtande, yttrar kyrkomötet, efter ett återgivande av förslagens huvudsakliga innehåll särskilt med hänsyn till privilegiernas stadganden, att mötet hade anledning att ställa sig tveksamt mot åtskilligt av vad som föreslagits men funnit sig likväl icke böra därav föränledas att motsätta sig förslagens antagande. Vilka delar av lagstiftningen denna tvekan berörde anges emellertid ej.

Av den härförut lämnade redogörelsen lär en början kunna med visshet slutas, att såväl från Kungl. Maj:ts som riksdagens sida förutsatts och tillämnats, att den garanti, som prästerskapets privilegier dittills kunde hava lämnat för kyrkomötets framtida medbeslutanderätt rörande de uti ifrågakomna lagförslag upptagna ämnen, genom ett bifall till samma förslag sådana de blivit av riksdagen antagna, skulle bortfalla. Att även kyrkomötet varit underkunnigt om denna lagstiftningsfrågas innebörd kan icke betvivlas. Omedelbara belägg härför tillhandahåller för övrigt kyrkomötets protokoll från såväl år 1908 som år 1910. Från förstnämnda år får jag hänvisa till den debatt, som utspann sig i anledning av en inom kyrkomötet väckt motion nr 74, vari föreslagits att mötet skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att frågan om prästerskapets avlöning snarast möjligt måtte lösas i huvudsaklig överensstämmelse med det vid samma års riksdag av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Vad angår kyrkomötets förhandlingar år 1910, då de ifrågavarande lagförslagen bifölls, framhålls av en talare »den olyckliga strid om s. k. privilegier för biskopar och präster från 1700-talet», som vid 1908 års riksdag ägde rum mellan två av kyrkans ledande män, såsom den orsak, som förhindrat den enligt talarens mening vida förmånligare lösning av prästlöneregleringsfrågan, som kunnat erhållas år 1908.

1927 års prästlöneregleringssakkunniga.

1927 års prästlöneregleringssakkunniga, i vilkas arbete undertecknad deltog, ägnade, i sitt av mig härförut omnämnda betänkande, frågan om beståndet av prästerskapets privilegier viss uppmärksamhet. I sin undersökning i denna del framhöllo de sakkunniga — såsom icke föremål för tvekan — statsmakternas avsikt, att de nya avlöningsbestämmelserna för församlingsprästerskapet, vilka tillkommo år 1910, till ingen del skulle bibehålla privilegienatur. Emellertid gjordes av de nämnda sakkunniga gällande, att spörsmålet, huruvida privilegierna för församlingspräster blivit upphävd, icke syntes kunna avgöras uteslutande med ledning av vad beträffande privilegiefrågan förekom utförarbetena till lagstiftningen ifråga. Spörsmålets besvarande måste, då — såsom de sakkunniga uttrycka sig — någon lagstiftningsakt, innebärande ett formligt upphävande av privilegierna, icke kommit till stånd, i sista hand bliva beroende av en undersökning utav lönelagarnas eget reella innehåll eller, med andra ord, huruvida och i så fall i vilken utsträckning privilegiernas stadganden kunna hava en fortfarande tillämplighet å de avlöningstillgångar, som genom 1910 års lagstiftning ställdes till förfogande för prästerskapets avlöning. I sin undersökning av frågan från denna synpunkt göra de sakkunniga, bland annat, följande uttalanden:

»Vad då först angår de nyttillkomna, å den kommunala beskattningens grund utgående församlingsavgifterna lär en vidare vara tydligt, att bestämmelserna rörande dessa i privilegierna givetvis ej omhandlade avgifter icke kunnat förvärva någon privilegiekaraktär. Vidkommande härefter tiondeersättningen torde också vara obestriddt, att, då privilegierna 'confirmera' prästerskapet vid dittills åtnjuten tionde, detta stadgande måste hava förlorat varje giltighet i och med tiondens indragning till statsverket. Motionärerna i detta ämne vid

1908 års riksdag lära följaktligen hava fullt riktigt bedömt frågans innebörd, då de förutsatte behövligheten av en särskild lagstiftning för beredande av privilegieskydd åt den från statsverket till kyrkofonden ingående ersättningen för prästerskapets tionde. Vad åter beträffar den fasta egendom, som finnes anslagen till prästlöneändamål, synes det uppkomna rättsläget vara mera komplicerat. Föremål för privilegiernas skydd i förevarande avseende är den rätt, envar präst vid tiden för privilegiernas utfärdande ägde att njuta avkomsten av och i övrigt, enligt gällande bestämmelser, disponera de honom å lön anslagna hemman och lägenheter av vad slag de vara månne. Då det gäller att fastställa i vad mån 1910 års lagstiftning medfört sådan rubbning i denna rätt, att privilegieskyddet upphört, torde man till en början hava att skilja emellan dels den stora mängden av löneboställen, som utgöra avlöningstillgångar i pastoraten, dels prästgårdarna.

Vad då det förstnämnda slaget löneboställen beträffar intaga dessa som bekant genom regleringen 1910 en i grunden annan ställning än den, som tidigare tillkom den prästerna å lön anslagna fasta egendomen. I fråga om de förra har icke blott prästernas omedelbara såväl avkomst- som bruksrätt överhuvud upphört. Förändringen är i själva verket så ingripande, att den för den enskilde prästen fastställda penninglönen utgår helt oberoende av, huruvida de såsom avlöningstillgångar i pastoraten disponerade löneboställena lämna någon avkastning eller, om så är fallet, till vilket belopp denna avkastning uppgår. Endast i ett speciellt hänseende kan göras gällande, att prästen efter regleringen 1910 bevarat en med det tidigare innehavet av bostadsboställe eller löningsjord förbunden rättighet, nämligen såvitt rör den präst under vissa förutsättningar förunnade förmånen att bekomma bränsle från löneboställe. Visserligen har denna rätt fått en i flera avseenden förändrad reglering mot vad härutinnan tidigare gällt. I det väsentliga bör dock nämnda rätt kunna sägas vara ett från det tidigare rättsskedet bevarat institut.

Vad härefter angår prästgårdarna, kan väl synas föreligga anledning till tveksamhet, om icke 1910 års reglering av denna naturaförmån inneburit en så ingripande förändring med avseende å karaktären av prästernas innehav utav prästgårdarna, att privilegierna få anses hava därå förlorat sin giltighet. Man skulle då givetvis i första hand kunna hänvisa därtill, att prästerna genom regleringen 1910 vunnit befrielse från såväl byggnads- som underhållsskyldigheten med avseende å prästgårdshusen, ett förhållande, som knappast gör det möjligt att numera beteckna prästernas dispositionsrätt till prästgårdarna såsom *boställsrätt*. Icke desto mindre torde övertvägande skäl tala för uppfattningen, att privilegieskyddet alltjämt bör anses fortbestå i fråga om prästernas innehav av de åt dem anvisade prästgårdarna.

Då privilegierna förklara, att alla präster skola oförtryckt behålla välfångna donationer vid sina tjänster, så har väl detta stadgande förlorat sin giltighet med avseende å all sådan egendom, som, ehuru tillkommen genom donation av enskild, likväl numera skall disponeras såsom avlöningstillgång i pastoraten. Men det torde svårigen kunna bestridas, att stadgandet har sin tillämplighet bevarad i fråga om sådana före privilegiernas utfärdande tillkomna donationer av fast egendom eller penningar, vilkas avkastning skall, jämlikt 7 § lönereglingslagen, tillfalla viss tjänstinnehavare utöver lönen.

Utan att i vidare mån än som här skett ingå på förevarande spörsmål, få de sakkunniga såsom sin mening uttala, att de prästerliga privilegierna — såvitt de röra det territoriella prästerskapets avlöning och hithörande ämnen — numera efter tillkomsten av 1910 års lönelagar, icke hava någon giltighet utöver

vad ovan nämnts, nämligen dels ifråga om rättigheten för präst att under givna förutsättningar bekomma bränsle till husbehov samt att för vissa fall såsom en förmån utöver lönen uppbära avkomsten av donation och dels beträffande prästernas innehav av prästgård.

Av den här anförda slutsatsen följer, att de medel, som författningsenligt tillföras kyrkofonden, icke vare sig såsom sådana eller med hänsyn till naturen av de tillgångar, varifrån de härröra, äro föremål för privilegieskydd.»

Då jag återgivit dessa 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas uttalanden i privilegiefrågan, kan jag nämna, att detta spörsmål dessförinnan, från i viss mån likartade synpunkter, upptagits till skärskådan av numera avlidne landshövdingen Widén i den av honom på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställda, den 31 maj 1923 avlämnade förberedande utredningen i frågan, i vad mån kyrkomötets rätt att med Konungen och riksdagen lagstifta i kyrkolagsfrågor skulle kunna avskaffas och ersättas av en rätt att i dylika frågor avgiva utlåtande.

Den av de förutnämnda sakkunniga företagna undersökningen har, såsom framgår av den av mig härför lämnade redogörelsen, resulterat i den slutsatsen, att även om någon avgörande betydelse ej skulle tilläggas vad under förarbetena till 1910 års prästlönelagstiftning förekom, omförmälda privilegier likvisst i allt väsentligt måste anses förfallna. Privilegiernas giltighet skulle dock enligt de sakkunniga, med hänsyn till förmånernas rättsliga reglering vid tiden för de sakkunnigas yttrande, kunna anses kvarstå med avseende å dels rätten till bränsle till husbehov samt förmån att utöver lönen uppbära avkomst av donation, dels beträffande innehavet av prästgård.

Den tankegång de sakkunniga här utvecklat torde väl i det hela vara oanfäktbar. Den försiktighet de vid sitt tolkningsförsök ålagt sig i och med avskiljande av de nämnda trenne specialförmånerna kan måhända sägas vara överdriven. Rättsläget beträffande dessa förmåner är för övrigt numera, genom 1932 års ecklesiastika reformlagstiftning, väsentligen ändrat. Församlingsprästernas rätt till husbehovsbränsle är sålunda avvecklad och vad angår deras ställning till prästgårdarna och boställsegendomar »över lönen» är den »boställsrätt», varunder de tidigare må hava besuttit dessa slag av fastigheter, numera uttryckligen avskaffad.

I arbetet »Sveriges grundlagar med därtill hörande författningar och konstitutionell sedvanerätt samt vissa internationella överenskommelser m. m.» utgivna med anmärkningar av professorn C. A. Reuterskiöld kommenterar utgivaren stadgandet i 114 § regeringsformen, bland annat, sålunda: »Samtycker vederbörande möte på förhand till förslag om ändring eller upphävande av visst privilegium, gäller detta såsom en för framtiden bindande avsägelse av vetorätten i denna punkt och förfaller sålunda icke, om än Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut skulle dröja över ett eller flera följande möten eller förslagens eventuellt positiva del ändras». På annat ställe i samma arbete anför utgivaren vid behandlingen av de särskilda prästerliga privilegierna, hurusom »genom den nya lönelagstiftningen av 1910 upphävdes privilegiernas bestämmelser angående prästernas, men varken angående biskoparnas eller skolornas eller klockarnas ekonomiska förmåner och rättigheter». Det torde föreligga fullgiltigt fog för den uppfattningen, att nämnde grundlagskommentators här citerade uttalande om rättsläget är riktigt.

Legislativ
praxis efter
år 1910.

Man har emellertid nu att uppmärksamma, att — oaktat allt vad i saken tidigare förelupit — för alla ändringar på förevarande lagstiftningsområde, som efter år 1910 tillkommit på initiativ av Kungl. Maj:t eller riksdagen — dessa

ändringar må hava avsett betydelsefullare delar av lagarna i fråga eller endast berört detaljer — har inhämtats kyrkomötets godkännande i varje särskilt fall. De överväganden, som må hava varit bestämmande för denna legislativa praxis har det icke lyckats mig att utröna. Jag är dock i tillfälle att här i korthet redogöra för några fall, där handlingarna synas giva en viss ledning för uppfattningen härutinnan.

De första efter år 1910 tillkomna ändringarna i eller tilläggen till nämnda års prästlöneförfattningar utgöras av lagarna nr 77/1916 om ändrad lydelse av 27 § i prästlöneregleringslagen, nr 78/1916 om ändrad lydelse av 3 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 och nr 79/1916 om tillägg till ecklesiastik boställsordning av samma år.

De nya författningsbestämmelserna avsågo sättet för utgörande av prästerskapets avlöning i vissa städer. Frågan var ytterst föranledd av vid 1914 års riksdag i ämnet väckta motioner, vari hemställdes, »att riksdagen för sin del måtte besluta, att till någon § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning av den 9 december 1910 (exempelvis § 27) skall göras ett tillägg» av angivet ungefärligt innehåll.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande anmärkte riksdagens lagutskott bland annat, att »frågan om föreslagna bestämmelses införande i lagen torde — vid det förhållande, att kyrkomötets bifall till densamma synes vara erforderligt och att urtima kyrkomöte skäligen ej lär böra av denna anledning sammankallas» — icke kunna påräknas vinna sin lösning förrän tidigast under år 1915. Riksdagen antog utskottets förslag om skrivelse i frågan. Varken i utskottsutlåtandet i övrigt eller eljest under riksdagsbehandlingen av ärendet gjordes något uttalande rörande de skäl, varpå uppfattningen om behövligheten av kyrkomötets samtycke stöddes. Sedan de erforderliga lagbestämmelserna blivit av särskild inom departementet tillkallad sakkunnig — hovrättsrådet K. J. Ekman — utarbetade, begärde Kungl. Maj:t hos 1915 års kyrkomöte, utan angivande av grundlagsrum, mötets yttrande, huruvida det godkände lagändringarna i fråga.

Av 1918 års kyrkomöte begärdes av Kungl. Maj:t mötets godkännande av förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat m. m. ävensom av de utav departementschefen i yttrande till statsrådsprotokollet förordade grunder för understödets utgående. Av de framställningar och yttranden, som föregingo förslaget, först och främst av kyrkofondskommittén, som utarbetat detsamma, framgår, att kyrkomötets medverkan grundats på att lagen om krigstidsunderstöden, vilka skulle till en del utgå ur kyrkofondens medel och i övrigt utgöras av pastoraten, innefattade ändring i kyrkofonds- och löneregleringslagarna samt att därför, såsom nämnda kommitté uttrycker det, fordrades »hänvändelse till såväl riksdag som kyrkomöte, vilka båda representationer deltaga i stiftandet av de lagar, som gälla på området». Den av nämnda kommitté förutsatta behövligheten av kyrkomötets samtycke synes kommittén alltså hava velat grunda på den omständigheten, att de lagar, som berördes av krigstidsunderstödslagen, ursprungligen tillkommit under medverkan jämväl av kyrkomötet. Till saklagets ytterligare förvirring åberopades här efter vid remissen till kyrkomötet 87 § 2 mom. regeringsformen. Att åberopandet av denna grundlagsparagraf skett av förbiseende och icke syftat till ett angivande av att omförmälda lagförslag skulle anses såsom kyrkolag, lär kunna slutas redan därav, att hade detta senare varit fallet, borde lagrådets yttrande över förslaget varit infordrat, vilket icke skedde. Beträffande de sedermera tillkomna lagarna om dyrtidstillägg åt kontraktsprostar samt om tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat

m. fl., vartill förslag framlades för 1920 års kyrkomöte, iaktogs enahanda förfarande, som i fråga om krigstidsunderstödslagen. Likaså återopades även 87 § 2 mom. regeringsformen vid framläggande för samma kyrkomöte av lagförslag angående ändringar dels i 4 § prästlöneregleringslagen, innefattande viss jämkning i avlöningsbestämmelserna med hänsyn till förhållandena i Stockholm, dels i samma lags 10 § ifråga om församlings rätt att höja prästlönen utöver fastställt belopp. Anmärkningsvärt är att, då vid sistberörda kyrkomöte av Kungl. Maj:t framlades förslag om ändring i 5 § av krigstidsunderstödslagen, återopades icke något grundlagsrum. Vid de talrika hänvändelser till kyrkomötet för inhämtandet av mötets godkännande av förslag till ändringar och tillägg i lagstiftningen på förevarande område, vilka ägt rum efter år 1920, har återopade av visst grundlagsrum undantagslöst underlåtits.

Såsom jag i det föregående påpekat företrädde statsmakterna vid tillkomsten år 1910 av det förevarande, den kyrkliga organisationens ekonomiska förhållanden berörande lagkomplexet den samstämmiga — och, såsom det vill synas, riktiga — uppfattningen, att däri omhandlade ämnen icke tillhörde området för kyrkolag. Tydligt är ju ock, att någon behandling såsom kyrkolag icke efter nämnda tidpunkt kommit författningarna om ändringar och tillägg i lagkomplexet i fråga till del. Att vid de skedda hänvändelserna till kyrkomötet i några fall återopats 87 § 2 mom. regeringsformen, liksom att — vilket jag här ävenledes kan nämna — vid utfärdandet av författningarna om sådana ändringar och tillägg i ingressen till författningarna pläгат användas den mera med ordalagen i berörda grundlagsrum, än med uttryckssättet i 114 § regeringsformen överensstämmande formeln »på sätt allmänt kyrkomöte jämväl samtyckt», kan ju uppenbarligen icke hava förändrat lagkomplexets grundlagsenliga natur.

Privilegieskyddet för biskoparnas löneförmåner.

Efter den redogörelse jag här lämnat för spörsmålet om församlingsprästers privilegier är jag härmed framme vid den konstitutionella grunden för det förevarande förslaget rörande nyordningen av biskoparnas avlöning, enkannerligen vid frågan om beståndet av en kyrkomötets vetorätt vid eventuella framtida ytterligare ändringar i avseende å sistnämnda befattningshavares löneförhållanden.

Jag tager härvid till en början tillfället i akt att påpeka, att det i föreliggande förslag till ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen om kyrkofond begagnade uttrycket: »av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte grunder för dispositionen av därtill avsedda medel» i och för sig saknar varje betydelse för den konstitutionella fråga det här gäller. Som bekant är kyrkomötets vetorätt i privilegiefråga icke en medbeslutanderätt såsom statsorgan utan endast en rätt för mötet att hindra besluts verkställande. Med uttrycket åskådliggöres sålunda allenast det givna sakförhållandet, att ifrågavarande bestämmelser och grunder, såväl materiellt som formellt, antagas av statsmakterna — Konungen och riksdagen — dessa bestämmelser och grunder må sedan vara förbundna med privilegieskydd eller icke.

Då utvecklingen nu skridit därhän, att en modernisering av biskoparnas avlöningsförhållanden framstår såsom oavvislig, är det konstitutionella sakläget i allt väsentligt detsamma som det, vilket för ett kvarts sekel sedan förelåg, då den motsvarande omdaningen ägde rum för församlingsprästers del. Genomföres det förslag till biskopslönefrågans ordnande, som nu föreligger och som — på sätt under ärendets behandling upprepade gånger understrukits — nu förutsätter bifall av kyrkomötet jämlikt 114 § regeringsformen, förfalla ock därmed, såsom för framtiden otillämpliga, de bestämmelser om biskoparnas ekonomiska förmåner och rättigheter, som innehållas i 1723 års privilegier och vilka hittills utgjort underlaget för kyrkomötets vetorätt på detta område. Ville man

helt eller delvis bevara åt kyrkomötet dess här berörda prerogativ, skulle väl detta svårligen kunna förverkligas i annan ordning än, i likhet med vad år 1908 ifrågasattes, genom särskild lagstiftning om privilegieskyddets överflyttande på biskoparnas nya löneförmåner och på de därför i anspråk tagna tillgångarna. Om de grundlagsenliga förutsättningarna för en dylik lagstiftnings genomförbarhet är jag visserligen icke beredd att uttala något bestämt omdöme. Beträddandet av en sådan väg lär väl i allt fall av sakliga skäl få anses uteslutet. I avseende å de åt biskoparna i nu föreliggande förslag tillerkända löneförmånerna behöver sålunda blott erinras om att dessa förmåner i allt väsentligt avvägs efter samma grunder, som för närvarande gälla för avlöningen av rikets landshövdingar. Det måste vid sådant förhållande te sig föga rimligt, om, för den händelse statsmakterna framdeles i en given ekonomisk situation skulle finna sig nödsakade att i större eller mindre grad beskära löneinkomsterna för statens befattningshavare och däribland i så fall jämväl för landshövdingarna, i kyrkomötets hand skulle vara lagd befogenheten att motsätta sig en av statsmakterna samtidigt jämväl för biskoparna såsom erforderlig befunnen reduktion av dessas löneinkomster. I diskussionen kring frågan om privilegieskyddets vara eller icke vara hava framförts farhågor för att, därest den hämsko gentemot statsmakternas förfoganden bortföll, som kyrkomötets på privilegierna grundade veto rätt förmenats innefatta, det ekonomiska underlaget därigenom hinderslöst skulle kunna dragas undan den svenska kyrkan och hennes institutioner — i förevarande sammanhang då närmast biskopsämbetena. Man torde vara berättigad hålla före, att överväganden av denna innebörd framstå såsom mindre verklighetsbetonade. Så länge överhuvud upprätthållandet av statskyrkan i vårt land av statsmakterna provas vara samhällsnyttigt, lära dessa icke försumma att garantera kyrkans tjänstemän den avlöning, som vid jämförelse med vad i sådant hänseende består andra grupper av det allmännas tjänare må befinnas rättvis.

Jag finner mig hava anledning att här slutligen återgiva ett uttalande under den debatt, som vid 1908 års kyrkomöte utspann sig vid behandlingen av den av mig i det föregående omnämnda, vid samma möte väckta motionen nr 74, ett uttalande, som synes mig rätt väl träffa privilegiefrågans kärnpunkt. Inlägget, jag här åsyftar, gjordes av professorn i statskunskap S. J. Boëthius, som härvid framhöll bl. a.: Det skydd, som den svenska kyrkan enligt talarens mening behöfde för sin ekonomiska ställning, bleve i huvudsak vunnet, om denna dess ställning ej gjordes beroende av den vanliga statsregleringsvägen med dess gemensamma votering. Men detta skydd vore garanterat genom det förslag, som var före vid 1908 års riksdag, ty det gjorde kyrkans ekonomiska förhållanden beroende på vanlig lagstiftning, således på samtycke av Kungl. Maj:t och båda kamrarna. Nu sades det, att man toge dock i alla fall bort ett skydd, när man toge bort kyrkomötets vetorätt, men därest Kungl. Maj:t, första kammaren och andra kammaren vore överens om att beröva den svenska kyrkan dess ekonomiska underlag, så hjälpte icke kyrkomötets veto så mycket, helst ju den åsikten funnes, att man genom en grundlagsändring kunde taga bort hela kyrkomötet, och hade man kommit till den ytterligheten, att alla de världsliga samhällsmakterna vore ense om att förstöra svenska kyrkan, så ryggade man nog inte heller tillbaka för detta. Det vore därför enligt talarens mening, klokt av kyrkomötet att, om man kunde få igenom en uppgörelse i denna sak, vilken grundade sig på att kyrkans ekonomiska ställning lagfästes, kyrkomötet redan då accepterade denna ändring. Stockholm i januari 1936.

TOM WOHLIN.

Bil. I.

(åberopad sid. 142.)

Förslag

till

**lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående
tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till
upplåtelse av sådan jord under tomträtt.**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt, vilket lagrum ändrats genom lagen den 30 augusti 1932 (nr 403), skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

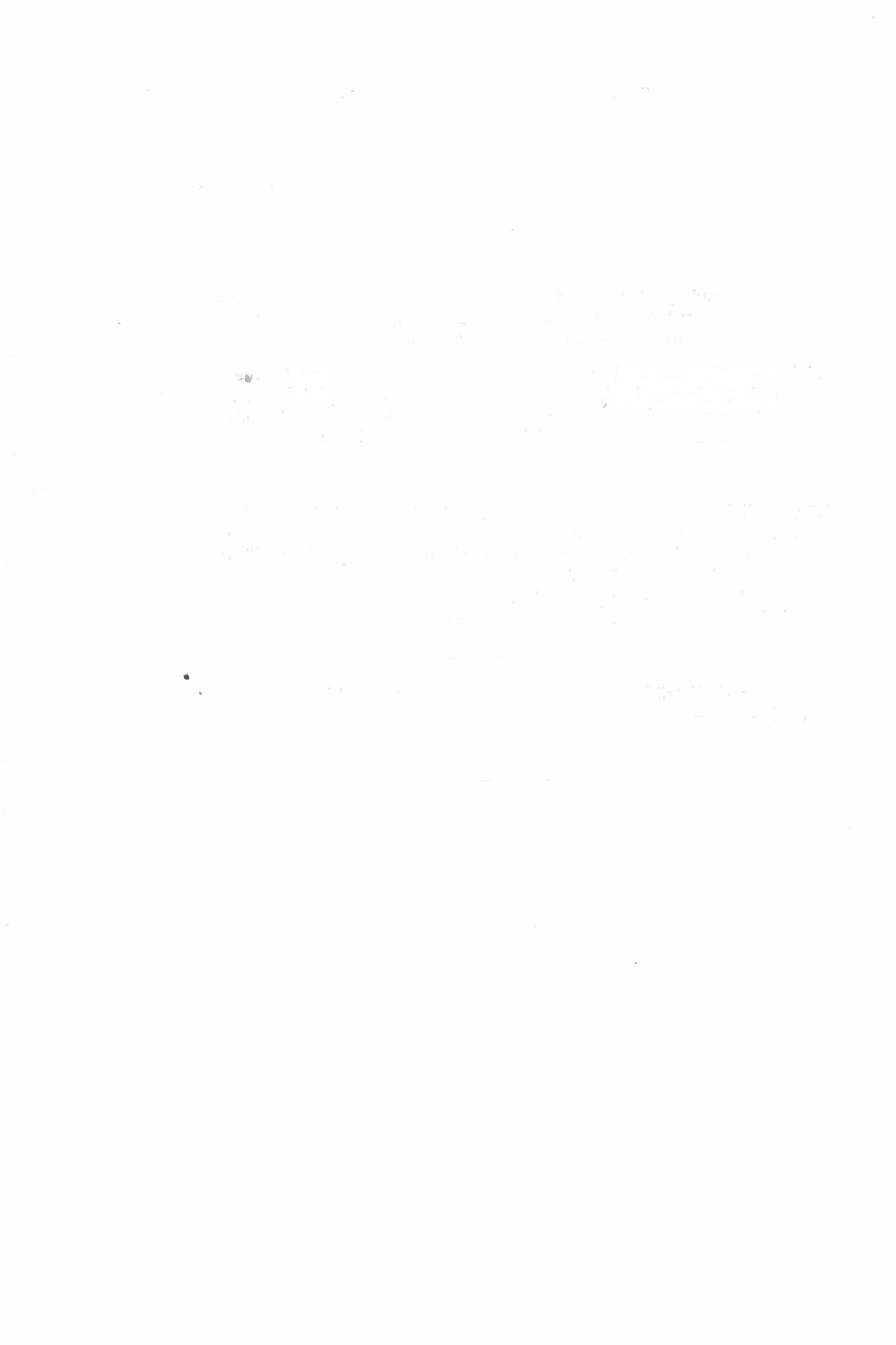
Där, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning äger rum av fastighet, vars avkomst i sin helhet ingår till kyrkofonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen, såvida ej annan disposition därav varder av Konungen föreskriven, överlämnas till nämnda fond.

Sker utbyte — — — för pastoratet.

Huruledes — — — av Konungen förordnas.

Denna lag skall träda i kraft den dag, Konungen bestämmer.

Det alla — — —

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 april 1936.

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
 ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över ecklesiastik-ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 21 februari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av kammarrådet Tom Wohlin.

Lagrådet lämnade förslaget utan annan erinran än att till utmärkande av att det ändamål, för vilket ifrågavarande medel äro avsedda, skall tillvaratagas vid förordnande om deras användning, orden »såvida ej annan disposition därav varder av Konungen föreskriven» syntes böra i erforderlig mån förtydligas.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 17 april 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, stats-
råden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM,
LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och jord-
bruksdepartementen anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, stats-
rådet Engberg, lagrådets den 6 april 1936 avgivna utlåtande över det
den 21 februari 1936 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om änd-
rad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd
till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan
jord under tomträtt.*

Föredraganden anför:

Lagrådet har gentemot förslaget endast erinrat, att avfattningen av
det av författningsändringen berörda första stycket i förevarande para-
graf syntes böra förtydligas, så att därav framginge, att det förordnande
om särskild disposition av här ifrågavarande medel, som enligt förslaget
skulle tillkomma Kungl. Maj:t, icke finge gå ut på någon användning
av medlen för ändamål, för vilket dessa icke vore avsedda.

I motiven till författningsändringen har utförligt angivits, att huvud-
syftet med den föreslagna bestämmelsen om befogenhet för Kungl. Maj:t
att beträffande de ifrågakomna fastigheterna förordna om särskild dispo-
sition av försäljnings- och liknande medel varit att möjliggöra, att dy-
lika medel — utan besvärande omgång — kunde disponeras för nyför-
värv av annan fastighet i den försåldas ställe, i likhet med vad genom
bestämmelse i paragrafens två senare stycken redan nu är möjliggjort
beträffande såväl de pastoratsförvaltade prästboställena som annan kyrk-
lig jord. Att sålunda nyförvärvad fastighet komme att ikläda sig samma
kyrkliga natur och tjäna samma kyrkliga ändamål som den försålda,
har städse vid behandlingen av förevarande spörsmål förutsatts. Kungl.
Maj:ts befogenhet att förordna om användningen av ifrågavarande medel
bör dock lämpligen icke vara begränsad enbart till en återplacering av
medlen i fast egendom. Annan särskild disposition kan i givna fall

komma i fråga. Men även i sådan händelse måste förutsättas, att medlen endast tagas i anspråk för tillgodoseende av kyrkligt ändamål, sammanhörande med det, vartill fastigheten, varav medlen härflutit, vid tiden för utbytet eller försäljningen var anslagen.

I den ursprungliga avfattningen innehöll paragrafen dels i en första punkt stadgande om inleverering — undantagslöst — till kyrkofonden och biskopslöneregleringsfonden av försäljningsmedel för de fastigheter, vilkas avkomst inginge till nämnda fonder, dels i en andra punkt föreskrift, huruledes behållen mellangift eller köpeskilling eljest skulle — antingen jämlikt vad särskilt vore stadgat eller efter vad Kungl. Maj:t förordnade — »disponeras för tillgodoseende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen». Enligt dessa bestämmelser var sålunda försäljningsmedlens disposition för alla förhållanden uttryckligt begränsad med hänsyn till jordens ändamålsbestämning. Av den anförda motiveringen för den år 1932 genomförda författningsändringen, varigenom i ett mellanstycke i paragrafen infogades en specialföreskrift beträffande dispositionen av försäljningsmedel för pastoratsförvaltade prästboställen, framgår, att med ändringen endast avsågs att onödiggöra det eljest — för de vanligaste fallen — stereotyp återkommande administrativa förordnandet om försäljningsmedlens fondering. Stadgandet i paragrafens förutvarande sista punkt upptogs vid 1932 års omredigering med oförändrad ordalydelse i ett tredje stycke i paragrafen. Genom den sålunda vidtagna omredigeringen kan följaktligen räckvidden av den allmänt uttryckta ändamålsbestämningen i tredje stycket icke hava blivit begränsad. Denna ändamålsbestämning måste alltjämt vara bindande ej mindre beträffande försäljningsmedel för de numera i andra stycket särskilt upptagna pastoratsförvaltade prästboställena, än även beträffande överhuvud taget all ifrågakommande särskild disposition av medel, som i paragrafen avses.

Jag anser fördenskull det intresse, som lagrådet med sin erinran åsyftat, vara genom förslaget tillräckligt tillvarataget. Av vikt är för övrigt att uppmärksamma, att, då i paragrafens andra stycke rörande de pastoratsförvaltade prästboställena icke förekommer eller nu ifrågasatts någon särskild föreskrift för angivande av omfattningen av Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om disposition av försäljningsmedel, ett införande i första stycket av sådan föreskrift beträffande däri avsedda fastigheter lätt skulle kunna leda till den felaktiga slutsatsen, att i avseende å de pastoratsförvaltade prästboställena någon motsvarande begränsning i dispositionsmöjligheterna icke vore tillämnad. På grund härav anser jag det ej heller lämpligt att beträffande de i första stycket avsedda fastigheterna i lagtexten infoga någon särbestämmelse i nu berörda hänseende.

Under åberopande av vad i det föregående anförts och under framhållande av att proposition i ärendet torde jämlikt § 54 riksdagsord-

ningen kunna avlätas utan hinder av att den tid, inom vilken propositioner till riksdagen såsom regel böra avlätas, gått till ända, hemställer föredragande departementschefen härafter, att de till statsrådsprotokollet den 21 februari 1936 fogade förslagen till dels *ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel*, dels *förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter*, dels *lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond*, dels ock *lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt* måtte i oförändrat skick genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Lagergrehn.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Propositionen	1
Förslag till ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel	2
Förslag till förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter	9
Förslag till lag om ändring av kyrkofondslagen	11
Förslag till lag om ändring av kyrkliga försäljningslagen	14
Utdrag ur statsrådsprotokollet den 21 februari 1936	15
Inledning	15
Första avdelningen. Historik.	17
1 kap. Gällande löneregleringsbestämmelser	17
De allmänna grunderna för regleringen av biskoparnas avlöning samt dessa grundens och de särskilda löneregleringarnas tillkomst	17
Vidtagna ändringar i de särskilda löneregleringarna	22
2 kap. Framställningar syftande till en reformerad ordning för biskoparnas avlönande samt i anledning därav verkställda utredningar.	28
3 kap. Biskoparnas nuvarande löneinkomster samt för biskoparnas avlönande disponibla tillgångar	40
Biskoparnas nuvarande löneinkomster	41
För biskoparnas avlönande disponibla tillgångar	43
Andra avdelningen. Den för avlöningsreformen erforderliga författningsregleringen	50
1 kap. Allmänna synpunkter	50
De för biskoparna anslagna avlöningstillgångarnas rättsliga ställning samt genomförbarheten av dessa tillgångars sammanförande med kyrkofonden	51
Den författningstekniska anordningen av de för avlöningsreformens genomförande erforderliga bestämmelserna	63
Tidpunkten för avlöningsreformens ikraftträdande	67
2 kap. Specialmotivering till de av avlöningsreformen föranledda särskilda författningsförslagen	69
Förslaget till ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel	69
Allmänna bestämmelser, punkt 1:o—5:o	69
Allmänna löneförmåner, punkt 6:o—8:o	71

	Sid.
Särskilda bidrag och kostnadsersättningar, punkt 9:o—14:o	98
Emeritilöner, punkt 15:o—18:o	106
För biskoparnas avlönande avsedda medel, punkt 19:o—21:o	113
Tillämpningsbestämmelser, punkt 22:o	116
Förslaget till förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter	118
Förslaget till lag om ändringar i kyrkofondslagen	124
Finansplanen	127
Tredje avdelningen. Vissa specialfrågor	128
Anslagen under 6 § 5) kyrkofondslagen till prästman för särskild prästerlig tjänstgöring inom riket	128
Anslag ur kyrkofonden för bestridande av vissa för domkapitlens verk- samhet motsedda kostnader	134
Anslag till extra utgifter för kyrkliga ändamål	135
Dispositionen av försäljningsmedel för viss kyrklig jord	137
Hemställan	143
Bil. A. Borgmästaren Linders förslag till grunder för lönereglering	145
Bil. B. Inom kammarkollegiet uppgjorda författningsutkast	153
Bil. C. Kammarrådet Wohllins förslag till författningsbestämmelser	159
Bil. D. (1—7) Tablåer över löneinkomster m. m.	167
Bil. E. Utredning rörande biskopsfastigheterna	175
Bil. F. Redogörelse rörande biskoparnas tjänstebostäder m. m.	201
Bil. G. Finansplanen	205
Bil. H. Promemoria i privilegiefrågan	219
Bil. I. Förslag till ändring i kyrkliga försäljningslagen	233
Utdrag ur lagrådets protokoll den 6 april 1936	235
Utdrag av statsrådsprotokollet den 17 april 1936	237